

2072²~~X~~, B. c. 2. 2.

7-7

Dopl.

CVETJE JUGOSLAVJANSKO

S DODANIMI CVETI

DRUGIH SLAVJANSKIH VERTOV.

ZLOŽIL

IVAN MACUN.

I. CVETJE

SLOVENSKEGA PESNIČTVA.

CVETJE
JUGOSLAVJANSKO

S DODANIMI CVETI

DRUGIH SLAVJANSKIH VERTOV.

I. CVETJE

SLOVENSKIGA PESNIČTVA.

U TERSTU.

TISKANO PO AUSTR. LLOYDU.

1850.

CVETJE SLOVENSKIGA PESNIČTVA.

PREDGOVOR.

ZLOŽIL

IVAN MAGUN.

Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.
Koseski.

U TERSTU.

TISKARNICA AVSTRIANSKIGA LLOYDA.

1850.

CAETUE

STOVENSRIQI PASIETIA

THEY HAVE A

THEY HAVE A

THEY HAVE A

THEY HAVE A

THEY HAVE A

THEY HAVE A

030011214

THEY HAVE A

THEY HAVE A

THEY HAVE A

PREDGOVOR.

Tesniga serca predložim slavjanskemu svetu to delce, pri Slovencih prvo te verste. K začetku se težko ključ najde, in ta težkoča terja, da se presod letega ozira derži; vsaj si mora vsaka knjiga, ki se pri nas prikaže, celino kerčiti.

Alj tudi zvnajni zadržki so pri tem delu veliki; namenjeno je namreč učečoj se mladeži, da se po njemu soznani s pesniki cele Slovenije, in tudi z nekaterimi ilirskimi; in da se iz njega uči lepo in u slavjanskem duhu pisati. Slovnic jugoslavjanska pak še je malo kaj ustanovljena, tedaj pisatelji pišó po svojih mislih

različno in, po takem se je zmešnjava posebno u slovnčkih formah ugnezdila.—

Kakih sem jaz pri tem misel, vsak lahko u kratkem krasoslovju pesništva vidi. Glavno pravilo je, da se u književni jezik uvede samo kar je res in kolikor mogoče u celem narodu, in kar se prileže pravilam mislenja; dalje, da se, gde so razne ceste, izbere tista, ki nas z drugimi našimi brati Jugoslavjani zjedini. Tedaj se mi ne dopade: lepši slika, boljši leto, boljiga ukusa itd.; tedaj sem med: bratom in bratom se perviga deržal.— Rad bi po tem nekaj ugladil tudi vse tuje spise, alj razun drugih uzrokov u tem delu doslednost že zavoljo soglasja nije bila mogoča.—

Kar se tiče pesnikov omenjenih u ti knjigi, bi morebiti gdo zgrešil Volkmera; alj njegov duh se mi preveč tuj, preveč neslavjanski zdi.—

O ilirskem delu bi mnogo imel spomeniti, tukaj samo dve reči: tiho *à* pred *r* s sledečim tihnikom *p. smàrt*, sem pisal, namesto morebiti naravnijega *è*, ker so pesmotvori malo da ni vseh starijih pisateljev dalmatinskih tako pisani, in tudi u novijih časih tako na

svetlo dani, in ker so slovari ali rečniki zagrebški, ki bo se njih naša mladež najprije držala, vsi tako tiskani. Ilirsko *ě* je prozi brez vsiga priležno, pesničtvu pak težko. Doslednost je terjala, da sem se vsega tega u sèrbskih narodnih pesmah držal, u katerih sem tudi zavoljo razumljivosti *h* povsod pristavil, kamor gre po ilirski slovnici in po slavjanskem rečoslovju. Pri tem še imam spomeniti, da bi rad serbske narodne pesme s serbskimi slovami tiskati dal, alj so me motili nepremekljivi zaderžki, u prozaičkem delu pak bo mi gotovo mogoče. —

Zdaj pak se obrnem k tebi o mladež, ki si cvet sadafnosti, in temelj prihodnosti; posebno tebi je to delce namenjeno! Sveta naj ti bo volja, da se najprije in najbolje z domačim našim cvetjem jugoslavjanskim spoznaš, in da se z dišečimi rožcami jugoslavjanskiga polja, ni pak s tujimi kinčiš. Domače naj ti tedaj bo najpreje na skerbi. Stara je pravlica, da se u kratkem na palico beraško naslanja, kdor ptujo zemljo obdelava, domačo pak zanemari; orji in obdelavaj domačo, da bodo z toboj žanjeli tudi tvoji domačini — tvoj narod, ki je dušne hrane toljko stradal in še strada, ker so njegovi sinovi vse delo zanemarili, ali pak le za tuje

narode delali. In kar bi ti za zdaj zmanjkalo u jugoslavjanskem našem jeziku, iši u drugih jezikih slavjanskih, in ako ti še le manjka, se derži posebno večniga vrela pesništva in proze, gerčkiga jezika, ki se u obrazih in besedah slavjanskimu med *vsemi* jeziki gotovo največ prileže. — Po takem bo iz *cvetja* veselo pri-
zrelilo *sadje*.

U TERSTU O KONCU LETA 1849.

Ivan Macun.

KAZALO.

Predgovor.

Uvod.

	Stran
§. 1. Krasno. Umetnost. Krasoslovje	1
§. 2. Namen in razdeljenje umetnosti	2
§. 3. Pesništvo u občē	3
§. 4. Jezik poetički	5
§. 5. Stih. Soglasje	6
§. 6. Kako se razdeli pesništvo	9

Pevni del.

§. 7. Pravila občēnita	12
§. 8. Razdeljenje pesništva pevniga	13
a) <i>Po predmetu</i>	—
b) <i>Po spodobi svunajnoj</i>	16
§. 9. Razdeljenje pevniga razdela u letoj knjigi	17

I. Popevke.

a) *Pobožne.*

Božična pesem	—
Postna pesem	18
Pesem o devici Mariji	19
Popevka od zakona	20
Zvezdje	21
Gospod, pri nas ostani! (Na konci leta)	—

b) *Posvetne.*

Star pevic ne boj se peti!	23
Na moje rojake	—
Kreganje	24
Godec	—
Popotnik	26
Spremēmba	27

	Stran
Pesem v setvi	27
Modri pivec! (Po Felingerjovi pesmi)	29
Kdo je mar?	30
Kdo ve?	32
Človek brez rodoljubja	33
Zagovor	34
II. Žalostnice.	
Na posipu hudiga grada	35
Žalovanje stariga očeta. (Poleg českiga.)	—
Perva ljubezen	37
Slovo od mladosti	38
III. Uzvišene.	
Iliria oživiljena	39
U spomin Cirila in Metoda	41
Pevcu	42
Slovenja Caru Ferdinandu, ob veselim dohodu v Ljubljano l. 1844.	—
Oda Bog. (Iz Deržavina.)	45
Domohod duha	48
Edinost	49
Rodoljubje	52
Pod lipo	53
IV. Soneti.	
I.—IX.	55—60

Pripovedajoči del.

§. 10. Pravila občenita	61
§. 11. Razdeljenje pesem pripovedajočih	63
I. Popis.	
Kres	70
Poletni večer	72
II. Legende.	
Učenci po Jezusu razposlani (Narodna pesem.)	73
Domača živina	74
Sveti Martin	76
Kaj se sme in mora peti	78
Legenda	80
III. Ženske pesme pripovedajoče.	
a) <i>Narodne.</i>	
Boleni junak	82
Dva groba	—
Mačoha	83
Desetnica	—

b) *Naučne.*

	Stran
Milica milena	86
Skopulje. (Kranjska pripovedka.)	87
Povodnji mož	89
Očetova kletev. (Pergodba l. 1454.)	91
Ibikovi žerjavi. (Iz Šilerja.)	94
Orjaška igrača. (Prevod iz nemšk. Chamissona.)	100

IV. *Junačke.*a) *Narodne.*

Ženitba Matjaža kralja	101
Kralj Matjaž pred peklom	106
Raubar	107
Laudon	112
Kraljevič Marko in Vila. (Serbska.)	113

b) *Naučne.*

Odlomek iz pesme „Sedem sinov“	117
Kerst per Savici	121
Zaboj, Slavoj in Ludek. (Iz Kraljodvorskiga rukopisa.)	137

Dramatički del.

§. 12. Pravila občenita	145
§. 13. Razdeljenje tega razdela.	147
§. 14. Dramatika u Slavjanih	149
Prisega koroškiga vojvoda na kamenitim prestolu pod Karnutogradom (Karnburgom.)	151
Odlomek iz tragedije „Divica Orleanska“. Predigra	154
IV. Djanje	169

S m e s.

§. 15. Občenita pravila in razdeljenje tega dela	177
--	-----

I. *Pevno-pripovedajoče.*

Voznik	183
Ne sodi!	185
Vojaška	190

II. *Alegorije.*

Nemški in slavjanski konj.	193
Rojakom	—
Austrije zvezda. (Leta 1848.)	195

III. *Podučivne.*

Novice bravcam	197
--------------------------	-----

IV. *Satiričke.*

Nova pisarija	199
-------------------------	-----

	Stran
V. Basne.	
Lisica s kužetom	204
Kopuna u kurnjeku	—
Mravlja s kobilico	205
Medved per čebelah	206
Gluih in prazni klas	207
Fabula	208
VI. Nadpisi.	
a) <i>Moratni</i>	208—210
b) <i>Dogodovinski</i>	210—212
c) <i>Satirički</i>	212
VII. Uganjke.	
a) <i>Narodne</i>	213
b) <i>Naučne</i>	214

PIESMOTVORI DODANI IZ ILIRSKOGA.

Dio pievni.

Molitva Jeremie proroka	215
Psalm 93.	216
Utieha Ilirii. (Prigodom proglašenja ustava Sárbskoga 1839.)	221
Jeka od Balkana, ili suze bugarskih, hercegovačkih i bosanskih Hristjanah	222
Sliepac na saborima siedeći. (Narodna.)	226

Dio pripoviedajući.

Opis železnoga vieka	227
Neblagodarni sin. (Narodna.)	229
Početak bune na dahije. (Narodna.)	230
Kresnica	231
Knez Lazar i Miloš. (Narodna.)	233
Propast carstva sárbskoga. (Narodna.)	234
Osman. (Piev. IX. 11—61.)	237
Kristiada. (Pievanje III. 65—111.)	243
Ban Zrinović u Sigetu. (I. 1567.)	248
Kralj dečanski. (Pievanje VIII. 1—95.)	255

S m i e s .

Suze sina razmetnoga. Plač III. 71—svárhe. Povratak griešnika	258
Aždaja sedmoglava. a) Saguntinci	262
b) Nenavist	263
Rozalia. a) Noć	266
b) Rozalia kara san i zove zoru	268
Sirotica	269

I M B N I K

celo podpisanih pisateljev.

(Gde je golo ime brez vsega drugiga, je znamenje, da še pisatelj živi.)

Arlič.

D. Demeter.

Dolinski.

Došen Vid, r. Dalmatin od morja
velebitskoga (svoje delo na
svetlo dal 1768).

Gjorgjić Ignacio, (Dubrovničan r.
1675 umerl 1737).

Gundulić Ivan, (r. u Dubrovniku
1588, um. 1638).

Hašnik.

Jarnik Ulrih, (r. u zilski dolini
na Koroškem 1784, um. 1844).

Kačić A., (r. u Bristi dalmatinskoj,
svoje delo na svetlo dal 1759).

Kanižlić Anton, iz Požege, na
svetlo dal svojo Rozalio 1780.

Kelić.

Koseski.

Leđinski.

Malavašič.

Modrinjak.

Ostrožinski.

Palmotić Junio, (r. u Dubrovniku
1606, um. 1657).

Podgorski.

Prešern Fr. (r. 1800, um. 1849).

Stanić Valentin, (r. na Goričkem
1774, um. 1847).

Strell, (r. 1790, um. 1847 v Tre-
bnjim na Dolenskem).

Subotić.

Šamperl, (r. pri Ptuju 1815, um.
1835.)

Toman Lovre.

Vodnik Valentin, (r. pri Ljublani
1758, um. 1819).

Araz Stanko.

Zlatarić Dominik, (r. u Dubrov-
niku 1556, um. 1608).

Žemlja, (r. 1805, um. 1843 ko
Ovsiški fajmošter).

PESMOTVORI SLOVENSKI.

U V O D.

§. 1.

Krasno. Umetnost. Krasoslovje.

Ko Bogovi negda zapustiše
Leto zemljo, gde njim stanja nije,
Ostale so Vile in umetniki,
Da na starih svetih žertvenikih
Slave njihove plamén ne vgasne.
Po Ostrož. Utiešenoviću.

Človeku je u serce usadjena ljubezen do vsega, kar je lepo ali krasno. Malo dete u zibelki že ročice steguje za vsim, kar se mu kaže rudečega; in človeštva večno detinstvo na sredi Afrike nam isto kaže, kadar čerbec za gmizo (staklene perle) dava zlato in druge dragocenosti. In čim više se človek švigne u izobraženosti, tim več in lepše se razvija leta sposobnost ali lastnost. Že dečku (fantu) se ne dopada, kar mu se je dopadlo malo prie; tedaj si izbere gdekaj od večje cene, od večje lepsti. In ravno tako iše in iše mož zmiram lepših reči. Leto nagnjenje nije kaj drugiga ko po naravi usadjena nam *ljubezen do krasniga*; in kdor je enkrat pokusil kar boljšega in lepšega, mu ne dopade več prijašnje (u neizurjenih kmetih se vidé kipi in slike (obrazi malani), ki njih se bolj izurjen mestjan straši; alj otesavaj in izobrazuj narod na toliko, da ti bo priznal, da je kakšen umetno narejen kip ali obraz lepši od oniga, in vidil boš, da bo si letiga priskerbel). Leta priklonost, leta ljubezen do *krasniga* nas najbolje osreči

že u zemeljskem našem življenju; težko človeku, ki mu od naravi nije podarjena, ker je življenje tako prazno, enostrano, zemeljsko, živinsko.

Kaj pa je *leto krasno in lepo?* in kaj je *umetnost?*

Mnogi so si belili glave s tim pitanjem: *kaj je krasno?* *Razsodnost* ali *razum* nam kaže, kar je *pravično, resnično*; *vest* nam kaže, kar je čudoredno (moralno); *čutjenstvo* nam kaže, kar je *krasno*.

Alj s tim pak je tudi vse rečeno; *čutjenstvo* ne dá se razcepiti na dele, tedaj se *krasno* ne premore doseči po umu; in naj beržej (verjetno) ne bomo tedaj imeli nigdar *predmetne* (*objektivne*) definicije (opredeljenja) o *krasnem*. Čutjenstvo le ti bo kazalo, to je krasno, lepo; to pak je gerdo ali odurno; obdelavaj in izobrazuj si leto dušno moč, pitaj in polni si duh z gledanjem predmetov, katere veči del (večina) izurjenih, izobraženih ljudi krasne imenuje, in ako ti je narav podelila čutjenstvo, boš lahko razložil reči krasne od nekrasnih.

Iz tega uzroka se po pravici reče, da nije mogoče *umetnosti se naučiti*; umetnost namreč je u *sobstvenim* (*subjektivnim*) smislu sposobnost (prikladnost) krasno občutiti; in kar se umetnika tiče, krasno iznajdjevati, in ga našim očem, ali pak sluhu podstaviti. Komu nije po Bogu podarjen leti dar, ga ne bo imel na vekoma nigdar. Pastir na paši, žanjica na njivi, prelja pri kolovretu si zloži pesem, ki se človek u vsemu izučen zastonj trudi zložiti njo; kar nam slavjanske nar. pesme pričajo.

S tem pak nije rečeno, da nije mogoče kakih pravil ustanoviti, katerih bi se učenc in ljubitelj umetnosti deržal pri obdelavanju letega polja; in lete pravila znanstveno zložene napravé *Estetiko* ali po našem *Krasoslorje*.

§. 2.

Namen in razdeljenje umetnosti.

Umetnost ima po naravi namen uzdiči nas iz praha vsakdajnih opravil; ona veže zemeljsko ali telesno z višnjim ali nebeškim življenjem.

Kadar čuješ pevca starca peti o Kosovem polju, ali od kralja Matjaša in od Marka, pozabiš na težke skerbi, ki ti serce težé; ali kadar čuješ po Dalmaciji i. t. d. pevki iz dveh gorah zjediniti se u prelep dvopev, kaj ti je žalost, ki ti tlači srečo, odtiralo iz duše?

Obleka, u katero umetnik krasno svojo ideo širijočo mu serce oblači, je različna; različne so tedaj sredstva, po katerih nam umetnik prikaže svoj umotvor. Lete so: Prikažejo se našim očem, ali našem sluhu, ali pak u občem obema ob enem; imamo tedaj:

I. *Slikotvorne* ali tiste, ki krasno s kakoj bodi snovoj t. j. gradivo (Material) ali z bojoj (farboj) očem našim predstavljajo; letе so: 1. *Naimarstvo* ali *zidarstvo* s gradivom zidarstvene dela. 2. *Kiparstvo* s kamenjem ali medjo kipe. 3. *Slikarstvo* z bojami različne slike.

II. *Glasotvorne* ali glasiteljne, katerih gradivo ali sredstvo je u glasu, letе so: 4. *Glasništvo* ali godba (Muzika). 5. *Govorničtvo*. 6. *Pesništvo* ali *poezija*.

III. *Delotvorne*, katere z živimi delajočimi osobami gdekako umetno delo našim očem in mar večidel tudi *sluhu* kažejo. 7. *Kazališne* al teatralne *igre*, ples, mimika (t. j. kazališne igre brez govorenja) in druge letim podobne umetnosti.

Ne gledaje na ostale verste imamo pregledati bolj na tanjko poezijo ali *pesništvo*, katero nas se u leti knjigi bolj tiče.

§. 3.

Pesništvo u obče.

Poezija u širjem zmyslu je to, kar umetnost; vsak umetnik mora tedaj imeti poezijo u sebi. U *vožjem zmyslu* pak je sposobnost, krasno ali idealno predstavljati po uzvišenih životopolnih besedah, in ker so letе besede (govor) tako umetno zložene, da bi lahko bile za petje, se *poezija* u letem zmyslu imenuje tudi *pesništvo*.

Poezija ali *pesništvo* je tedaj govor nadahnjeniga serca predstavljajoči nam slike, nadčlovečanske in božanstvene, za

katerimi se v bogo človečje serce zmiram hrepeni. Poezija je moč, ki brez kakšega bodi drugiga namena uma nam kaže uzor (Ideal) človečanstva; in gledajočim leti uzor prikaže se sam stvaritelj vsega krasniga, stvaritelj letiga sveta, kateri našimu umu nigdar ne bo nazočen; poezija vse čutjenja u nas budi, in silno iz serca do serca sega. In ravno to pomeni stara pripoved o Orfeu, da je namreč on s petjem svojim divje in brezbožne ljudi umečil, vodil in izobražival.

Alj človek, ki to sliši, ali bere, nije nadzemeljskiga, samo božanstveniga roda, zato jemlje umetnik in tedaj tudi pesnik za predmet (objekt) zemeljske in človeku dosegljive ali razumljive reči, ki se mu zdijo tega vredne in dostojne, in ki so prilične za razveseljenje, ganenje in vzdignenje človečjega serca; in leti predmet obleče on u gdekako mikavno, krasno obleko, ob enim pak ga na toliko zviša, da se nam zdi oriaš (velikan), ali pak reč brez vsega nedostatka. Kadar slišimo ali beremo pravo pesničko delo, se nam zdi, da smo u nekem prekrasnem svetu otročiči, gledajoči velikanske in uzvišene slike tega sveta.

Zgorej bilo je že rečeno, da nije mogoče, iz samiga naučenja umetnik biti. To so že stari Gerki in Rimljani razpoznali; „poeta nascitur“ nam ne kaže nič kaj drugiga. In kar se tukaj od posameznih pesnikov kaže, veljá tudi od celih narodov. U narodu slavjanskem je očividno nek čudnovit duh pesnički, ki ga je u malo katerem narodu. Poglej samo nekaj malo na polje slavjanskih narodnih pesem in boš vidil u Čehih, Poljakih in posebno u nas Jugoslavjanih množinu sadja najlepšega, z katerim bo se težko kater si bodi drugi narod hvaliti zamogel.

Iz gori rečeniga pravila se nam kaže tudi to, da nije vsak za razsodjivanje del umetnih u obče in pesničkih po sebe. Komu nije od naravi dano čutjenstvo posebno, bo si zastonj pri temu glavo belil.

§ 4.

Jezik poetički.

Velik in nadzemeljski je namen, ki ga ima pesništvo; združivati ima bitnost (Wesentlichkeit) človečanstva s nebitnim, slučajnim, to je večno s zemeljskim, realnim. Težko delo! Jezik vsakdajni ne peča se kaj mnogo s predmeti idealnimi; tedaj tudi pesniku nije mogoče izgovoriti u vsakdajnem jeziku one prekrasne nadahnjene čutjenja, katerih je poln. Vsaka pak misel mora svojo posebno obleko imeti, za da se nam prikaže; tedaj si pesnik *stvari* sam nov in svojmu namenu priležnii jezik, ki mu je ime *poetički*. — Pravimu pesniku to ide samó brez njegove volje; kadar mu se užge fantazija od divnih uzvišenih uzorov, in ga prisili, da nam prikaže lete čaroleposti, z eno besedo, kadar je on u stanju nadehnenja (nadahnutja), mu se naberó od sam sebe, in znano je, da se to u nekih pesnikih tako hitro godi, da njim ni je časa zapisati nje; — se vé, da je takšen jezik od vsakdajniga clo različen; in lete posebnosti jezika poetičkiga dajo *poetiko*.

Nije mogoče, u malo besedah vse ali saj glavnije lete posebnosti le nekaj širje razložiti, glej ti o tim samo nekatere besedice. — Lete posebnosti se tičó: 1. Slik ali podob in misli. 2. Besed. 3. Zvunajne spodobe pesmotvora.

1. Za dosegnuti veliki leti namen in za izreči nam svojo visoko misel, potrebljava ali rabi pesnik *a)* velikanske, oriaške obraze, da slušatelj ali bravec misli po oriaški obleki na oriaško ideo. Sem slišijo tudi poetički primeri, ki posebno služé za razjasnjenje in razsvetljenje gdekakše ideo. *b)* Zaziv ali obernenje pesnika na gdekoga (Apostrophe). *c)* Izkrik. *d)* Združenje oprek (contrarium). *e)* Vzdignjenje od nižje do višje ideo. *f)* Pitanje ali prašanje.

Leta posebnost ne gre u poetiko, ampak u krasoslovje u vožjim smislu t. j. z izključenjem poetike.

2. Za predstavljati nam živo svoj uzor ima pesnik posebnosti tudi u posameznih besedah, kar se imenuje *besedna figura*. To se kaže, ako pesnik veznice (conjunctiones) izpuša, ali

njih mnogo stavi; tudi ako mnoge priimena ali epiteta prideva; ako eno in isto besedo pospeti i. t. d. Primerov je polno u pesmotvorih.

3. Pesnički umotvori se poznajo že po zvonajni spodobi; tukaj greta *a)* stih, *b)* soglasje ali rima, il. srok.

§. 5.

Stih. Soglasje.

Teško je o stihovstvu (Versbau) jugoslavjanskem govoriti, ker se lete reči še skoro niše nije lotil, da bi se razsvetlila; in brez zloženja mnogih sil nije na sveti kar važniga.

Besede u vsakem jeziku toljko ena proti drugoj, toljko vsaka slovka iz več slovkv sostavljene besede se izgovarjajo na *dolgo*, ali pak na *kratko*. Pri tem pak je potrebno, da se gleda na *naglas* (Accent) in na *kolikočo* ali *težo* (Quantitas) slovke. Vsaka beseda, koljko bi slovkv imela, ima samo *en* naglas, t. j. slovko, ki se med vsemi drugimi z višjim in bi rekel tenšim glasom izreče. Naglas je, bi rekel, zavez ali vezilo cele besede, vse slovke se *naglašene* slovke dèrže, kakor rozga svojega kola; p. *Domovina*, slovka *vi* ima naglas, vse druge se nje dèrže. Vse ostale slovke pak se izrečejo z nižjim, naj si bo zategnjenim ali pak clo kratkim glasom.— U dozdajnih pravilah še so si vsi jeziki enaki. Pri nenaglašeni slovkah pak je u raznih jeziki velik razloček; neki jeziki namreč imajo to posebnico, da se neke nenaglašene slovke bolj na dolgo t. j. zategnjeno in nizko izrečejo. Leto posebnico imá, kar je meni znano, gerčki, latinski, česki in serbski jezik; nemški in slovenski i. t. d. pak nje neimajo; pervoimenovani jeziki imajo tedaj *a)* naglašene slovke in *b)* razun teh še potegnjene, u nemškem in slovenskem pak samo naglašene, in lete se tudi nekaj bolj zategnejo ali drugači reči, u nemškim in slovenskim jeziku je naglas in teža na eni isti slovki.

U jeziki, gde je naglas in teža na raznih slovkah, se lahko pravila derži pesnik, da so mu u pesmah zategnjene slovke *dolge*; vse druge pak naj bojo naglašene ali nenaglašene, so

mu kratke. Katere slovke so u gerčkem in latinskem zategnjene t. j. dolge, in katere kratke, to uči slovnica letih jezikov; u serbskem jeziku pak nam to kaže Vukova gramatika in njegov rečnik serbskiga jezika. — Kar pak se slovenskiga jezika tiče, se je u teku časov ta posebnica zbrisala, samo neke malenkosti še na to kažejo, p. beseda *jumak* imá u serbskem jeziku naglas na prvi, težo pak na drugi slovki; in u slov. je naglas na drugo slovko prestavljen, tako da je teža u obema na isti slovki; takih besed se mnogo najde.

Slovenski pesniki se tega pravila dèržé, da je kakor tudi u nemškem naglašena slovka *dolga*, vse druge pak u daktilih dolge ali kratke po volji pesnikovoj; u jambih in trohejih pak, ako bi dve kratki vkup bile, se prva za dolgo vzeme p.

Svetu pokažite lik domače navade in misli,

Biti slovenske kerví, bodi Slovcu ponos.

U besedi: *pokažite* imá slovka *ka* naglas, tretja in čerteta pak ste kratki, ker je daktil; ako bi pak bil jamb ali trohej, bi poslednja slovka dolga biti morala.

Velika je škoda, da so Jugoslavjani u teh pravilah tako razločeni, in pri Slovencih pak še je to hujše, da se naglas ne deva po vseh krajih u isti besedi na isto slovko. Skoro bi rekel, da se clo u teh rečih kaže obče znana nesloga Slavjanov.

Najnavadnije, ali obične *stopinje* (Вертѣвъ) so: a) trohejska - u p. Slavá; b) jambijska u - p. pögled; c) daktilska - uu p. Šerbija; d) spondejska - - p. ljubdrag; e) pyrrhihska uu p. šmirjana; f) tribrahska uuu p. Ljubičiča; kretiska - u - p. Beligrad; g) amphibrahska - uu -, ki je prav za prav iz troheja in jamba sestavljena.

Iz letih stopinj se zlagajo *stih*; za naše čutjenje pak nije eno, jeli rabiš ene ali druge; *troheji* so za mirne, žalostne, milosladke; jambi za urne ali hitre, strastne; daktili za vesele čutjenja, in u stihu imajo nekaj slovesniga ali svečaniga (feierlich).

Ilirski pesniki rabé največ trohej, jamba pak odviše malo, skoro nigdar; slovenski pesniki pak naj raji oba dva, tudi imamo prekrasnih šesto in petomerov; res bi čelarno bilo, ako

bi tako različne misli, ko krotko žalovanje in nevihta jeze, imele enako obleko.

Vse vèrste stihov se razdelé: 1. u *slobodne* ali proste, 2. u *nabrane*.

1. *Slobodni stihi* so naj navadnije zloženi: a) iz tri, štiri, pet, šest i. t. d. stopinj trohejskih n. p. -o | -o; ali -o | -o | -o | -o; ali -o | -o | -o | -o | -o i. t. d.

Tudi se lahko še dolga slovka pridá.

b) iz ravno toliko jambijskih n. p. o- | o- | o- i. t. d. Tudi se lahko še kratka slovka dodá.

c) Iz daktilskih in trohejskih p. -oo-o, ali o-oo-o ali -oo-oo-o i. t. d.

d) Iz daktilskih, spondejah in trohejah tako zmešanih, da je peta stopinja daktil, šesta spondej ali trohej, vse druge po volji pesnika in misli; ime je timu stihu *šestomer*, ker ima šest stopinj.

e) Iz dveh stopinj daktilskih ali trohejskih, po tem ene dolge slovke za sebe; po tem iz dveh daktilskih stopinj in ene posamezne kratke ali dolge slovke; ime mu je *petomer*, ker se dve posamezni slovki lahko za eno stopinjo štejete.

2. *Nabrani stihi*, kadar se celi takši štíhi zložé u *versto* alj strofo; lete so mnogotere; poznej bomo gde kaj več od njih čuli.

Slobodni se rabé pri nas večidel u junačkih pesmah in u dramatičkih delah; *nabrani* u pevnih ali liričkih pesmotvorih.

Alj ne treba misliti, da se pesnik tih pravil na čisto držati mora, posebno kadar se slobodni stihovi rabé u dolgem kakem pesmotvoru, n. p. u junačkih pesmah, to bi po časi uha bolelo. Za tega voljo so že stari Gerki in Rimljani daktili in spondeje in troheje i. t. d. mešali; in tako se najde tudi u naših pesnikih in u nar. pesmah.

Spojenje samoglasnikov (Elisio in Synizesis) se imenuje takšo izgovarjanje dveh samoglasnikov na sredi ene same ali pak na koncu ene in od kraja sledeče njoj besede, da se čuje, ko da je dvoglasnik. To se u ilirskem morebiti pregosto najde, posebno u Gunduliću; u serbskih nar. pesmah se redko najde; u slovenskih pesmah so samo najnoviši pesniki to rabiti začeli.

Spomeniti še se ima *oddehlej* ali *odmor*, in *soglasje* ali *rima*.

Oddehleja (Ruhezpunkt, caesura) imamo dva: logičkiga (miselniga) in pesničkiga; logički je tam, gde misel nekaj obstoji, pesnički pak tam, kam ga pesnik stavi po notrajnoj nekoj postavi, katera pak se menja po duhu in po mislih pesnika, ki se ne dá tedaj razrediti u neobmajave pravila.

U vseh junačkih in u mnogih ženskih slovenskih narodnih pesmah, (p. desetnica, dva groba, Ženitba Matjaša kralja i. t. d.) je oddehlej, gde si pevec pri petju oddehne, med drugó in tretjó stopnjó; tako tudi u pesmi: Zvezdje, Kdo je mar, Kres itd.

Soglasje ali *srok* (rima), ki ga staroklasički niso poznali, se skoro od vsih noviih pesnikov rabi. Ostrožinski mu je naprotiven, al on sam pripozna, da srok pesmam pridá neko krasoto, neko ljubkost. U pravih nar. p. ga tudi pri nas ne najdemo. Da mu pak prave pesničke vrednosti nije, nam kaže to, ker ga u raznih stihih niše ne rabi.

§. 6.

Kako se razdeli pesništvo?

Po gledišu, iz kateriga gledaš na pesništvo, ga lahko mnogoverstno razdeliš.

Ako gledaš na *pesnika* ali pevca, kateriga umotvor ti je serce ganul, je on lahko ali človek brez višje izobraženosti, ki tedaj še ne razločiva med bitnim, istinitim (wefentlicheš) in med nebitnim (unwefentlicheš) slučajnim predmetov letega sveta, tedaj človek iz prostiga naroda; ali pak je človek od višje izobraženosti u raznih človečanstva znanostih. Tedaj imamo pesništvo: 1. *Narodno*. 2. *Naučno, izobraženo*. — Leta razdelitev je posebno pri Slavjanih od velike važnosti ali cene, ker je u nas, ko že je gori rečeno, toliko najlepšega sadú u narodnem pesničtvu, ki se more biti noben narod na svetu neima s takšnim hvaliti.

Ako gledaš, *kako* pesnik svojo uzorno (ideal) misel prikaže, boš dobil razdelivanje u pesništvo: 1. *Znotrajno* (sub-

jektivno, po Šileru sentimentalno ali občutljivo). 2. *Zvunajno*, (objektivno, po Šileru naivno). — Vsak pesnik se u svojih umotvorih lahko peča več z *notrajnim* čutjenjem svojim, in clo kadar nam predstavlja gdekakšen predmet zvun samiga sebe, se z duhom čutjenja toliko napolni, da nam ga predstavlja čutljivo, ko da je leti predmet z njim eno in isto bitje bil. Leta poezija je tedaj prikazanje misli ali menenja pesnikoviga o tem predmetu.

Pesnik pak se tudi lahko druge ceste dèrži, in nam predmet, ki si ga je za pevanje izbral, za *zvun sebe* ležečiga predstavlja, in tako nam ga kaže objektivno, predmetno in u resničnem stanju.

Pesmotvori starih Gerkov in Rimljanov so malo da ni vsi zvunajni ali subjektivni; noviji imajo preveč znotrajnih. Gundulić in malo da ni vsi dalmatinski pesniki so bolj subjektivni, Kačić, in tako imenovane serbske nar. pesmi so objektivne. Jaz mislim, da ne bo trebalo besed tratiti z dokazom, da je poezija objektivna mnogo višje cene od znotrajne; ker u teku vekov se menjajo menenja ali misli o istem predmetu, predmet sam s bitnimi svojimi svojstvami pak stoji še nepremakljiv. — Znotrajna poezija se lahko zverže u sanjanje; zvunajna pak u brezčutljivost; težko je današnji dan pesniku čisto objektivnim biti.

Letimu razdeljenju (namreč u znotrajno in zvunajno) je podobno drugo, namreč u pesništvo *staro klasičko* in *romantičko*; alj leti razloček ne leži u znotrajni bitnosti poezije, ampak izvira iz teka vekov, in iz višje izobraženosti naših dob. Granica ali meja med njima je okol početka kristjanstva. Leti razloček je osnovan a) na menenjah in mislih stare, in kristjanske vere. Pri predkristjanskih narodih prezlato in globoko upanje in resnica, da bo nam po letem življenju drugo in lepše cvelo, še nije bilo tako razprostranjeno; pri nas je leta resnica najprostimu, neizobraženimu človeku živo u serce zapisana. Starodavni so si cilj in konec svojga djanja u zemeljskem življenju mislili; mi pak svoj pogled švignemo iz letiga na drugi svet. Od tod izvira čarovno in nebesno čutjenje nedokončljive ljubezni, ki tolikrat več na zagrobno, večno, kó na

tukajšnje, začasno življenje gleda. *b)* Na nesmiljenem gerdem sužanstvu pri starih od ene, in na slobodi večoj pri novijih od druge strani. *c)* Na različnem stanju in razmerah ženskiga spola pri starih in novih narodih. *d)* Na višjoj izobraženosti današnjoj.

Ako pak gledaš na *predmet*, ki ti ga pesnik predstavlja, ti premore on:

1. Najaviti gdekako znotrajno mu čutjenje svoje, in ker so takši pesmotvori ali namenjeni za pejenje ali se mar clo lahko pejejo, nje imenujemo *perne* ali *pevateljne*. Gerki pevahu nje k liri; zato so nje imenovali *liričke*.

2. Pripovedavati gdekaj pretekliga tako, ko bi on takrat pri zgodbi nazočen bil. Tedaj nje imenujemo *pripovedajoče*; Gerki so nje imenovali *ποιησις επιχη* po besedi *επος* pripoved; in odtod imenujó noviji narodi leto pesništvo tudi *epičko*.

3. Premore on svoj umotvor tako vrediti, da se nam osebe *delajoče* predstavljajo, in pesnik se clo, bi rekel, skrije; zato se imenujó pesmotvori *delateljni* ali *činirni*. Gerki so nje po besedi *δραω* *delati* imenovali *δραμα* *delo*, *čin*.

Mnogokrat lete vèrste (*Gattung*) ni so na čisto razdeljene, ampak so tako zmešane, da se u malički pesmici vse tri znajdó. Takše pesmi, ako je *ena* vèrsta u njih bolj očevidna od ostalih in poglavitna, se prištevajo leti vèrsti, kar se p. pri romanci kaže; ako pak to nije, da bi se vidila *ena* poglavitna versta na njih, se mora napraviti še ena vèrsta, in ta se imenuje

4. *Smes*, u kateri razdel se štejejo tudi pesmotvori, ki niso čista in sama poezija, ampak katerim je razun čutjenja ko namen ali cilj tudi podučevanje razuma bravcoviga.

PEVNI DEL.

§. 7.

Pravila občénita.

Lirički pesnik nam čútjenja, ki so mu o gdekakim predmetu (Gegenstand) serce nadahnile, u živečnem jeziku kazuje. Vse tedaj, kar premore človeku serce ganuti in uplameni, premore biti tudi predmet za liričkiga pesnika. Pervi glas človeštva bil je lirički; kó je tudi prvo jokanje deteta začetek liričkiga življenja. — Kadar mati miljeno dete uspava, mu peje ginjeniga serca milo pesem; kadar žanjice u vročini oznojene žito žanjejo, njim teče lepa popevka iz ust; kadar sonce izhaja, se ti polni serce s pobožnimi čútjenjami in pesem se proti nebu vzdigne; ako si u krogu prijateljskem dobre volje, se razlega veselica pesmica; ako sovražnika brezsveta roka pravice tvoje domovine ruži, se ti razjezi duša, i ti zavpiješ: Naprej, naprej žareči meč osvete itd. in kadar se spomniš na Vidov dan, ti žalost oblije serce, ki prekolne peklensko izdajstvo vere in domovine.

Glej neštevilnih predmetov za liričko poezijo. Iz tega lahko vidiš, da lete poezije samo u narodu ne je, kateri neima čútjenja; tudi to lahko iz tega razsodiš, da take strastne čútjenja imajo tudi svoj poseben jezik; pesnik, ki peva o predmetu ležečem zvun sebe, ne more nikdar tako živečno, tako strastno peti, kakor lirik. Lirički pesnik je grom, ki naj globlej u serca tresne, in kakor se blisk ne trudi po ravni cesti sve-

titi, ampak se vija in suče, gde mu je več unetila, ravno tako lirik ne hodi po vsem ostalim pesnikom navadni cesti, ampak gre kamor ga pelja čutjenje, ki mu je serce užgalo. Ne treba se bati, da bo pri tem brezredno se zablodil od prave poti, vsako silno in naglo čutjenje ima leto svojstvo in posebnost, da ne dopusti nikakše ptuje drugostranske misli, ampak vse njegove misli so iz eniga izvira.

Iz tega pak tudi sledi, da kakor jezik tako tudi spodoba zvonajna u letih pesmotvorih od vsih drugih različna biti mora.

Zato so si pesniki iznajšli razne vèrste ali strofe, stari Gerki in Rimljani so njih mnogotere imeli; najbolj navadni ste: a) alkejska, poglej obraz

u-u-u-uu-uu

u-u-u-uu-uu

u-u-u-u-u

-uu-uu-u-u

in b) Savina, poglej obraz

-u-u-uu-u-u

-u-u-uu-u-u

-u-u-uu-u-u

-uu-u-u

Mi južni Slavjani razun Mušickovih odah neimamo skoro kaj u tih vèrstah. Lete in druge nespomenjene strofe se rabé samo u pevnih pesmotvorih; in tudi leti so največ pisani u štirih, šestih ali osmih trohejskih stihih, štiri, pet ali šest stopnih; včasih se najdejo daktili redko pak šestomer, in takrat zmeram mu je pridružen petomer.

§. 8.

Razdeljenje pesništva pevniga.

A. Po predmetu.

Leti razdel pesništva razredjivahu* stari navadno u *ode*, *hymne*, *dithyrambe*, *elegije* in *poperke* Anakreontske ali *posvetne*.

a) *Oda* — gerčki „ode“ t. j. pesem za petje, popevka —

* Enostručni čas pretekli, namesto: so razredjivali.

bila je starim pesem najvišjega duha, od katere posebno velja, kar je gori na početku pesništva pevateljniga ali pevniga, kakor tudi, kar je o strofah iz raznih stopnicah rečeno; ne treba tedaj kar več o tem.

Za ode u letoj knjigi derži: Pevcu, Rodoljubje. U ilirskim Utêha Ilirii, i. t. d.

b) *Hymnus* bila njim je oda pobožna, peta pri gerčkem žertvovanju na hvalo Bogov in to u najuzvišenijem najvišjem duhu. Naj slavniji hymni so psalmi kralja Davida — kar se tiče pesništva pobožniga, njim nije para u nobenem narodu — in hymni starogerčki.

Današnji dan nam je *hymnus* oda, u kateroj pesnik prikazuje čutjenja, obudjena po premišlovanju nadčlovečanskiga, po želji za nevidljivim.

Za hymne derži: Pod lipo; Domohod duha; Oda Bog. U ilirskim: Bog u veličanstvu svome i. t. d.

c) Kakor *hymnus* nije kaj drugiga ko oda pobožna, tako bil je *dithyramb* oda peta na čast boga Baka; u letih pesmah bili so pesniki, kar se tiče spodobu u menjanju napeva (viže) in u načinu glasa, tako slobodni, ko razujzdane bakantice u svojih divjih igrah in plesih.

Sadaj naravno takih pesmi ne imamo; sadajni tedaj imenujejo s tim imenom pesmi ko oda visoko nadahnjene, katere se ne derže samo ene in posebne zvunajne spodobu ali vërste.

d) *Elegija* — gerčki u starodavnom času žalostna, potler vsaka u šesto- in petomerih zložena pesem — po naši besedi *žalostnica*, je pesem, katera žalostne pesnika čutjenja kazuje; leta žalost izvira pesniku iz prisposodbljanja všeče, vesele preteklosti, in žalostne sadajnosti. Leta žalostna sadajnost more biti tudi predmet za odo; alj oda njo drugači popeva, oda nas zdigne nad tesnote in reve letega sveta, u žalostnici pak nas nadvlada leta žalost, in tako, da kdor pesem čuje ali bere, občuti lete tesnote in reve; taka oda je prilična gorski reki, ki se valja brez ogleda na bereg ali obale čez sterma skalovje, katero s časom omeči in razdere; žalostnica pak reki u ravnini, ki se valja tiho in mirno med beregoma.

Ravno tako pak je tudi spodoba zvonajna mirnija in prosta; stari Gerki in Rimljani so imeli elegičke stihe t. j. šestomer zjedinjen s petomerom; sadajni pesniki rabe najraji troheje včasih tudi jambe.

K žalostnici gre tudi *heroida*, u kateroj pesnik žalostnih svojih misli ne kaže iz samega sebe, ampak nam kaže gdekako osobo, ki svoje žalostne čutjenja u serce druge osebe izleva; tedaj bi njo lahko prišteval *listom* ali pismam. Najglasovitnije so heroide Ovidove, in razun dveh takih po Lučiču u ilirsko prevedenih neimamo Jugoslavjani ni ene.

e) *Popevka Anakreontska* — po Anakreontu, pesniku starogerčkem tako imenovana — popeva veselja tega življenja; današnji dan se imenuje pesem *posvetna* ali *svetna*, in ona in pobožna skupaj imate ime *popevke*, ker sta sadaj samo leti dve vèrsti prav za prav zloženi za petje.

Popevka je tedaj pesem prav za prav namenjena ali saj tako zložena, da se za petje clo vleže, naj si bo kar se zvonajne spodobe ali pak stopanja ideah tiče. Predmet njoj je lahko vse, kar gre u obseg poezije; alj se razloči od vseh drugih, ker stopa bi rekel z mirno nogo čez poljane cveteče nam u tem življenju, in gleda mirno veselečega se lica lepote letiga sveta; in tudi takrat, kadar vzdigne oko do višav božjih, pesniku ne igra serce od onega uzdignjenja, s katerim se vzdiga hymnus, ampak nam kaže po malem in mirno vsemogočnost božjo, ali pak čast gdekakšega kristjanskiga predmeta.

Po takem se razdeli zdaj popevka, ko že smo gori vidili, u dve strani: α) u *Popevko pobožno*. β) u *svetno* ali *posvetno*.

α) *Popevka pobožna* ima isti namen, ki ga ima hymnus, samo da nije tega uzvišeniga ampak mirniga duha, za da se lahko poje po cerkvah; ona nam tedaj kaže čutjenja zbudjena u nas po mirnem razgledavanju razmer in zaveze med nadčlovečanskim ali nebesnim in med človečanskim.

Pri nas Jugoslavjanih je malo takših pesem, ker so razmere cerkvene letemu pesničtvu malo priležne, ampak še le protivne.

β) Kar je *popevka svetna*, lahko vidiš iz malo preje re-

čeniga. Tukaj tedaj grejo veči del napitnic in davorije, ako niso ode; pesme svatovne, pesme od ženkinj i. t. d.

Malo da ni vse pevateľjne ali liričke narodne naše pesmi so svetne, in uslovenskih tudi mnoge pobožne popevke; pesnika prostiga posvetne skerbi in težave vlečejo k zemlji, tedaj se ne vzdigne nigdar u one višave čutjenstva, iz katerih izvirajo uzvišene pesničtva vërste ko p. hymnus ali oda.

B. Po spodobi zvunajnoj.

Razun letih že Gerkom in Rimljanom poznanih vërst pesničtva gledajočih samo na čutjenje in predmet še je zdaj nekoliko drugih, porodivših se iz novijih južnih narodov, in ki se od dozdej pregledanih samo po zvunajnoj spodobi razločé! Mnogo bi njih lahko spomenil, alj razun *soneta* in *glose* je pri nas tega malo kaj poznano, tudi se leto umetlanje (štúňteľci) in vijanje duha včasi igrača in spačenje pesničtva zdi.

Sonet — talijanski pesem glaseča se — umetno je upletena pesmica, zložena iz 14 stihov soglasečih ali u rimi. Soglasje je zmirej tako razpoloženo, da je prvih osem stihov u dvema strofama prvi, in ostalih šest stihov ravno tako u dvema strofama drugi del soglasenja. Najnavadnija je za prvi del, leta spodoba: a b b a; a b b a; za drugi je soglasenje razno razpleteno; najnavadnije spodobe so: a b c; a b c; ali a b a; b a b; ali a b a; a b a; ali a a b; c c b; i. t. d.

Umetno uredjen sonet ima ko neki hočejo u prvi strofi uvod, u drugoj pridá gdekak primer, u tretjoj se k koncu pripravlja in u poslednjoj je glavna misel cele pesmice.

Iz letiga uredjenja sonetov sledi, da nije mogoče misel le malo širjo u en sonet uleti; tedaj je iznajden *sonetni reneć*; leti ima petnajst sonetov tako združenih, da se poslednji stih vsakiga soneta stavi za prvi stih sledečega soneta; in poslednji stih štirnajstiga je ob enem začetni stih perviga, petnajsti sonet pak ali *magistrate* je zložen iz začetnih stihov vsih štirnajst sonetov.

Ivan Kollár zložil je svoje delo „Slávy dcera“ u samih

sonetih; med Jugoslavjani njih je največ, in najlepših zložil Prešern.

Glosa k nam iz španskiga presadjena ima obično verstico iz kakše druge pesmi tako za temelj (fundamentum), da vsaka iz osem ali deset stihov zložena vèrsta ima eniga iz temelja za poslednji stih.

§. 9.

Razdeljenje pevniga razdela u letoj knjigi.

Jaz bi se mogel u letem delu dèržati istega razdeljenja, alj razni uzroki — med drugimi tudi leti, da mi knjiga ne naraste preveč — so me napeljali, da leti del razredim po sledečem:

1. Popevke, ki se razdelé:
 - a) u pobožne,
 - b) u svetne ali posvetne.
2. Žalospevi ali žalostnice.
3. Uzvišene, u katerih so zadèržane ode in hymni.
4. Soneti.

I. POPEVKE.

a) POBOŽNE.

Božična pesem.

Ta sveti dan veseli dan
 Vsem ljudem od Boga dan.
Pri jaslicah, pri Jezusu
Čestimo, hvalimo veseli dan.

Vsi hitro lesem pridite,
 Boga s angelci hvalimo —

K njemu so pastirci šli,
Po njih stopinjah jih bomo došli. —

Zemlja, nebo, vse se veseli,
Da večni Bog se nam rodi. —

Perklonite se k jaslicam,
Angelci klečó pred Jezusam. —

Jezus le v štalici leži,
Vendar je vreden vse česti. —

Nobeden ne žaluj ta dan,
Jezus je nam na svet poslan. —

Kedar bo življenja kraj,
Nas bode vzel v sveti raj. —

Iz Majerove pesmarice cerk.

Postna pesem.

Dab' človek ti vedel, kaj Kristus tèrpi!
(Po celim životu ni druž'ga ko kri.)

Na glavci 'ma krono pa tèrnič bodeč,
(Mariji sèrce predira vse glih kakor meč.)

Žalostna mat — božja pod križem kleči,
(Preljubi nje sinič na križi visi.)

Oj na križi je visel, na križi je vmèrl,
(Vsim vernim dušicam nebesa odpèrl.)

Od pekla od martre odrešel je nas,
(Gor v svete nebesa zavišal je nas!)

Iz Majerove pesmarice cerk.

Pesem o devici Mariji.

Češčena si roža Marija
S gnado božjo napolnjena,
Od Boga si zvolena,
Svete Trojice nevesta:
Prosi Boga za nas Marija!

Oh Marija mati božja
Jezusa deteta rodila,
Zemlje in nebes stvarnika,
Našega odrešenika:
Prosi Boga za nas Marija!

Marija mati cartana,
S lepimi rožami obsajena,
Mati sladka dobrotljiva,
Vsemu svetu ljubezniva:
Prosi Boga za nas Marija!

Marija mati prečista,
V rojstvu ostala devica,
Mati veliko vsmilena
K pomoči si nam nagnjena: (!)
Prosi Boga za nas Marija!

Lepoti tvojej čudi se
Sonce, luna, nebo, zvezde,
Zemlja, ljudi, vsi angelci,
Se trese ječa peklena:
Prosi Boga za nas Marija!

Marija mati čestita
Vbozim ljudem milostiva,
Svetlejši kakor danica,
Svetiga duha kašerca:
Prosi Boga za nas Marija!

Oj snažna devic devica,
Oj častna božja rojenica,
Oj zemlje nebes kraljica
Bodi naša priprošnica:
Prosi za nas Marija!

Marija nebeska zarija,
Živih in mertvih pomoč,
Pomagaj vsim siroticam
In vsim vernem dušicam:
Prosi za nas Marija!

Ti obveseliš svetnike
In vse nebeske angelce,
Na svetu vboge revnike,
Odganjaj reve in boleznj:
Prosi Boga za nas Marija!

Prosi za nas svojga sina,
Da nas v nebesa zapelja
K Očetu ter svetimu Duhu.
To nam sprosi oj Marija
In vsa nebeska družina!

PAZKA. Leto pesem je g. M. Majer vzel iz rokopisa od l. 1651, ki je bil v Kalobji na Štaj. najden.

Popevka od zakona.

1. Poslušajte kristjani vsi,
Posebno pa vi zakonski,
No ženih no nevesta ti,
Na moje tri reči.
2. Oj zakon je presveti stan,
Od samega Boga zbran,
Že Adam v paradiži tam
Je bio z Evoj zdan.
3. Zato pa ženih prav včiniš,
Če oženiti se želiš,
Ti stari zakon ponoviš,
Če zvesto ga zderžiš.
4. Do zdaj si bil poln mladosti,
Al dnes se 'maš odstaviti;
Boš mogel, gde že koli si
Prav mož se skazati.
5. Do zdaj si bio prevzetjak,
Si biti hteo vsem junak;
Ponižaj se, vem si sromak,
Nebodi kak divjak.
6. Nevesta! stopi pred oltar;
Oblubiš jemu biti par;
Le zvesta bodi ti vsigdar,
Ovači bo ti kvar.
7. Glej tvoje rože cartane
Se bodo dnes posehnule;
Vesele tvoje ure vse
Do zdaj dokončane.
8. Zdaj mine mladost na enok,
Že začnese broj vsehnadlog;
Zdaj nesmeš več nasred otrok
Zameril bi ti Bog.
9. Le doma je ostajati,
No z malim gospodariti;
No noč no dan 'maš gledati,
Kde komu kaj sfali.
10. Do zdaj si bila grešnica
Z gizdavim vencom cirana;
Od zdaj pa boš ponižana
Pokoro delala.
11. Pa dnes še le necagaj ne,
Kristjan ja cagati nesme,
Tvoj Bog ti dobro že napre'
Za vso težavo vé.
12. Zveličar Kristus Jezus sam
Je v zakoni, kak v Kani tam;
Pomoči vse, to dobro znam,
Rad dava zdanim vam.
13. Ja, če se lepo bogata,
Bog vama vse pomoči dá,
No če mu verno služita,
Še bota zvolena.
14. Le njega vidva pros'ta zdaj:
Naj z gnadami požegna vaj,
Da bota vse terpela raj
Za ti nebeški raj.

PAZKA. Leto pesem uzal sem iz svoje zbirke slov. nar. pesmi; okol Ptuja in Ormuža (Griedau) njo pri zdavanji ali poročenji radi pojó; kdor pak njo je zložil, nevem kaj reči. Kar se tiče sloga ali stila, sem njo pustil, kakšno sem njo najšel; samo u 2. verstí ali strofi sem namesto: *ti zakon*, rekel: *oj zakon*; *potler* namesto *tan, san*, van i. t. d. sem rekel *tam, sam, vam* i. t. d. in namesto *de* je tukaj rečeno *bo*; *do* u 4. stihu 7. vèrste je po štaj. rečeno *m. bodo*.

Zvezdje.

Tukej gori se neznani
 Velki sveti sučejo,
 Z lučjo sonca so obdani,
 Krogle pote tekajo;
 Zvezda zvezdi je soseda,
 Njih za nas števila ni,
 Ena v drugo svetlo gleda.
 Vsaka božjo čast gori.

Svella cesta je razpela
 Čez brezkončen neba zid;
 Tam se vozi čast Očeta,
 Viža pote zvezdnih rid;
 Vse je kroglo, vse se miga,
 Vse od ognja sveti se;
 Vse oznani, de velika
 Roka svet stvarila je.

Tvoje veličastvo, Večni!
 Trume zvezd nam pravijo;
 Kako bomo še le srečni,
 Če mi k tebi pridemo!
 Skoz teh svetov svet bo pela
 Naša duša Stvarniku,
 Zverha svetov bo sedela,
 Pifa petje angelsko.

Gospod, pri nas ostani!

(Na konci leta.)

Popotniki smo vtudeni
 In pot nam je neznana,
 Ki od modrosti Tvoje nam
 Prihodnje še je dana;

S težavam' smo povsod obdani —
Gospod, pri nas ostani!

V oblasti smo sovražnika,
Ki nam nastavlja mreže;
Preslabi smo, mu branit se,
S pomotami nas veže;
Obvaruj nas, sej teb' smo vdani —
Gospod, pri nas ostani!

Dobrot, k' si nam dodelil jih,
Prerajtat' ni števila,
V nesreči, v sreči čula je
Nad nami roka mila;
Zdaj prosimo hvaležno zbrani:
Gospod, pri nas ostani!

In če vihar je strašil nas,
De smo se šibe bali,
U svoji smo nezmožnosti,
Pred tabo trepetali:
Je angelj Tvoj nam bil na strani —
Gospod, pri nas ostani!

Vodila nas v življenji je
Previdnost Tvoja sveta,
De zdravi srečno smo prišli
Do konca tega leta;
Utrudeni smo in zaspani —
Gospod, pri nas ostani!

In kadar pride ojstri dan,
Ki k tebi nas pokliče,
Naj duh volján namesti nam
Del naših sodne priče!
Takrat Gospod pri nas ostani!
Gospod, pri nas ostani!

b) POSVETNE.

Star pevec ne boj se peti!

Čebelca visoko	Hitiš prot oblakam,
Gori v planine	Nič ti nemaraš,
Perletna si vupaš	Tvoj rod je nebeški,
Snežne na brine?	Ti se ne staraš.

Si letala nisko,	Neboj se mi pesma,
Zberala cvetje,	Ak si globoko,
Nanašala mladim	Naj beli se glava,
Celo poletje.	Stopi visoko.

Kraljeva te roža	Anakreon sivčik
Vab' na višave,	Na gosli poje,
Te matica pošle	Mej lasce rumene
U goličave.	Zapleta svoje. Vodnik.

Na moje rojake!

Krajnc! tvoja zemlja je zdrava,
 Za pridne nje lega najprava,
 Polje, vinograd,
 Gora, morje,
 Ruda, kupčija,
 Tebe redé.

Za vuk si prebrisane glave,
 Pa čedne nu terdne postave;
 Iše te sreča,
 Um ti je dan,
 Najdel jo boš, ak
 Nisi zaspan.

Glej stvarnica vse ti ponudi,

Li jemat od nje ne zamudi;

Leniga čaka

Stergan rokal,

Paljca beraška,

Prazni bokal.

Vodnik.

Kreganje.

Naj mi para pride le,
Naj mi pride k hrami!
Rajši v kèrčmo kvartat gre,
Kak večerjat z nami.

K mizi bèrž! kaj čakamo?
Jaz mu bom že dala
Jesti, da se čohal bo,
Ter ga z hiše gnala.

Za svoj golt on prav skerbi,
Tega pa nevidi,
Da je v piskri mal' soli —
Pridi mi le pridi!

Dobro tuklo ma domá,
Ma doma žganice,
Pa le v kèrčmo raj šajtrá,
Kjer košta šestice.

Da smo skoro nagi vsi,
Tisto ni mu v glavi;
Nemre kože rešiti,
Kje podplat — oglavi?

Naj mi pride bèrž domo,
Jaz mu bom že dala
Jesti, da se čohal bo,
Ter ga z hiše gnala.

Šamperl.

Godec.

Povsod me poznajo
De tičik sim zvit.
Veselje imajo
Med se me dobit!
Jim pravim, jim lažem,
Se smejam, norim,
Pa norce jim kažem,
De v gosli dobim.

Doma skor nikoli
Me viditi ni;
Le rojim okoli,
Kjer kej mi diši.
Na vsak' ženitnini
Nar pervi sim svat,
Še rajši per vini,
Ker pijem ga rad.

Nevesti, ženinu
 Perliznit' se znam,
 Očet' starašinu
 Obilno čast dam.
 Norčije uganjam,
 Pa larmo igram,
 Povsod se perklanjam,
 Kjer upat' kej 'mam.

Jo režem, zavijam
 Basist, trobentač;
 K tlam s peto perbijam
 Piskač alj skripač.
 Kaj maram? žvèrgljati
 Znam tako lepó,
 Ni treba se bati,
 De b' dolgčas mi b'lo.

Jez Orfeja, Pana
 Posnemam oba,
 Ki godca mi znana
 Nar pertva sta b'la.
 Tud Baha spoštujem,
 Ker p'jancov je Bog,
 Le k njemu zdihujem
 Me rešit 'z nadlog.

V adventu 'in posti
 Za mizó tičim,
 Umiram slabosti,
 Se stradat učim.
 U dimnik obesim
 Trobento in bas,
 Pa žalostno pesem
 Prepevam na glas.

Po čevah me grize,
 V trebuhu boli,
 Ker prazne so mize,
 Želodec medli.
 Ni vina, ni kruha,
 Klobas in mesá,
 Per ognji se kuha
 Mi sok iz ovsá.

Ošteva, obero
 Me žena terdó,
 Roti in zadira
 Se na - me gerdó.
 Debele požiram,
 Pa voljno terpim,
 Z lažmi se podpiram, —
 S tim ženo krotim.

Po svetu kar lazim,
 Bogat nisim bil,
 Ker druž'ga ne pazim,
 Kot de bi ga pil
 Če struna se glasi,
 Se sučem z betám,
 U drugim pa časi
 Potegnem s pesám.

Žemlja.

Popotnik.

Popotnik pridem čez goro,
 Od doma vzamem še slovo,
 In kamor se oko ozré,
 Povsod se mu nov svet odpré.

Tud tukaj solnce gre okrog,
 Dolino vidim, hrib in log;
 Pa naš hrib lepši zeleni,
 In solnce naše bolj bliži.

Tud tu cvetó cvetličice,
 Po njih šumé čebelice;
 Pa naših rož je lepši cvet,
 Čebelic naših slajši med.

Skoz mesta hodim in vasi,
 Povsod drugač se govori;
 Jez, ptujc, nikogar ne poznam,
 In vsred ljudi povsod sim sam.

Prijatli se objemajo,
 Pojejo, si napivajo;
 Jez grem po poti tih mem jih,
 Vse prazno v pèrsih je mojih.

Dežela ljuba, kje ležiš,
 Ki jezik moj mi govoriš?
 Kjer znanci moji še živé,
 Prijatli moji v grobih spé?

Zdihujem, prašam vedno: kje?
 Prijatli, k vam želi serce;
 Perute imeti si želim,
 De k vam domu, ko ptič, zletim.

Sprememba.

Pozdravim vas ptičce!
 Ki 'z daljne dežele
 Ste k nam perletele.
 Ko toljk' perletite,
 Še meni odkrite:
 Kaj vidile ste!

Povejte mi ptičce!
 Kje radost stanuje,
 Nihče ne žaluje? —
 Veselja je dosti,
 Pa več še britkosti, —
 Je smeh pa je jok!

Povejte mi ptičce!
 Kje rožce rastejo,
 Ki zmiram cvetejo? —
 Krog cvetje se vidi,
 Pa kmalo ga spridi
 Vročina in mraz.

Povejte mi ptičce!
 Na katerim li mesti
 Prijatli so zvesti? —
 Je zvestih pač malo,
 Zmed dvajset goljfalo
 Devetnajst te bo!

Povejte mi ptičce!
 Kje sonce li sije,
 De oblak ga ne krije? —
 Po hudim viharji
 Naj lepši so žarji,
 Je dan pa je noč!

Povejte mi ptičce!
 U katerim li kraji
 Je sreča naj raji? —
 O sreča je sitna,
 Še prav stanovitna
 Nikolj ni bilá.

O ptičce preljube!
 Kot ve, tud mi gremo,
 Postati ne smemo; —
 Nikomur ostaja
 Na svet' se ne daja,
 Spreminja se vse.

J. Hašnik.

Pesem v setvi.

Pridno in neutrudljivo
 Orjemo vsak svojo njivo,
 S petjem gor' in dol' grede;

Sej veljá, perst razvaliti
 In njo skerbno vso zdrobiti,
 Kakor grobu setve gré.

Vsak z drevesam se ponaša,
 Za počitek nič ne praša,
 Dokler vse storjeno ni.
 Lemež, čèrtalo le rita,
 Mater zemljo nam vplodita,
 De v nji zerno se vmnoží!

Okó v zemljo obrnimo;
 Ž njo se dobro soznamimo,
 Ona naj nam mila bo!
 Sej nam večno ni živeti;
 Vs' janim biti, v grobu stleti,
 Je tud' nam odločeno.

Obetavno zerno sejmo,
 In v odperte grobe glejmo,
 De se delo nam prav vda.
 Kar je vsjano, zabranajmo;
 Kar umèrlo, pokopajmo,
 In zaupajmo v Bogá!

Milo sonce bo sijalo,
 Nebo topli dež dajalo
 Na nezmožno zelenjad;
 Sneg bo padal in zakrival
 Setev, in v svoj plajš zavival
 Naših njiv prihodnji sad.

Zlato žito bo zorelo,
 Kamor se je zerno delo,
 Sej je zvesta mati — pèrst;

Kar v njo deneš, ni zgubljeno,
V trohljivosti prerojeno,
Verne setev boljših věrst.

Kar umërlo je pred nami,
To le dremlje v hladni jami —
Setev vsjana od Bogá;
Dalj scer čakati bo treba,
De razpade grobov gleba,
De ta setev pride 'z tla.

Kdor to setev obžaluje,
Vervaj: večno ne trohnuje,
Kar umërlo je zmed nas;
Umerjoči prah telesa
Klije v jami za nebesa —
Sad za vekovečni čas!

Rodoljub Ledinski.

Modri pivec!

(Po Felingerjovi pesmi.)

Kaj petica? kaj učenje?
Kaj brez vina čast veljá?
Vse brez vina trud, morjenje,
Bólj nemirniga duhá!

Per veseli družbi vzdigne
Se visoko mi sërce,
Poľna kupica pomigne,
Skèrb, nadloge mi pospè.

K o r.

Natočite, itd.

K o r.
Natočite,
Bratje pite
Čisto kapljo ko zlato!
Natočite
Izpraznite
Drage kupico polno!

K' veter letica bežijo,
It', kar pride, more tje!
Groba modri ne bojijo
So prijatli kaplice.

K o r.

Natočite, itd.

Uživati je živeti

Modro vžiti osreči;

Urica ne dá se vjeti,

Ko bi pihnil, odleti!

K o r.

Natočite, itd.

Morejo li černe misli

Pooblačiti obraz?

Morejo pogledi kisli

Obrestovaršiti nas?

K o r.

Natočite, itd.

Brat, ne glej tako megleno!

Vince oživi okó,

Greje ti serce ledeno:

Zverni kupico polnó!

K o r.

Natočite itd.

Vince od Boga darvano,

Nam serce oveselit'!

Le hudobnikam ni dano

Z vincam se odžalostit.

K o r.

Bratje, pite!

Natočite

Kupice si do vérhá!

Uzemite,

Vsi izpite

Vse zdravičice do dna!

E. J. K.

Kdo je mar?

Vse doseže, kar mu drago,

Bodi slava, bodi blago;

Vse doseže sosed moj.

Dlan domá mu ne odreče,

Gre na tuje, dobro steče

Njemu zlata kaplja znoj.

Viđši tujče krasne čine

Se zavname iz daline —

Kdo je mar?

Mi zapojmo: Rodovine

Je slovenski oratar.

Čujte bor, vojaške roje!

Krogla žvižga, boben poje,

Grad vali se v sip in prah.

Vragu peta se zabliška,

En junak za njim pritiska,

Udri, udri, mah na mah!

Kjer zadene, iskra šine,
 Šest jih pade, kjer porine,
 Kdo je mar?
 Ta pogumen korenine
 Je slovenski oratar.

Blaga polna tèrg in cesta,
 Barka plava v daljne mesta,
 Velki kupec pošlje vse.
 Nam nanese mire, zlata,
 Njemu vse odpèrte vrata,
 Zemlja skor njegova je.
 Kupi polje, plavž, grajšine,
 Dnarje meri na štèrtine,
 Kdo je mar?
 Ta bogati korenine
 Je slovenski bogatar.

V zbor učenih, veda slava,
 Stopi moder, bistra glava,
 Vse jezike sveta zna.
 Če zapoje, vse pogleda,
 Na katedru grom beseda,
 Zvezde šteje, pravdo da.
 Svet posluša modrovine,
 Se začudi koncu tmine,
 Kdo je mar?
 Taka glava korenine
 Je slovenski oratar.

Nek se trudi v sodni hiši,
 Rase krepko, viši, viši,
 Pravde čist, železen hram.
 Vse ga slavi, vsi so vneti,
 Zvezda se na pèrsih sveti,
 Cesar clo ga čisla sam.

Kakor sonce iz višine
 On zasije, krivo zgine,
 Kdo je mar?
 Ta pravičen korenine
 Je slovenski oratar.

Pusti svet opravke svoje,
 „Sursum corda“ v domu poje
 Mož pobožen, rajski svat.
 Vse oberne v božjo slavo,
 Mitra kinči sveto glavo,
 Papež piše: „Ljubi brat!“
 Kadar grob nemilo zine,
 Angelj čist na svetu mine,
 Kdo je mar?
 Ta pobožen korenine
 Je slovenski oratar.

Bodi v tugi, bodi v šali,
 Zmir ponižno Boga hvali,
 Ter ne zabi rojstva nit,
 Skaz je njemu krasno lice,
 Uma, sprave, sle, pravice
 Zvezdojasen, čist osvit.
 Če zavist lizuna zvine,
 De zamèrdne sin kèrtine:
 Kdo je mar?
 Zagromimo: Čast očine,
 Scer slovenski oratar!

I. Koseski.

Kdo ve?

Velikokrat mislil zamaknjen že sim,
 Kak vender prečudno je moje serce,
 De komaj vesel se že zopet želim;
 Kaj celi in terga mi vedno rane.

Enako je prizmi — presije jo žar —
 Vse mavrice barve živeče budí;
 Tak doma ljubezen — ki božji je dar —
 Mi v sercu veselje in žalost rodi.

Glej tlačil rojake je sužnosti mrak,
 Svoboda jih reši morivnih tamot;
 Ko vzdigje se hitro pobežljiv oblak,
 Odkrije se mnogo domačih sramot.

Zdaj zbirajo družbe se materi v bran
 Rešiti ji sleherni njenih pravic,
 Alj ljuljka sinov se pokaže in kan,
 Strup mater morí njih nesramnih krivic.

Za mater živeti, umreti želim —
 Kaj more le biti, prijatli kdo ve?
 De komaj vesel se že zopet žalim,
 Kaj celi in terga mi vedno rané? —

L. Toman.

Človek brez rodoljubja.

Kar drevo brez zalga cvetja,
 Brez klasovja lepo žito;
 Kar je ladja brez zavetja
 Gnana v jezero serdito;

Kar planjava je pobita
 Od vremena, toče sile;
 Kar je dan brez sonca svita,
 Kar je noč brez lune mile;

Kar polja brez rož cvetečih
 Brez snega nar viši gore;
 Kar devica brez rudečih
 Lic, čistosti jasne zore;

Kar podložni brez povelja,
 Brez očeta so sinovi;
 Kar nebesa brez veselja,
 Brez vladarja vsi svetovi:

Oj to človek brez iskrene
 Je ljubezni domovine,
 Ki, če žalost jo zadene,
 Zapusti jo, de pogine;

Jo izdaja, zaničuje —
 Le za ptujstvo moč potrosi;
 Ki ni vreden, de varuje,
 De ga v sebi dalj še nosi.

Zagovor.

Zmiraj najde se še kateri,
 Ki prostost na vatle meri,
 Posvaruje skerbno me,
 De pustim naj pesmice,
 Ki svobodo preslavitno
 Povzdigujejo očitno.

Bratic dragi! kaj začeti
 Serce hoče, kaj zapeti
 Vender družiga kar zna,
 Kar življenja zgodba ga
 Le navdihje, ga prežari,
 De poječe v strune vdari?

Alj zamorem zamolčati,
 Mertvo v sebi zakopati,
 Kar se silno prebudi,
 Kar mi vnema žarno kri;
 Kar požgati serce hoče,
 Serce mlado, živovročje?

Glej, kot morje se vzdiguje,
 Na ostrove vale bljuje;
 Kviško rase njega plan;
 Ti pogon je čudni znan
 Rasti vodniga obzira,
 Kaj ga zbuja, kaj navira?

To morbiti lune mile
 Čudne so moči storile,
 De vodá nakupni liv
 Se prebuja v brezdnu živ?
 Alj so vednosti ti dane,
 Zjasniti moči neznane?

Glej natok nehavši mine,
 V brezdnna temne globočine
 Hitro val polega zdej
 Se v obmerje morskih mej;
 Tolažiti kaj sirove
 More spenjene valove?

Kadar pride čas rasenja,
 Kadar pride čas padenja,
 Vzdigne se in pade val,
 Nikdar moči ni obstal,
 Moči vse prebudni zgorni,
 Moči stvarniku pokorni.

Večni serce mi podaril,
 V njem je pesmice ustvaril
 In naročil on je sam
 Mojim serčnim pesmicam,
 De svobodo preslavitno
 Naj vzdigujejo očitno. —

L. Toman.

II. ŽALOSTNICE.

Na posipu hudiga grada.

Tiha groza me spreha,
Al' ostanem, al' bežim?
Vse podera se in maja,
Med skalovjem ostermim.

Plaz posipa se po steni,
Siv' ozidje se drobi;
Kaj razmet letá pomeni? —
Razvalina, kdo si ti?

Hudi grad, ti dom trepeta,
Prednjim staršem nevstrah-
van!
Peršle so mašvanja leta,
Bliža se ti zadnji dan.

Kje so skladi, kje zidovi,
Tabra dolg' sloveča moč?
Kje so vrata, kje mostovi?
Ječ kje tvojih strašna noč?

Kje shodiša, kje moriša?
Kje orožja tvojga šum?
Kje streliša, kje stražiša?
Kje ukanje tvojih trum?

Davno so junaki zgnjili,
Mirniga soseda strah,
Dnevi slave so minili,
Razvalina si in prah.

Tak' u prah in razvaline,
Se na zemlji vse raspé,
Čas pomigne, vse to mine,
Kar človeški rod počné.

Le kar v sercu lepga stvari
Božja milost, obstoji,
Unstran sveta lepši zari,
Lepši se ponebesi. H.

Žalovanje stariga očeta.

(Poleg českiga.)

V britkosti in nadlogi
Zdihujem starc ubogi
V stanice merzlim kot';
Sim v štirkrat dvajstim leti,
Vsak dan želim umreti —
Pa smert odlaša pot.

O! ko b' le mogel vstati,
Si sam pomoči iskati,
Al' moč mi odpové;
Vid, sluh mi omaguje,
Od dne do dneva huje
Težave se množé.

Minul je, žena mila!
 Čas, ko sva skup vodila
 Vesele, britke dni;
 Zdej vsi veseli dani
 So s tabo pokopani,
 Le žalost še živi!

Rodila si mi sina,
 Mi bit' pomoč edina
 Namenjen bil je on;
 Pa v žalosti priznati
 Ti moram, dobra mati!
 On bil je Absolon!

Je vedno stal na prežo,
 Dobiti polje, vežo
 In celo mojo last.
 Ljubezen me vpregnila
 Je, de b' ga osrečila, —
 Sim dal mu vse v oblast.

Me v starih dneh poštvati,
 Postreči, živež dati,
 So moje b'le željé;
 Al komej dam mu 'z roke,
 Dolžnosti sin visoke
 Do staršev več ne vé.

Se oženil je, — veselje
 Mu mlade je povelje,
 Stori, kar ona če.
 Skerb ima za lastnino,
 Za očetov dnar in žvino, —
 Le za *očeta* ne.

Kos kruha mi odšteti
 Dokler živim na sveti,
 Mu grozna je britkost;
 Zatorej me zatira:
 „Češ — nej terpi in hira
 „Ta neprijetni gost.

„Tu treba kota meni,
 Kam drugam starca deni“
 Nevesta zamomlá;
 In prec iz gorke hiše
 Me sin pahnuti iše —
Sin kačjiga sercá.

Cel dan jez starc ubogi
 Trepečem u nadlogi
 V stanice merzlim koč'.
 Oh žena! jama tvoja
 Sladkost bi bila moja,
 Le skorej v del mi bod'! —

Pa sej kmal' ura bila
 Bo sladkiga plačila; —
 Moj zadnji zdihlej bo:
 Za greh, o Bog! otroka
 Ne tepi Tvoja roka,
 Nej milost zadobó!

Perva ljubezen.

Že miru sèrčnimu nevarne leta,
 Mladosti leta so slovo jemale;
 Domače sim lepé poznal dekleta,
 Dežel sim ptujih vidil hčere zale;
 Bilá serca ni prostost men' odvzeta,
 Že so prevzetne misli mi vstajale,
 De mal, al nič ljubezen ne opravi,
 Per temu, ki se tórdno v bran ji stavi.

Peršla lepote rajske je devica;
 De vidil bi ne bil podobe njene!
 Rudeči zor osramote nje lica,
 In nje oči nebeških zvezd plamene,
 Nikdar več zdrav ne bo, ki ga pušica
 Pogleda bistriga v serce zadene;
 Kdo znal popisat ust bi ljubeznivost,
 Nedolžnih pers snega kdo zapeljivost!

Namest iskat' zavetje v trumi gosti,
 Ki nji podobna stala je pred mano,
 Ki je od nje na zadnji petik v posti
 Petrarkovo bilo serce užgano,
 Pogleda njen'ga vžival sim sladkosti,
 Dokler, de je serce dobilo rano,
 Ki peče noč in dan me brez hladila,
 Ki ni dobiti ji nikjer zdravila.

Ne omečé je lica obledene,
 Ne pesem žalostnih glasovi mili,
 In ne oči od spanja zapušene,
 Solze ne, ki tekó iz njih po sili.
 Veselje, mir zbežala sta od mene,
 Obup topí serce, ker se ne vsmili. —

Tako, kdor misli terdno stati pade, —
 Nevarno gledat' je dekleta mlade.

Zatorej, komur mar je prostost zlata,
 Cvetečih deklic naj ne ogleduje!
 Bilá miru sta men' očesa tata,
 Na svoje naj poglede skerbno čuje;
 Oči odpró ljubezni dur' in vrata,
 Skoz te se naša pamet premaguje.
 Kdo mene noče bogat', sam bo zvedil,
 V nesreče moje reva bo zabredil. F. Prešern.

Slovo od mladosti.

Dni mojih lepši polovica kmalo,
 Mladosti leta! kmalo ste minule;
 Rodile ve ste meni cvetja malo,
 Še tega rož'ce so se koj osule,
 Le redko upa sonce je sijalo,
 Viharjov jeze so pogosto rjule,
 Mladost! vunder po tvoji temni zarji
 Serce britkó zdihuje: Bog te obvarji!

Okusil zgodej sim tvoj sad, spoznanje!
 Veselja dokaj strup njegov je vmoril;
 Sim zvedil, de vest čisto, dobro djanje
 Svet zaničvati se je zagovoril;
 Ljubezen zvesto najti, kratke sanje!
 Zbežale ste, ko se je dan zazoril,
 Modrost, pravičnost, učenost, device
 Brez dot žalvati vidil sim samice.

Sim vidil, de svoj čoln po sapi sreče,
 Komur sovražna je, zastonj obrača,
 Kak veter nji nasproti temu vleče,
 Kogar v zibeli vid'la je berača,

De le petica dá ime sloveče,
De človek toliko velja, kar plača.
Sim vidil čislati le to med nami,
Kar um slepi z golfijami, lažami!

Te vidit', gerji viditi napake,
Je sercu rane vsekalo kervave;
Mladosti jasnost vunder misli take
Si kmalo iz serca spodí in glave,
Gradove svitle zida si v oblake,
Zelene trate stavi si v pušave,
Povsod vesele lučice peržiga
Ji up goljfiivi, k njim iz stisk ji miga.

Ne zmisli, de dih perve sap'ce bode
Odneseš to, kar misli so stvarile,
Pozabi koj nesreč prestanih škode,
In ran, ki so se komej zacelile,
Dokler, de smo brez dna polnili sode
'Zučé nas v starjih letih časov sile.
Zato mladost! po tvoji temni zarji
Serce zdihvalo bo mi, Bog te obvarji! F. Prešern.

III. UZVIŠENE.

Iliria oživljena.

Napoleon reče:

Iliria vstan!

Vstaja, izdiha:

Kdo kliče na dan?

O vitez dobrotni,

Kaj Ti me budiš!

Daš roko mogočno,

Me gori deržiš!

Kaj bodem ti dala? —
Pogledam okrog,
Izločit ne morem
Skor svojih otrok.	Široko razgraja
Per sedem sto let,
Al sprave sosednje
Ni hotel imet.
Kdo najde Metulo
In Terpo moj grad?
Emona, Skardona
Sta komaj poznat.	Od severja pride,
Nad njega vihar,
Nevredne gospode
Iz vikšiga vdar'.
Nazaj spet junake
Kdo bode mi dal,
Ki jih se Spartanski
Je vojvoda bal?	Zdaj Branci in Gotje
In Nemci slové,
Ilir pa v tamnice
Pozablene gre.
Od nekdam snežniki
So najina last,
Odtod se je naša
Razlegala čast.	Dva sedem sto soncov
Zaraša ga mah,
Napoleon trebit
Ukaže mu prah.
Je Galian hraber:
Na Padu pred njim
Dorašen je tresel
V ozidju se Rim.	Ilirsko me kliče
Latinic in Grek
Slovensko me pravjo
Domači vsi prek.
Že močen na morju
Ilirjan je bil,
K' se ladie tesat
Je Rimic vučil.	Dobrovčan, Kotoran,
Primoric, Gorenc,
Pokopjan po starim
Se zove Slovenc.
Po časi pa Rimic,
Na vojsko ravná,
Se morja navaja,
Premaga obá.	Od perviga tukaj
Stanuje moj rod,
Če vé kdo za druga,
Naj reče, odkod?

Z Bilipam in Sandram So imeli terd boj, Latince po mokrim Strahval je njih roj.	Operto eno roko Na Galio imam, Ta drugo pa Grekam Prijazno podam.
Zveličana bodem, Zavupati smem, Godi se eno čudo, Naprej ga povém:	Na Grecie čelu Korinto stojí, Iliria v sercu Evrope leži.
Duh stopa v Slovence Napoleonov, En zarod poganja Prerujen ves nov.	Korintu so rekli: Helensko oko, Iliria perstan Evropini bo. V. Vodnik.

U spomin Cirila in Metoda.

Kdo sta častita možá? — je podoba ko Grecije mnihov;
Ino pa vajno blago? — bukve helenske so skor.
„Klicali naju — povesta — so knezi slovenski; neseva
Vero pa knjige sveté, kakor umevne so jim.“
Draga sta brata, Ciril pa Metodi! kakó zaželeli
Vaju Sloveni že so, slišati božji poduk.
O pač naglo prišlá je tje bila do meje Slovenje, —
Jela cveteti lepó vera je Kristusova.
Zaliga sadeža rast pa vihar polnočni zatáre;
Kjer zgol ptujci deró, ptuj je že daljni Sloven.
Zdaj med ljudstvo zasejati novo besedo nebeško,
Pride sem Italijan, bliža se tudi Bavar.
Ali po rodu letih ni jezik; umeti ne more
Lahko Sloven besedí; vnet za resnico pa je.
Vama neznana pa ni govorica preblaga Slovena,
Glas mu je vajnih ust kot materinski sladák.
Zbrati ga vama hití pod znaminje križa se narod,
Srečno nebeški si mir v vajnimu vodstvu dóbi.

Z glasi domačmi Bogu čast daje ko Grek pa Latinic;
 Kar razodel je Gospod, bere po svoje celo.
 Če za viši edinost tu Sloven se k latinšini družil,
 On ne pozabi nikdar, kar se po vama učil.
 Sveta možá! še prosita za rod, ki sta kdaj ga vodila,
 V njem duh vere de bo vedno nezmagan ostal. P. H.

Pevcu.

Kdo zna
 Noč temno razjasnit', ki tare duha!

Kdo vé
 Kregulja odgnati, ki kluje serce
 Od zora do mraka, od mraka do dne!

Kdo uči
 Izbrisať 'z spominja nekdanje dni,
 Brezup prihodnjih oduzet' spred oči,
 Praznoti vbejzati, ki zdajne mori!

Kakó
 Bit' óčeš poet in ti preteško
 Je v persih nosit' al pekel, al nebo!

Stanu
 Se svojiga spomni, terpi brez miru! — F. Prešern.

Slovenja Caru Ferdinandu,

ob veselím dohodu v Ljubljano l. 1844.

Trojno ovenčan unuk vladarjev iz hiše Rudolfa,
 Zgodnimu soncu enak sveta v ogledu stojiš,
 Kron sedmero bleši v škerlatu sedeža tvojga,
 Silnih narodov devet varje ti slavo in dom,
 Sme se iz temnih osod približati zvesta Slovenija?

Smé rudorov Ti, o Knez! odpreti ljubezni neskončne,
 Ktera do tebe rodú vnema slovenskiga kri,
 Kaplico slabo boječ pridružiti morju svitlosti,
 Ko Ti visoki prestol soncetemniški gradi,
 Svoje prisege poklon določiti vrisku narodov?

Čula žvižgati meč sem tvoj iz pozonskiga hriba,
 Duše ko skazal si sklep stranam čveterim sveta,
 Čula v radosti sem rujoveti českiga leva,
 Čula odgovor gromeč brata jadranskiga sem,
 Ko prisegovali so bregovi Veltave, Pada.

Željno prašaje, al smem se šteti med Austrije stebre,
 Ali na zboru deržav moja beseda velja,
 Sini slovenski al so v številu zemlje junakov,
 Tudi za mene razpet al je istorie list?
 Slišim iz neba oglas ponosne Klione grekinje:

„Kako ti dvomiš? mar treseš se clo, ti moja ljublenka,
 Ker ti imena s kervjo Rimic ni pisal in Grek?
 Dvigni se, dvombe nastran! prestolu dostojno se bližaj,
 Slava je tvoje ime, slava porod ino rast,
 Zvedi iz mojih ust, kaj bila si svetu od nekđaj.“

„Preden Bizanc ino Rim verige kovala narodam,
 Bila Evropi si varh! veči le hvale želiš?
 Tvoja žarila je kri od ledniga Balta do Jadre,
 Mirnimu svetu razum, bojnimu bila si meč,
 Zlobi gotova zajez med jutram in divjim zapadam.“

„Tebi kmetija domá, kupčija po morju slovele,
 Jeklo v trojanski prepir vitezam dajala si,
 Tvojih poznal je pušic britkost macedonski Aminta,
 Bil arbelski je breg priča slovenske moči,
 Ko sta za zemlje oblast borila zapad se in iztok.“

„Kar je visokiga um, častitiga desna storila,
 Ptuje ostalo ti ni, slave deležnica si;
 Grom je slovenski krotil narode v jeziku latinskim,
 Černiga morja prestol tvojih junakov je bil,
 Pravda, Dioklecian, Belizar, so ti trojka sestrancov.“

Reče, — in temni oblak nekdanjih razdeli časov,
 Glej, pred mano stoji vitezov krasni izbor:
 Agron, silni brodnik, jadranskiga morja krotitel,
 Pinez, Brem, ino Bolk, dika slovenske kervi,
 Skerdilaj, Pleurat, brezbrojno vitezov drugih.

Medju ženami potem, Teúta ponosna Ilirka,
 Zraven Ravenski jetnik, velikodušni Baton,
 Hrabri Metulčanov rod, sloboden do zadniga zdiha,
 Z vencam mnogi junak, ptujimu ljudu ponos,
 Trikrat škerlatnikov šest gromivših iz dvojniga Rima.

Zdaj, ko junake spoznam, velikane hrabrosti svoje,
 Vname se v sercu ko blisk vrednosti lastne mi čut,
 V persih otajanih vir odpre se goreče besede,
 Kjer se bežeči govor djanja v svitlosti žari,
 In Ti ljubezen redim gorečo v junaškemu mozgu.

Tako se bližam, o Knez z bogastvam dlana in uma,
 Gradov Ti ključce podam verno na zlatni blazin',
 Verlo namestvana sem od pet krat pet sto županov,
 Moje prisege oglas Donava sliši in Pad,
 Donava sliši in Pad slovenskih junakov obljabo.

Blago, življenje in kri, *visoki Vladar!* Ti posvetim,
 Bistri v sodbi razum, v boju nevžugani dlan,
Tvojemu rodu na čast, na zgubo protivnikom Tvojim
 Snuje v oserčju mi duh, cuka na bedri mi meč;
 Hrast se omaje in hrib, — zvestoba Slovincu ne gane!

I. Koseski.

Oda Bog.

(Od Deržavina.)

O ti prostranstva neizmeren,
 V osnovi bitja sam čutljiv,
 Vremén tečenja neprezeren,
 Brez lica v treh osobah živ;
 Edin in vedno duh povsoten,
 Nikolj začet, nikir stanoten,
 Nikomur ved, izkaz, izlog;
 Ki vse so sabo napolnuje,
 Objemlje, stvari, ohranjuje,
 Imenovan ki nam je — Bog!

Premeril ocean globoki,
 Soštel bi pesk in zvezd oči
 Modrosti bistre um visoki,
 Le tebi mere, čisla ni!
 Celo duhovam posvečenim,
 Iz bleska tvojiga rojenim,
 Ni moč prebrati tvojih knjig,
 Če v tebe misli derzno vprejo,
 O veličanstvu tvojim mrejo,
 Ko v večnosti preminjen mig.

Kaosa bitnost pretečeno
 Iz brezdna večnosti pozval,
 In večnost, od nekdej rojeno,
 Si v sebi samim osnoval.
 Po sebi sebe sestavlja je,
 Iz sebe lastnih sil sijaje,
 Si svit, ki svetu je iztek;
 Stvorivši vse z besedo jedno,
 Se prostiraje v djanju vedno,
 Si bil, in si, in boš na vek.

Ti sebe v meni obrazuješ,
 Kot sonce v mali kapli vod.
 Nič!—Pa življenje v meni snuje,
 Na kviško vedno me dviguje
 Nesitih želj nekak občut;
 On biti mora, duša pravi,
 Prevdarja, misli, sklepe stavi:
 Jez sim—tedaj in on je tud.

Ti si! — priroda oznanuje,
 Pričuje to mi serca krič,
 Razum me tega uveruje,
 Ti si!—tedaj jez nisim nič!
 Vesoljnosti kolence mično,
 Postavljeno v sredino dično
 Verige krasne člen sim tvoj;
 Kjer jenjal si stvari telesne,
 Kjer duhe si začel nebesne,
 Si konce zvezal ti z menoj.

Vezilo svetov tak letečih,
 Mejnik telesostvarenja,
 Sredinopičje vsih živečih,
 Začetna čerta božestva,
 S telesam prašno prenehaje,
 Gromovju z umam ukazaje,
 Sim car, in rob, in červ in bog;
 Pa tako čudovitno bitje
 Od kod je prišlo? Jasen svit je,
 De ni storilba lastnih rok.

Iztok življenja! blag daritelj!
 Ti duše moje duh in car!
 Izdihlej tvoj sim, o živitelj!
 Modrosti tvoje slavna stvar.
 Pravici tvoji voljno bilo,

De smertno brezдно prehodilo
 Nesmertno bitje moje bi;
 De v smertnost je moj duh ovil se,
 In skozi smert bi povratil se
 V nesmertje tvoje večnosti.

Razmotrenju de duše moje,
 O večni Bog nerazumljiv!
 Mogoče ni clo sence tvoje
 Načertati, moj čut je živ;
 In ker dolžnost je slavodatka,
 Vmerjočim pakrepostlekratka,
 Drugač ne morem te častit',
 Ko serce dvigati do tebe,
 Pozabiti v stermentu sebe,
 In blagodarne solze lit'. Poslovenil Koseski.

Domohod duha.

Kadar bodo zagromeli
 Zemlje stebri v prašni sut,
 In se krogi njeni vneli
 Od zalogov žarnih rud;
 Vsih pervin moči vertele
 Bodo revco krog in krog;
 Rod človeški vse zadele,
 Kar v pogin je le nadlog.

Kar naprav je rok al uma,
 Vse zagrebel bo zapad,
 Serda, strastniga poguma,
 In prevzetja zlobni grad.
 Žrelo bode se odperlo,
 Vse zajelo brez milú;
 Živijoče vse pomerlo,
 Dan bo zadnji, dan strahú.

Razvaline bodo knjiga,
 Njene čerke jasni plam,
 Doveršenja sveta vsiga
 Konc hranivši v zgodbni hram.
 Človek smertni zrak dihavši
 Bode sodbo zemlje bral,
 Knjigo zder neznanih bravši
 Človek zadnji bo zaspal.

Čerke bodo v nji bleskale:
 Za pogin je vsaka stvar!
 Kje so zdaj visoke skale,
 Kje gradovi, kje je var?
 Kje visosti kaj spominov
 Kje človeških bojev, zmag;
 Kje peklenskih kaj zločinov
 In nastopov njih nesnag?

Ki so strupa se napili	Vsaka sapica Gospoda
V strah rodú iz mnogih zlob,	Strese carstva silno moč,
Z sveta daljniga storili	V njim kraljeviga zaroda
Vsemu ljudstvu—strašni grob,—	Prah pokriva grobna noč.
Zginili so v zlobnim tiru;	Prah se k prahu tiho vleže,
Kri zadosti, kar greši;	Duh za večnim le hiti,
Kar na zemlje je obširu	Kadar se oprosti mreže,
Blo narodov — več jih ni.	Ki ga vjetiga derži.

Duh se z duham spet zjedini,
 Ki je vsiga bitja vir;
 Ki vkaže po višini,
 Osnovaje sveta šir;
 Duhi bodo gor kipeli,
 Kadar bodo na trenut
 Zemlje stebri zagromeli
 V razvalin požrešni sut.

L. Toman.

Edinost.*

Edino je večno, ko drugo pogine,
 Edino ostane in nikdar ne mine;
 Edino vse dobro in krasno obseže,
 In z nju stanovitnost krepotno zaveže,
 Iz veka na vek in za vek obstoji.
 Edino ostane,
 Se nikdar ne gane
 Ko drugo odpade in nično beži.

Edinost, lastnost je Stvarnika obstojna,
 Če tudi v stvaréh se odkriva nam brojna,
 Nje duh po nebesih visokih ustvarja,
 Nje svit nam dani in plami vsaka zarja,
 Nje glas in ukaz pretresavni je grom;
 Vse krožniga šira,
 Edinost zvira,
 Ki v bitji vsim ima ob enim nje dom.

Na zemlji nje hčerka krepotnim narodom
 Obstoj ohranjuje z mogočnim zaplodam;
 Rodivna umetnost, nebeško pravico,
 Osrečen'ga ljudstva nar boljši kraljico,
 Jim stvari njih raj in osnuje nebo;
 Alj kadar odpade
 Pustivši njih grade,
 Se naglo jih prime razder in pa zlo.

Kar se je do danas narodov rodilo,
 Ni Grekam in Rimcam enacih še bilo;
 Alj Tébe in Šparto, ponosne Atene
 Glej, v žezlovim skusu verstivši iskrene
 Zaduši, na sestre planivši osvoj,
 Ko so pozabile,
 Nar veči de sile
 Rodi in podžari sestriški razdvoj.

Svetovi rimljanski na dvoje zdeljeni
 Vmiraje v zapadu k otetbi nobeni,
 Ne morejo ročic k očetu stegati;
 V edinosti bli so jim veki le zlati,
 Ni bog bil mogočen, le samo njih meč.
 Meč hitro razkruši,
 Kar v zmago naduši,
 Kar v miru kraljuje — Edinost — je več.

Edinost je boginja, ki serca objame,
 Če v njih se ljubezen čezsvetna uname;
 Edina je misel, edino veselje,
 Edine vošila, edine so želje,
 Edino je bitje, edino serce;
 Alj kadar odtegne,
 Iz serc jo pobegne,
 Serce od ljubezni nebeške ne vé. —

Slovenski narodi! iz eniga krila
 Vas ena je mati visoka rodila;
 Kaj blage in mile vam serca zdaj ptuji?
 Oj varite, bodo vmorili jih kljuji
 Protivni in ptujca zasačni zatisk;
 Edinost če mati
 Vsih vas ne pobrati,
 Ne daja za ptujca uroke vam blisk!

Slovenci predragi! kaj vender le skuša
 Protivnika vas zapeljivost, kaj duša
 Se vaša, kaj serce na ptuje vernuje?
 Verjemite bratje, de drago plačuje,
 Kdor hodi po srečo v nasprotnikov kraj.
 Doma ostanimo!
 Doma se bratimo!
 Kaj naša Slovenija lepi ni raj?

Slovenci predragi! zdaj hitro na noge,
 De reši se ptujnosti hude nadloge
 Slovenija draga nam cenjena mati;
 De krasna začne se iz spanja vzdigvati,
 Svobodniga duha, edinga serca;
 De narodnost naša,
 Beseda de naša
 V deželi domači zaterdno velja.

Slovenke ve drage, cveteče dekleta!
 Vas bode naj vsaka za dom tak uneta,
 Uneta, ko hčerka Slovenije vredna,
 De mati prezala in krasna in čedna
 Tud najde pri vas, kar si vedno želi:
 Ljubezen gorečo,
 Ljubezen žarečo,
 Ki v bratih krepost in pogum izbudi.

Zato ve Slovenke! naj zbere vas vsaka
 Za venčanje pirno si vnet'ga rojaka,
 De narod z občutki se čistimi vnovi,
 De krepki, pogumni versté se sinovi,
 Za vnuki junaški še vnukov zarod;
 Slovenski de sini,
 Vsi v duhu edini
 Svoj dom si odrešijo ptujca omot.

L. Toman.

Rodoljubje.*

Je ni moči na zemlji širni,
 Enake narodnosti zvirni,
 Ki vse protivno pokonča;
 De vse, kar se ji zoperstavi,
 O njenih sinov zgine slavi,
 Ko žertva silna zgub strašna.

Dokler za dom nadušje čudno
 Branenje serčno, zmagetrudno
 Za narod svoj je perva čast:
 Ne bo se narodnost podala,
 Stoji, ko v morji silna skala,
 Terdnejši, ko stoletni hrast.

Dokler očetov slavnodrage
 Kervi se žarne zadnje srage
 Pretekajo po žilicah:
 Tak dolgo narodnost ne pade,
 Če ravno stresa mesta, grade
 Protivna moč že v sip in prah.

Dokler protivna govorica,
 Sovražni smeh in zabavljica
 Zažge mladenča čist pogum:
 Še narodnost, oj ni pregnana
 Dokler je v mlade serca vžgana,
 Ki ne bojé se ptujih trum.

Dokler verši še iz zavetja
 Junaški glas domač'ga petja
 Raslega čast se slavnih del:
 Še narodnost ni pogubljena,
 Nje duša močna ni vmorjena
 Dokler se bo nje glasek pel.

Verté sovražniki naj meče,
 De kri kot voda v zemljo teče,
 Rodí se vnovič z kapljic jih,
 Ki se za narodnost borijo
 De sslavno smertjo vvek živijo,
 Zmagavci v bojih narodnih.

Dokler obudje se iskrene
 Za zmago, Slave vnete žene
 Oglasa v sercih hrabrih mož:
 Še narodnosti ptujc ne zmaga,
 Dokler se stavi zlobi vruga
 Krepost deviških njenih rož.

Čuj, to je sveto *rodoljubje*,
 Sovražniku plačivno kljubje
 Naroda naš'ga slavniga.
 De narodnost mu ne prospava,
 Se krepí njega mati *Slava*,
 Blagó življenje zarod da.

Zato z njim ptujci ne igrajte,
 Če mirn je rad, ga ne skušajte,
 Alj vredna mu je mati kaj;
 Ak mu jo hočete vi vzeti
 V krivični pravdi jo zatreti,
 Se zbudil bo, ko strašni zmaj.

Iz dola v'sokiga in z brega
 Donela bo sinov prisega,
 Zarekba Bogu rečena:
*De varvajmo si dom in vero,
 Razdijati hočemo zavero!*
 In Bog jim moč in—zmago da...

L. Toman.

Pod lipo.*

Slavna bognja, mnogoletna lipa!
 K tebi mlado žene me serce,
 Samki de se polno ti izsipa,
 Ker zavetja družiga ne vé;
 De zapoje pesmice ti Slave,
 V katerih k Bogu za pomoč kipi,
 De oprosti ptujca jo težave,
 Ki kot silna skala jo teži.

Deblo krepko! dolgo v zemlji stari
 Vejce spenjaš, broj prosivnih rok;
 Dolgo sonca rodovitni žari
 V živo rejo grejejo ti sok;
 Luna bleda dolgo poslušuje
 Mili vejčic žalostnih nemir;
 Alj počasi dan se približuje,
 Dan slavjanske zmage — sreče vir.

Lipa slavne veze pomenljiva
 Bivši dni visoko cenjena!
 Mila žalost mi serce zaliva,
 De si zdaj skor pozabljena;
 De ga ni že skoraj kraja, kota,
 Kjer nevrednih bi ne blo sinov,
 Kjer bi zaničvana neba dota
 Pesem serčnih bi ne bla glasov.

K tebi v divjim svet sovražnim begu
 Za pozdrav in svet in plat hitim;
 V red otrokov zvestih sim prisegel,
 Sim prisegel, de za te živim.
 Naj ti pesmic mojih žalovanje,
 Priča naj ti bode moj objem,
 De od tebe me nič več ne gane,
 Dokler, de v deželo petja grem.

Tebi zanaprej le hočem peti
 V perja, v vejčic miloglasni šum;
 Tebe samko za sodnico vzeti,
 Ne pa ljudstva zlatokupni hrum.
 O svobodi strune bom prebiral
 O združenji sinkov Slave bom,
 S glasmi zadnjimi še zvest umiral
 Za Slovenjo blago, dragi dom.

Ne poznam strahú, ne pluje sile,
 Zastavljivši serca lastni don.
 Kadar strune bodo potihnile,
 Nad manoj zapoje mili zvon:
 Takrat bodo pesmice zbežale
 Tje, kjer večnih je sodnik plačil;
 Tamkej bodo pričo mu dajale,
 De resnice same pevc sim bil.

Brez ovenca čelo bo zaspalo,
 Nič dramilo mi ne bo mirú;
 Saj potihne, mislim milo, žalo
 Pod gomilo vsakiga grobú.
 Če mi bodeš na zasip trosila
 Perja zlahtniga zelen obroč:
 Opušena pevca bo gomila
 Venc imela vedno zelenjoč.

Vejce širne! v perji vašim gostim
 Glas hranite vnetiga serca,
 Bratam de neslavnim in neprostim
 Mlačni vetrič ga v serce pihlja.
 Vem de burja v žal še zmir vas zbuda,
 Ko za čelni kinč vas ne vzamó;—
 Poterpite, — prišle bodo čuda,
 De junaki z vam se venčajo.

Ko prihodnje verli se junaki
 Tu pod vam za vojsko zbirajo,
 Kadar hudo ranjeni vojaki
 V senci vaši hlad si išejo:
 Zapojite glasniga jim šuma
 Z mojih pers udihnjen zmage pev,
 De Slavjan ponosniga poguma
 Bode dragi dom si svoj otel! — L. Toman.

PAVKA. Poslednje tri pesmi t. j. Edinost, Rodoljubje, Pod lipo, so
 zložene l. 1848, kó so se nevarnosti od vseh strani vzdignile.

IV. S O N E T I.

I.

Viharjev jeznih merzle domačije
 Bile pokrajne naše so, kar Samo!
 Tvoj duh je zginil, kar nad tvojo jamo
 Pozabljeno od vnukov veter brije.

Obložile očetov respertije
 Z Pipinovim so jarmam sužno ramo;
 Od tod samó kervavi punt poznamo,
 Boj Vitovca in ropanje Turčije.

Minuli sreče so in slave časi,
 Ker vredne dela niso jih budile,
 Omolknili so pesem sladki glasi.

Kar niso jih zaterle časov sile,
 Kar raste rož na mladem nam Parnasi,
 Izdihljeji, solze so jih redile.

F. Prešern.

II.

Popotnik pride v Afrike pušavo,
 Stezé mu manjka, noč na zemljo pade,
 Nobena luč se skoz oblak ne vkrade,
 Po mesci hrepeneč se vleže v travo.

Nebo odpre se, luna dá svečavo;
 Tam vidi gnjezditi strupene gade,
 In tam berlog, kjer ima tigra mlade,
 Vzdigvati vidi leva jezno glavo.

Tako mladenča gledati je gnalo
 Naključje zdajnih dni, dokler na poti
 Prihodnosti bilo je zagrinjalo.

Zvedrila se je noč, zijá nasproti
 Življenja gnus, nadlog in stisk ne malo,
 Globoko brezno brez vse rešne poti.

F. Prešern.

III.

Hrast, ki vihar na tla ga zimski trešne,
 Ko toplo sonce pomladanjsko seje,
 Spet ozelenel sem ter tje bo veje,
 Naenkrat ne zgubi moči poprešne:

Al vunder zanjga ni pomoči rešne;
 Ko spet znebi se gojzd snega odeje,
 Mladik le malo, al nič več ne šteje,
 Leži tam rop trohljivosti požrešne:

Tak siromak ti vbran, sovražna sreča!
 Stoji, ki ga iz visokosti jasne
 Na tla telebi tvoja moč gromeča;

Ak hitre ne, je smerti svest počasne,
 Bolj dan na dan berli življenja sveča,
 Dokler ji reje zmanjka, in ugasne. F. Prešern.

IV.

Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi,
 Skerb vsakdan mu pomlajena nevesta,
 Terpljenje in obup mu hlapca zvesta,
 In kas čuváj, ki se nikdar ne vtrudi.

Perjazna smert! predolgo se ne mudi:
 Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
 Ki pelje nas iz bolečine mesta,
 Tje, kjer trohljivost vse verige zgrudi;

Tje, kamor moč preganjavcov ne seže,
 Tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
 Tje, kjer znebi se človek vsake teže,

Tje v posteljo postlano v černi jami,
 V kateri spi, kdor va-njo spat se vleže,
 De glasni hrup nadlog ga ne predrami. F. Prešern.

V.

Čez tebe več ne bo, sovražna sreča!
 Iz mojih ust peršla beseda žala!
 Navadil sim se, naj Bogu bo hvala,
 Terpljenja tvojiga, življenja ječa!

Navadile so butare se pleča,
 In grenkiga se usta so bokala,
 Podplat je koža čez in čez postala,
 Ne straši več je ternjovka bodeča.

Oterpnili so udje mi in sklepi,
 In okamnelo je serce preživo,
 Duha so vkrotili nadlog oklepi;

Strah zbežal je, z njim upanje goljivo;
 Naprej me sreča gladi, ali tepi,
 Me tvalo najdla boš neobčutljivo. — F. Prešern.

VI.

Memento mori.

Dolgost življenja našiga je kratka,
 Kaj znancov je zasula že lopata!
 Odperte noč in dan so groba vrata;
 Al dneva ne pové nobena pračka.

Pred smertjo ne obvarje koža gladka,
 Od nje nas ne odkup'jo kupi zlata,
 Ne odpodi od nas življenja tata
 Veselja hrup, ne pevcov pesem sladka.

Naj zmisli, kdor slepoto ljubi sveta,
 In od veselja do veselja leta,
 De smertna žetev vsak dan bolj dozori.

Zna biti, de kdor zdej vesel prepeva,
 V mertvaškim perti nam pred koncam dneva
 Molče trobental bo: „memento mori!“

F. Prošern.

VII.

S a v a.

Le šumi, šumi sivobistra Sava
 Zvijaje se med hribce in doline;
 Pozdravi mi slavjanske domovine,
 Kraljeva hči mogočniga Triglava.

V valovih tvojih zdrava voda plava,
 Za pravoželjne, prostoljubne sine,
 Katerim serčno snuti duh ne mine
 Za domovino, katerih mati — *Slava*. —

Oj Sava! kdor le tvojih kapljic pije,
 Srebernih, um čistečih, ta sladkosti
 Okusi domačije milodrage;

Temu se duh slovenski v serce vlije,
 Ljubezen za-njo v prvi že mladosti,
 Ta v vek časti domače sklepe blage.

L. Toman.

VIII.

S l a v j a n a m.

Glasove milopevne nas učila,
 V serce mlado nam misli vsim goreče
 Svobode dan budivši in želeče
 Je *Slava* prostorojena vdihnila.

Vsim mati nam je bistro um zmodrila;
 Kot kamne slap beli vodé dereče,
 Ki se po skalah stermih doli meče:
 Tako serce nam je nesnag omila.

Objimo bratje! mater, poljubimo,
 Zvesti ostati vsi ji persežimo,
 Ne ve se, kar prihodnji čas prinese;

Alj zdi se mi, de za nočjo dan pride,
 De moč postane, kjer se več jih snide,
 De moč neznana zbuja le potrese. L. Toman.

IX.

Zelenobled obraz mladé cvetlice
 Pogleda z zemlje na polja ravnine;
 Goreči žarek od neba višine
 Trosí ji blesk in cvetje v zalo lice.

Kar merzla sapa perjiče glavice
 Odpihne — jo vertí, de revca zgine; —
 Alj ko spomlad obiše spet doline,
 Predrami lepši njo in nje sestrice.

Tako slavjanske lepe so dežele
 V svobodi svoji prvi razcvetele;
 Alj sužnost hitro vse je zamorila;

Moči nar boljši vse so v njih zaspale. —
 Kar sužnosti megle so se razgnale,
 Glej ena se za drugo je zbudila. L. Toman.

PRIPOVEDAJOČI DEL.

§. 10.

Pravila občenita.

Ako nam lirik kaže, kar se ravno ob času, gde nam svoje čutjenja razodeva, u njemu samem godi, nam kaže pesnik iz letega razdela, kar *je* zvun njega samega, ali pak, kar se *je godilo*. On nam tedaj kaže nekaj, kar nije z njim *eno*. Vse, kar je na tem oriaškem svetu, zemlja in zvezdje, mala reka na overšji zemlje in žareča njena jezgra z svojim brege in planine zdigajočim hlapom, posebno pak človek sam u svoji lepi bogoslični, oriaški, strastni, ljubeznivi in strašni podobi mu dá predmet za veličanstvene obraze, za gorostasne pripovesti.

Čim bolj živečno nam pesnik svoje obraze prikazuje, tako, da se u njih lahko ko u kakšnem ogledalu vidimo, čim več vidimo iz njih, kakšen je človek u vseh dobah, u vseh razmerah svojega življenja, čim več nam pesnik po takem serce nadahne in uzdigne, tim boljše, tim doveršenije nam je on izustil ideo, ki mu je serce napolnila z žarečim istim ognjem.

Čelarno ali vender res je, da človek ložej svoje oči oberne zvun sebe, na zvunajne, kakor na znotrajne, na duševne reči; ali pak, da to z drugimi besedami izreknem, da človek ložej razumi djanje človeka, kakor misli in čutjenja njegove. Od tod izvira, da ložej slušamo pesnika pripovedajočega ko pevniga. Pevaj otroku liričko pesem, in boš vidil, da te bo malo poslušalo; pevaj mu gdekaj o Kraljeviču Marku, o Koso-

vem polju, ali pak o kralju Matjašu in Raubaru, in boš vidil, da mu ne bo zgubljen na ena beseda. Od tod izvira tudi, da se skoro u vsakem narodu najde mnogo več pripovedajočih ko liriških pesmotvorov. Pregledni celo Vukovo ali Vrazovo zbirko jugoslavjanskih nar. pesem, in lahko boš liriške preštel.

Mnogoverstna je leta poezija; alj tudi njen obseg je različen po opredeljenju njenem: *Pesništvo epičko* obsega po mislih nekaterih krasoslovcov pesmi, u katerih nam pesnik pripovedava o veličanskih osobah, gorostasnih možéh, ki so za človečanstvo važne djanja storili; to bi bili epički pesmotvori u *najvožjem* zmislu, ko p. serbske nar. pesme o Kraljeviću Marku, in o Milošu Obiliću na Kosovem polju; slovenske pesmi o Raubaru; Osman Gunduličev, ali pak Korand Wallenrod Mickievičev. — Za današnji dan leto razdeljenje ne veljá več. — Drugi opredeljujejo epičko poezijo tako, da obseže dogodbe človečjega življenja; po takem bi epička bila vsaka pesem, ki pripovedava gdekakšo pesništva vredno dogodbo, ki izvira iz človeka. To bi bilo pesništvo epičko u *širjem* zmislu. Po takem je p. epički Kralj dečanski od Subotića, Kerst per Savici in tudi pesem maloruska od kozaka, ki umira u ptuji deželi, in ki konju naročiva vse pozdrave do ljubih svojih (poglej pri tem slov. nar. pesem „boleni junak,“ ki je brez dvoumenja z maloruskoj iz eniga vira). — U *najširjem* zmislu pak je epička vsaka pesem, u kateroj nam pesnik pripovedava, kar je zvun njega *bilo*, ali kar še *je*. Obseg letega opredeljenja se od prednjega samo u tem razločiva, da u najširje opredeljenje spada še *popis*, ko p. pesem „Kres“. Letega najširjega opredeljenja se derži razdeljenje u tem delu.

Čin epičke pesmi mora biti krasen, to je taki, da ga bravci radi poslušajo, on mora tak biti, da služi popolnoma namenu pesnikovimu, t. j. *čin* mora poetički biti. Tedaj je p. življenje Friderika Celjskiga razun njegove mladosti za poezijo malo priležno; tim več pak življenje Raubara in vseh serbskih junakov posebno iz Kosoviga polja.—Dalje mora leti *čin* mnogo djanj obsegati, on mora, bi rekel, lipa košatiga veja, košatiga listja biti; on nam mora, ako nam človeka prikazuje, kazati ga

u mnogih razmerah, u mnogih zapletkah; ker bravci nevedoma sami sebe u tem stanju mislé, in razmišljavajo, kakor bi se izvili iz teh zapletk, kakor bo se razmotala zmeta. — Čin poetički mora, koliko mogoče, *velikostasen* biti, t. j. osebe, ki so deležniki, morajo velike duševne in telesne moči napenjati, in posledki iz letiga čina morajo čim več tim boljše važni biti. Nije tedaj prava pesem, ki ima same mlačne osebe, ali same vsakdanje djanja, ki nje bravec vsak dan opravlja; saj človeka ravno to k poeziji mika, da si prah vsakdajnosti iz sebe iztepe, da se velikih misli napolni. — Čin, ki nam ga pesnik razlaga, mora samo poetičko istinitost imeti, t. j. ne treba, da ga pesnik iz dogodivšine uzeme, ali pak mar tako, kakor ga tam najde, ampak leti čin naj bo res dogodba, ali pak zmišljen, mora *verjeten* t. j. take u sebi razpravljen biti, da nije u njemu reči, ki se ne zlagajo med seboj; eno mora iz drugiga izvirati, kakor se mota nit iz klopka. Tukaj mora tedaj p. pesnik gledati, da si je značaj (charakter) osob dosleden od kraja do konca, da nam navade narodov nam poznanih ravno tako kaže, ko nje poznamo; p. Gundulić, kadar popisuje u pevanju VIII. veselico pastirsko; ali u XIX. gde Begum clo po serbski nar. pesmi postopa.

Noben del pesništva pri nas Jugosl. nije tako obdelan, kakor leti; poglej serbske in slovenske narodne pesmi, in boš najdel, da so skoro do ene vse pripovedajoče, in poglej na umetno naše pesništvo, in boš tudi tukaj isto vidil. Ne misli iz tega, da Jugoslavjan ne ima glave za liričko poezijo, ima njo, alj leti razdel pesništva se razvija le tamo, gde je visoko dušno in narodno življenje; pri nas pak vsega tega nije bilo; daj nam to, in ti nam daš ob enem pesništvo pevno.

§. 11.

Razdeljenje pesem pripovedajočih.

U nobenem razdelu pesništva za *slovensko* krestomatijo nije tako težko razdeljenje, kakor ravno u letem.

Kdor bi se ptujega deržal, bi moral razrediti, kakor sledi:

1. Popis. 2. Selanke (Idylle), katere pak bolj u IV. delu t. j. u Smesu stati imajo. 3. Legende. 4. Poetičke pripovesti. 5. Ballade in Romance. 6. Epos ali junačke pesmi. — Alj prav za prav pri nas razun dveh ali treh Prešernovih nije ballad ni romanc, ker se nobeden pesnik letim pesničkim verstam posebniga duha nije deržal.

Serblji* razdeljivajo vse svoje narodne pesmi u *junačke* ali *moške* in u *ženske*; *junačke* so njim vse, katere pripovedavajo o gdekakem junaku, kakor se je junački obnašal proti sovražniku; vse ostale so njim *ženske*, tedaj pesmi ženitninske, kratke pripoveste o drugih dogodbah i. t. d. Lete ženske pesmi so malo da ni vse pripovedajoče, tedaj bi po tem male pripovedajoče pesmi lahko imenoval *ženske* pesmi, alj komu to ne bi bilo po volji, naj nje imenuje *ženske pripovedajoče pesmi*. Poljaki in Malorusi nje imenujó „Dumy“ dume, po besedi *dumati*, pripovedati. Jungmann nje imenuje u svoji „Slowesnosti“ povedke in povesti. Alj nobeno teh dveh se ne vleže dobro, tedaj bo se leti del razredil, kakor sledi:

1. Popis. 2. Ženske pesmi, k katerim grejo tudi 3. Legende. 4. Junačke.

I. *Popis*, nije kaj drugiga, kakor pripovedovanje, kakšen je gdekak poetički predmet ob enem času; tedaj ne kaže, kakor se kaj *godí*, ampak kakšo *je* gdekaj. Tedaj popis nije kaj drugiga, ko obraz ali kip u lepozloženih besedah. Kdo ne gleda rad ginjeniga serca obraz (sliko) z vsemi svojimi divnimi bojami? — In komu se ne bi dopadel popis, ki krasen predmet mirnimu pregledavanju in čudenju in uživanju predloži?

Leti popis se lahko po dvojim načinu rabi: a) ko del epičkiga ali dramatičkiga umotvora. b) Ko samostoječ poseben umotvor, in o letem se tukej govori. Popis u letem zmislú

* „Sve su naše narodne pjesme razdeljene na pjesme *junačke*, koje ljudi pievaju uz *guste*, i na *ženske*, koje pievaju ne samo žene i dievojke, nego i muškarci, osobito momčad, i to najviše po dvoje u jedan glas. Ženske pjesme pieva i jedno i drugo samo radi *svoga* razgovora, a *junačke* se pjesme najviše pievaju da *drugi slušaju*.“ Vuka Stef. serbske nar. pes. I. str. XVII.

ima za predmet le bezživotno narav; stvar živeča mora se gibati, mora kaj delati, ker drugači nije življenja; in ako bi nam pesnik kazival to, kar dela leti živeči predmet, bi ne bil več popis, ampak pripovedka.

Vsak pesmotvor mora sredotočje in edinost imeti; tedaj tudi popis. U čem pak bo leta edinost, ker nam pesnik vse dele predležeče duševnim svojim očesam popisati ima? Ako hoče pesnik, da nam obraz naravi, ki nam ga risa, serce užge in dušo napolni, nam se mora narav prikazati u zavezu s človečjim sercom, narav mora ko simbol našega serca biti, z veseljem se veseliti, z žalostnim žalovati, s serditim grometi i. t. d.; tedaj mora narav več ali manje lirički popisana biti; in u letem liričkem čutjenju je edinost, je sredotočje, ki vse dele zjedini. Po tem tudi na prvih stihih lahko razsodiš, jeli je serce žalosti, ali ljubezni, ali hrepenenja, ali serda polno ti popisalo narav; vsaka rožica razno puhti, vsaka zvezdica razno blisketa, vsaka voda razno šumi žalostnemu, in ljubečimu in pobožnemu. Popisavna pesem, ki letiga združenja naravi s človečjim sercom, neživečiga z dušnim in večnim ne imá, ne ima prave poetičke vrednosti.

Posebno zanimiv pak je popis, u katerem nam je narav popisana simbol večnosti, simbol samega Boga; to je največa, najvišja edinost, to je pesem, ki vsakiga človeka serce gane in polni. Poglej prelep popis: Kres, u katerem pesnik naprije popiše poletni čas, u poslednjima verstama pak nas nad vse človečansko zdigne, in nam u naravi samega Boga u svojoj vsemogočnosti in večnosti kaže. — Mi Jugoslavjani neimamo mnogo takih pesem; največa je „Dubrovnik ponovljen“ od Palmotiča.

II. Ženskih pesem imamo Jugoslavjani mnogo glede narodniga in naučniga pesništva. Malo da ni vse manjše serbske in slovenske narodne pesmi so ženske, kakor je tudi malo da ni vsak noviji pesnik jugoslavjanski gdekakšno tako zložil.

K letim pesmam grejo vse pesmi, ki nje Nemci poetičko pripovedko, balade in romance imenujô. *Poetičke pripovedke* (poetische Erzählung) pripovedavajo predmetno ali objektivno gdekako prigodbo, in gledajo bolj na predmet, kakor na osebo

poglavitne; *balade in romance* pripovedavajo subjektivno in čutljivo, in gledajo bolj na osebe poglavitne. Čin se mora naravno, prosto in clo do konca pripovedavati u jeziku, ki se predmetu vleže; težko in tudi nepotrebno je, dolge pravila o temu ustanovljati; prebiraj prekrasno Koseskovo pesem: „Začarana puška“ in druge enake umetne, kakor posebno narodne take pesme, * in boš se bolj naučil, kar in kakor se imajo te pesme zlagati; vsak Jugoslavjan pak, ki se našega pesništva loti, se mora, ako se hoče praviga duha užiti, serbskimi narodnimi pesmami prav in prav spoznati.

III. *Legenda* nije kaj drugiga ko pesem ženska, katera pak nam ne kaže posvetnih veseljah, ampak pobožnost, ki se med ternjem letiga življenja pot proti nebu najti in si njo ogladiti trudi. Čin legende nam kaže tedaj moč ali silo kristjanske pobožnosti. *Predmet* je uzet večidel iz prvašnjih kristanskih časov.

Legenda se samo u predmetu od pesmi ženskih razločiva; tudi je slog ali stil po značaju osob, ki nam nje ona kaže, clo prost in enostručen; čin gre mirno in rahlo ko reka po ravnini, ni pak ojestro in bistro ko voda iz višin.

Ime njoj je od latinskiga; u srednjem veku so po samostanih (kloštrih) in cerkvah imeli posebne knjige, u katerih bilo je zadržano, kar se je imelo brati (*quae legenda erant*),

* Čuj kar učeni ljudje kažejo o slavjanskih nar. pesmah. Slavni Rus Bodjanski o njih pravi: „Obći značaj narodne poezije Slavjanov kaže se u strogi razmeri, harmoniji med idejo in formo, med mislimi in čutjenjem in njihovim obrazom, izrekó, katerih nobeno ne zadusi drugo, ampak obe strani se zlagate uzajemno.“ (Poglej Letopis serbski 1839 d. IV. str. 43.) in u nemškem časopisu „Göttinger gelehrte Anzeigen 1823“ se pri priložnosti razsoda Vukovih nar. p. bero med drugimi lepimi pohvalami: „Mit dem, was man sich unter deutschen Volksliedern denkt, lassen sie (t. j. serbsko narod. pesmi) sich alle nicht so gerade vergleichen. Deutsche Volkslieder haben in der Form das Rohe, das gemeinen Volksdialekten eigen ist, in dem Inhalte das Unbeholfene, Lückenhafte . . . Allein die serbischen Lieder sind in einer reinen, edlen Sprache abgefaßt, in der Erzählung vollständig, unverworren und deutlich von Anfang bis zu Ende.“

in zadržaj letih knjig so bile veči del tudi takše pripovedi o pobožnih možih perviga kristjanstva.

Naj bo človek kakše vere hoče, kdor ima čisto bogaboječe serce, bo se mu dopadla takša prosta pripovedka o možih, ki njim je zemeljsko tako malo alj bi rekel, clo nič, nebeško in božje pak vse vredilo.

Pri nas Jugoslavjanih je takih pesem malo, desiravno je u ustah naroda posebno pri nas Slovencih polno enakih pripovedi. Škoda, da so nam skoro vse kolednice u zgubo šle, ker so malo da ni vse do ene bile čiste legende; kar njih je u Blaznikovih „pesmih kranjskiga naroda,“ so odviše pokvarjene, in u vrednosti pleve proti tistim, ki nam nje je nevihta časov oduzela.

IV. *Junačke pesmi.* U vsakem narodu, ki se je le nekaj čez najnižji stan izobraženosti uzdignil, boš najšel mnoge pripovedi, katere kažó nazaj na njegovo preteklost; u lete pripovedi uleva on svojo žalost in svoje veselja; in kar ga je u preteklosti najbolj zadelo, to si rad pregledava u raznih obrazih, u raznih formah; in on sam, ki je stvaritelj teh pravlic, nje rad posluša, in rad pripovedava, kolikorkrat bi koli bilo, in ako se vsega prenasiti, to mu je vsigdar milo in prijetno. Daj takimu narodu še ljubav do pesničtva, in boš vidil, da bo si iz vsake take pripovedi pesme zložil; in u njih bo imel sredotočje vse svoje poezije, in vse ostalo narodno pesničtvo bo se mu, bi rekel, od teh blištalo. Tako je u gerčkem narodu boj trojanski, tako u španjolskem Cid, u Burgundih Chriemhild in Sigfrid, in u Veliko-Rusih boj Igora proti Polovcom, u Malorusih strašni prepír z Poljaki, u Serbljih pak žalosti poln boj kneza Lazara na Kosovem polju in brezkončni prepír s Turki u neštevilnih pesmah popevan, in lete so prave *moške* alj *junačke* pesmi. Lete se pejejo od ust do ust, od roda do roda; pri Gerkih kó pri Malorusih in Serbljih so nje posebno starci peli, in pri Serbljih so večidel *slenci*, kakor se tudi od Homera bere, da bil je slep. Dodaj še k temu, da je kdo letih pevcov najlepše tih pesem u eno velikostasno pesem zložil, in dobiš največi pesmotvor, kar ga narodna poezija imeti premore; in

leta pesem se imenuje *epos*, in ker je iz *narodnih* pesem zložena, se pravi *narodna junačka pesem* ali *narodni epos*. Tako se je zložila, kó mnogi terdó, Iliada in Odiseja; ravno tako Cid in Nibelungi, in tako bi se lahko u Jugoslavjanih iz vseh stariih junaških pesem zložil epos.

Čuj, kar o tem pravi Bodjanski: „Mi smo uvereni, da bi človek s pravim pesniškim čutjenjem in bistrim duhom iz po priložnosti nabranih historičkih pesem Serbov in tudi Malorusov lahko sestavil sistematično celo, kakoršno nam kaže Ilijada, da bi mogel tedaj sestaviti svojo slavjansko Ilijado. Za predmet Ilijade mogel bi služiti boj Serbov s Turki za nezavisnost; predmet Ilijade Ukrajnske slični boj Kozakov s Poljaki; početek prve bi bila nesrečna bitka na Kosovem polju, druge pak ista pri Pjatki (ali pak umorjenje Pi(o)dkova, ovači Serpjaga imenovaniga, u Lavovu); iz porodniških ali familiarnih i. t. d. bi se mogla napraviti slavjanska Odiseja.“

Iz tega pak se tudi lahko vidi, da se naroden epos samo u narodu misliti premore, ki ima veliko preteklost; gde lete nije, tam ne bo se nikdar naroden epos zložil. *Slovenske* narodne pesmi tedaj ne imajo sredotočja za naroden epos, ampak čudnovitno kažejo na Serbske; pri nas namreč se popeva rad največi serbski junak, Kraljević Marko; o Raubaru je premalo pesem; da bi o njemu njih več bilo, bi se tudi pri nas lahko na naroden epos mislilo.

Kar se tiče *naučne* epiške pesmi, ima tudi leta za predmet večidel gdekako važno prigodbo naroda; in ako ni, mora biti saj neka prigodba, ki je važna in znamenita za celo ali saj za velik del človečanstva; tako je Virgil u Eneidi, Mickiević u „Konrad Wallenrodu“ vzela za predmet prigodbo domačo, Klopstok u „Mesiadi“, naš Palmotić u prekrasnoj „Kristiadi“ in Taso u „Oslobodjenem Jeruzalemu“ prigodbo za velik del celiga človečenstva prevažno in znamenito. —

Kakor vsako pesniško delo, tako mora tudi epos naj bo naroden ali naučen, imeti *edinost* ali sredotočje, t. j. poglaviten del celiga *čina*, kateriga se vse drugo derži. U ženskih pesmah je to lahka reč, ker so kratke, težje pak je u letem pesničtvu

zavoljo širine ali velikoče pesmi. Leta edinost se posebno vidi u *glavni osobi* celiga čina; njo pesnik obleče s vsemi kinči, kar njih je mogoče, njo tako narisa, da se iz nje ko iz sonca žari izleva ves čin, in da so vse ostale osebe le zato upeljane, da od nje dobé in nji delé krasoto, vrednost. Poglej na Lazara, vse se ozira na njega, in clo serbski Nestor, Jug z devetimi svojimi sinovi, in junački Miloš ne bi imeli brez njega nikakiga temelja; in ko se je bitka prežalostna doveršila, se ne govori več o nobenem, samo Lazarova sveta glava se najde netrohljiva plavajoča u vodi.

Največa človečja vrednost je u tem, da se človek protivi možki vsem nezgodam, ki ga zadevajo, da se bori z vromkom (Schicksal). In da se ta borba še uzviši, se upleta u nekih epičkih pesmih *čudnovito* ali *nadčlovečansko*, t. j. višje nadčlovečanske moči in sile se združé s človečjimi; njemu stoji na nasproti neka višja, sovražna mu moč, od druge strani pak ga tudi neka višja prijazna mu moč podpira; to se pravi latinski „machina“. U Ilijadi so te moči starogerčki bogovi, u oslobodjenim Jeruzalemu Bog sam in čert ali vrag lete moči; u slavjanskih pesmih se nič takiga ne znajde, niti u epičkih pesmah rokopisa kraljodvorskiga, niti u Igoru, niti u serbskih nar. pesmih, ker Vila, ki se u poslednjih najde, nije te lastnosti desiravno bi njo pesnik lahko upotrebil. Samo Gundulić u Osmanu se je deržal kristjanske vere, in upelja za odpornike ali protivnike Osmana, cara turskiga, peklenske duhove.

Za olepšanje in uzdignenje *glavniga čina* pesnik lahko uplete *priložne čine* ali *episode*, t. j. čine, ki se tičó glavniga čina toliko, da ga podpirajo ali pak zaderžavajo. Pri upletenju letih mora pesnik gledati, da nje uplete na mestu, gde je glavni čin bi rekel pri miru, ni pak u bistrem teku dogodb, in u tem je zašel morebiti Gundulić tam, gde uplete Dilaverov dvaboj za ženo mu Begum. —

Dozdaj se je govorilo o junačkih pesmih u strogem zmislu; pesnik pak lahko clo u tem duhu popeva gdekako važno prigodbo iz *domaćega* obiteljskiga življenja, in leti epos bi se imenoval *domači*, ali obiteljski; taka je Odiseja gerčka,

take so „Ruslan in Ljudmila“ in „Onegin“ Puškina, taka je krasna „Maria“ Malczewskiga in serbska pesem „Kralj dečanski“ Subotića, in prekrasna „Smèrt Čengiċ-Age“ Mazuranića, taka je kratka slovenska povest „Sedim sinov“ Žemljetoſova in za nas neprecenljiv „Kerst per Savici“ Prešernov.

I. P O P I S.

Kres.

Dolgost svojo dan steguje,
Rast prot poldnu obraĉuje,
Zemlje tek se vstanovi;
Trudna tekara počiva,
Svojga dela plaĉo vŹiva,
Se bogata veseli.

Sonce gorko zrak priŹaga,
Āeli skapne vroĉa sraga,
Trudno telo se poti;
Klas rumenkast Źe prihaja,
Kruh vsakdanji nam podaja,
Glad prestrašen pobeŹi.

Serpi bliskajo po njivah,
Zdetna je, k' je bila v rivah,
Pesmi v Źetvi se glasó;
V Źito serpov Źum Źenjice
Silijo, no prepelice
V svojim begu straŹijo.

V senoŹeti senoseki
Tam per hlad — sumeĉi reki
Pevski brusijo kose;

V seči trava z rožo pade,
 Fletne deklice pa rade
 Njim na sledi jo sušé.

Sonce goram se priklanja,
 Cirkovnik pa zvon poganja,
 De Marija se časti;
 Hlad pahlja zahodnik v lice,
 K spanju vabi gmetne tice,
 Luč nebeška se mrači.

Že peržgaja Nevideči
 Zgorne luči, de leteči
 Žarki zemlji svetijo.
 Kaj pa tam le po planinah,
 Gorah, hribih in dolinah
 'Z mraka ognji vstajajo ?

Slišim preveselo petje,
 Vriskanje, mladenčev vretje,
 Streli gojzde preberčó;
 Kolce jemljejo goreče
 'Z ognja, na obilnost sreče
 Ljubic viš' jih gonijo.

Zdaj mladenči no deklice
 Mično kakor golobice
 V krogli rejži rajajo;
 Šopnjaki no želikžene
 V loge letajo zelene,
 Kresu hvalo pevajo.

Stari kres! nekdam očovam
 Našim svet, al nam sinovam
 Skoro iz spomina vzet;

Tvoja glava celo siva
 Bode nam vselej častljiva,
 Kol'korkrat boš spet začel!

Naj se zemlja v kroge vala,
 Slava tvoja bo ostala,
 Vsaki rod te bo častil!
 Toti svet sadaj preide,
 Ti pa boš, al že otide,
 Druge rode veselil!

U. Jarnik.

Poletni večer.

Senca raste,	Se budijo
Tla rosé,	Zvezdice,
Hlaji žarki	Perpihljajo
Verh zlaté.	Sapice.
Mati s polja	Omarijo
Pridejo,	Zazvoni,
Krog ognjiša	Proti domu
Tekajo.	Vse hiti:
Plamen šviga,	Žnjice, kosci,
Krop kipi,	Oratar,
Dim nad sleme	Hlapci, dekle,
Se vali.	Gospodar.
Kmalo Jožik	Krog večerje
Perpoklja,	Se versté,
Meketajo	Oče kruh jim
Jagnjeta:	Razdele.
Breza, Dima,	Sok in kaša
Z Jagodo	Jim diši;
Prežvenkljajo,	Delo beli
Mukajo.	Vse jedi.

Skupej mol'jo
 Vsi glasno,
 Pridni, trudni
 Spé sladkó.

M. K.

II. LEGENDE.

Učenci po Jezusu razposlani.

(Narodna pesem.)

Jezus včence je postavil
 Na vse štiri strani;
 Svet'ga Petra je postavil
 V lepo ravno polje;
 Svetiga Andreja postavil
 Bil na visoke gore;
 Svetiga Tomaža je postavil
 Bil na globoke vode,
 Kjer se bodo čez vozili
 Ino ga lepó častili:
 Svetiga Šentjanža je postavil
 Bil kje na vinske gore,
 Bodejo čez tovorili,
 Pili šentjanžovco
 U imenu svetiga Šentjanža,
 Učenca božjiga. —
 Svet Tomaž se tako veri
 Proti svojmu Jezusu:
 „Kaj si mene sem postavil?
 Ne vidim noben'ga romarja,
 Slišat' tudi ni zvonova.“ —
 „Tiho, tiho, včenec ljubi!
 Včenec ljubi, svet' Tomaž!
 Na svet' lepše ni dežele,

Ko dežela India;
 Nikol' zemlje ne kopajo
 In tudi ne orjejo,
 Pa vunder slednje leto
 Po trikrat žanjejo.““
 Svet' Tomaž se dalje véri
 Proti svojimu Jezusu:
 „Kaj si mene sim postavil?
 Men' dežela znana ni.“ —
 „Tihó, tihó, včenec ljubi!
 Včenec ljubi, svet' Tomaž!
 Na svet' lepše ni dežele,
 Ko dežela India.
 Nikol' toča ne pobije,
 In nikoli dež ne gre,
 Pa li vunder vsako jutro,
 Dosti hladne je rose.““
 Svet' Tomaž se zmeraj veri
 Proti svojimu Jezusu:
 „Kaj si mene sim postavil?
 Kjer noben'ga znan'ga ni?“ —
 „Ako notri lih ne najdeš
 Noben'ga znaniga,
 Pa tudi notri ne najdeš
 Nikjer hudobniga serca;
 K' se duh od telesa loči,
 Gre koj v sveto nebó.““
 Jezus ino Marija
 Ga vsim dodeli takó!

Domača živina.

Po tem ko Eve želja je
 Nesrečni greh storila,
 In ž njo tud' Adam je grešil,
 Jih angel 'z raja je spodil,
 Ko sta si zaslužila:

Gre Adam polni žalosti
 Okrog po velikim polji:
 Tu ni pšenice ne rěži,
 Povsod robida, tern stoji,
 Plevel le vidi okoli.

„Kdo mi povleče težki plug?
Kak' zemljo čem branati?
Kdo mi ponese kamnje 'z nje?
In ako kruh bo v hiši že,
Kdo mi hoče drugo dati?“

Zdaj konj mu proti razgeta:
„Ne glave tolik' lomiti!
Sliš' Adam! saj sim jest že t'le,
Za jezdo al' voziti vse
Ti čem pokoren biti.“

Vol zabuči: „Moj gospodar!
Ne pusti se moliti,
Rad z čelam ali vratam st'rim,
De kruh iz njive ti vdobim,
Znaš lakoti oditi.“

„In jest,“ zamuka krava mu,
Te z mlekam čem živeti,
Ak ženske le prav ročne so,
De maslo in sir naredó,
Znaš dosti vsiga 'meti.“

Tud' bogi osel giga mu:
„Ak nimaš z kom voziti,
Gospod zavkaži, hočem vse,
Pšenico, moko, in kar je
Na herbtu ti nositi.“

„Če mraz 'maš,“ ovca ble-
keta,
Stor' ženi se gibati,
Daj niti 'z moje ovne st'rit',
In si obleko naredit',
Ni treba ti zmerzovati.“

Debeli prasec krulji mu:
„Češ tolsti kos imeti?
Ker dobriga ne morem st'rit',
Zamoreš mene le vmorit':
Scer sim zastonj na sveti.“

„Če tud' cvertje imet' želiš,
Gospod, znam pomagati,“
Zdaj puta pred njim klokota,
In znese jajce mu na tla,
In vkaže ga pobrati.

Pes laja ino giblje rep:
„Brez skerbi znaš zaspati.
Počivaj mirno, saj jest bom
Dvoriše varoval in dom,
Ne daj me pak vezati.“

Mijavka mačka tudi še:
„Krajčas ti bom storila,
De miš, podgana ti ne sne,
Karkol' boš hranil sam za se,
Jih 'z hramov bom trebila.“

V veselju in hvaležnosti
Sliš' Adam obečilo,
Živini, ki mu služit će
Nasproti on pak rekel je
Prijazno ino milo:

De on, ko dobri gospodar,
Skerbljiv za njo će biti;
De vsako prime, kar mu gre,
De nihče tarat' ga ne sme,
Ne z šibo ga moriti.

V. Stanić.

Sveti Martin.

Na berzim konjiču dodaljniga grada
 Dolžnost brez počitka junaka podí;
 Lepó se mu sveti oklep in čelada,
 Še lepši se duša njegova svetlí.
 Pokriva še sneg vse gore in doline,
 Kot jeklo od sreža so pota terdé;
 Že dolgo hiti, pa ne vidi grajšine.
 Konj dirja, de podkve se daleč glasé.

Zlo huda je zima, in sever zlo brije,
 Si s konjika mladiga lasci igra,
 Če ravno se v plajš prav široki zavije,
 De b' tak ne ozebel, vse nič mu ne zda;
 Veršeti mu veter ne neha k obrazu,
 Naj v roki obrača le škit kakor če,
 Naj brani takó še se hudimu mrazu,
 Ubrani se vender nikakor mu ne.

Pa lej, kaj sedi tam na zemlji ledeni?
 Za germam zmerzuje, oh, starček ubog,
 Trepeče v raztergan' obleki platneni,
 Zdihuje de b' Bog ga otel iz nadlog.
 K vojšaku, oh smili Bogu se, steguje
 Oterpnjeno, merzlo in suho rokó,
 Ga s solznim očesam miló pogleduje,
 Mu s hripavim glasam naznani prošnjó.

In iskriga konja koj jezdec ustavi,
 Serca nevsmiljeniga ni ta vojak.
 „Le mirni bodite“, zdej starčiku pravi,
 Solze si otira preblagi junak.
 Pa naglo po meč si nabrušeni seže,
 (Strahoma ga gleda ubožec na tleh)
 In plajš, ko bi trenil, na dvoje prereže,
 Dá revežu eniga kosov obéh.

„To nate! pa vanj se skerbljivo zavite,“
 Z besedo prijazno tu reče možú —
 „Kar morete, mrazu se hud'mu branite,
 Se v revi presilni zročíte Bogu.
 Podaril bi tudi vam rad kaj denarja,
 Pa v žepi ga nimam okrogliga več;
 Do našiga se mi mudí poglavarja.“
 Je rekel, in konja zajašil že preč.

S permertimi udi do grada perhaja,
 Ogernjen mu s kosam je plajša život,
 Ki vihan od vetra po strani mu maha;
 To viditi, truma zažene krohot.
 „Kaj temu je pamet se mešati jela?“
 Ga zasmehovaje mu pravi derhal; —
 „Še blesti bo glava njegova začela,
 Gotovo pol plajša po pot' je prodal.“

Ne zmeni za to pa mladeneč se blagi,
 Kar bebci mu pravijo, nič mu ni mar.
 Počitka zdej iše v stanici predragi —
 Usmili se san ga, dobrotljivi dar.
 Pa komej de tam še v pokoji zadremlje,
 Mu sanje prijazne serce obgredó,
 In dušo podoba nadzemeljska v nemlje,
 De vidilo take nikdar ni oko.

Zveličarja vidi v nebeški svitlobi,
 K' je nam v odrešenju na križi umerl;
 Vse, kamor se koli ozré, je v blišobi,
 In zdi se mu, kot bi bil raj se odperl.
 Zasliši glasove, ko angeljski kori
 Pojó neprenahama Večnimu čast,
 Kér on le močí vse je vdihnil natori,
 Ker milost nam daje in v čednostih rast.

Rudeče ugleda stermé ugrinjalo,
 K' ogrinja nebeškiga kralja telo;
 Z nebeškim čutjenjem ga to je navdalo,
 Solzice veselja mu stop'jo v oko;
 Ker vidi, de kos leta plajša je tisti,
 Ki dal ga na potu je revežu bil.
 Zamakne mu duša se v radosti čisti
 V nebó, kjer plačilo bo vsmiljen' dobil.

„S tem plajšem je mene mladeneč ogernil,“
 Je rekel zdaj trumam nebeškim Gospod—
 „Zatorej resnično mu to bom povernil,
 Ker rad zveseluje uboge povsod.
 In kadar motoz mu življenja poteče
 Ga bom v veličastvo neskončno uzal
 De tudi prihodnje se čase poreče:
Kdor reveža sprejme, bo mene sprejel!“

P.

Kaj se sme in mora peti.

Popustí posvetno rabo
 Orglarčik, in gre v pušavo.
 Tam prepevat božjo slavo,
 Svoje citre vzame sabo.

Pesmi svoje med stoglasne
 V gojzdu tičov meša kore
 Od prihoda zlate zore,
 Dokler sonca luč ne vgasne.

Al veselje v sercu vtóni
 Sčasam mu za petje slavcov,
 In vsih gojzda prebivavcov,
 Ker iz njih vsak svojo goni.

On ob drugi si pomladi
 Zbere tiče mladokljune,
 Jim prebéra svoje strune,
 In jih raznih pesem vadi.

Kosa, terdokljunsko dete,
 Od preljub'ga Auguština,
 Lisčika ino kalina
 Nauči pet' pesem svete.

Zméram svojo peje slavčik,
 Vedno jih po starim bije
 Sercu sladke harmonije;
 Toži ga Bogu pušavčik:

„Je kalin, debeloglavec,
 Terdokljunast kos je svoje
 Pesmi pustil, boljši poje; —
 Podučit' ne da se slavec.“

Al Bog slavca ni posvaril,
 Tak' posvaril je tožvavca:
 „Pusti peti mojga slavca
 Kakor sim mu gerlo vstvaril.“

„Pel je v sužnosti železni
 Žalost Jeremij globoko;
 Pesem svojo je visoko
 Salomon pel od ljubezni.“

„Komu pevski duh sim vdihnil,
 Z njim sim dal mu pesmi svoje;
 Drugih ne, le te naj poje,
 Dokler, de bo v grobu vtihnili.“

F. Prošern.

Legenda.

Si hi tacuerint, lapides clamabunt.
Luc. XIX, 40.

V britanski zemlji nekdam duhoven bil je svet,
Za podučenje vere neprejenljivo vnet,
Iz mesta v mesto hodil na vsaki shod in zbor,
Vse snide obiskavši ni spal, ne jedel skor.

Od teže let slaboten in slep od starosti,
Ga clo očes temnota v dolžnosti ne mudi;
Mladenča v službo vzame, hitivši z njim okrog,
On misli zadovoljen: Nar boljša luč je Bog.

Prijaznost govorenja njegoviga je znam,
Beseda pa je vžgala ko strele živi plam,
„Gospod se bliža“, kliče, „ogladite mu pot,
Iz rodovitne brazde poplite ljulko zmot!“

Enkrat ob letni uri se v daljni kraj poda,
Po goli tje planavi ga vodja mlad peljá,
Vročina zlo pritiska, mladenča zvije trud,
Duhoven le priganja, boječi se zamud.

Do dola tak prispeta, ki s kamni naseján
Je krog in krog s pečovjem in skalami obdan,
Pri potu pa hladiven, samotn dob stoji,
Njegova senca vodju se prav pripravna zdi.

„Veliko ljudstva čaka besede vaše tod,
Veliko terdovratnih — učite kaj gospod!“
To reče in raztegne se v senco fant nezvest,
Veseli zvijače take se tiho smeja v pest.

Pripravljen urno sivček — sumljivosti je čist —
Pozdravi: *Hvaljen bodi med nami Jezu Krist!*

Prekriža se pobožno, izvolji živ predmet,
Postavi podučjenja razdela dva v izgled.

Govor mu gladko teče, resnice je izvir,
Beseda res de rani, pa v rane lije mir,
Skrivnosti zakramenta, molitve moč uči,
Svariti ne prejenja zanikernim grozi.

Pobožno in prijazno, tak serčno vse je to,
De s curkam solze v sivo mu brado dol tekó,
In kar iz serca pride, prigovor star pové,
Predre kamnito steno, iz serca v serce gré.

Končaje roke dvigne in stisne dlan na dlan,
Pokliče milost božjo resnici vere v bran,
Ter sklene: „Mir na zemlji človeku bodi zdaj,
V nebesih slava Bogu in čast na vekomaj!“

In čuj—ker to izusti, se strese zemlje drob,
Kot svit večerne zarje nad njim zabliska dob,
Skalovje, pesk in kamen stoglasno se zbudi,
In—Amen! Amen! Amen!—iz dola zagromi.

Mladenča groza prime, lase mu dvigne strah,
On trepetaje pade pred učenika v prah,
Britkost in živo ksanje sta zdih njegovih ust,
On greha se obtoži in prosi za odpust.

Svetnik mu rahlo reče: „*To bodi ti spomin,
Besede božje nikdar ne zasramuj, moj sin!
Al nisi bral, de kamen, de zid Boga časti,
Če tega terda duša človeška ne stori.*“

I. Koseski.

III. ŽENSKÉ PESME PRIPOVEDAJOČE.

a) NARODNE.*

Boleni junak.

Stoji mi stoji gora
Dolga no visoka;

„Zvunah pa mi pust'ite
Mojo desno roko;

Na gori mi stoji
Šeh dvanajst junakov.

„Za roko mi pervežite
Mojega vranj-konjiča,

Enoga zaboli
Glava ino serce.

„Naj mi konjič plače,
Da me ljuba neče.

„Pustite me zadi,
Ja nemrem več naprej.

„Delajte mi mosty
Z mojih belih kosti —

„Delajte mi rako
Tam per svetom Roku;

„Od mojega groba,
Do ljubeniga dvora.

„Kopajte mi jamo
Per svetom Ivanu,

„Po njih bo se šetala,
Mene razmišlavala.“

„Oj jamo globoko
Na sablo široko:

Konjič zaherzguje,
Ljuba zaplakuje.

Dva groba.

Ena ptica perletela,
Sela si na okneca,

Ona pa je tak velela,
Da je Minka betežna.

* U vseh sledečih nar. pesmih so nekatere besede nekaj prenarajene; tako p. vsi glagoli u možkem spolu pretekliga časa; u 1. in 2. pesmi je „u“ namest štajarskoslov. ũ; „ja nemrem več naprej“ m. „makšrat“; u 2. pesmi 4. stihu „Da“ m. kaj.

Kak hitro Ivan to začuje,
On od straha zbledi,
Lepo belo se opravi,
No odide k Minkici.

Kak on hitro v hišo stopi,
Ona mrtva že leži,
Tudi on na tla opadne,
No mertev obleži.

Njega so mi pokopali
Protí sunčnem izhodi;

Njo pa so pokopali
Protí sunčnem zahodi.

Ž njegovega groba je zrasla
Lepa roža gartroža;
Ž njenega pa je groba zrasla
Lepa bela lelija.

Onjedvi sta dorasli
Zraven bele cirkvice,
Tam pa sta se ošepili,
No rasli v sveto nebo.

Mačoha.

Čerka je molila Boga
Na materinom grobiši:
„Stante-da, mati, vi gori!
Ka se nam oča oženel,
Lagojo mater pripelal
Nas dejco zcejla oboužal.
Gda je to mater zaroučil,
Nam je nevolu odloučil.
Žalostna dejca, žalostna,
Kteroj se daje mačiha:
Nam se je dala mačiha;

Vse nam nevolu načinja,
Svoje čemere občinja.
Kruh nam li peče z pepela,
Jesti nam kuha z čemera.
Jesti je naše čemer zdaj,
Piti pa žvepelno takaj.
Gente se, mati, v grobi vi,
Gda se vam deca dreseli —
Gda se vam deca dreseli,
Stante-da, mati, z groba vi!

Desetnica.

Stoji, stoji beli grad,
V belim gradu mlad gospod,
Mladi gospod, mlada gospa.
'Mata devet belih gradov,
Devet gradov, devet hčeri.

Po belim gradu hodita,
 Za bele roke se vodita,
 In lepo Boga prosita,
 De bi jima Bog porod dal,
 Dal porod sinka majhniga.
 Bog jima je porod dal,
 Dal hčerko njima majhino.
 Oj, smili se stokrat Bogu!
 Dejte bo moglo v desetino,
 Ta mlajši hčerka Nežica.
 „Kaj jih (!) prosim žlahtna gospa,
 Naj dajo nam od verta ključ!
 Gremo notri se sprehajati,
 In lepe rož'ce tergati.“
 Še je peršel angel z nebes,
 Pernesel hčerki perstan zlat,
 Mlajši hčerki Nežici.
 „To daj ti svoji materi,
 De ti spečejo povančico,
 Eno lahko popotnico.“
 Mati ji speče povančico,
 Notri ji dala perstan zlat.
 Še vrezala deset kosov:
 Vsaki hčerki kosec dala je,
 Desetnici je perstan peršel,
 Mlajši hčerki Nežici.
 Ona culico navezala,
 Se od gradu pobirala.
 Sleče si obleko svileno,
 Obleče si raztergano:
 „Bog vas obvari oča, mat'!
 Bog ve, bomo se vidli kda!
 Čez sedem let pridem nazaj,
 Ker boste dal' starši hčer možu,
 Stariši hčerko Lenčico.“

Vsi so jo nazaj klicali:

„Pojd nazaj, desetnica!

Bomo dali starši hčerko,

Ki je že per vsi pameti.“

Desetnica gre zmirom naprej,

Ona peršla v zeleni gojzd.

Se je strila terdna noč,

Terdna noč, in terden mrak.

Ona doli k bukvi sedla je.

Kadar odbije polnoči,

Ta čas sveto dervo govori:

„Pober' se zpod mene, desetnica.“

Čez sedem let je šla nazaj,

Je peršla v beli grad,

Gospoda prosi, je met' čez noč:

„Kaj jih prosim, žlahtni gospod,

Naj me imajo čez noč!“

„Pojd' sirota raztergana,

Raztergana, razmeršana!

Pojdi ti v černo kuhinjo

Gospe prós', de te majo čez noč.“

Dol je šla v černo kuhinjo,

Prosi gospo, meti jo čez noč.

Gospa nji tako govori:

„Imaš, ubožica, bele uši!

Mi te nimamo kje imeti,

Bodo peršli davni ljudje:

Smo dali hčer možu,

Starši hčerko Lenčico.“

Desetnica se zaberni,

Kervavo solzo potoči:

„Bog jih obvar', žlahtna gospa,

Žlahtna gospa, mati moja!
 Mat' doli pade, omedli,
 Per ti priči dušo pusti.

Vsi so jo nazaj klicali:
 „Pojd' nazaj, desetnica!
 Tvoji materi vže svečo derže!“
 „Naj jo le derže v ime Boga!
 Saj sim jim pred povedala:
 Čez sedem let bom peršla nazaj.
 K' bodo dal' starši hčer možu,
 Starši hčerko Lenčico.
 Koderkoli hodila bom,
 Za njih dušo molila bom.“

6) NAUČNE.

Milica milena.

Solze pretakala
 Šmarnice plela,
 Mileta čakala,
 Pesmico pela:

Res de sim jokala,
 Kviško zdihvala,
 Misel mi pokala,
 Bi se le vdala.

Kaj nek odlašajo?
 Sej mi je rekel.
 Kaj se zanašajo?
 Čas bo le tekel.

Sanja se m', — djalo je
 Nekaj v oblakih:
 „Dobriga malo je —
 „Rad bi več takih!

Izbica materna
 Hram bod očetov,
 Davno že gornico
 Men je obetav.

„Najdla si, zvoli ga,
 Glas ta mi poje:
 „Niga ti boljiga“
 „Ves je po tvoje.

Srėča me — rekla sim, —	Kaj nek odlašajo ?
Kaj sim nek rekla ?	Sej mi je rekel.
V lice zapekla sim	Kaj se zanašajo :
Pa domu tekla.	Čas bo le tekel.
Oča mi svetvali,	Škrinja natlačena ?
Svetvali mati,	Svetna zaveza ?
Taša m' obetvali, —	Sladivka spačena ?
Kaj se je bati ?	Kdo me spodleza ?
Kite prepletajo	Sreča res draga je
Goste mi glavo,	Čedniga lica,
Roke umetvajo	Več pa mu blaga je
Delo vse pravo.	Serčna resnica.
Tastu sinovla bom,	Če me ne vzamejo
Hčerka pa taši	Milet' ne dajo ;
Hiši navado vem	Druj' me ne vjamejo
Naši in vaši.	Grade nej 'majo.
Milca sim milena	Samši bo Milica
Dičniga svojga,	Jagneta pasla,
Mile pa miljen je	De ji bo kitica
Serca ves mojga.	Siva dorasla.

Solze pretakala
 Proti zagrebu
 Milšiga čakala
 Gori na nebu.

V. Vodnik.

Skopulja.

(Kranjska pripovedka.)

V perjazni ravnici sred rožic dišečih
 Pod belim snežnikom krog svojga vertá
 Je v dnevu jesenskim ob sončnim zahodu
 Prevzetno šetala Skopulja gospa.

Pod soncam zastonj bi iskati se trudil
 Kraj, kateri bi vtegnil bit' temu enak,
 Zastonj mu primerjaš Arkadske planine,
 V lepoti na svetu nobeden ni tak.

V različnih drevesih preblaz'ga plemena
 Se v rajski ložiček ta vert spremeni,
 Od zlatiga cvetja, od rajskiga sadja
 Se vejca in steblo vsaktero šibi. —

Siv starček prot vertu ob palci perleze,
 Na licu mu revšina bila je brat':
 „Gospa milostiva! — začné trepetaje —
 Dovol'te tri jabelka meni pobrat'!“

„Kako se prederzneš me tukaj nadlegvat'?
 Pober' se od mene nesramni lenuh!
 Ko b' tacimu sadje zametati imela,
 Raj' vidim, de vzame peklenski ga duh!“

Pohlevna solzica na lice mu kane,
 V perserčni britkosti odpravi se preč; —
 Ko zjutrej prevzetna Skopulja ustane
 Prelepiga verta ni vidila več.

V nar viši snežniki od kranjske dežele
 Peklenske pošasti ga vlekel vihar,
 Na Grintovca skalnati verh ga posadil;
 Do njega nobeden ne more nikdar.

Zdej z jabelki ptice in zver' se gostijo,
 Ki zrele z verh hriba v robove derčé,
 Po travici voljni vertá se igrajo,
 Skopulja pa brusi po pesku peté.

Povodnji mož.

Od nekdej lepé so Ljubljanke slovele,
 Al lepši od Urš'ke bilo ni nobene,
 Nobene očem bilo bolj zaželjene
 Ob času nje cvetja dekleta ne žene. —
 Ko nar bolj iz zvezd je danica svetlá,
 Nar lepši iz deklie je Urš'ka bila.

Mnogtere device, mnogtere ženice
 Oko je na skrivnim solzé prelivalo,
 Ker Urš'ki serce se je ljubiga vdalo;
 Al ljubih bilo je nji vedno premalo.
 Kar slišala možkih okrog je slovet',
 Skušala jih v mreže raspete je vjet'.

Je znala obljubit', je znala odreči,
 In biti perljudna, in biti prevzetna,
 Mladenče unemat', bit' staršim perjetna;
 Modrij in zvijač je bila vsih umetna;
 Možake je dolgo vodila za nos,
 Ga stakne na zadnje, ki bil ji je kos.

Na starim so tergu pod lipo zeleno
 Trobente in gosli, in cimbale pele,
 Plesale lepote 'z Ljubljane so cele
 V nedeljo popoldan z mladenči vesele;
 Bilá je kraljica njih Urš'ka berhká,
 Plesati ni dolgo nje volja bilá.

Jih dokaj jo prosi, al vsakmu odreče,
 Prešerna se brani in ples odlašuje,
 Si vedno izgovore nove zmišljuje,
 Že sonce zahaja, se mrak perbližuje,
 Že sedem odbila je ura in čez,
 Ko jela ravnat' se je Urš'ka na ples.

Al, ker se ozera, plesavca si zbera,
 Zagleda per mizi rumeni junaka ;
 Enac'ga pod soncam mu ni korenjaka,
 Želi si plesati z njim deklica vsaka, —
 Omrežit' ga Uršika lepa želi,
 Zaljubljeno v njega obrača oči.

To vidit', mladeneč se Urš'ki perbliža :
 „Al hotla bi z mano plesati?“ ji pravi ;
 „Kjer Donava bistri perdruži se Savi,
 Od tvoje lepote zaslišal sim davi,
 Že Uršika zala! pred tabo sim zdaj,
 Že Uršika zala! perpravljen na raj!“

To reče in se ji globoko perkloni,
 Sladkó mu nasmeja se Uršika zala :
 „Nobene stopinjce še nisim plesala,
 De čakala tebe sim, res je, ni šala ;
 Zatorej le hitro mi roko podaj,
 Lej, sonce zahaja, jenjuje že raj!“

Podal je mladeneč prelepi ji roko,
 In urno ta dva sta po podu zletela,
 Ko de bi lohke peretnice imela,
 Bilá bi brez trupla okrog se vertela,
 Ne vidi se, kdaj de pod noga udar',
 Plesala sta, ko bi ju nosil vihar.

To viditi, drugi so vsi ostermeli,
 Od čudeža godcam roke so zastale ;
 Ker niso trobente glasova več dale,
 Mladenča noge so terdo zacceptale ;
 „Ne maram,“ zavpije, „za gosli, za bas,
 Strun drugih, ko plešem, zapoje naj glas!“

So berž perdervili se černi oblaki,
 Zasliši na nebu se strašno gromenje,
 Zasliši vetrov se sovražno veršenje,
 Zasliši potokov derečih šumenje,
 Pričjočim po koncu so vstali lasjé,
 Oh, Uršika zala, zdaj tebi gorjé!

„Ne boj se, ti Urš'ka! le hitro mi stopi,
 Ne boj se,“ ji reče, „ne boj se gromenja,
 Ne boj se potokov ti mojih šumenja,
 Ne boj se vetrov mi perjaznih veršenja;
 Le urno, le urno oberni pete,
 Le urno, le urno, ker pozno je že!“

„Ah, majhno postojva, preljubi plesavec!
 De jez se oddahnem, de noga počije.“
 „Ni blizo, ni blizo do bele Turčije;
 Kjer v Donavo Sava se bistra izlije,
 Valovi šumeči te Urš'ka želé,
 Le urno, le urno oberni pete!“ —

To reče, hitreje sta se zasukala,
 In dalje in dalje od poda spustila,
 Na bregu Ljubljance se trikrat zavila,
 Plesaje v valove šumeče planila.
 Vertinec so vidli čolnarji dereč;
 Al Uršike vidil nobeden ni več. — F. Prešern.

Očetova kletev.

(Pergodba l. 1454.)

Per Celji na skalovji — v Savino dol gledaje—
 U starimu zidovji slovečim na vse kraje,
 Je svoje dni ošaben knez Urih gospodval,
 Se ni človeške moči ne božje šibe bal.

Pred njega kmetič stopi ponižen in pohleven :
 „Usmilenje imejte! me vid'ite, de sim reven;
 Edino moje dete, moj otrok mi je vzet,
 Kdo solz za nja prelitih bi znal le vsih preštet?!

Veselje je edino za me in mater bila
 Hči dobra — pridna — zala, ko rožica premila.
 Odgovor prosim kneza: ste vzeli kč'er mi vi?
 De žalostnim očetu se serce ohladí.“

Hudičevo posmeha se knez ošaben kmetu,
 De solznim se v britkosti topí serce očetu.
 Ter vdari mu na uho zaperte hč'erke jok,
 Ter vdari mu na serce zaperte hč'erke stok.

In oče mu serdito besedo strašno reče,
 De terdoserčnika u sercé globoko speče:
 „Vi knez visoke glave — imate z menoj smeh,
 Pravica vam je šala, in rop per vas ni greh,

Kmetiške srote prošnje vam nikaj ne veljajo,
 Ko led vam merzle persi milosti ne poznajo;
 Veselje vaše grešno se vam naj ogreni;
 Visoko zidan tabor se v kosce naj zdrobi!

Knezija vaša vérla — v razsipu bo ležala,
 De moja kletev prazna ni, ona bo pričvala;
 Ta tabor, kter'ga slemen do megle gor kipi,
 Se naj u kratkih letah v razsip vam spremeni!

Ta grad, u kterim cesar sam snubiti 'ma želje,
 Naj zibne vam u prah — naj mine gorno Celje!
 Pa sluha ino duha poprej ko nja ne bo,
 Ponižanga v sramoti bo vidilo oko.

Poslopje, v katerim kmetič usmilenja zdaj prosi,
Obresti moje dobe revežu naj nosi

Naj moje dobe enga za lastnika imá,

Za gospodarja svojga naj kmeta on spozná.“

(Gorno Celje v letu 1846.)

Na sterme gore obrez voda bije,

Med kamnjam se nekdanjih zidov vije,

In zgorej tik oblakov je razsip,

V polnočni grozi ga obsije šip.

„Je to, popotnik vpraša, slavno Cele?

Je tamo strah domače bil dežele?

Je to zidovje kneza Urha dom,

Ki sta raznesla ga vihar in grom?“

Globoke vidiš tu ozidje ječe,

Tam za oklepe kraj, za sulce, meče;

Planjava tu za igro in za boj,

Razpad še zdaj namen pokaže svoj.

In beršlen, ko zi sto rokam' objemlje

Zidovje do veršin 'z oserčja zemlje.

Železnih vrat ker zápeh je rožlal, *letožil*

Stoletnih časov varh rijav.

Tam lesa škriple zdaj namesti vrat,

Trohljiva varhinja za stari grad,

To Celjskih knezov slavno je gradiše,

Junakov Celjskih blo nekdam shodiše.

Pa blizo grada najdeš hišco malo,

Iz rezanga kamenja — gledat njo je zalo,

Tam grada stariga je gospodar.

Popotnik! nja prijazno nagovarj';

On je lastnik, on tamo sme ravnati,
 Slobodno kosama sme grad prodati,
 Prerokovanje kmeta on poterdi zdaj,
 Kako pred 400 letam' je bil preklel ta kraj.

In kedar temna noč prihaja,
 In veterc rahlo drevje maja,
 Se m' zdi, ko b' kneza Urha duh zdihval:
 „Ne kolni oče me, vsaj bom ti hčerko dal.“

Arlič.

Ibikovi žerjavi.

(Iz Šilerja.)

Na pevski skus, na skus vozniški,
 Ki na Korintskim bregu griški
 Narod edini vsih plemen,
 Gre Ibikus, umetnih člen.
 Apol mu dal je pevsko žilo,
 Besede moč, jezika med;
 Tak ves navdan z govorno silo
 Iz Regje pride petja vnet.

Na hribu že razmotri jasno
 Akrokorinta sleme krasno,
 Pobožne groze stopi v gaj
 Neptunovih smerečij zdaj.
 Samotno tiha hosta vsa je,
 Žerjavi le ga spremljajo,
 Ki v daljne južne tople kraje
 Mračivnih kit na potu so.

„Pozdravim vas, prijazne tice,
 Po morju bivše mi družice;
 Za dobro znamuje vas imam,
 Enaka je osoda nam.“

Mi pridemo iz delj mrazotnih,
 In išemo gostiven tlak,
 Usmiljen bodi Bog popotnih,
 Ki tujca brani zlih napak.“

In pridno se naprej pomika,
 Že srede gojzda se dotika,
 Tu vosko pot mu nagloma
 Zaskočita moriveca dva.
 On ude v bor oberne lične,
 Pa kmalo roka omedli;
 Napenjala je strune mične,
 Nikdar samostrine moči.

On kliče v bran bogove, ljudi,
 Rešitelja nikir ne zbudi;
 Če ravno v deljo seže krič,
 Živečiga ni tukaj nič.
 „Tak zapušen umreti imam,
 Na tujim tu, ne žalovan,
 Ker upa tud osvete nimam,
 Hajduku v strašno roko dan.“

In ranjen živo v prah telebi, —
 Žerjavi zašumé na nebi,
 On čuje, vid ne služi več,
 Njih krokotanja glas doneč.
 „Žerjavi, oj! prijazne kite!
 Ker druge priče za-me ni,
 Morivce moje ve tožite!“
 To reče — in u smert zaspi.

In truplo tam dobijo nago,
 In kmalo pevca lice drago
 Oskrunjeno morivnih sil
 Spozná v Korintu gostomil.

„Kaj tebe, brate, najdem tako
 In z vencam, glej! smerekovim
 Oviti tvoje čelo jako,
 Deležen slave, mislil sim.“

Plakaje zbor gosteč to čuje,
 In pesnikovo smert žaluje,
 Vso gerško zemljo tuga vžge,
 On sercu vsakim zguba je.
 V sodiše vrejo serda vneti,
 in cela množica hrumí,
 De pevca se spomin osveti,
 Moritel toči kri za kri.

Pa kje je sled? Po znamju kakim,
 V okrožju zbora, v stisku takim
 Kardel naroda celiga,
 Spoznati čern zločin se da?
 Je ropar bil, želján zaklade,
 Alj bil je kak zavidnik skrit?
 To Heli sam razkriti znade,
 Ki vse posvetno dene v svit.

Zna biti, de ošabne glave
 Se širi v sredi gerške sprave,
 In ker ga iše serda ost,
 Se svojih del raduje prost.
 Na pragu clo svetiš kljubuje
 Mordé bogovam večnosti
 Se ravno v trumi napihuje,
 Ki se v glediše tam vali.

Tu klop o klopi tik sedijo
 Skor odra stebri se všibijo,
 Iz bliž, iz delj, visok obroč,
 Narodi gerški čakajoč.

Doné ko šum valov globocih,
 Ljudi nabasan se glednjak
 Ovinkov bolj in bolj širocih
 Dviguje kviško v sinji zrak.

Kdo vé imena, šteje rode,
 Ki prišli so v gostivne zgrade?
 Iz Atike, iz Avlide,
 Iz Tebe, iz Lakonije,
 Iz daljne zemlje azijanske,
 Iz vsih otokov prišli so,
 In kora pesme veličanske
 V gledišu tú poslušajo.

Po stari šegi, modro, kasno,
 Korakov merjenih počasno,
 Iz dna stopivši zadniga,
 Igravnico obhodi ta.
 Tak smertna žena ne koraka,
 Tih dom rodil pozemski ni,
 Orjaška mera strašna taka
 Človeško daljno prestermi.

Ledovje črna plahta bije,
 Košenosuha roka vije
 Žarečih bakel mračen plam,
 Kervi v obličji majnka znam.
 In kjer na glavah po navadi
 Ljudem prijazni kodri so,
 Serdite kače, divji gadi
 Trebuha strup napenjajo.

Sukaje v krogu se ostudno
 Zakrožijo popevke čudno,
 Ki serce zgrabi grešnika,
 V žareče sponse vkuje ga.

Omamši svest, razum slepivši
 Erinna pesem zadoni;
 Doni — slušavcu kri popivši,
 In lirnih glasov ne terpi:

„O blagor, ki se čist ohrani,
 Ki zmot in greha dušo brani,
 Mé bližati ne smemo se,
 Življenja pot mu gladka je.
 Gorjé nasprotno, ki skrivaje
 Nakida si pregrehe zlo,
 Me hčere tmin, za vse plačaje,
 Njegovih pet se primemo.“

„In če vbežati misli marno,
 Za njim sledé smo tam viharo,
 Tekočo nogo vpleti mu,
 De pasti mora v gnus prahú.
 Tak tiramo ga brez nehanja,
 Kesanje vse je prazno nam,
 Naprej, naprej do mertvih stanja,
 In zmir je naš — in tudi tam.“

Tak pevši ples končajo čuden,
 Mertvaškiga molčanja studen
 Leži na celim domu duh,
 Ko de bi sodbe bil posluh.
 In stare šege, modro, kasno,
 Igravnice obhodši krog,
 Korakov merjenih počasno
 Zgubijo zad se v skrit oblok.

Je res alj sanj grozenje tako,
 Treptaje praša serce vsako,
 In klanja se mogočnosti,
 Ki skrivno sodi, vedno bdi;

Ki čudnovitno, neumljivo,
 Napleta temni klonč napak,
 Globoko v sercu kliče živo,
 Pogledu pa se vogne v mrak.

In čuj! — Iz gorne galerije
 Zdej glas nakrat plašán zavpije :
 „Ibikove, o Timotej!
 Žerjave tam, poglej, poglej!“
 In zrak pokrije nagla tenja,
 In čez predór gledavnice
 Mračivniga se mergolenja
 Žerjaven roj poganja tje.

„Ibikove!“ — ime štimano
 Vsim persam novo vseka rano,
 In kot valovi v cmerk veršé,
 Od ust do ust prašanje gré :
 „Ibikove, ki vir je plaka?
 Ki umorjen je, žertva zlih,
 Beseda kaj pomeni taka,
 In kaj prikazen tičev tih?“ —

In glasno bolj in bolj se praša,
 Prašaje zdetja sum naraša,
 Vse ljudstvo kliče: „Pazite!
 To Evmenidna sila je!
 Imamo ga, ki ga je vmoril,
 Izdá se sam s klicanjem tim,
 Primate ga, ki je govoril,
 In zgrabite tovarša ž njim.“

— Pa ta je komaj reč izustil,
 Bi rad besedo v gerlu pustil;
 Zastonj, — obraz od straha bled
 Obložene vesti je sled.

Pred sodnika ju ljudstvo tira,
 V trenutju sta previžana,
 In pričo vsih pravice skira
 Poverne zlo morivcama.

I. Koseski.

Orjaška igrača. *

(Prevod iz nemšk. Chamissona.)

Nidek je grad v Alzacji pravlici dobro znan,
 Višava, kjer je grad bil orjaški neki dan,
 Zidovje vse poderto, in gol in pust je kraj,
 Ki praša po orjaci, jih več ne najde zdaj.

Enkrat iz grada pride orjaška deklica,
 Igravši se sprehaja, brez pesterne je b'la,
 Polagama po hribu v dolino se spusti,
 Ogledati je željna, kaj doli se godi.

Z nekoliko stopinic preteče gojzd in log,
 In proti *Aslam* urno v človeški pride krog,
 Tam sela, mesta, njive, poljan nebrojni cvet
 So bili njenim vidu neznano čuden svet.

Ko zdaj oči pobesi, razloči vse do tal,
 Opazi enga kmeta, ki pridno je oral;
 Ta mala stvar gomazi tak' čudno semtertje,
 Tak' svitlo v soncu pluga čertalo bliska se.

„Ojoj, igrača zala! domu jo nesem koj,—“
 Izreče pokleknivši, razgerne robeč svoj,
 In kupoma pomede v ohrambo rutnih gub,
 Kar pred-njo vse se giblje, in stisne vogle skup.

Veselo spet skakaje, — otrok je tak, se ve, —
 V grašino gor po hribu, iskat očeta gre;

* Predmet te pravlice se tudi u slovenskem narodu pripovedava.

„Moj oče, ljubi oče, igračico imam,
Tak' lepe še na naših višavah ne poznam!“

Prehladno vino pivši pri mizi star sedi,
Prijazno hčerko gleda in tako govori:
„Berclivo stvar prineseš in nepokojno zlo,
Ti plešeš od veselja, pokaži, kaj je to?“

Zdaj ona razgernivši kernir pazljiva vsa
Postavi v rajdo kmeta, drevo, in vola dva;
Kjer, kakor gre po redu, na mizi vse stoji,
Berluzgne v roke pridno, in skače v radosti.

Temnivšiga obraza pa glavo ziblje star:
„Si lepo naredila, to ni igrača mar!
Kjer si ratarja vzela, tje nesi ga nazaj,
Kaj pade ti na misel? Igrača kmet?—aj, aj!“

„In urno brez mermranja dopolni, kar sim djal!
Če kmeta bi ne bilo, kdo kruha bi ti dal?
Orjaško steblo raste iz kmečkih korenin,
Kmet ni igrača za-te!—to bodi ti spomin.“

Nidek je grad v *Alzacji* pravlici dobro znan,
Višava, kjer je grad bil orjaški neki dan,
Zidovje vse poderto, in gol in pust je kraj,
Ki praša po orjaci, jih več ne najde zdaj.

I. Koseski.

IV. JUNAČKE.

a) NARODNE.

Ženitba Matjaža kralja.

Se kralj Matjaž oženil je,
Za Alenčico zaročil je,
Prelepo mlado deklico,

- Kraljico ljubo vogersko.
- 5 Zadosti malo pri nji spi,
Zadosti malo — tri noči.
Mu pošlejo četerti dan:
„Na vojsko berž na mejo vstan'!
Na kraj oblasti dunajske
- 10 Dol na pokrajne vogerske!“ —
Pokliče berž Alenčico,
Preljubo k seb' kraljičico,
Ji tako pravi, govori:
„It morem berž, se mi mudi,
- 15 Na kraj oblasti dunajske
Dol na pokrajne vogerske ;
Boš noč ti dolgo časvala,
Otožnost te napadala,
Preštevaj zlate romene,
- 20 Gradove varvaj zidane.
Na vert naj te ne vodijo,
De Turki te nehitajo.“
- Zajaše konja berziga,
Zadirja z grada beliga,
- 25 Na kraj oblasti dunajske,
Dol na pokrajne vogerske.
- Vojaki šotor stavijo,
Matjažu ga napravijo ;
Ko pride, mu zaukajo,
- 30 De onkraj Turki slišijo.
- Po neb' priplava tičica,
Neznana drobna pevčica.
Matjaž jo vglada, ostermi ;
Mu trikrat šotor obleti,
- 35 Na zlat'mu jab'ku obsedi,
Zažvergoli, zagostoli :

„Na konj'ča, konj'ča, kralj Matjaž!
 Kaj ptuje vpravke v čisli maš?
 Dežele meriš druge vse,
 40 Ne v skerb' dežele sam svoje!
 Lej tvoja ni še merjena;
 Kraljica ti je vplenjena,
 Turčini so prijahali,
 Alenčico ti vhitali.“

45 Ji tako reče kralj Matjaž:
 „Kaj meni zaverat imaš?
 Ne skušaj ptica se z meno,
 Jez imam puško risanco.“ —

„Če skušam ptica se z tebo,
 50 Život mi vzami in glavo.“ —

Kralj plane na konjičica,
 Na vejico ko ptičica;
 Predrobno domu zaderči
 (Oblak po neb' tak ne berži)
 55 Do svojga grada zidan'ga,
 Do svojga doma beliga.

Hiti naprot mu družina,
 Naj predaj grede mojškrica,
 Vsi ternajo, zdihavajo,
 60 Solzice toč'jo, vekajo.
 Kraljič pa pravi, govori:
 „Nebojte se, družina vi!
 Dans tretji dan gotovo bom
 Kraljico dal vam spet na dom.“

65 Po turšk' obleče se vsiga,
 Ogerue halo do peta,
 Pripaše svetlo sabljico,

Na sablji vozo rudečo.
 Pod haljo skrije šmarni križ,
 70 Se nos' ko grom in blisk in piš;
 Si zbere konj'ča iskriga,
 Zasede Belča berziga.

Zaškertne podk'va, zapraši,
 De pes'k in ogenj se kadi,
 75 Skoz mejo doli vogersko
 V Turčijo doli globoko.

Turčije v sredi globoke
 Stojé tri lipe zelene;
 Pod prvo konjče vstavijo,
 80 Na raj se berhk' opravijo;
 Pod drugo raj prodavajo:
 Pod tretjo kroglo rajajo.

Kraljič pri mizi romeni
 Tako jim pravi, govori:
 85 „Po čim vi raje prodate?“ —

Se turški baša zveseli,
 Priazno pravi, govori:
 „Jih je po zlatu romen'mu,
 Jih tud po zlatu belimu;
 90 Kater junak pa nam je kos,
 Se tud brez plače naj obnos'.“

Kralj seže v aržet svileni,
 Po zlat rudečo-romeni:
 Po mizi mu ga zatoči,
 95 De po nji trikrat obleti,
 Pred bašam turškim obleži.
 Mu baša reče, govori:
 „Ta zlat je kova znaniga,

Matjaža kralja samiga.“

- 100 Pa reče, pravi kralj Matjaž:
 „Povem ti jo, nebode laž,
 Sim ob život Matjaža djal,
 Mu zlato čisto vse pobral.“

- Pa grede si divojko zbrat,
 105 In reče godcam zaigrat.
 Si mlado zvolj' Alenčico,
 Alenčico kraljičico;
 Ročice si podajata,
 Jo prvič krog zarajata:
 110 Pokaže persten zlat ji svoj;
 Pak ona: „Druže dični moj!
 Sim nadala se nužno te,
 Lej! trape sitne me pesté.
 Za mano vsi se slinijo,
 115 Zdaj brade naj obrišejo.“

- Kraljič pa jame govoreč:
 „Nič teže v serci mi ni več!
 Še v drugo jo prirajava,
 Prot konjču se zasučeva.
 120 Pa urno bodem te pobral,
 Odzad na Belča bom te djal,
 Kar sekal bom na desno stran,
 Se derži ti na levo stran.“ —

- Jo vdrugo vkrog odplešeta,
 125 Prot konjču se zasučeta,
 Na berz'ga Belča puhmeta,
 Prot Savi jo zaprašita.

- Zdaj Turki se spogledajo,
 Za njima v curki vderejo;
 130 Že baša brado maže si,

Zasmeja se, zagovori:
 „Sim nekda bil pri njemu vjet;
 Zdaj mojej h'te mu glavo snet,
 Alenčico pa meni dat,

135 K' jo mam tako priserčno rad.“—

V obojo kralj pa seka stran;
 V obojo družu mika stran:
 Po bliskovo mu sablja gre,
 Za žnjico snopje stavka se,
 140 Za koscam trava vred leti,
 Za njim po versti Turk leži.
 Pa Belče vdir, de prideta
 Gor do kovača Vmazanca.
 Matjaž mu reče: „Kaj ti dam?
 145 De turški kuješ, si poznan:
 Berž konjča zbosi, preobuj,
 Narobe podkov mu prekuj.“—

Turčin narobe prekoval;
 Pa kralj z levico zlat dajal,
 150 Z desnico glavo proč mu djal,
 Do Save konjča zapektal:
 Se vdere va njo, rezgeta,
 Ve dobro, kaj na herbti ma,
 De nosi draga sebi dva:
 155 Matjaža kralja slavniga,
 In rešeno nevestico,
 Alenčico kraljičico.
 Čez reko plava široko
 Na blaž'no zemljo vogersko.

Kralj Matjaž pred peklom.

Stoji mi polje široko,
 Po polji steza vglajena.
 Po stezi pride kralj Matjaš
 No se močno hudo derži.
 Njega pa sreje potnik star,
 Potnik star—sam večni Bog.
 „Pa kaj je tebi, kralj Matjaš,
 Kaj se ti tak hudo deržiš?“
 „Bog vam plati na pitanje!
 Kaj se jaz nebi hudo deržal!
 Ki že meni za dolgo let
 Moja ljuba mertva leži —
 Moja ljuba mertva leži,
 No duša joj v pekli gori.“—
 „Oj nikaj, nikaj kralj Matjaš;
 Le idi ti na senjem lep,
 Si kupi žute goslice,
 No pred peklom zaigraj.
 Kó boš igral minote tri,
 Bo tebe pital šatan vrag:
 „Čuješ ti igerc kralj Matjaš,
 Kaj pa bom ti za plačo dal?
 Ti pa mu odgovor daj,

„Da boš si plačo sam jemal.“
 Kralj Matjaš gre na senjem lep,
 No si kupi žute goslice.
 Te on ide pred pekel,
 No pred peklom zaigra.
 Kó je že igral minote tri,
 Ga je pital šatan vrag:
 „Čuješ ti igerc kralj Matjaš!
 Kaj pa bom ti za plačo dal?“—
 „Čuješ ti šatan peklenški kralj!
 Jaz bom si plačo sam jemal.“
 On prime ljubo za belo roko,
 No jo pela z pekla žarečega.
 Kak hitro jo perpela vun,
 Tak hitro ljuba preguči:
 „Nesrečen bodi pekel ti,
 Da boš zdaj moral prazen biti!“
 Kak hitro ljuba preguči,
 Tak hitro nazaj v pekel zleti.
 Nesrečen bodi jezik ti!
 Ka ne si mogel tiho bit,
 Zdaj pa na veke gorel boš,
 Zdaj pa na veke terpel boš.

Raubar.

To si voli turški baša,
 Ki se Turkam prav obnaša,
 Kak bi vojsko vkupej spravil,
 De bi Sisek pod se zgrabil.
 5 Sem ter tje po hiši hodi,
 Misel se mu v glavi blodi;
 Pa jo znajde volčja glava,
 Meni: ta bo nar bolj prava:
 Svojo vojsko vkupej zbrati,
 10 Jo pod Sisek celo gnati.

- Pa ni moč čez Kopo priti;
 Prašajo ga: „Kaj bo st'riti?“
 Baša stopa o potoci,
 Gromeč boben nosi v roci,
- 15 Jezen terdo va-nj teleba,
 De razlega se do neba.
 Ves togoten rohni baša,
 Ki se Turkam prav obnaša:
 „Prek si vervi potegnite,
- 20 Kož po verhu naložite.“
 So mu tako naredili,
 Preko Kope se spustili,
 Pa pod Sisek se nabrali,
 Tam se v rove zakopali.
- 25 Kaj stori pa turški baša,
 Ki se dobro jim obnaša?
 Na tla sede, list napiše,
 Pošlje poglavarju v hiše:
 „Ala, Ala! moj Adame,
- 30 Siska verli poglavare!
 Al se hočeš mi podati,
 Al mi hočeš glavo dati?“ —
 Mu odpisal je Adame,
 Siska verli poglavare:
- 35 „Nočem z lepo se podati,
 Nočem tudi glave dati;
 Hočem rajši se braniti,
 Siški poglavar še biti:
 Se mi bodete kasali,
- 40 Kranjcov ne ste še poznali.“ —
 Kaj mi jame zdaj Adame,
 Siska verli poglavare? —
 Piše liste, dá povelje,
 Nest' jih reče v tri dežele:
- 45 V Štajersko, Koroško, Kranjsko,
 V lepo zbornico Ljubljansko,

- De je prišel turški blisek,
De nam hoče vzeti Sisek.
Štajerci so list prebrali,
50 Grenko, kisle se deržali,
Tresli vsi se 'n omag'vali,
Ker Turčina so se bali.
List bel tud' Korošci brali,
Z enim glasom pa vsi djali:
- 55 „S Turkam noč'mo se vojsk'vati,
Kaše vrele ne pihati.
Turek ima vel'ke hlače,
Dolge, dolge pa mustače;
Bi vratove naše vgleдал,
- 60 Gdo vé, kaj bi nam povedal.“
Beli list Ljublanci brali,
Med seboj so tako djali:
„Išimo si pomočnika,
Zdaj je sila prevelika.
- 65 Turk če vzel nam Sisek bode,
Nam na robe vse vse pojde,
Mest' Ljubljana bo pokrajna,
Kranjska d'žela turska drajna.
Hitro si pomoč išimo,
- 70 Gospod Raubarju pišimo,
Ve in zna on vojsko vodit',
Pred vojaki spredej hodit'“.
Beli list so napisali,
Ga na Krumperk mu poslali;
- 75 Tam prebiva jaki Raubar,
Nepremagan konjski glavar. —
Raubar zjutrej rano vstajal,
Se po gradu je sprehajal,
Line hodil si odperat,
- 80 Dol na zlato polje gledat.
Ozeravši se okoli
Zdaj zagleda v ravnem polji

- Mlad'ga poba urno teči,
 Beli list u roci nesti.
- 85 Raubar si ob dlani počī,
 Hitro mu na proti skoči,
 Bele liste berž pogleda,
 Bašu se na glas posmeja.
 Stopi gori v svoje line
- 90 Do gospoje Katarine:
 „Dve nedelji bodi zdrava,
 De jo z bašam zaigrava.“
 Res de gospe Katarine
 Je plahota v taki sili,
- 95 Za gospoda se je bala,
 K' mu je sablo pripasvala.
 Glas gospodov hlapce kliče:
 Osemnajste svoje Čiče:
 „Zor je, zdramši se zdvigajte,
- 100 Berze konjče napajajte.
 Jih sedlajte, oberzdajte,
 Koj na vojsko napravljajte,
 Hod'mo v zidano Ljubljano,
 Terdno, v'soko in prostrano.“
- 105 Hlapci konje zasedlali,
 Pa vsi ročno zadirjali.
 Pred se konjica ne vstavi,
 Še le pri zeleni Savi.
 Raubar klicati brodnike,
- 110 Pod Černučami * voznike:
 „Le na noge, le vstanite,
 Nas prek Save predrožite!“
 So brodniki še vsi spali,
 Zavolj vod se vozit bali,
- 115 Save vel'ke prederoče,
 Čez bregove nastopjoče.

* Černuč, selo ili vas blizo Ljubljane, gde je sadaj most čez Savo.

- Pravi Raubarju Andreje:
 „Voda sega že čez breje,
 Mi ne moremo voziti,
 120 Vi v Ljubljano pa ne priti.“
 Raubar še zakliče v drugo,
 Svitlih zlatov dá obljubo:
 Si brodniki pomignili,
 Rekó: „še ga bomo pili.“
 125 Kmal brodniki zakermili,
 So Boga lepo prosili,
 Deb' jih zdrave še vozili,
 Turške jašpre seb' služili.
 Zlate reče jim podati,
 130 Jaderno pa zadirjati
 Preko polja do Ljubljane
 Terdne, v'soke in prostrane.
 Gospod Raubar dram' Ljubljance:
 „Oj Ljubljaneci! oj zaspanci!
 135 Berž iz pernic ustajajte,
 Berž na vojsko napravljajte!“
 Pa za Raubarjam hodile
 So Ljubljanke, ga prosile,
 Srebra, zlata ponujale,
 140 Družete si odkup'vale.
 Raubar: „Tih', gospe! in mamke,
 Poterpite malo, samke,
 Zdaj ni časa podkup'vati.
 Meji žuga turški blisek,
 145 Hoče nam požreti Sisek;
 Turek če vzel Sisek bode
 Nam na robe vse vse pojde.
 Vam Ljubljana bo pokrajna,
 Stran Dolenska turška drajna.“ —
 150 Boben zdaj mu zaropoče,
 De preslišat ni mogoče.
 Raubar si vojake zbere,

- Dol' pod Sisek z njimi vdere.
 Tolk' je Turka na terišu,
 155 Kolkor mravelj na mravljišu.
 Naprej vdir je Raubar tekel,
 Velk' mu hlapcu: „Stopi,“ rekel,
 „Zlez' na to visoko drevce,
 Gledaj dobro na banderce:
 160 So banderci vidit' beli,
 Terdo mujo bomo meli;
 So banderci pa rudeči,
 Nič ne bodimo boječi.
 Turka bomo pozobali,
 165 Koker de bi češne brali;
 Pred mirú ne bomo dali,
 Dokler ga ob tla ne djali.“ —
 Hlapec vidi vse rudeče,
 To st'ri Krajnce vse goreče;
 170 Tak se v Turke so zagnali,
 De so vsiga posabljali.

Laudon.

Ej stojaj, stojaj Beligrad!
 Za gradom teče érdeča kri —
 Za gradom teče érdeča kri,
 De b' gnala mlinske kamne tri.

Tam Laudon vojvoda stoji,
 Kervavi meč v rokah derži;
 On hoče 'meti Beligrad,
 In tursko vojsko dokončat.

Ošaben Turk se mu smeji,
 In Laudonu tak govori:
 Si prišel mene ti častit,
 Al prišel zajce si lovit? —

Nepridem jes zajce lovit,
 Al prišel sem tebe častit:
 Z svinčanim kuglam te škropil
 In z črnim prahom bom kadil.

Cesarske puške pokajo,
 Se turske gospe jokajo;
 Cesarski bombe mečejo,
 Se Turki z grada vlečejo.

Glej tak mogočen Laudon je
 Premagal vse sovražnike;
 In dokler Beligrad stoji,
 Naj slava Laudona slavi.

Kraljevič Marko in Vila.

(Serbska.)

Jezdista dva mila pobratima
 Po Miroču, po planini krasni;
 Jeden niju je Kraljevič Marko,
 Niju drugi vojevoda Miloš.
 Jezdista usporod dobra konja,
 Nesesta usporod bojne kopji;
 Jeden drugu poljubljava lice
 Iz ljubezni mila pobratima.
 Ali Marku se na šarcu dremlje,
 „Pa besedi pobratimu svojmu:
 O moj brate, vojevoda Miloš!
 Težko me dremota napaduje,
 Pevaj brate, ter me razgovarjaj.“
 Al besedi vojevoda Miloš:
 „Jaz bi, pobratime, rad ti peval,
 Al sim pil sinoči mnogo vina
 Na planini z vilo Ravijojlo;
 Pa je vila meni zapretila:

Ako bi me čula, da prepevam,
 „Bode ona zdajci me vstrelila,
 V carsko gerlo ino v serce živo.“
 Al besedi mu Kraljevič Marko:
 „Pevaj brate, ti ne boj se vile,
 Dokler sopem jaz, Kraljevič Marko,
 In je bistri šarec moj na svetu
 In na svetu šestoper* moj zlati.“
 Ondaj Miloš začne prepevati,
 Oj prekrasno je začel mi pesem,
 Od vsih naših boljših in starejih,
 Kak je kdo kraljevo žezlo deržal,
 Po častiti po Macedonii,
 Kako sebi zidal zadušbino.**
 Al je Marku pesem verlo mila,
 Nasloni se sedlu na obličje,
 Marko spava, Miloš pa prepeva.
 To začula Vila Ravijojla,
 Pa začne Milošu odpevati,
 Miloš poje, vila mu odpeva.
 Lepše je Miloša carsko gerlo,
 Lepše je, kot gerlo vile same.
 Razserdi se vila Ravijojla,
 Pa odskoči u Miroč-planino,
 Za tetiv zapne dve bele streli,
 Jedna vdari u gerlo Miloša,
 Druga vdari u serce junaško.
 Kliče Miloš: „Jojme moja mati!
 Jojme Marko, bogom pobratime!
 Jojme brate, vila me vstrelila!
 Ali nisim brate, ti govoril,

* Šestoper je nekaki kij (Keule), s šestimi peresi okinčan, od tod ima ime.

** Zadušbina je cerkev ki si jo pobožni v prid svoje duše (za dušo) sozida.

Da ne pojem po Miroč-planini?⁴
 Ino zdrami se iz spanja Marko
 Pa odskoči s konja šarenega,
 Ter pritega dobro mu podproge,
 Šarca konja ljubi in objema:
 „Jojme, šarče moje desno krilo!
 Vilo mi dohiti Ravijojlo,
 S čistim srebrom čem te podkovati,
 S čistim srebrom ino suhim zlatom;
 S svilo čem odeti do kolena,
 Od kolena kite do kopita,
 Grivo hočem ti preplesti s zlatom,
 S biserom okinčati jo krasnim.
 Ali če mi ne dohitiš vile,
 Ti očesi bom obe iztaknul,
 Bom vse štiri noge ti polomil
 Pa te tako pustil na planini,
 Ter od jele plazi se do jele,
 Kakor Marko jaz brez pobratima.“
 Pa se šarcu zavihti na rame,
 Ino zdirja po Miroč-planini.
 Vila po verhu leti planine,
 Šarec dirja po sredi planine,
 Vile ni še viditi ne čuti.
 Ali šarec, ko zagleda vilo,
 Skače po tri kopja u višino,
 In po štiri dobre u napredek.
 Urno je dohitil šarec vilo.
 Ko se vidi vila u zadergi,
 Švigne plaha nebu pod oblake.
 Al je Marko buzdovan* zavihtil,
 Ter mu prosti mah dal, brez bojazni.
 Belo vilo med pleča udari,
 Jo pobije na zemljico černo,

* Buzdovan je, ko šestoper, nekaki kij.

In začne mahati z buzdovanam.
 Prevračuje s desne jo na levo,
 Pa jo bije s šestoperom zlatim.
 „Zakaj si mi, vila, Bog ubij te!
 Zakaj pobratima ustrelila?
 Daj ti bilje letemu junaku,
 Sicer ne odneseš glave svoje.“
 Al ga začne vila bratimiti:
 „Bogom brate, kraljeviču Marko!
 Višnjim bogom in svetim Jovanom!
 Oj, izpusti me v planino živo,
 Da nabere po Miroču bilja,
 Da zagasnem rane na junaku.“
 Al je Marko milostiv za boga,
 Žalosten je na sercu junaškem,
 Vilo izpusti v planino živo.
 Bilje bere po planini vila,
 Bilje bere, gosto se oglašá:
 „Zdajci pridem, bogom pobratime!“
 Zbere vila po Miroču bilja,
 In zagasne rane na junaku.
 Lepše je Miloša carsko gerlo,
 Še je lepše kakor pred je bilo,
 In zdraveje serce u junaku,
 Še zdraveje, kakor pred je bilo.
 Vila odšla je v Miroč-planino,
 Odšel Marko s pobratimom svojim,
 Odšla na Porečko sta planino,
 Ino Timok vodo prebrodila
 Na Bregovu, na selu velikem,
 Pa odidesta v Vidinske kraje.
 Al med vilami poveda vila:
 „Čujete li vile tovaršice?
 Ne strelajte po gorah junakov,
 Dokler se o kraljeviču Marku,
 In o njega bistrem šarcu sliši,

In o njega šestoperu zlatem.
 Kaj sim reva od njega terpela:
 Ter sim komaj živa še ostala!“

Poslovenil Podgorski.

b) NAUČNE.

ODLOMEK IZ PESME

„**Sedem sinov.**“

Uvod. Ženo Mikiča, bana horvatskiga, prosi uboga mati trojčeta za milodar. Banica, ki bila je brez otrok, ni verjela, da je mogoče mati trojčetov biti, in njo tedaj kó lažnivko odpodí. Ban za tim ide po povelji kralja Bela IV. u boj proti Tatarom (l. 1242 bitka na Grobničkem polju); žena pak mu domá porodi sedem sinov, katerih enjga poderži za odgojenje, vse druge pak keršenci dá, naj nje utopit nese. U tem pride ravno Mikič po isti cesti iz boja, in prestrašena služkinja mu obstoji vso gospéno hudobijo.

Hudobi ti se vražji prečuditi

Ne more grof, ko zvé se 'z zmame spet,
 Nezmerno žalost, jad mu grozoviti

U serce vliva tak naklep preklet;
 Previdno, modro vonder vé zakrili

Pravične nejevolje serd unet;

Lijó pa iz očes solze mu vroče,

Ko vgléda v košu deteta spijoče.

Objema jih, na serce jih ljubavi

Očetine pritiska mož vesel;

Na ščit svoj, boja vaje, jih postavi,

Ki tolkrat mu življenje je otel,

Jih zagovorja kralju in deržavi,

Ki bil, kar diha, zvest ji je čas cel.

Skerb perva njega zdaj je in posebno

Vse kar je k ohranjenju jim potrebno.

Vonder pred ko domu se dekla verne,
 Zažuga ji, de dala bo glavo,
 Če živi duši čerkico razgerne,
 Kar zgod'lo se na poti ji je blo.
 Služabnike zdej žen iskat zaverne,
 K' izredile bi detca mu lepo;
 In res, dobiti bilo jih je k sreči,
 Ki hotle so doжитi jih, jim streči.

Ko sinki zvestim rokam so zročeni,
 Napoti zadnič se do doma Ban;
 De bli vprihodno tud' bi oskerbljeni,
 Ljubezni do dežele vsak bil vžgan,
 Izredili sinovi se pošteni,
 Nekoli čuti oče ni zaspan:
 Noben dan, ura tudi dne ne mine,
 De na otete bi ne mislil sine.

Les — leni starši! tukej se zgledujte,
 Ki skerb za otročiče ni vam mar,
 Kot oča ta, ne žena njega slujte,
 Spoznajte jih nebá naj drajši dar;
 Ljudí in sebe samih se sramujte,
 Ak manj umete kakor zverska stvar:
 Roditi znajo tudi oroslani,
 Pa mladi od njih niso poteptani.

Z veseljem, komej stopi v grad, nazvesti
 Edin'ga grofu porod se sinú,
 Pa kar oserče žuga mu razjesti,
 Zakriva modro svetu celimu;
 Dramiti sprugi svoji noče vesti,
 Ne v hrup spravljati tihiga domú:
 Očetine se radosti unema,
 Vesel ediniga sinú objema.

Po skerbi staršev dobrih vsi mogočji
 Je mladi grof doma lepó rején,
 Odraša naglo starosti otročji,
 Po stanu z vsim spodobno preskerbljen,
 Od dne do dne modrejši kot visočji,
 Umetnostih potrebnih vsih učen ;
 Pa oča ima skerb na skrivnim vedno,
 De unih šest redí se tudi čedno.

Kot dvojčika, vterdvavca star'ga Rima,
 K' ju verči v Tibro dedov brat velí,
 De se življenje zagotovi njima,
 Volkulja v divji goši tam doji:
 Šestercov svojo dojkinjo vsak ima,
 Ki bolje kot njih mati zanj skerbi ;
 Vsi rastejo očetu na veselje,
 Do kraja spolnjene so njega želje.

Že bliža zanj se serčno zaželjeni,
 Za tovaršico njega bridki čas,
 Ko dopeljati zadnič jih nameni
 Pred nje, strupene matere obraz.
 Po šegi gostje naredi grofeni,
 Pripravi se s kopó, kar mika nas ;
 Gospodo povabiti da vso slavno,
 In že sedé krog mize vsi postavno.

Kob' trenil, ropi notri šest junakov,
 Vsih kakor mladi grof opravljenih ;
 Pod soncam gorših ni jih korenjakov,
 Lepih, čverstih, kot sveča zrašenih ;
 Ban ko šest svojih vitežkih vojšakov
 Plemenitašev zboru skaže jih :
 Lepoti čudi gostov se neznanih,
 Zdravico jim napiva sledinj zbranih.

Že bliža praznik koncu se obédin, —
 Ban stopi vsred sinov, vprašanje da:
 „Kaj malopridnež tisti bil bi vredin,
 Ki smert junakov tih bi slast ga bla?“
 „Per moji veri! kervolok poredin;“
 Oglasi perva se zmed vsih gospa,
 „Ki tih sokolov hotel kri bi žreti,
 To uro smerti mogel bi umreti.“

„Ta kervolok si ti! supruga moja,“
 Povzame mož besedo njen serdit,
 „Ko bla spolnila bi se volja tvoja,
 Že zdavnej vsi bi mogli bli vtonit’;
 Pa vedi, de vsih šest gredé iz boja
 Je jezi tvoji védlo mi vmaknit’;
 Ak vest oterpne, ni nikol te pekla,
 Si sodbo sama čez-se zdaj izrekla.“

Kot Cevza nenavadni svit Semelo,
 Na tla njo treši besedi tih jek,
 Prebode, ji presune serce smelo,
 Ki ni ganil ga mili detcov vek;
 Pričjoče vse je vživo spreletelo,
 Zgleduje, čudi se, stermí vse vprek;
 Kakó bo zgodba čudna se končala,
 Skerb ta jedina vse je obhajala.

J. Žemlja.

Kerst per Savici.

Vvod.

Valjhun, * sin Kajtimara, boj kervavi
 Že dolgo bije za keršansko vero,
 Z Avreljam Droh** se več mu v bran ne stavi;
 Končano nijno je in marsiktero
 Življenje, kri po Krajni, Koratani
 Prelita napolnila bi jezero.
 Gnijó po polji v bojih pokončani
 Trum serčni vajvodi, in njih vojšaki,
 Sam Čertomir se z majhnim tropam brani.
 Bojuje se nar mlajši med junaki
 Za vero staršov, lepo Bog'njo Živo***
 Za Čerte, za Bogove nad oblaki.
 On z njimi, ki še terd'jo vero krivo
 Beži tje v Bohinj, v Bisterško dolino,
 V terdnjavo zidano na skalo sivo.
 Še dan današnji vidiš razvalino,
 Ki Ajdovski se gradec imenuje,
 V nji gledaš Čertomirovo lastnino.
 Devetkrat večí množ'ca jih obsuje,
 In zveste straže krog in krog postavi,
 Odvzame up jim vse pomoči ptuje;
 Visoke odre tamkej si napravi,
 Zidovje podkopuje, vrata seka;
 Ne polastí se njih, ki so v terdnjavi.

* Valjhun, od latinskih pisarjev Valhunus in Valdungus imenovan, je bil koroški vajvoda in poseben preganjavec nevernikov. Že njegov oča Kajtimar (Chetimarus) si je veliko perzadjal keršansko vero po Koratani in Kranji razširiti; al Slovenci so se stare vere terdó držali, in kristjane posebno pa misjonarje preganjali. Poglej Valvazorja „Ehre des Herzogthums Krain“ 7. bukve, 2. poglavje.

** Avrelí, Droh (Aurelius, Drohus), dva poglavarja nevernikov. Poglej Valvazorja na mesti rečenim.

*** Živa, bognja ljubezni, Slovenska Venera.

Šest mescov moči tla kervava reka,
 Slovenec že morí Slovenca, brata —
 Kako strašna slepota je človeka!
 Ko niso meč, sekira in lopata
 Jih mogle, lakota nepremagljiva
 Pertí odpreti grada terdne vrata.
 Dalj Čertomir jim reve ne zakriva,
 Besede te tovaršam reče sbranim:
 „Ne meč, pregnala bo nas sreča kriva.
 Le malo vam jedila, bratje! hranim,
 Branili smo se dolgo brez podpore,
 Kdor hoče se podati, mu ne branim;
 Kdor hoče vas dočakat' temne zore,
 Neprite dni živet' nočém enake,
 Ne branim mu, al jutra čakati more.
 Z seboj povabim druge vas junake,
 Vas, katerih rama se vклонiti noče;
 Temná je noč, in stresa grom oblake;
 Sovražnik se podal bo v svoje kočice,
 Le majhin prostor je tje do gošave;
 To noč nam jo doseči je mogoče.
 Nar več svetá otrokam sliši Slave,
 Tje bomo najdlji pot, kjer nje sinovi
 Si prosti vol'jo vero in postave.
 Ak pa naklonijo nam smert Bogovi,
 Manj strašna noč je v černe zemlje krili,
 Ko so pod svetlim soncam sužni dnovi!“
 Ne zapusti nobeden ga v ti sili,
 Molčé orožje svoje vsak si vzame,
 Strahljivca v celim ni imel števili;
 Al komej vrata so odperete, vname
 Se strašni boj, ne boj, mesarsko klanje:
 Valjhun tam z celo jih močjo objame.
 Tud' on se je zanesel na njih spanje,
 Prelesti mislil je ozidje grada,
 In ponevedama planiti na nje.

Ko svojo moč nar bolj vihar razklada,
 Okrog vrat straža na pomoč zavpije,
 In vstane šum, de mož za možam pada.
 Ko se neurnik o povodnji vlije,
 Iz hriba stermiga v doline plane,
 Z derečimi valovami ovije,
 Kar se mu zoper stavi, se ne vgane,
 In ne počije pred, de jez omaga;
 Tak verže se Valjhun na nekristjane.
 Ne jenja pred, dokler ni zadnja sraga
 Kervi prelita, dokler njih kdo sope,
 Ki jim bilá je vera čez vse draga.
 Ko zor zasije na merličov trope,
 Ležé k' ob ajde žetvi, al pšenice
 Po njivah tam ležé snopovja kope.
 Leži kristjanov več od polovice,
 Med njimi, ki so padli za malike,
 Valjhun zastonj tam iše mlado lice
 Njegá, ki kriv moritve je velike. —

Kerst.

Mož in oblakov vojsko je obojno
 Končala temna noč, kar svetla zarja
 Zlatí z rumen'mi žarki glavo trojno
 Snežnikov krajnskih siv'ga poglavarja,
 Bohinjsko jézero stoji pokojno,
 Sledú ni več vnanjiga viharja;
 Al somov vojska pod vodo ne mine,
 In drugih roparjev v dnu globočine.

Al jézero, ki na njegová pokrajni
 Stojiš, ni Čertomir! podoba tvoja? —
 To noč je jenjal vojske šum vunajni,
 Potihnil ti vihar ni v persih boja;

Le hujši se je zbudil červ nekdamni,
 Ak prav uči me v revah skušnja moja,
 Bolj grize, bolj po novi kervi vpije,
 Požrešniši obupa so Harpije.

Na tleh ležé Slovenstva stebri stari,
 V domačih šegah vterjene postave;
 V deželi parski Tesel* gospodari,
 Ječé pod težkim jarmam sini Slave,
 Le ptujcam sreče svit se v Krajni žari,
 Ošabno nos'jo ti po konci glave,
 Al, de te jenja ta skeleti rana,
 Ne boš posnel Kantona Utikana!

Pernesla pričujoče ure teže
 Bi ne bilá lét poznih glava siva;
 V mladosti vunder terdniši so mreže,
 Ki v njih derží nas upa moč goljfiwa,
 Kar, Čertomir! te na življenje veže,
 Se mi iz tvojih prejšnjih dni odkriva,
 Ki te vodila ni le stara vera
 Tje na osredik Bleskiga jezéra.

Tje na otok z valovami obdani,
 V današnjih dnevih božjo pot Marije;
 V dnu zad stojé snežnikov velikani,
 Poljá, ki spred se sprosti lepotije,
 Ti kaže Bleski grad na levi strani,
 Na desni gričik se za gričam skrije.
 Dežela krajnska nima lepš'ga kraja,
 Ko je z okoljšno ta, podoba raja.

* Parski Tesel. Tesel (Tassilo), parski vajvoda, je Valjhuna, ki so ga bili Slovenci v prvih letih vajvodstva iz dežele spodili, z tremi trumami vojšakov nazaj perpeljal, in jim ga je zopet vsilil. Poglej Valvazorja na mesti rečenim.

Tam v časih Čertomira na otoki
 Podoba Boginje je stala Žive,
 Ki so zročeni ji mladenčov stoki,
 Ki so ji, ve dekleta ljubeznjive!
 Zročeni vaši smehi, vaši joki,
 Orožja, ki so nam nepremagljive.
 Tam Bog'nje vežo Staroslav in lepa
 Njegova hči odpera in zaklepa.

Hči Bogomila, lepa ko devica,
 Sloveča Hero je bila v Abidi,
 Nedolžnost vnema ji oči in lica,
 Lepote svoje sama le ne vidi,
 Perliznjena mladenčov govorica
 Je ne napihne, ji sercá ne spridi.
 Spolnila komej je šestnajsto leto;
 Serce mladó ni za noben'ga vneto.

Darí opravit Bognji po navadi
 Pernese Čertomira lahka ladja,
 Od tega, kar rasté per njega gradi,
 Od čede, žita in novine sadja,
 Ko bliža z njimi se devici mladi,
 Zadene ga, ko se je nar manj nadja,
 Iz nje oči v serce ljubezni strela,
 Plamen neogasljev je v njemu vnela.

O blagor, blagor Čertomir! ti vneta
 Je deklica od tvojiga pogleda,
 Kak od zamaknjenja je vsa prevzeta,
 Kak gleda v tla, kak trese se beseda!
 Ko zarija, ki jasen dan obeta,
 Zarumení podoba njena bleđa,
 In v tvoji roki, roka nje ostane
 Zadržana ji od moči neznane.

Naj pevec drug vam srečo popisuje,
 Ki celo leto je cvetlá obéma:
 Kak Čertomir osredik obiskuje,
 Kak oča omladí med njima dvema,
 Ki ni, ko meni mu veselje ptuje,
 Ki srečna ga ljubezen v persih vnema,
 Pijanost njino, ki tak hitro mine,
 Pregnana od ločitve bolečine.

Že Čertomir je treba se ločiti,
 Ne slišiš kak glasno trobenta poje!
 Perpodil z sabo je Valjhun serditi
 Požigat božje veže divje roje;
 Povsod vzdigujejo se vere sčiti,
 Ki si prejel od matere jo svoje,
 Te vere, ki ji deklica ta služi,
 Ki zdaj te z njo, ljubezen čista druží.

Kak težka, britka ura je slovesa!
 Stojé po licalh jima kaplje vroče,
 Objeta sta, ko bi bilá telesa
 En'gá, spustiti žnabel žnabla noče;
 Si'z lev'ga oča, desniga očesa
 Jok briše, ki ga skriti ni mogoče,
 Ko vidi v tako žalost nju vtopljene,
 In de tolažbe za nje ni nobene.

Bi spomnil njima zmage večno slavo,
 Ak bi, de jo doseči moč je, sodil;
 Al preveliko trumo je čez Dravo
 Po Kokri doli v Krajn Valjhun perpodil.
 Se možu zdi, de gre le v smert kervavo,
 Brez de bi vero, brate osvobodil. —
 List pride, kak vasí in veže božje
 Goré; — čas, Čertomir! je vzet' orožje.

In šel je boj bojvat brez upa zmage,
 In skazal se je korenine prave,
 Kjer suče meč, na čeli smertne srage
 Leže sovražnikov truplá kervave
 Mertvih, al izdihjočih duše drage;
 Vunder ne meč, ne moč gradú terdnjave
 Bogov ne more rešit' slavnih staršov,
 In ne pred smertjo ohranit' tovaršov.

Premagan per Bohinjskim sam jezери,
 Stoji naslonjen na svoj meč kervavi,
 Z očmi valov globoki brezín meri,
 Strašné mu misli rojijo po glavi,
 Življenje misli vzet' si v slepi veri;
 Al nekaj mu prederzno roko vstavi, —
 Bilá je lepa, Bogomila! tvoja
 Podoba, ki speljala ga je 'z boja.

Enkrat vidit' želi podobo milo,
 Pozdravit' prejšnjiga veselja mesto;
 Al sréčno je prestala časov silo,
 Al njeno mu sercé še bije zvesto,
 Al morebit' pod hladno spi gomilo,
 Al premagávec mu je vzel nevesto,
 Al živa, al mertva je, zvedit' more,
 Ločiti pred se iz svetá ne more.

Znan ribič perveslá od une strani,
 Opomni ga, kak sam sebé pozabi,
 Kako povsod ga íšejo kristjani,
 Kak z vjetimi Valjhun serditi rabi,
 Prijazno delj mu tam ostati brani,
 Stopiti k sebi ga v čolnič povabi,
 De ga perpelje v varniši zavetje;
 Vda Čertomir se v to, kar ribič svetje.

In berž veslata v konec ta jezera,
 Kjer bistra vanjga perbobni Savica;
 Ker srečen veter nji roké podpera,
 Čolnič letí, ko v zraki urna tica.
 Se ribič po sovražnikih ozera,
 Čoln vstavi, kjer je gosta senc temnica. —
 Ker se mu zdi, de lakota ga grudi,
 Junaku, kar je v torbici, ponudi.

Želi dat Čertomir mu povračilo,
 Al v vojski dnarji so bilí razdani;
 De Staroslav, se spomni, z Bogomilo
 Mu v skrivnim kraji tovor zlata hrani,
 Nju poiskati dá mu naročilo,
 In dá mu perstan samo njima znani,
 De bo per njima storil mu resnico; —
 Pernesti zlata reče četertnico.

Po Bogomili prašat' mu ukaže:
 Al gleda svetlo sonce, je še živa,
 Al so obvarvale jo mokre straže,
 Al pred sovražniki drugej se skriva,
 In kod nar važniši se pot pokaže,
 Tje, kjer zdaj draga dekliča prebiva?
 Per slapi čakal jutro bo Savice,
 Vesele ali žalostne novice.

Slap drugo jutro mu germi v ušesa;
 Junak premišlja, kak bolj spodej lena
 Vodá razgraja, kak bregove stresa,
 In kak pred njo se gore ziblje stena,
 Kak skale podkopuje in drevesa,
 Kak do nebes letí nje jeze pena! —
 Tak se zažene, se pozneje vstavi
 Mladenič, Čertomir per sebi pravi. ▼

Zbudí ga 'z misel tih mož govorica,
 Ki bližajo se z blagom obloženi,
 Spozná koj ribiča poštene lica;
 Neznán mož pride po stezi zeleni;
 Talar in štola, známinja poklica,
 Povesta mu, de služi Nazarêni.
 Po meč bi desna se bilá stegnila,
 V ti priči se perkaže Bogomila.

„O sem na serce moje Bogomila!
 Skerbí je konec, žalosti, nesreče,
 Se trese od veselja vsaka žila,
 Kar gledam spet v obličje ti cveteče,
 Naj brije zdaj okrog viharjov sila,
 Naj se nebo z oblaki preobleče,
 Ni meni mar, kar se godi na sveti,
 Ak smejo srečne te roke objeti.“

Iz njega rok izmakne se po časi,
 In blizo se na prvi kamen vsede,
 In v terdnim, ali vunder milim glasi
 Mladenču vnet'mu reče te besede:
 „Ne združenja, ločitve zdaj so časi,
 Šel naj vsak sam bo skoz življenja zmede;
 Deb' enkrat se sklenile poti naji,
 Me tukaj vidiš zdaj v samotnim kraji.“

„Povedat moram ti, de sim kristjana,
 Malikov zapustila vero krivo,
 De je bežala ta, k' ob sonci slana,
 De dal kerstit' je oča glavo sivo,
 Soseska je Marije službi vdana,
 V dnu jézera vtopila Bog'njo Živo.
 Kakó peršlá k resnice sim pogledi,
 Moj Čertomir! v besedah kratkih zvedi:“

„Večkrat v otoka sim samotnim kraji,
 Ko te je ladja nesla preč od mene,
 Si mislila, al bo ljubezen naji
 Prešlá, ko val, ki veter ga zažene,
 Al hrepenečih serc želje nar slaji
 Ogasil vse bo zemlje hlad zelene,
 Al mesta ni nikjer, ni zvezde mile,
 Kjer bi ljubjoče serca se sklenile.“

„Te misli, ko odšel si v hude boje,
 Mirú mi niso dale več siroti,
 V nevarnosti, življenje vedit' tvoje,
 Zaperte vse do tebe vidit' poti,
 Ni vedlo kam se djati serce moje,
 Tolažbe nisim najdla v taki zmoti.
 Obupala sim skorej takrat reva;
 Kak sim želela v noči ti svit dneva!“

„En dan sim prašat šla po vojske sreči,
 Al skozi se še ni sklenila z vami;
 Učil ljudi je mož bogaboječi,
 Duhovni mož, ki zdaj ga vidiš z nami:
 Kakó nas vstvaril vse je Bog nar večí,
 Kak greh peršel na svet je po Adami,
 Kak se je božji sin zato včlovečil,
 De bi otel zarode in osrečil.“

„De pravi Bog se kliče Bog ljubezni,
 De ljubi vse ljudi, svojé otroke,
 De zemlja, kjer vijó viharji jezni,
 Je skušnje kraj, de so naš dom visoke
 Nebesa, de terpljenje in bolezní
 Z veseljam vred so dar njegove roke,
 De čudno k sebi vod' otroke ljube,
 De ne želi nobeniga pogube.“

„De vstvaril je ljudi vse za nebesa,
 Kjer glor'ja njega sije brez oblaka,
 Oko ni vid'lo, slišale ušesa
 Veselja, ki izvoljene tam čaka,
 De sprostenim bo vsih težav telesa
 Se srečnim izpolnila volja vsaka,
 De bodo tamkej božji sklepi mili
 Te, ki se tukaj ljubijo, sklenili.“

„Ko šla domú sim združbo najno v glavi,
 Me mož, ki je ta uk učil, doide;
 Prijazno v svoji šegi me pozdravi,
 Pové, de pred je štet bil med Druide,
 De preobernal se je k veri pravi,
 De v naše kraje oznanvat jo pride;
 Ker so vasi bile mu krog neznane,
 Z menoj ití želí, ker noč postane.“

„Domá očetu, meni razodeva,
 Kar prerokvali nekdej so preroki,
 Kak, kar grešila sta Adam in Eva,
 Na križi operó kervi potoki,
 Popiše nama strah sodníga dneva;
 Vse čudeže, ki vere so poroki,
 Kar vedit' treba je, zloží po versti,
 Ker sva mu vse verjela, naju kersti.“

„Al ena skerb me je morila vedno,
 De ti med njimi si, ki Bog jih čerti;
 Večkrat sim v sanjah vid'la glavo čedno,
 Bledó ležati na mertvaškim perti;
 Sim trepetala zate uro sledno,
 De bi nebes ne zgrešil v britki smerti.
 Mož božji mi bolnó serce ozdravi,
 Ker, de zamore vse molitev, pravi.“

„Kolikokratov sim od tod v samoti
Klečala, klicala pomoč Marije:

„Zavreči v jezi ga, moj Bog! ne hoti,
Ker v zmoti žali te, ne 'z hudobije,
Ne daj v oblast sovražni ga togoti,
Pred njo naj milost tvoja ga zakrije!“
In čudno te je tisto noč ohranil,
Ko ni noben tovarš se smerti vbrnil.“

„Iz spanja svojga Čertomir! se zbúdi,
Slovo daj svoji strašni, dolgi zmoti,
Po potih se noči temné ne trudi,
Ne stavi v bran delj božji se dobroti,
In njene milosti dní ne zamudi,
De sklenete se enkrat najni poti,
Ljubezen brez ločitve de zazori
Po smerti nama tam v nebeškim dvori.“

ČERTOMIR.

„Kak bom povernil, Bogomila draga!
Ljubezen, skerb, kar si terpela za-me?
V veselji skorej mi serce omaga,
Ki v njemu tvoja ga ljubezen vname,
Doklér kervi ne vteče zadnja sraga,
In groba temna noč me ne objame,
Ti sužno moje bo življenje celo,
Ti gospoduj čez vero, misli, delo.“

„Kako bi mogel tebi kaj odreči,
Storiti tega ne, kar boš želela!
Al zmisli ran, ki jih Valjhuna meči
So storili, in pšic njegovih strela,
Kaj vidili kervi smo v Krajni teči,
Kristjanov tvojih vse prevdari dela,
In mi povej, al ni Čert nar bolj jezni
Njih Bog, ki kličeš ga Bogá ljubezni?“

DUHOVNI.

„Po celi zemlji vsim ljudem mir bodi!
 Tako so peli angeljcov glasovi
 V višavah per Mesijesa prihodi;
 De smo očeta eniga sinovi,
 Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi,
 De ljubiti mor' mo se, prav' uk njegovi.
 Valj hun ravná po svoji slepi glavi,
 Po božji volji ne, duhovni pravi.“

ČERTOMIR.

„Ljubezni vere, in mirú in sprave,
 Ne braním se je vere Bogomile,
 Vem, de malike, in njih službo glave
 Služabnikov njih so na svet rodile,
 V njih le spošt'val očetov sim postave,
 Al zdaj overgle so jih vojske sile.
 Ak sklène me z teboj kerst, Bogomila!
 Kdaj bo zakona zveza me sklenila.“

BOGOMILA.

„Odločeni so roži kratki dnovi,
 Ki pride nanjo pomladanjska slana,
 Al v cvetji jo zapadejo snegovi;
 Tak mladi deklici, ki zgodna rana
 Sercé ji gloda, vsmerti mir njegovi,
 Le kratka pot je skoz življenje dana;
 Al je za majhin čas se združiti vredno,
 De bi ločitve spet se bala vedno?“

„De bi od smerti rešil te nesrečne,
 In tamkej mili Bog v nebeškim raji
 Z menoj te, dragi! sklenil čase večne,
 Pustila v nemar sim želje nar slaji,
 Pustila v nemar dni na sveti srečne,
 Sim odpovedala se zvezi naji; —
 Je vslišana bilá molitev moja. —
 Ne smem postati jez nevesta tvoja.“

„Bogú sim večno čistost obljubila,
 In Jezusu, in materi Mariji;
 Kar doživela let bom še števila,
 V željá britkosti, v upa rajskim siji,
 Nobena me ne bo premogla sila,
 Bilá de svojimu, svetá Mesiji,
 Nebeškimu bi ženinu nezvesta,
 Nikdar ne morem tvoja bit' nevesta!“ —

Duhovni reče med besede take:

„Zakona sreče ta vživat' ne more,
 Kdor déla mojim, tvojim je enake
 Prederznil v časa se sijat' rozore,
 Druid sim z zmoto jez slepil rojake,
 Ak bi ne bil dajal tvoj meč podpore,
 Kdaj vgasnila bilá bi kriva vera,
 Bi vdova ne bilá žen marsiktera!“

„Tvoj pot je v Oglej, de položil náte
 Roké bo patriarh, ak duh te žene,
 Ko si pogubljal jih, oteti brate,
 Duhovniga te storil bo, ko mene.
 V deželah jutra čakajo bogate
 Te žetve, ne zamudi je nobene,
 Le hitro v Oglej, tje do patriarha,
 De posvetí te mašnika, duš varha.“

ČERTOMIR.

„Prav praviš, de ne smem jez upat' sreče,
 Ki vedno je in bo sovražna meni:
 Dosegel oča zmage ni sloveče,
 Končal življenje v vojski je zgubljeni,
 Odšla je mati komej sponam ječe,
 Že davno jo pokriva grob zeleni.
 Osrečit hoče me ljubezen sladka,
 Al, kak sladkost bila je njena kratka!“

„V deželi koj trobente glas zapoje,
 Od Bogomile drage mene loči,
 Junaško bili smo z Valjhunam boje,
 Vesele zmage dan nam ne napoči,
 Pomoril meč je vse tovarše moje,
 Beg je moj up, gojzd je moj dom pričjoči.
 Nespametna bilá bi z mano zveza,
 Ki me preganja vedno sreče jeza.“

BOGOMILA.

„Ljubezni prave ne pozná, kdor meni,
 De vgasniti jo more sreče jeza;
 Gorela v čistim, v večnim bo plameni,
 Zdaj, in ki mi odpade trupla peza;
 V zakoni vunder brani sad mi njeni
 Vživati z Bogam terdniši zaveza.
 Odkrila se bo tebi unstran groba
 Ljubezni moje čistost in zvestoba.“

„De bodo znani božji jim obeti,
 Jih pojdi oznanvat v slovenske mesta;
 Kar dni odločenih mi bo na sveti,
 Bogú in tebi bom ostala zvesta,
 V nebesih čakala bom per očeti
 Čez majhin čas deviška te nevesta,
 Doklér žalujejo po teb' otete
 Kardela, prideš k meni v mesta svete.“

Izmed oblakov sonce zdaj zasije,
 In mavrica na blede Bogomilo
 Lepote svoje čisti svit izlije,
 Nebeški zor obdá obličje milo;
 Jok, ki v oči mu sili, komej skrije,
 De ni nebo nad njim se odklenilo,
 De je na sveti, komej si verjame,
 Tak Čertomira ta pogled prevzame.

Ko je minúl, kar misli, de bo v sili
 Zlata mu treba, si od mož ga vzame;
 Dar ribču dá, njim, ki so ga nosili,
 „Kar Staroslav zlatá še hrani za me;
 Daj ga sirotam,“ reče Bogomili,
 Se bliža ji, preserčno jo objame,
 Molcé podá desnico ji k slovesi,
 Solzé stojijo v vsakim mu očesi.

„O čakaj, mi dopolni prošnjo eno!
 Pred ko se loč'va,“ Bogomila pravi,
 „De mi v skerbeh ne bo serce vtopljeno,
 De ložej se britkosti v bran postavi,
 Pred, ko greš v Oglej čez goró zeleno,
 Se pričo mene odpovej zmotnjavi,
 Dokler te posvetí kerst, se zamudi,
 Vodá je blizo, in duhovni tudi.

Molcé v to prošnjo Čertomir dovoli,
 Z duhovnim bliža slapu se Savice,
 Molitve svete mašnik, on z njim moli,
 V imeni kersti ga svete Trojice.
 So na kolenah, kar jih je okoli,
 Se od veselja svét' obraz device,
 Ki je bilá podpora vere krive,
 Je odpravljala službo bog'nje Žive.

Razlagajo, ko pride v Akvilejo,
 Mu svete pisma proste zmote vsake;
 Postane mašnik, v persih umerjejo
 Nekdajni upi; med svoje rojake
 Slovence gre, in dalej čez njih mejo,
 Do smerti tam preganja zmot oblake.—
 Domú je Bogomila šla k očeti,
 Nič več se nista vidila na sveti.—

Zaboj, Slavoj in Ludek.

(Iz Kraljodvorskiga rokopisa.)

'Z črnega lesovja gleda skala,
 Pa na skalo stopi silni Zaboj,
 Na vse strane krajine obzira;
 Iz vsih krajin britko žalost prejme,
 In zastoka s plačem golobinjim.
 Dolgo je tu sedel, dolgo tožil;
 Zadnič plane kviško, kakor jelen,
 Peha skozi les, les širopusti,
 Teka jaderno od moža k možu,
 K vsim junakom svoje domovine,
 Vsim besede kratke skrito reče,
 Se pokloni bogom, spet odhiti k drugim.

In minul je prvi dan, minul je drugi,
 In ko je za tretjim luna v noči bila,
 Snidejo možje se semo v les čern,
 Ž njimi Zaboj, jih u dol odpelje
 V nizek dol globokega lesovja.
 Stopi Zaboj najnižjeje dolu,
 Varito glasno uzame:

„Moži bratskih serc
 „In iskrenih gledov!
 „Pojem vam najnižji z dola pesen
 „Gre iz serca mi, iz serca najnižjega,
 „Ko je v žalost utopljeno.

„Oček je šel k otcem,
 „Pustil v dedini otroke svoje,
 „Ino ljubice. In ni nikomur rekel:
 „Brate, ti jim po očetovski govori!

„Ino pride ptujec siloma v dedino,
 „In s besedo ptujo ukazuje.

„Kó se dela v ptuji zemlji,
 „Tak od jutra do večera delat'
 „Bilo je otrokam ino ženam;
 „In edino družo nam imeti
 „Po vsi poti z Vesne do Morane.
 „In iz gajev so izgnali vse kregulje;
 „In kakoršni bogi v ptuji zemlji,
 „Tacim se je klanjat zdaj,
 „In jim dajati darove.
 „Niso smeli biti v čelo se pred bogi,
 „Ne o mraku dajati jim jesti,
 „Kamor je pokladal otec kermo,
 „Ino hodil slavo pet bogovom;
 „So posekali drevesa,
 „Vse bogove razkrušili.“

„Oj, Zaboju! ti poješ serce k sercu,
 „Pesen nam izsred gorjá, kot Lumir,
 „Ki je z glasom ino petjem gibal
 „Višegrad in vse dežele;
 „Tak ti mene in vse brate.
 „Pevce dobre ljubijo bogovi,
 „Poj, tebi od njih dano
 „V serce proti vragom.““

Zre Zaboju na Slavojevi
 Plameneče glede,
 In unema dalje serca s petjem:

„Dva sinova, katerih glasa
 „Sta prehajala u možka,
 „Sta hodila v les,
 „Tamo z mečem ino kijem
 „Ino kopjem pesti urila,
 „In poskrivši tam orožje
 „Sta se vračala domu veselo;

„Ko ste pesti nju dorastle
 „In nju uma proti vragom,
 „In dorastli bratski njuni drugi;
 „Vsi udarijo na vrage
 „In njih serd je bil bureče nebo, —
 „V dom se verne bivša blagost.“

Oj skočili vsi so v dol k Zaboju,
 Ter ga stiskali v presilne rame,
 S pers na persi kladali vsi roke
 Modro so besede dajali k besedam.
 In prišla je noč do jutra,
 Ti pa stopijo iz dola razno,
 Na vse strane gredo
 Pri drevesih vsih iz lesa.

In minul je dan, minul je drugi,
 In ko se za tretjim zatemni noč,
 Grede Zaboje v les
 In za njim po lesu trume.
 Grede Slavoje v les
 In za njim po lesu trume,
 Vsak je imel vero vojevodu,
 Vsak uporno serce kralju,
 Vsak za kralja oster meč.

„Oj, Slavoju brate,
 „Tjekaj k mōdrem verhu!
 „Verh ta krajine obzré vse,
 „Tje namerimo korake!
 „Unkraj verha, proti ranem solncu,
 „Tam je temen les,
 „Tamo roke si podamo;
 „Tistod pojdi z lisjim skokom,
 „In jaz todi tje pohitim.“

„Oj Zaboju brate,
 „Čemu ima se orožje naše
 „Še od verha le navzeti serda?
 „Koj od tukaj udrimo v kraljeve vrage?“

„Slavoju brate!
 „Če potreti hočeš gada,
 „Stopi mu na glavo,
 „Tam je glava njega.“

In razide lesoma se množtvo,
 Se razide v pravo v levo;
 Tu hiti po Zabojevem vkazu,
 Tam po vkazu hrabrega Slavoja
 Po globinah lesa k modrem verhu.

In ko peto solnce vzide,
 Dasta si presilne roci,
 Ino z lisjima očima
 Zreta na kraljeve voje.

„Zbrati nama mora Ludek voje
 „Voje vse pod eno rano.
 „Oj Ludeče, ti si rob nad robu kralja!
 „Reci svojemu trinogu,
 „De nam dim njegove so povelja.“

In razhudil se je Ludek,
 Ročno skliče vojsko svojo.
 Podnebesje je osvita polno,
 Polno bleska je v osvitu solnca
 Iz kraljevih vojev bilo.
 Vsi noge v korak gotovi
 In pesti za meč
 Po besedah Ludekovih.

„Oj Slavoju brate!
 „Todi spej ti z lisjim skokom,
 „Jaz jim pojdem ravno v čelo.“

In udari Zaboju v čelo, kakor toča,
 In udari Slavoju v bok njih, kakor toča.

„Brate, ti so nam krušili boge,
 „Ti so nam sekavali drevesa,
 „In plašili iz lesov kregulje.
 „Zmago bodo dali nam bogovi!“

Oj udari truma z Ludekom
 Proti Zaboju iz množnih vragov.
 In udari Zaboju z bliskovitim okom
 V Ludeka. Dob meri proti dobu jezno
 Izrujoč iz tal se. Zaboju skoči
 Pred vse trume na Ludeka.

Ludek mahne s silnim mečem,
 V ščitu kože tri preseka.
 In udari Zaboju s kijem,
 Al odskoči urni Ludek,
 V drevo kij udari,
 In na voj se zverne drevo,
 In odšlo jih trideset je k otcem.

Razhudi se Ludek. „Oj ti spaka,
 „Ti velika potvora gadov,
 „Z mečem bij se z manoj!“

In mahne Zaboju z mečem,
 Ščita kos odbije vragu
 In zasučje Ludek meč,
 Meč mu derkne po koženem ščitu.
 In unameta oba se k ranam,

Z ranami vse stešeta po sebi,
 S kervjo okropita vse okoli,
 S kervjo okropé ju moži
 Okolj nju v preljuti seči zmiraj.

Solncé prejde poldne,
 In od poldne že na pol k večeru,
 Ali boj se ni ne tu, ne tam se vmaknul,
 Bije tukaj, bije tam se od Slavoja.

„Oj ti vraže, bes v te!
 „Čemu našo kerv ti piješ?“

In zagrabi Zaboј kij svoj,
 In odskoči Ludek,
 Vzdigne Zaboј kij visoko
 In po vragu verže.
 Kij leti — razskoči ščit se,
 Za ščitom razskočite se Ludekove persi.
 Vstraši duša težkoga se kija,
 In izžene dušo kij,
 In leti pet sežnjev v trume. —

Strah iztlači vragom krič iz gerla,
 Radost zadoni iz ust Zabojevih vojščakov,
 In zaskri iz oči veselih.

„Bratje z zmago so nas obdarili bogi!
 „Trop se vas razstopi v levo, drugi v pravo.
 „Iz vsih dolov sim spelite konje,
 „Naj od konj ves les razgeče.“

„Oj Zaboju brate, hrabri leve,
 „Neopuščaj udriti na vrage!““

Oj odverže Zaboј ščit,
 V eni roci kij, meč v drugi,

Tako si prodere cesto v vrage.
 In je bilo vpiti, bilo teči vragom,
 Tres jih je podil z bojišča
 Strah jim krič iz gerla tlačil.

Ves od konj je razgetal les.
 „Berž na konje, s konji berž za vrage
 „Skozi vse krajine! Urni konji
 „Nesite za njimi v petah serd naš.“

In skočili voji so na berže konje
 Skok na skok uderli so za vragom
 Mah na mah udarjajo, pihaje serd.
 Ginejo ravnine, gore, lesi,
 V pravo v levo vse ostane zadej.

Dere divja reka,
 Val za valom se vali,
 Prideró vsi voji skok na skok,
 Vse hiti čez divjo reko;
 Vode so požerle množstvo ptujih,
 Zvesto so prenesle svoje.

In po krajinah povsod u šir in šir
 Ljuti sokol razprostira svoja krila,
 In za ptiči urno leta;
 Zabojevi voji razdelé se v šir,
 Vsakod dirjajo za vrage ljuto,
 Vsakod sečejo in stopajo jih s konji,
 V noči pod luno za njimi ljuto,
 In za dne pod solncem dró za njimi ljuto,
 Ino zopet v temni noči
 In za nočjo v mračnem jutru.

Dere divja reka,
 Val za valom se vali,

Prideró vsi voji, skok na skok,
 Vse hiti čez divjo reko;
 Vode so požerle množstvo ptujih,
 Zvesto so prenesle svoje.

„Tjekaj k temnim goram
 „Tam dovré osveta naša!“

„Oj Zaboju brate!
 „Že nam niso daleč gore,
 „In le tropič je še vragov,
 „In ti milo prosijo.““

„Oj nazaj po krajinah, ti todi,
 „In jaz todi, pogubiti vse kraljevo!“

Veter buri po krajinah,
 Vojska buri po krajinah,
 Po krajinah v pravo v levo
 Vsakod s širno silo vojska,
 V radostnih redovih.

„Oj bratje, temni verhi!
 „Tam nas z zmago obdarijo bogi!
 „Tam veliko duš tud teka
 „Sem ter tje po drevji.
 „Ptice se bojé in plahe zveri,
 „Sove le se ne bojé jih.
 „K verhu tje, pogrebat mertve,
 „Kerme dat bogovom
 „Darovat obilno darov
 „Bogom rešiteljem,
 „Pét jim ljube pesmi,
 „In prinest orožje vbitih vragov!

Poslovenil Podgorski.

DRAMATIČKI DEL.

§. 12.

Pravila občenita.

Ako nam pesmi II. razdela *pripovedavajo*, kar je ali kar je bilo, nam dramatički pesmotvori *kažó*, kar in kako se godi.

Prava narav dramatičkiga dela je ta, da nam kaže, kakor se vse zemeljsko, vse telesno zagrezne in skrrije pred nadzemljskim, nadčlovečanskim in božjim bitju sveta. Dramatička igra nam imá kazati neko vseravnajoče bitje nadzemljsko, in njegovo višje uredjenje naj si bo u razrušenju dokončljiviga, časniga, ali pak u vodenju človečanskih djanj, katere mu za dosegenje in uistinenje svojih namenov služé. Taka igra nas tolaži in pomiri s nezapopadljivim vrokom (osodó), in nam dá moč in stanovitnost u mraku in temi zavitih zapletk življenja.

Ako ima ti pesmotvor te sposobnosti, kdo bi se njegovej moči odtegniti zamogel? Ko bi sam vrok ali udes, sam Bog u svojem veličanstvu do človečjega serca govoril

Mertvaškiga molčanja studen

Leži na celim domu duh,

Ko de bi sodbe bil posluh.

Prava dramatička igra tedaj oberne naše oči k nebeškim višavam, in očisti in iztrebi serce od posvetnih, zemeljskih misli in željah. Joj njoj, ako ona tega ne stori, ker za njo nije muza nebeška strun ubrala; ona je gnusen plod nečistiga duhá, ko se vidi na večem delu Kotzebuovih veselih igra, in tudi še na onoj, ki njo poslovenjeno imamo.

Ako dramatička igra to doseči hoče, nam mora predstavljati ljudi in to *delajoče* alj u *činu*. Čin je tedaj njen *predmet*. Za *čin* pak je treba odloke, ali odločenja, t. j. žive in stalne volje, gdekaj začeti in do konca izpeljati. Taka volja pak nije u vsakem človeku, in kdor njo imá, se mu pravi, da imá *značaj* ali karakter. Za čin je tedaj treba *značajnih osob*. —

Vsaka značajna osoba si ustanovi nek cilj svojega djanja, svojega življenja; alj ko se trudi ga doseči, mu mnogokrat na proti stopijo zadržki in napote, ki ga od njega nazaj deržé, ki ga motijo. Leti zadržki so včasi u samem takem človeku, sveta dolžnost mu ukaže to ali uno, hasek ali pak strast serčna ga mika drugam; včasi pak so zvun njega, naj si bo u drugih osobah, ali u okolnostih, ali u slučaju slepem, — in revež se trudi napoto razmetati, svojo strast nadvladati in premagati, njemu je dolžnost svetejša od dobička, in od veselja zemeljskiga; in ako vseh teh zadržkov ne prevlada, se raji vseh zemeljskih veselic znebi, kakor da bi se nestalno vernil iz poti, ki pelja do cilja zaželjeniga. To je človek u borbi proti vroku. — Siromaško Jovano nažene dušna volja, da reši domovino od ptujega nasilnika; in te volje se derži do poslednje sapice; vse napote ona nadvlada, alj hudobnim mislim ljudi se ne vda, ni ti ljubečega serca mehko vabljivi glas, ni ti sveta sramotenje, niti samega očeta mile prošnje in clo prekletje niso ganule nepremakljive duše, dokler bilo je doveršeno, kar njoj je njeni duh naložil.

Dramatička igra tedaj nije kaj drugiga, ko borba duševne, vestne moči proti svojim znotrajnim in zvunajnim protivnikom. Temu pak se ne priložé osebe vsagdajne, osebe brez velike samostalnosti, isto tako zadržki ne smejo biti vsakdajni, ker se pesnički duh švigniti imá čez vsakdajnost, in ker je za tako borbo treba gorostasnih, visokomislečih osob. In ako je za namero te pesmi potrebno, da se tudi osebe drugih lastnosti, hudobneži, mehkuži i. t. d. upletó u čin, nje pesnik bi rekel z žari pesništva razsvetli; gerdobe se lira bojí.

Edinost teh pesmi se najde ravno u tem, ko u junačkih pesmah, poglej tedaj tam.

Glavni deli vsakiga takiga čina so: *odloka*, *zapletenje* in *razpletenje* zaderžkov. Tedaj se tudi dramatičke igre veči del razdelé u tri čine ali *akte*. Čin, djanje ali akt namreč je zapopadek za sebe obstoječih in med seboj zvezanih omejašenih dogodb; po naravi celiga čina se tedaj včasi tudi lahko u več takih razdelov razredi; alj več od petih nije navadno. Na tem razdeljenju čina dramatičkiga je utemeljena tudi *trilogija* starih Gerkov, u kateroj je za vsakiga treh glavnih delov, namreč: za odloko, zapletenje in razpletenje, posebna cela igra.

Za vsak velik čin je treba več ljudi; ako njih pak je več, je *razgovor* medsobni med njimi; kakor bi nam tudi drugači vsaka čineča osoba svoje misli priobčila, ker nam njih pesnik sam ne pripovedava? Tedaj je za dramatičko igro *razgovor* neobhodno potreben.

§. 13.

Razdeljenje tega razdela.

Leto pesništvo se razdeli u dva poglavitna dela, u igro žalostno in veselo, ali u *tragedijo* (*τραγῳδία* kozja pesem, ker se je za tako pesem u prvih časih kozel na dar daval) in u *komedijo* (*κωμῳδία* pevanje pri veselih družbah, veselica).

1. Žalostna je posebno igra, od katere se je gori govorilo, ona nam kaže utonenje in uničenje zemeljskiga, da se nam nebeski, božji del človeka t. j. duševna moč tim svetlije prikaže. Žalost nas zauzeme, ako vidimo, kakor se naš brat, človek in to človek višje vrednosti, višje cene z vsemi neprilikami, s celim svetom boriti imá; alj se nam serce tudi čudovito zdigne, kadar vidimo visoko njegovo in nepremakljivo voljo, ki se raji sveta ko doslednosti (*Consequenz*) in nastopljene ceste znebi. — Od tod izvira žalostne igre čudovita vlast čez vsakiga človeka; rahla žalost, ki mu serce polni, je olepšana in uzdignjena po nebeskosladkem čutjenju: Človečja volja je več ko vsi zaderžki, vse napote, ki mu pot zalagajo. — Iz tega ti se tudi kaže, zakaj se ta igra lahkomislečim in ljudem

slabe volje manje dopade, kakor ljudem globokomislečim in ki so stalne terdejsje volje.

Za ti namen pak glavna oseba nije brez vse pege ali mane, ker bi sicer gledavca nezadovoljnost in jeza, ni pak miloserdje ali usmiljenje zauzela. Tako tudi ne sme biti človek brez višje vrednosti, ker bi sicer usmiljenje za njega nemogočno bilo, — čisti angeli in vragovi ali čerti niso za kazališne deske.

Stari Gerki so u igri sami kazali, čemur služi in kar namenjava žalostna igra; oni so namreč imeli še *kor* ali zbor ljudi, ki so bili zmiram nazočni pri vseh djanjah glavne osebe. Prav za prav je ti zbor pomenil narod ali ljudstvo, ki vidi in presodjiva vse njene djanja; on je bil glas človečstva, glas božji, ki njo hvali, gde stori kaj hvale vredniga, in njo krega in kori, gde drugači postopa; on njoj je kazal miloserdnost, gde njoj je težko bilo, da nji dušo ukrepi za dalje. — U starih Gerkih, gde je političko stanje vse drugači bilo, ko današnji dan, in gde bil je za tega voljo tudi kazališni hram drugači, bilo je to vse lepo in po redi, za naše čase pak nije več.

2. Žalostna igra hodi, bi rekel, po grobišah, *vesela igra* pak po veseli loki, po prijazni poljani, ki imá samo gdegde kakšo pego. *Vesela* je namreč igra dramatička, ki nam kaže iz domačega in vsakdanjega življenja smešne djanja.

Kaj pak je *smešno*? Pege človečje čudorednosti ali moralnosti ne so nigdar smešne; joj človeku, ki se čez nje lahko smeje. Tedaj so le reči razuma smeha vredne; p. skopec bi rad knjigobral; žal mu pak je svečo kupiti, tedaj zleze na svečnjak ulični; to še je smešno; ako bi pak denarje ukrasti hotel, bi že zašel u čudorednost, in niše se ne bo smejal.

Od kod pak pride leti smeh? Vsaki človek se samemu sebi dober in brez velikih peg zdi; kadar tedaj vidi na drugem pege, se mu smešne zdijo, ker clo pozabi, da imá na drugih stranih svoje.

Alj tudi leti smeh nije brez višje cene; ako nas žalostna igra uzdigne iz nizkiga praha po čutjenju, da je človečji duh veči od vseh napot, veči od samega vroka, nas uzdigne tudi

vesela igra čez vsakdajnost s tim, ker pege našega družtveniga življenja občem smehu predstavlja, tako da se človek potler sam tega stidi in sramuje. Po takem vesela igra ne je, kó neki mislé, tratenje časa, norčija brez vsega dobriga; ampak ona je prava učilnica človečje modrosti, ki nas u lepi in ugodni ali prijetni obleki uči, kar je lepo, kar je po redi.

Iz vsega tega se lahko vidi, da bo predmet za veselo igro z časom zmiram redkejši, za žalostno pak bo ga vedno več, ker se človečja narav, človečji duh dan za dan ne pohujšava, kakor nam vedno kričijo neki černogledi, ampak še le izobrazuje in mogočni popolnomosti človečji zmiram približava, tako da se tedaj smešne strani skrivajo, in da se vse več in več stalnih in doslednih značajev znajde.

Tukaj še se imá spomeniti *opera* ali igrokaz z muzikó, gde se tedaj večidel ali pak clo od kraja do konca peje. Najglavni je pravilo pri operah je, da ne sme ne muzika nad pesničtvom, ne leto nad muzikó stati, ampak obe morate spored biti; alj dozdej še je clo malo takih oper; večidel, in največ pri Talijanih nadvlada muzika tako nad pesničtvu, da je leto clo služkinja muzike. — Kar se tiče Slavjanov, so Rusi se u operah največ zglasili, ko p. glasoviti Glinka, Verstovski, Kavos.

§. 14.

Dramatika u Slavjanih.

Leto pesničtvo, najvišje stablo naučnih pesmotvorov se po tem naravno najde samo u najizobraženijih narodih. Nas Slavjane je višja volja postavila za mejaše izhodne Europe proti aziatskoj sirovosti; neprenehama so zapad branili naši očaki proti tim sosedom, naj nje imenuješ Obare, Mongole alj Turke in še druge sosede, in za izobraživanje tedaj zato in še zavoljo drugih uzrokov nije bilo časa. Med tem pak so zapadni europejski narodi se dušno razvijali in švignili do velike izobraženosti; jeli njim tedaj dostoji, nizko stanje izobraženosti našega naroda nam očitati?—K temu še gre, da Slav-

jan nije nigdar bil za mestjansko življenje; malo da ni povsod po mestah slavjanskih krajev so se ptuji narodi naselili; zibelka višjega izobraženja pak so mesta; gde tedaj ni je mest narodnih, tam tudi ni je, in ne bo dramatičkiga življenja. — Tedaj bi dramatike, ki bi se Shakespearu, Šileru, Gōthe-u, Calderonu primeriti mogli, pri Slavjanih zastoj iskal; vender se najde posebno u novijih časih mnogo lepiga u vseh slavjanskih narečjah. Slavjansko *kazališe* (Theater) u Dubrovniku se je med vsemi slavjanskimi najprije začelo, že Davorin Dâržić in Zlatarić (umerl l. 1608) sta pisala za kazališe. Posebno pak Ivan Gundulić (umerl l. 1638), in najplodnejši dram. pisatelj Junio Palmotić (umerl l. 1657); za njima Ivan Gundulić mlajši; alj vse lete dramatičke dela so več ali manje u duhu votlim, ki je bil u celem srednjem veku. Boljše dela so iz novijega roka (Periode); na kratko spomeniti so posebno Dra. Demetra in Kukuljevića, po tem Milutinovića (njegov Miloš Obilić desiravno ni brez jezičnih in drugih peg, je po mojnih mislih najboljše dramatičko delo Jugoslavjanov). Mi Slovenci pak u tem ne imamo nič lastniga; Linhart je močno lepo „Figaro“ poslovenil pod imenom „Matiček se ženi“; škoda za tako versten in po pravici slovenski jezik, da se na taki nevaljanosti gubi. U najnovijem času so u Ljubljani začeli slovenski igrati, kar je za izobražen narod clo potrebno. U katerem narodu ne je narodniga kazališa, tam se ljudje obernejo k drugim narodom.

PRISEGA KOROŠKIGA VOJVODA

na kamenitim prestolu pod Karnutogradom (Karnburgom).*

KMET

(na prestolu sedeč.)

Kdo je tisti, ki se veličastno
 Bliža nam? Zastave ga obdajo,
 Borno sukno scer ima in klobuk
 Kmečki, v rokah palca je pastirska.
 Vol koraka čern pred njim in kljusa
 Medla; zadi pak na hitrih konjih
 Vitezov jezdari svetla truma.
 Meči in čelade blisketajo,
 Bramba pers oklopi so železni.
 Konji rezgetajo, ker se zlato
 Suho na njih bliska.

POROČNIK (Herold).

Stari oče!

Bliža nam se vojvod Gorotanski.

KMET.

Vojvod Gorotanski? knez dežele?
 Jaz sim skale knez, na moji njivi
 Skala ta stoji, jaz oče svojih
 Sim otrok, in lastna mi je hiša;

* Ti kameniti prestol je stal pod Karnutogradsko cerkvo proti izhodu na polji; alj pred nekimi letami so ga za cerkevjo proti zapadu postavili.

Joan Bogomir Herder leto povest v svojih „*Stimmen der Völker in Liedern*“ pod naslovom „*der Fürstentum*“ popeva, in jo nemškimi pravilicam prišteje. — Res je, da so se posledne tri stoletja, prej da se je persega opustila, nemški vojvodi po nemško zarotili, in da je persega tudi nemškimi in ponemčanim Korošcom veljala. Da je pak izvirno slovenska bila, in še le po oblasti nemških vojvodov in po razvadi nemška postala, to dogodivšna in slovenski napis na kamenitim prestolu Gosposvetskiga polja očitno kaže.

Knez sim kruha, ki ga z silnim trudam,
 Z potam na obrazu si perdelam.—
 Alj je za deželo skerbem oče?
 Alj pravičen sodnik? varje blagost
 In svobodo svojih deželanov?
 IMA SVETI VERI, alj jo brani?
 BRANI PRAVDO VDOVE?*

POROČNIK.

Branil bode.

KMET.

Alj mu serce krepko je in milo,
 De za blagostanje svojga ljudstva
 Vbog ostane, kakor zdaj se kaže?
 De pravico svojga roda branit
 Tudi siromaštva ne boji se?
 De od kljuse medle se živeti,
 In od vola černiga zamore,
 Z malim zadovoljen?

POROČNIK.

Amen. Bode.

KMET.

Naj izkaže svojo taj pravico;
 Kako leto skalo si prisvoji,
 K' je zdaj moja.

KNEZ.

Šestdeset beličev

Srebra dam ti, in oba živinca,
 Sukno svojo, klobuk in opanke,
 Hiša, njiva tvoja je brez davkov.

KMET.

Mož beseda! bodi skala odzdaj
 Sodni sedež in vladarski prestol!

* Slovenski napis na kamenitim vojvodskim prestolu na Gosposvet-
 skim polju (Zollfeld), ker je vojvod najemo delil, in ker mu je narod
 persegel.

Novi knez pravičen bodi sodnik!
 Prisvojuj z dobroto, nikdar z silo
 Kar ti neobhodno je potreba.

POROČNIK.

Glava roda! stopi zdaj na prestol,
 Dvigni meč in mahni ž njim prot sevrū,
 Jugu, prot izhodu in zapadu,
 De naroda, ki krog tebe zbran je,
 Ki stanuje na Slovenski zemlji,
 Bramba, var in oče skerben biti,
SVETI VERI vedno zvest ostati,
 De sirot in VDOV PRAVICO BRANIT
 Zdaj obljubiš, kađer od izhoda
 Od zapada, od severa, juga
 K tebi zaupljivo perhitijo.
 Mahni z mečem taj, in se zaroti!

KNEZ.

Zarotim se Bogu Vsevedočim
 In pod milim nebam mahnem z mečem,
 Prot izhodu, prot zapadu, sevrū,
 Proti jugu, krog in krog v deželi
 Bramba, var in oče svojim ljudstvu
 Biti, zvest ostati SVETI VERI
PRAVDO BRANIT VDOVE zdaj obljubim;
 Srotam pomagati, če hitijo
 K men od vsih strani, jaz knez in skala
 Biti hočem ljudstvu Gorotanskem.
 Za resnico se na to zarotim,
 Tak mi Bog pomaga!

NAROD.

Amen, oče!

Po prisegi peljejo noviga vojvoda v bližno Karnutogradsko cerkev svetiga Petra, kjer se je velika meša z „Boga hvalimo“ pela. Po meši se vojvod z vojvodsko obleko obleče, in z vitezami in drugimi žlahtniki k obedi sede. Po obedi so

se vojvod in množina ljudstva k vojvodskim prestolu na Gosposvetskim polju, ki je z železom ograjen, in ker se še dan današnji na kamnah zgoraj naznamvani napis bere, podali. Tukaj se je vojvod na novič zarotil, de deželno pravico in svobodo varovati hoče, in potem je prisego od žlahtnikov in ljudstva prejel. Slednič je vojvod na sedežu proti jutru, Goriški grof pak, ker je bil naslednik koroškiga vojvoda, na sedežu proti večeru najeme (Rehen) razdelil. — Ta persega je bila od starodavnih časov do dvanajstiga stoletja v slovenskim jeziku, in še le po tem so se nemški vojvodi po nemško prisegovati začeli. Posledna vojvoda, ki sta se persegla, sta bila iz habsburške rodovine Vilhelm Prijazni leta 1395, in Ernst Železni leta 1414. Za njima ni nobeden vojvod več sedel na kamenitim Gorotanskim prestolu. Kelić.

ODLOMEK IZ TRAGEDIJE

DIVICA ORLEANSKA

Spisal Miroslav Šiler.

Predigra.

Deželski kraj. Spredej na desni kapela s podobo matere božje, na levi hrast visok.

Pervi nastop.

TIBO D'ARK. Tri hčere njegove. Trije mladi ovčarji, njih snubci.

TIBO D'ARK.

Sosedje dragi! dans Francozi smo,
Slobodni kmetje še, in stare zemlje
Očetam nekdej lastne gospodarji;
Bog vé, kdo jutro nam zapoveduje.
Zakaj povsod bandera premagljive
Prostira Angličan; njegovi konji
Razphavajo francozko polje cvetno.
Pariz ga je dobitnika spoznal

In s krono staro Dagobertovo
 Ovenčal roda tujiga mladiko.
 Po lastnih mora bloditi državah
 Bežljiv, obropan, naših kraljev sin;
 Nasprot stoji v sovražnih trumah njemu
 Nar bližnji stric in prvi pèr; njegova
 Brezdušna mati clo jih napeljuje.
 Vasí goré in mesta krog. Viharno
 Požiga, podertije dim se bliža
 Dolinam tim pokojno še živečim.
 — Tedaj sosedje, dans ko še zamorem,
 Sim hčere preskerbeti v bogu sklenil;
 Potreba šibki ženski varha je
 V nadlogah bojnih, in ljubezen zvesta
 Pomaga vsako breme dvignuti.

(Pervimu ovčarju:)

Etjén! vi snubite Marjeto mojo;
 Sosedno njive skup ležé, enacih
 So serca želj — To vterdi dober zakon!

(drugimu:)

Vi tiho ste, ó Klod Mari? Sramljivo
 Luiza moja v tla oči pobesi?
 Kaj bom razderal, kar je zvezal Bog,
 Kér nimate se z blagam ponositi?
 Kdo ima blaga zdaj? Pohištvo, skedenj
 Sta vruga bližnjiga alj ognja rop —
 Le zveste persi moža verliga
 So bran krepák viharju tacih časov.

LUIZA.

Moj oče!

KLOD MARI.

Draga moja!

LUIZA (Jóvano objemši).

Ljuba sestra!

TIBO D'ARK.

Njiv trideset oranja vsaki dam

S pristavo hišo, s čedo dvor — in kakor
Je mene, tak vas blagodari Bog!

MERJETA (Jovano objemši).

Očeta razveseli, daj! Nej sklene
Današnji dan zakone srečne tri!

TIBO D'ARK.

Vse zdaj omislite! Želim de jutro
Poroko z nami cela vas praznuje.

(Ramo v rami odideta oba para.)

Drugi nastop.

TIBO D'ARK. JOVANA. REMON.

TIBO D'ARK.

Jovana, tvoje sestri, glej! ste vdane,
Ste srečne, moje starosti veselje;
Nar mlajši ti — si skerb in žalost za me.

REMON.

Kaj moti vas? Zakaj jo kregate?

TIBO D'ARK.

Glej, verli ti mladenč, nar pridniši,
Doline naše krog in krog nar jakši,
Ti je namenil serce svoje zvesto,
In snubi te, že teče tretja jesen,
S ponižnim željami, s preserčnim trudam;
Ledena, ojstra se ogibaš,

In tako tudi druge vse ovčarje,

Mladenče vse ostrasiš in odženeš.

Ti si v obilnosti cvetečih let,

Zdaj pomlad tvoja je, zdaj upa čas,

Razširjeno života tvoga cvetje;

Alj de bi cvetlica ljubezni mile

Iz njega vdarla ino v pèrsih tvojih

Rodila zlati sad, zastonj le čakam.

Oj, po nikakim to mi ne dopade,

Natore zmoto to pomeni težko!

Mi ne dopade serce, ko ledeno
In ojstro se zapre ob letih čuta.

REMON.

Ne dalej, oče d'Ark! Po njenim bodi!
Ljubezen moje pametne Jovane
Je žlahtna, rahla cvetlica nebeška,
Le sčasama zori enaki sad.
Zdaj rada še prebiva na višavah,
Iz slobodne dobrane preseliti
Pod nizko, mračno streho se boji,
Kjer stiskata človeka skerb in tuga.
Iz dola gledam s tihim jo zavetjem
Velikokrat, ko na visocih tratah
Telesa žlahtniga v kardelu čede
Stoji visokoravna, in poglede bistro
Pobeša na sirotne kraje zemske;
Tu viditi prikazen višji menim,
In družih časov stvar jo v sercu cenim.

TIBO D'ARK.

To ravno je moj strah, to žalost moja!
Veselih družb se sesternih ogiba,
Samotne hribe iše, zapusti
Pred petelinskim petjem postljo svojo,
Ob uri groze, ko zaúpno človek
Človeku se pridruži, splazi se
V okrožje temno polnoči samotne,
Kot siva sova v zapušene kraje,
Se samši vstopi na razpotje križno,
In nagovarja sapo pustih berdov.
Zakaj si to izvoli vedno mesto,
In goni čedo svojo ravno sem?
Zamišljeno jo vidim cele ure
Sedeti pod druidskim dobam tam,
Kateriga se srečni vsak ogiba.
To je nevaren kraj; hudoben duh
Stanuje ob drevesu tim od nekdanj,

Od krivoverstva starodavnih časov.
 Možaki stari te soseske grozne
 Pripovedavajo o njemu zgodbe.
 Neznanih glasov čuden hrup in šum
 Se sliši sploh iz temnih vej njegovih;
 Jez sam enkrat večerne pozne ure
 Po potu mim gredé sim tukaj vidil
 Sedeti dolgo grozovitno ženo.
 Iz gub debelih beliga obleka
 Mi je nasprot moléla suho roko,
 Ko de bi klicala. Jez urno mimo
 Hitel sim Bogu dušo izročivši.

REMON

(na sveto podobo v kapeli kazaje).

Podobe svete blagodarna bliža,
 Nebeški mir okolj prebivajoč
 Sem vodi vašo hčer, ne moč peklenška.

TIBO D'ARK.

Ne, ne! Kar kaže se mi v strašnih sanjah
 V obrazih bridkih, brez pomembe ni.
 Sedeti v Remi sim jo trikrat vidil
 Na zlatnimu prestolu naših kraljev,
 Sedmerozvezden diadem blišeč
 Na njeni glavi, v rokah njenih česlo,
 Iz kiga tri so bele lilje klile,
 In jez nje očē, sestri nje obedve,
 Starosti vsi in knezi, višji škofr,
 Ter kralj clo sam, smo se ji vklanjali.
 Od kod svitlost mi pride taka v hišo?
 Pomemba to je pada strašniga!
 Svarivne sanje take pripodobno
 Razkrijejo mi prazne želje njene.
 Sram njene nižnosti jo je, kér Bog
 Ji život je obdal z lepoto mnogo,
 Prižgal ji v jasni glavi bister um,
 Čez tovaršice vidno jo povikšal,

Zato redí napuh pregrešno v sercu.
 Napuh pa bil je angelam poguba,
 In za-nj peklenski duh človeka zgrabi.

REMON.

Kdo od pobožne vaše hčere je
 Ponižniši? Ne služi ona vedno
 Z veseljem rada staršim, sestrama?
 Nar imenitniši obdarovana
 Pa tiho in pohlevno na-se vzame
 Nar hujši opravila vboge dekle,
 In čudno pod rokama njenim množi
 Se vam očitno čéd in njiv bogastvo;
 Na vsimu, kar stori, prebiva vidno
 Nerazumljiva, preobilna sreča.

TIBO D'ARK.

Nerazumljiva sreča, res je! Groza
 O ti obilnosti mi ude stresa.
 Ne več o tim. Molčím. Molčati hočem.
 Kaj bom čeruil predrago dete lastno?
 Jez družiga ne morem ko svariti
 In za-njo moliti. Svariti pa
 Jo moram — Dreva tega se ogibaj!
 Ne bodi sama, korenin ne kopaj
 O polnoči, pijač ne mešaj, in
 Ne risaj čerk na križnim potu v prah!
 Hudobne duhe zbuditi je lahko,
 Pod zagrinalam tanjkim čakajo,
 In planejo na klic iz tmine urno.
 Ne bodi sama, — Gospodarja clo
 Nebés se je v pušavi satan lotil.

Tretji nastop.

BERTRAN s čelado (jekleno vojaško kapo). TIBO D'ARK. REMON. JOVANA.

REMON.

Molčite! Bertran gré — iz mesta pride.
Poglejte kaj prinese!

BERTRAN.

Vaj je groza,
Se čudita orodju mojih rok
Neznanimu?

TIBO D'ARK.

In res se čudiva.
Od kod je to? Zakaj prinesete
To hudo znamenje v naše mirne kraje?

(JOVANA v prejšnjih nastopih tiho in brez deležnosti na strani stavši se približa.)

BERTRAN.

Sam komaj vem povedati kak ta
Merčes mi v roke pride. Železnino
Kupoval sim na somnu Vokulerskim;
Velika gnječa bila je; beguni
Iz Orleana ravno prišli bili
Z novicami o vojski malopridnim';
Ostrašeno je ljudstvo skup derhtelo,
In ko si prostor rijem po tesnobi
Rujava me ciganka naglo vstavi
S čelado to, in ojstro me pogleda
Rekoč: Tovarš! čelado išete,
Vem de jo išete: le urno, nate!
Pustim jo dober kup. Tu! primite!
— Ponudite vojšakam jo, ji rečem,
Jez kmet sim prost, mi treba ni čelade. —
Alj ona ne odjenja in pristavi:
De bi čelade treba mu ne bilo,
Ne more nihče reči. Krov jeklen
Je glavi več kot hiša zidana. —
Po vsih me tak preganja ulicah,

Jez se je branim, ona jo ponuja.
 Potem kér lepa, svitla, vredna glave
 Kneževske se mi zdi, jo primem zadnjič,
 In ko jo tak dvomé po rokah sučem,
 Pomembo zgodbe čudne premišlujem,
 Mi zgine baba. Kakor trenil bi,
 Naprej odrine jo valovje ljudstva,
 Čelada pak ostane v rokah mojih.

JOVANA

(željno in hitro čelado prime).

Sèm dajte jo!

BERTRAN.

Orodje tako! Čimu!

To ni diviški glavi venci in kinč.

JOVANA (mu jo vzame).

Za mene dana, moja je čelada.

TIBO D'ARK.

Kaj nek ji v glavo pade?

REMON.

Dovolite!

Spodobí se ji res ta kinč vojaški,

Ker možko serce bije v persih njenih.

Se spomnite, kak risovolka je

Premagala, zverino strašno, grôzo

Pastirjev vsih, in naših čed žeruha.

Divica oroslanska čisto sama

Se je borila z njim, mu jagne vzela,

Ko že davil ga je v kervavim žrelu.

Čelada ta zna kriti slavne glave,

Od njene vredniši ne more kriti.

TIBO D'ARK (BERTRANU).

Povejte nam nesreče nove vojsk;

Kaj govorili so beguni?

BERTRAN.

Bog

Deržave vsmili se, pomagaj kralju!

Tepeni v dveh velicih bitvah smo.
 Francozke zemlje sred stoji sovražnik,
 Zgubljena je dežela do Loare.
 Zdaj združil celo moč je, vse armade,
 In orleansko mesto z njim obsul je.

TIBO D'ARK.

Bog varuj kralja!

BERTRAN.

Skupej znesli so

Iz krajev vsih strelaštva neizmerno;
 In kakor letne ure temni roji
 Bučel ulnjaka panj osipajo,
 In kakor iz višave černa megla
 Kobilic padši zemljo krog in krog
 Pokrije z neprevidnim mergoljenjem,
 Tak je strašan oblak narodov bojnih
 Izlil se na poljane orleanske,
 In od jezikov tujih čudne zmesi
 Hrumí nerazumljivo krog ležiše.
 Zakaj, vojšake svoje siloviti
 Burgun, deržavovladni, tudi sèm
 Pripeljal je, Anonce, Lutičane,
 Iz Luksenburga, Namurčane hrabre,
 In srečniga Brabanta prebivavce,
 Bogate Genetane — v žametu
 In svili bahajoče — ter Pomorce,
 Kih mesta snažno rasejo iz morja,
 Holendarje umetne čedomolzce.
 In Utrečane, Brize clo zahodne
 Ki v sever gledajo — Vsi ti, sledeči
 Burgunu ojstrovladajočimu
 So združeni v razbitje Orleana.

TIBO D'ARK.

O žalostna nesrečna svada ta,
 Ki meč francozki drega v drob francozki!

BERTRAN.

Kraljica stara tudi, Izabó,
 Prevzetna parska kneginja v jeklenim
 Jezdari oblačilu po ležišu,
 Z besedami strupenim' jezo zbada
 In serd narodov proti sinu svojim',
 Ki ga nosila je pod lastnim sercam.

TIBO D'ARK.

Prekleta bodi! Kakor Jezabelo
 Prevzetno nekdam Bog pogubi jo!

BERTRAN.

Prestrašni Salsburi, serditi ris,
 Divjaški stenolom, osedbo viža,
 Z njim brat leóna hrabri Lionel,
 In Talbot grozni, ki z morivnim mečem
 Kardela v bitvah kupama kosí.

Póguma loterskiga zarotili
 So se, oskruniti divice naše,
 Kar nosi meč pa z mečem pokončati.

Sozidali so straže štir visoke
 Čez mesto, v zrak moleče; Salsburi
 Na njih s pogledam morželječim pazi,
 In šteje urne potnike po cestah;
 Sto liber težkih krogel neštevilno
 So vergli v mesto že; razrušene

Ležijo cerkve, noterdamski turn
 Kraljevi slavno svojo glavo vklanja.

Podkope s praham strelnim so nasuli,

Trepéče mesto na oboku brezdna

Peklenskiga stojí, de zdaj in zdaj

Se gromopočno vnelo bo, si svesto.

(JOVANA željno poslušaje si dene čelado na glavo).

TIBO D'ARK.

Kje pa vojaki hrabri bili so,
 Sentrélj, Lahir, in Francje skit krepak,
 Bastár junakoserčni, de sovražnik

Tak dalječ je prisilil brez ovérka?
Kje kralj je sam, mu mar ni zgube take,
Deržavnih muk, njegovih mest posipa?

BERTRAN.

V Šinonu zdaj stanuje z dvoram svojim;
Vojšakov manjka, stati v bran ni moč.
Kaj vodjev serce, hrabrih dlan pomaga,
Ko bleda groza trume vse mertudi?
Strah neki, kakor od Boga poslan,
Je clo nar serčniših pogum omamil.
Zastonj se klic kneževski oznanuje,
Kot ovce plašno skup se stiskajo,
Kjer zahrumi tulenje volčje votlo.
Tak pozabivši stare svoje slave
Beži Francoz v ozidje varnih gradov.
En vitez samo, slišim govoriti,
Je združil nekaj maliga vojšakov,
Šestnajst bander, in kralju z njim se bliža.

JOVANA (naglo:)

Kak se imenuje vitez?

BERTRAN.

Bodrikur.

Pa težko vhitel bo sovražniku,
Ki z dvema vojskama ga nasleduje.

JOVANA.

Kje je sedaj? Povejte mi, če veste.

BERTRAN.

Od Vokulera komaj dan hodá.

TIBO D'ARK.

Kaj tebi mar, deklina? Po rečeh
Ti greš, ki tebi ne spodobijo se!

BERTRAN.

Zatorej ker sovražnik premočan je,
In kralj braniti več nas ne zamore,
Jedinoglasno v Vokuleru so
Sklenili vdati se Burgunu. Jarma

Tak tujiga ne nosimo — ostanši
 V zarodu svojih kraljev — morde tudi
 Pod staro krono pridemo nazaj,
 Če spet se vmirite Burgun in Francja.

JOVANA (nadušena).

S pogodbo proč, z udatbo proč nesramno!
 Rešitel bliža, spravlja se na boj.
 Pod Orleanam vragu sreča zgine,
 Dognana mera, zrel za žetvo je.
 Divica prišla z ojstrim serpam bode,
 Ošabnosti bo setvo pokosila,
 Bo stergala njegovo čast iz neba,
 Ko je visoko zvezdam jo pridružil.
 Ne bojte se! Ne begati! Kér, preden
 Rež rumenila, luna polna bode,
 Ni konja več britanskiga, de pil bi
 Iz bistrjih vod Loare ponosite.

BERTRAN.

Ah, čudeži se ne godijo več!

JOVANA.

Se še godijo — Bela golobica
 Letela bode, z orloserdam zgrabla
 Te jastrobe Francozko tergajoče,
 Razdjala v nič prevzetniga Burguna,
 Deržave izdajavca, Talbota,
 Storočniga nebes naskakovavca,
 Zasramovavca vere Salsburija,
 In te otokarje nesramne vse
 Ko čedo jagnet bo pred sabo gnala.
 Gospod jo vižal bode, bojev Bog.
 On svojo stvar trepečo je izvolil,
 Bo razodel se po divici šibki,
 Kér on je Bog, on sam je vse premožen!

TIBO D'ARK.

Duh kaki nek obsedel je deklino!

REMON.

Čelada vnema ji pogum junški.
Poglejte! Bliskajo se ji oči,
Kot dvojni plam se lici svetite!

JOVANA.

De slavna ta država padla bi?
Nar krasniši, kar večno sonce jih
Obsije, raj dežel, katero Bog
Kot jedro lastniga očesa ljubi,
De ta nosila bi verige tujca?
— Tu spodletela je paganam sila,
Tu prvi križ je stal, svetišče prvo,
Tu prah počiva svet'ga Ludovika,
Od les otet je bil Jeruzalem!

BERTRAN (ôsupnjen).

Jo slišite? Od kod ji pride tako
Visoko razodetje? — Oče d'Ark!
Bog čudnovitno res vam dal je hčer!

JOVANA.

De mi bi ne imeli kraljev svojih,
Ne prirojenih gospodarjev lastnih?
De kralj bi nevmerjoč na svetu zginil,
Ki sveti plug in pašnik ohranjuje,
Pustote preobrača v njive plodne,
Ki sužniga oprosti, mesta stavi
Prijazno krog prestola svojiga,
Ki slabimu pomaga, hudim žuga,
Ki sam nar veči ne pozná zavida,
Ki človek je in angelj milosti
Na zemlji ti sovražni. Kraljev sedež,
Zlatovja bleskajoč, je zapušeni
Zavetje varno, moč in milost se
Na njemu družite, zločin se trese,
Pravičen bliža se zaupno ino
V njegovih sencih z levam se igra.
Sin tuje zemlje, kralj vunanji, ki mu

Prededov svete ne počivajo
 Kosti v deželi, alj jo ljubil bo?
 Ki živil mlad z mladenči našim' ni,
 In nam ne zna po naše govoriti,
 Alj more oče svojim sinam biti?

TIBO D'ARK.

Bog vari kralja in francozko zemljo!
 Mi mirni kmetje smo, ne znamo z mečem
 Pečati se, ne konja bojniga
 Krotiti. Čakajmo vbogaje tiho
 Nam koga dala zmaga bo za kralja.
 Sej sreča bojna je osoda božja,
 Naš gospodar, ki krono dene si
 Na glavo v Remi Dagobertovo.

Zdaj k delu! Vsak premisli, kar ga tiče!
 Nej se prepirajo visoke glave
 Za zemlje last, za krone in države;
 Razrušenje občinsko nas ne straši,
 Stojé nam krepko pód in gojzdi naši.
 Nej ognja žar popali nam stališe,
 Sovražni konj nej žito poteptá,
 Prihodna pomlad novo cvetje dá,
 In dvignejo se urno nove hiše.

(Vsi odidejo razun Jovane.)

Četerti nastop.

JOVANA (sama).

Obvari Bog vas, hribi ljubeznivi!
 Dolin cveteč, prijazno tili raj!
 Vi pašniki, vi logi, Bog vas živi!
 Slovo Jovana vzame vekomaj.
 Jovana gre, — ozir še jeden zadnji,
 Zelene trate vam! Bog živi vas!
 In tebe drevje, vas, studenci hladni,
 In tebe jek, doline sladki glas,

Ki zvesto se z napevam pesmi snide;
 Jovana gré, in nikdar več ne pride!

Zapustim vas na vedno večne čase,
 O mesta moje tihe radosti!
 Razkropite po berdih jagneta se,
 Pastirja zdaj in varha več vam ni!
 Že desna moja drugo čedo pase,
 Kjer na kervavim polju boj gromí;
 Od zgorej dano mi je to povelje,
 Ne tirajo me prazne svetne želje.

Ki Mojzu na Horebovi višavi,
 V gorečim germu prikazuje se,
 Stopiti jak pred Faraona pravi;
 Ki Davida nekdej, pastirja še,
 Zmagljivo nad sovražnika postavi;
 Ki milost zmir pastirju skazal je,
 Mi reče tak iz drevniga veršiča:
 „Ti moje boš na zemlji slave priča!“

„Boš ude si z oklepi okovala,
 Pokrila z jeklam rahlo nedro si,
 Ljubezni možki nikdar serca vdala
 Pregrešnih želj posvetne sladnosti,
 Nevesta nikdar pred oltarjem stala,
 Na persih se ti dete ne redí,
 Obdati pak ti hočem svitlo glavo
 Nad ženskami z visoko bojno slavo.“

„Kér, kadar bo junake groza zvila,
 Se nagnil dan posledni Francije,
 Mogočno boš moj Oriplam nosila,
 Kot urna žnica zrelo stern podrè,
 Ošabniga zmagavca v prah pobila,
 Mu stergala iz rok dobičke vse;

Z nadušenjem francozki rod navdala,
In kronala v oteti Remi kralja.“

Nebesa so mi znamenje obljubile,
V spomin gotov čelada dojde mi;
Neznana moč iz nje mi teče v žile,
Pogum kerubski v sercu mi budí;
Nevidne me v prepír ženejo sile,
Viharno proč me bitve slà derví,
Vojaški klic zadeva sluhe moje,
Se spenja konj, in bojna tromba poje!

(Urno odide.)

Četerto djanje.

Slovezno okinčen mostovž. Stebri so z venčnimi kitami oviti. Za igrališem pojejo huše in pišali.

Pervi nastop.

JOVANA.

Orožje spí, prepíra grom praznuje,
Veselja hrup na cestah se glási,
Kervavim bitvam petje nasleduje,
Oltar in cerkva v blesku dik sloví,
Zeleno berstje v loke se dviguje,
Na stebru venc nad vencam se vertí;
Široka Rema ne obseže roda,
Ki skup hití v okrasje ljudogoda.

In radost eno duša čuti vsaka,
In ena misel serca dviga vse,
Kar ravno je ločila vražtva spaka,
Hití deležno bit' občinske slê,
Ki zove se franaškiga rojaka,
Ponosniši imena svest si je,
Onovljena svitlost je trona tega,
In Francja kralju lastnimu prisega.

Alj dopolnivke vsiga tega, mene
 Ne gane več občinske sreče raj,
 Visoke želje v sersu so umorjene,
 Od goda duh oberne se nazaj;
 V britanski stan pohot mi misli žene,
 Pogleda cil je tujca vražni kraj,
 Ukradem se iz družb veselih plašno,
 De grešnih pers krivico skrijem strašno.

Kdo? Jez? Podobo možko grem
 Nositi v čistim nedru svojim?
 Posvetni strasti vdati smem
 To serce, verno Bogu mojim
 Jez, te države rešnica,
 Borivka Boga živiga,
 Za vragam tih dežel hrepenem,
 To soncu čistim razodenem,
 In me ne vništi sram?

(Godba za igrališem se premeni v mehko žalostno vižo.)

Oj! Gorje mi! Kaki glasi!
 Kak omamijo mi sluh!
 To besede so njegove,
 To njegov je rahli duh.

De bi v gromu boja biti,
 V blesku bistrih sulic mogla!
 V serdu ljuto vnetih trum
 Našla spet bi svoj pogum!

Alj te viže, — ah, ti glasi,
 Kak mi serce stiskajo!
 Moje duše vse kreposti
 V mehke želje podrobijo,
 V britke solze raztopijo.

(Po kratkim pretihujenju živejši.)

Ubiti ga! Je bilo moč, ko sim
 Pogledala mu v lice? Prej bi bila
 Morivno jeklo v lastno nedro vbodla!
 In kriva sim, ker milostna sim bila?
 Je milost greh? — De, milost! Alj si čula
 Glas milosti in ljudoljubja tudi
 Pri družih žertvih meča svojiga?
 Zakaj je umolknil, ko mladenč je nježni,
 Vališki vitez, prosil za življenje?
 Hinavsko serce! Bogu v lice lažeš,
 To milost ni! Resnica ni kar kažeš!

Ah! de v oči mu gledati sim šla!
 Bajilo zreti lica zlahtniga!
 S pogledam tim krivica se je vnela.
 Orodje slepo terja Bog močán,
 Očes mežečih si končat imela!
 Ko vidla si, je zginul Božji bran,
 In strašna past peklenska te je vjela!

(Pišali na novo zapojejo. JOVANO tiha žalost obide.)

Mirna šiba! o, zakaj sim

Premenila z mečem te?

O, zakaj je v berstju tvojim,

Sveti hrast, klicalo me?

Bi se diva! prikazala

Mi ne bila nikdar clo!

Uzmi krono, nisim znala

Vredna biti, uzmi jo!

Gledala sim raj odperti

In zveličanih obraz,

Vonder upa v raju nimam,

Le na zemlji upam jaz!

Ah, de šla si naložiti

Meni strašno breme to!

Je zamoglo kamen biti

Serce rahlo stvarjeno?

Kadar hočeš razodeti,
 Kaj zamore večni Bog,
 Angele izvoli svoje,
 Čiste duhe pošli krog.
 Nevmerjoče, nečutljive,
 Ki ne znajo, kaj je zlo;
 Ne pokliči šibke dive,
 Pastirica ni za to!

Kaj mi mar je vojsk osode,
 Kaj mi mar kraljevih svad?
 Jagneta sim mirno pasla
 Na višavi tihih trat.
 Ti v življenje me zagnala,
 V knežki dom ošabni si,
 Tak pregrehi v plen me dala, —
 Moja volja bila ni!

Drugi nastop.

SORELKA. JOVANA.

SORELKA

(pride živo ganjena; zagledaje divico, se ji približa in jo objame; potem se naglo premisli in pred njo poklekne.

Ne! Tako ne! Pred tabo v prahu —

JOVANA

(jo hoče vzdigniti).

Vstani!

Kaj delaš? Ti pozabiš mene in sebe!

SORELKA.

Dovoli tak! Veselja moč me tira
 Pred tebe na kolena. — Pričo Boga
 Olajšati prepolno serce moram;
 Nevidniga častim vladarja v tebi.
 Ti angel si, ki mojiga gospoda
 Je v Remo peljal, in ga kinči s krono.

Kar doživeti sanjala si nisim,
 Je spolnjeno, pripravljeno godišče;
 Okinčen kralj je s praznim oblačilam,
 Zedinjeni so krone velikani,
 Ki nesli bodo znamenja oblasti,
 Tok ljudstva v glavno cerkev se valí,
 Glasí se petje, klenkajo zvonovi,
 Té velikosti sreče ne prenesem!

JOVANA jo rahlo dvigne. SORELKA nekoliko časa potihne, ter pogleda divici pazljivši v lice).

Pa ti si vedno terda, vedno ojstra;
 Ti srečo daš, deliti je ne veš,
 V ledenim sercu naše slê ne čutiš.
 Ti veličanstvo vidla si nebeško,
 Ter ti posvetno čistih pers ne gane.

(JOVANA prime SORELKO nagloma za roko in jo urno zopet spusti.)

O, de bi mogla čutiti po žensko!
 Odloži to orožje, vojske ni več,
 In bodi zopet spola rahliga!
 Boji se te ljubeče serce moje,
 Dokler si ojstri Paladi enaka.

JOVANA.

Kaj terjaš ti od mene?

SORELKA.

Razoroži se!

Proč ta oklep! Ljubezen si ne upa
 Približati se nedru z jeklam kritim.
 Le ženska bodi, našla boš ljubezen!

JOVANA.

De zdaj bi djala proč orožje, zdaj!
 Ogolila bom nedro smerti v boju,
 Zdaj ne. — O, de bi je sedmero jeklo krilo,
 Branivši me slabost in godov vaših!

SORELKA.

Grof Dúnoa ljubi te. Njegovo serce,
 Junaštvu le in slavi dohodljivo,

Je čistiga udano žara tebi. —
Ljubljena biti od junaka slast je,
Ljubiti ga je še veliko večí.

(JOVANA se studama proč oberne.)

Ti ga čertiš? O, ne! Le ljubiti
Ne moreš ga — Zakaj bi ga čertila?
Čertí se le, ki ljubiga nam uzme,
Nikogar ti ne ljubiš; serce tvoje
Je mirno — Ah, de čutiti bi moglo.

JOVANA.

Objokaj me! Žaluj osode moje!

SORELKA.

Kaj manjkalo bi nek ob sreči tvoji?
Francozko si otela po obljudi,
Peljala v mesto kronanja si kralja
Zmagljivo, čast visoko si dosegla;
Osrečen narod hvali te in diči,
Vse usta so marljive v tvojo slavo,
Ti boginja si tega prazdnika;
Sam kralj ne sveti s krono svojo zlato
Od tebe krasniši.

JOVANA.

O, de bi mogla

Se skriti v krilu tamne globočine!

SORELKA.

Kaj t' je? Od kod to ganjenje prečudno?
Če ti ta dan očí pobesiš plašno,
Kdo dvignuti ponosno smel bi glavo?
Sram biti mene mora zraven tebe,
Ki maloserčna ne dosežem tvoje
Junaške sile in visosti slavne.
Ti čem slabosti vse razkriti svoje?
Glej! Ne očestva slava, ne svitlost
Onovljena prestola tega, ne
Zmagljiva naroda čast in radost,
Vse to ne gane serca mojiga.

Le enimu do živiga je udano,
 Prostora nima ko za sam ta čut:
 De njega vse to ljudstvo blagoslovi,
 De njemu vriska, njemu vence vije,
 In de je moj ta ljubljeni, moj dragi.

JOVANA.

O, ti si srečna! Blaženo se ceni!
 Kar ljubi vsak, to milo ti imaš;
 Na usta vse, kar tvoje serce méni,
 Pred celim svetam razodeti znaš,
 Deržave god je god ljubezni tvoje,
 Narodi vsi, neskončni, ki družijo
 V ozidju tim poslance dične tvoje,
 Posvetijo tvoj čut in ga delijo;
 Volitev tvojo splohni vrisk časti,
 Tak si z občinsko radostjo edina,
 Vse te ljubezni tvoje opomina,
 Ti vsih veselje, sonce ljubiš ti.

SORELKA

(jo objame).

Ti vnameš me! Ti me razumiš čisto!
 Motila sim se, ti poznaš ljubezen;
 Kar čutim jez, to krepko ti izrečeš.
 Bojezni se to serce oslobodi,
 In hrepeni zaupno ti nasprot.

JOVANA

(se ji naglo izvije).

Zapusti me! Od mene beži! Ne
 Ognusi z mojo kužno bližo se!
 V nar globokejši noč mi skriti daj
 Nesrečo, grozo in sramoto svojo.

SORELKA.

Ti strah mi delaš. — Jez te ne razumem!
 Pa sej te nikdar nisim razumela —
 Vse tvoje djanje čudeža je polno,

Kdo zna, kaj plaši tvoje sveto serce,
 Občutke rahle tvoje čiste duše!

JOVANA.

Ti sveta, ti si čista! Ko bi mogla
 V to serce zreti, trepetaje pahneš
 Sovražnico od sebe izdajavko!

Poslovenil I. Koseski.

S M E S.

§. 15.

Občenita pravila in razdeljenje tega dela.

Dozdaj smo govorili o čistih verstah pesništva, t. j. o takih pesmah, katere so čista poezija, in samo ene verste p. samo liričke ali pak samo epičke, i. t. d. U nazočnem razdelu pak se govori o zmešanih verstah.

Oglednimo se nekaj na prizem, u katerem nam se solnčni žar u neštevilne boje (Farbe) razleje; učeni nam pravé, in tudi nam se zdi, da je le sedem boj, gledaj pak bolj na tanjko, in boš vidil, da njih je res sedem glavnih, alj koliko še njih je drugih, ki se ne dajo ni k enoj ni k drugoj prišteti! Isto tako je stvaritelj človečanstva u našem sercu užgal nebeski žar poezije, ki se nam poglavitno kaže u treh verstah, alj razun tega še u mnogih drugih, ki ne grejo ni k enoj ni k drugoj letih treh.

Že z gore u §. 6. je bilo rečeno, da se nekatere od pesem, ki neso po čistem nobene iz teh treh verst, vender le enoj ali drugoj prištevajo; tako se p. tako imenovane *romance* prištevajo pripovedajočim, in clo po redi, ker so u celem res pripovedajoče, samo s to posebnico, da so u znotrajnem (subjektivnem, čutiljivem) duhu razložene.* Razun letih pak še

* Prav za prav niti se ne treba reči, da so romance zmešaniga zadržaja, ampak da spadajo po svoji naravi u pripovedajoči del, ker se vsaka onih treh verst lahko čutiljivo, ali pak predmetno prikaže.

imamo druge, katere se ne dajo tako prišteti, in lete razpadajo u tri verste: 1. U take, katere so nekaj lirické, nekaj epičke ali dramatičke. 2. U selanke (Idyllia). 3. U take, ki neso čista poezija, t. j. ki ne izvirajo samo iz čutjenja (v. §§. 1. in 3.) ampak iz letega in iz uma.

1. Kar se tiče perve verste, ne je posebnih pravil potrebno, ampak zloži pravila verst, iz katerih je zložen pesmotvor, in ti imaš pravilo, ki ti ga je treba.

Najglasovitiji naš pesmotvor lirickoepički so Gundulićeve „Suze sina razmetnoga“.

2. *Selanke* (gerčki *ιδύλλιον* mala slika) imajo ime od besede *selo* t. j. vas, ves, ker se je prije mislilo, da leti pesmotvori imajo samo osebe iz vasí, namreč pastire, vertnare in ribare, nigdar pak mestjanov. Alj je to preozko opredeljenje; selanka namreč je pesmotvor, u katerem nam se prikazujó samo ljudje nedolžniga, nepokvareniga življenja in navad, kateri živé u naravnem in prirodnem stanju brez vsega dodanja mehkužnih potreb.

Tedaj ne treba samo pastirov, vertnarov in ribarov, ampak misli si ljudi kakšega bodi stanú u naravnem nemehkužnem, nepokvarjenem stanju, in ti imaš osebe za selanko.

Iz iste naravnosti letih ljudi pak sledi, da ne treba predstavljati nam ljudi brez vse mane, brez vsega nedostatka, ker po takem to ne bi bili ljudje, ampak angeli; samo toliko se mora paziti, da osebe ne imajo divjačkih strasti na sebi; ali kako bi to drugači lahko izrekel: Nebo, ki ga risa selanka, ne sme imeti černih oblakov, ki se iz njih blisk in nevihta rodi, ampak le male oblake, ki popolnoma jasno nebo nekaj malo zakrijó.

Zavoljo letih lastnosti so selanke vsem ljudem, in clo vladarom omilile; premogočna Katarina, carica ruska je Gessnerove selanke najraje prebiralala.

Kar se tiče forme, u kateroj se selanka lahko prikaže, je včasi epička, včasi dramatička, tedaj gre u Smes.

Jugoslavjani imajo u ti verstí mnogo, ko p. od Zlatarića od obeh Gundulićev, od Bunića, Katančića i. t. d. Tudi u na-

rodnih pesmah njih Serblji imajo nekoliko; Slovenci ne imajo kaj takiga.

3. Vse kar je na svetu, je razumno uredjeno — u teku zvezdja po nebu, ko u lazenju červiča na zemlji se vidi, da je roka stvariteljeva vse po večnih pravilah uma uredila. Kako bi tedaj pesnik gdekako pesem brez uma uredil?—Alj namen čistiga pesništva nije podučavanje po vodilu uma, ampak čutjenja; pesnik tedaj ne gleda na strogo in vsestrano doslednost, katero mu kaže um, ampak kar mu živo in globoko čutjenje kaže. Razun letih pesmotvorov pak še imamo take, u katerih um pesniku pot kaže, ki mu njo pak čutjenje bi rekel z lepimi rožcami okinči, u katerih je tedaj um glavna, čutjenje pak samo pripomogljiva reč. U letih se že razloček med uzornim (idealnim), večnim, in med zemeljskim, realnim vidi, ki nam ga proza še bolj jasno kaže. Poglej p. pesmi pecavne (satyričke), u katerih pesnik po pravilah uma s pomočjo čutjenja opakosti letega sveta kara, in ljudi k večnimu, k uzornosti napeljava. Alj ker se pesnik pri tem poetičkiga obraza ali forme derži, se leti pesmotvori prištevajo pesničtvu, ni pak prozi.

Leti del se razredi a) u alegorije in parabole, b) u basni, c) u podučivne, d) u poslanice ali poetički list, e) pecavne, f) u napise, g) u uganjke (zagonetke).

a) *Alegorija* (iz gerčkiga *ἀλλο* drugači, in *αγορεύω* govorim) je pesmotvor, u katerem nam kaže pesnik gdekak predmet u drugi njemu se clo priležeči sliki ali obrazu; ko p. u alegoriji: nemški in slavjanski konj. Posebno pak alegorija rada gdekaj nebitniga, samo u mislih obstoječega u obrazu osebe prikaže, kó p. prepir resnice in laži, krepost i. t. d.

Parabola (*παρα-βάλλω* primerim) je kratka pripoved, ki u priliki (bíblidí) velike čudoredne resnice prikazuje, ona nam u leti pripovedi kaže u zemeljskem djanju, u zemeljskih razmerah višje, nadzemeljsko, večno, ki ga človek imá po svojem djanju doseči. Kadar p. Kristus svojim učencom pripovedava od delavcov u vinogradu, od sina razujzdaniga, od verniga pastira, ki zgubljeno ovčico iše i. t. d. Parabola je močno spodobna Alegoriji; alj se razloči od nje, ker je njen predmet

djanje človečeje, alegorija pak bolj kaže osebe. Tudi je spodobna basni, kér nam obé gdekako resnico u obrazih ali priliki kažete; al basen se derži bolj uma, parabola pak čutjenja, in leta nam ne kaže kakor una samo ene posebne resnice in dolžnosti, ampak nam prikazuje, kakor se večno, nadzemjsko u časnem zemeljskem, božanstveno u človečjem kó u svojem lastnem ogledalu sija.

Obé leti versti lahko posebe za se stojite, ali pak se u večih pesmotvorih upleteni znajdete.

b) *Basen* ali *fabula* je našem narodu vsaka prozaička narodna pripoved; u vožjem zmyslu pak je *basen* kratka pripoved, ki nas po djanju gdekakih nespametnih, bezumnih reči (živali, rastlinja) praktično pravilo za življenje umno in poredno uči. — Ljudem se neče rado, da nje drugi podučavajo, daj pak njim take pripovednice, in vsak si bo rad nauk iz basni vzal. — *Menenius Agrippa* je puntovnikom na sveti gori pripovedaval o človečjih členih, in narod se je pomiril. *Zaboj* kaže vojski o dvema sinoma, ki sta, urivša se že za mladih svojih dneh u orožju, dorasla na vrage udarila; — in vsi so se krog njega uplammili. (Poglej na str. 138 in 139).

Predmet basni je uzet iz brezumne naravi, in to zato, ker nas basen imá učiti večno resnične in valjavne pravila, kar u pripovedstih svojevoljne naravi ne bi tako lahko bilo; narav volka in jagnjeta, lisice in kužeta, mravlje kobilice itd. bila je pred 5000 letami ista ko danas, človek pak se premeni, in po sami svoji volji nije zmiram ene čuti. In ravno zato, ker je narav tako nepremeljiva, premore basen tako silno veliko čez človeka.

Za tega voljo so basni odgojivanju človečanstva vsak čas veliko pripomagale, otroka in dorasliga moža mika ta kratka pripovednica k sebi, in ga uči večne postave naravi in pravila človečjega življenja; in to je tedaj največa njena prednost, da je vsakimu, učenimu, in neučenimu, dorašenimu in nedorašenimu razumljiva in koristna.

Pri nas Jugoslavjanih je Dositej Obradović in Civić naj-

več basen in to prozaičkih napisal, najglasovitiji basnopesnik slavjanski pak je Krilov u ruskem.

c) *Podučivno* je pesništvo (carmen didacticum), ki mu je prav za prav namen podučavati. U prijašnjih časih se je mislilo, da imá vse pesništvo leti namen, tedaj najdemo posebno pri Talijanah in Nemcih mnoge podučivne pesmi iz letih dob; kar pak se je ta reč bolj razsvetlila, je to pesništvo svojo ceno zgubilo. —

Namen tega pesništva je tedaj podučavanje u prijetni, poetički obleki ali formi; naj pak bo taka pesem kakor koli dolga, mora imeti *en* sam glaven predmet, tedaj ona ni je združenje mnogih modrih, koristnih, ali pak pobožnih in čudorednih pravil; ampak kako bi p. celo kmetijstvo lahko prozaički in znanstveno u svoje dele razdjal, ko u zemljodelstvo, živinorejo, čebelarstvo i. t. d. in lete na tanjko razložil in pregledal, tako to stori pesnik (poglej georgicon „Kmetija“ od Virgilia). In ravno tako si je ilirski pesnik Došen (okol l. 1760) spisal svoje delo „aždaja (drakon) sedmoglava, ali pak graja sedem glavnih grehov“. *Predmet*, ki si ga pesnik izbere, mora 1) takšen biti, da se vsakiga človeka, ali saj večega dela človečanstva tiče; 2) takšen, da se pesničtvu prileže, in da ga pesnik lahko čutiljivo predstavlja, ker bi drugači suho nepoetičko bilo; posebno pak so epizode in živečni popisi tukaj potrebne; in ravno u tem je Došenovo delo močno lepo, ker on posebno mnoge malovredne navade, ki so u nas, živečno popisuje ko p. dolge gostije pri venčanju in poročenju, pri keršavanju i. t. d.

Mi Slovenci u ti versti neimamo kaj večega, uzrok se iz zgore rečeniga lahko najde.

d) *Postanica* ali poetičko pismo ima isti namen ko pesem podučivna, samo da je a) kračja, tako, da le o manjih resnicah govori in b) samo eni osobi namenjena. Leto osobo pak, naj bo res živeča ali zmišljena, si mora pesnik tako misliti, da ima obče človečanski značaj (character), t. j. z vsemi lastnosti in sposobnosti, katere so celem človečjem rodu, ni pak samo enoj osobi lastne, ker drugači bravca nebi mikale in podučavale.

Mi Jugoslavjani imamo u poeziji dubrovački mnoge poslanice.

e) Kadar človek, ki mu je krepost in velika vrednost človečja živo na sercu, vse te opakosti in grehote na svetu vidi, se ga lahko neka bi rekel sveta jeza, sveta serditost loti, tako da se jezno k zablodnikom oberne in nije serdito kara zavoljo njihove zaslepenosti. Ako se to u pesmi prikaže, dobimo pesmotvore *satiričke* ali *pecavne*. Taki pesnik je mučenik (Märtirer) kreposti. Druga versta pecavnih pesem je *smešna* ali *šaljiva*, ako namreč pesnik gdekako manjšo opakost, gdekako norčijo smehaje kara. Naj pak pesnik serdito ali šaljivo opakosti sveta kara, nije mu nikdar dopušeno, eno in znano osobo tako karati, ker bi s tem ljudi le zdražil in razserdil ni pak poboljšal, kar je njegov namen; ampak on govori le u obče in ravno zato samo le o opakostih, katere ne so le eniga ali nekaj malo ljudi, ampak večega dela človečanstva.

Satirička ali *pecavna* misel se lahko u pesmotvorih vsake verste prikaže, ko p. u mnogih poljskih igrokazih ali u pripovedstih (romanih) ko p. u prekrasnih „Mertvih dušah“ ruskiga pisatelja Gogola; to je satirika u *širjem* smislu.

Pecavke u *vošjem* smislu pak so kratki pesmotvori lirički ali pripovedajoči, ali pak poslanice tega duha. Take imajo Rusi, Poljaki in Čehi, in tudi Jugoslavjani; alj vse, kar je takiga u Dubrovniku pisaniga, plesnivi u rukopisih.

f) *Nadpisi* (επιγραμματα) so kratke pesmice, u katerih se nam gdekakšen zanimiv (interessant) predmet mično in poetički prikaže. Leti pesmotvori so se že pri starih Gerkih rabili za nagrobnice, za napise nad vratami cerkev kakor tudi pri odgijivanju mladeži, ker se u taki kratki mično in lepo zloženi formi največe resnice otroku lahko najglobelej u mlado serce usade.

Posebno lepi so nadpisi, u katerih se kratko gdekaka bolj zapletena reč u prvem delu zapletena predloži, u drugem pak na nedočakan, nenádan način razplete ali razreši.

Napise lahko razdeliš po predmetu: 1. u liričke, ki razpadejo a) u moralne ali čudoredne, b) u pecavne; 2. u pripovedajoče.

g) *Uganjke* ali *zagonetke* grejo samo po zvonajni spodobu ali formi, ni pak po svojem bitju k pesničtvu. Uganjka

namreč nije kaj drugiga ko vaja našega uma, iz predloženih znamenj reč naznamenovano *uganiti*. To ne je igrača, kakor bi kdo mislil, ampak poglejmo po svetu; nije li cel svet zagonetka, u kateroj človečanstvo ukljub vsem zapletkam in oporam od svojega početka do zdaj in še naprej zmiram iše večno edinost, večno skladnost. *Ime* ali *beseda*, ki njo ugonitelj iskati imá, se lahko razno skrije in naznamna. a) se lahko cela beseda po svojih znamenjah na enkrat naznamna (uganjka u vožjem zmyslu), take so vse naše narodne uganjke. b) se cela beseda u svoje slovke razdeli, katere same ali po dve in razun tega še vse skupno za sebe kaj pomenijo (charada), p. da bi se iz besede Černagora, Beligrad i. t. d. u uganjki popisala najpreje prva, potler druga, in na zadnje zložena beseda. c) se cela beseda u svoje čerke zdrobi, katere vse za sebe drugači zložene ali pak nekatere od njih z drugimi zvezane drugo besedo dajo (Logogriph). d) se cela beseda oberne, tako da njo potler od zad bereš (Anagramm) p. *vor rov*. Lete poslednje tri se pri nas imenujó „zastavica“ po besedi „zastaviti“.

Slavjanski narod močno rad imá uganjke; in posebno Slovenci njih imajo veliko veliko, samo da so malo da ni vse u prozaički formi.

I. PEVNO-PRIPOVEDAJOČE.

Voznik.

V neznani zdihujem siromak globočini,
 V oklopih pretežkih po tleh se valím ;
 Nobene ni duše, kěj v moji stalini
 Znal tožit bi bole, katere terpím.

Je terdo kamenje, ki mene obdaja,
 Je terdo kako ti, ki zavoz'li me so ;
 Zastonj mu se tožim, le strašno mi zljaja,
 Mi staro zgromí, če gda zjavčem v steno.

Začutil v zvunešjem germovji slaviček
 Zajokane 'e glase in tožen moj krič,
 In jokal čez me neprecenjeni ptiček ...
 Naj Bog te živi miloserdni slavič!

Nepoznam razločka med nočjo, med dnevom,
 V prevenih temnicah mi tverha teló;
 Le ptica sedeča nad visokim drevom
 Je šiljala pesmi v okroglo nebó.

Je tak žvergoleča še davala ano*
 Pridoč'ga na znanje mi zarjo dnevá;
 Al (Bog jemu verni!) je enkrat zarano
 Nezdušnemu strelcu na žertvo bilá.

Mi lasi dolgost se gleženkov dotiče,
 Zakriva mi herbet kak z silja kolór;
 Mi brada erjava v pojas se zatiče,
 So nohti mi ojni kak sbrušen topór.

Ah da nadvoznitelju v pamet bi prišlo,
 Za me odrešenja nastavit rokó;
 Da moja bi ženo napisje doišlo,
 Naj hlebič bi spekla, poslala v ječó.

Naj skrila v sredino pogače bi pilo,
 Če ljubi tovarša, da stroji iz rok
 Naskrivej železja težavno si silo,
 Da spili si lavce s obravjenih nog.

Pa kar bi pomagalo kralja noriti,
 Razpilit oklope? še deno sem vjet:
 Preslaba je roka obloge razbiti,
 Vrat nije mogoče zaključja potret.

* eno.

Ah, da bi se kralju že enkrat zazdelo
 Me vsahnjeno vrano z kobače pustit!
 Oh, kak bi pihlale me sap'ce veselo!
 O radost je solnčnih se zrakov napit!

Poslušal to kralj je pred vratih stoječi
 In lete besede si k sercu jemal,
 Djal k možu: „Dnes zadnji den bil si u ječi!“
 Odjemal železja in prostega dal. Šamperl.

Ne sodi!

Hloh — glava 28. 30. 40. 41.

O ti, ki slep osod vladarja
 Dolžiš krivic, posil in kuj,
 Kak Jobu on iz tmin viharja
 Govoril je, v trepetu čuj!
 Gromovja hrum potihne plašno,
 Begoči čas pozabi tir,
 Ko nagloma pokliče strašno
 Sledečih slov ga v jak prepir:

Kje bil si ti, ko mojmu Bodi
 Je hipno stan te zemlje stal,
 Ko klili vsih strani so plodi,
 In nebu jez oblok sim dal?
 Ti svit osod z besedo prazno,
 Resnice ti kališ tečaj,
 Zjedini moč in silo razno,
 Vjunači se, odgovor daj!

Kje bil si ti, ko z diham enim
 Prižgavši zvezd neskončni broj
 Svetilam sonc, nahip rojenim,
 Naročil sim namen — pogoj?

Ko vriskale, pravil vesele,
 So moja čast nebes moči,
 Ko mojih del visosti pele
 Danice so, kje bil si ti?

Porodu kdo je morja stregel,
 Ko vrelo je iz krila tmin?
 Alj nisim jez nasprot mu segel,
 In rekel: Stoj, nevihte sin!
 Kdo dal mu je v mejnik bregove,
 Zatisnil kdo je brezdna pah,
 V oblak povil globin valove,
 Ko dete v lik plenice rah?

Si zvezal ti plejade kroga,
 Je tebi pot svitlobe znan?
 Te zore blesk, te jutro vboga,
 Se klicu tvom pospeši dan?
 V obupu žej kdo roso blago
 Planjavi da in dež rodi?
 Zaženi glas, alj eno srago
 Iz rek višav prisiliš ti?

In moje boš namembe sodil,
 Si svetu ti prišel na kraj?
 Prostora krog naskriž prebrodil,
 Si zmeril čas? Odgovor daj!
 Si hodil ti po dnu globine,
 Al njenih trum popis imaš?
 Odpreti mar izide tmine,
 Alj smerti dom zapreti znaš?

Si zemljo ti prijel za robe
 In stresel vun hudobnike?
 De nova vsa in čista zlobe,
 Ko perta lik slovela je.

Imaš oblast ti roke moje,
 Gromiš ko jaz trepet in strah?
 Oznani serd kreposti svoje,
 In treši, daj! prevzetne v prah!

Kdo severu perute vsnuje,
 Razbitja dih viharju dá?
 Kdo v led in srež valovje vkuje,
 De kamnja zid in tlak velja?
 Si snega ti premenil stanja,
 Si vidil toč alj treska hram?
 Katere jez za dan mašvanja,
 Za vojske dan gotove imam?

Zamoreš ti v obnebje seči,
 In stisniti vedrosti zrak,
 De sonca svit in krog blešeči
 Pokrije tmin strašan oblak?
 Zaženeš ti goreče bliske,
 De mrak višav previhrajo?
 Rečejo mar ti glave niske
 Vernivši se: Glej, tuki smo!

Ti vmolknil si, ne veš odreči
 Besede kar prašanju tim!
 Kak hoče nek ti pravda steči,
 Ko manjka prič in zroka vsim?
 Ki pravdati se z mano včini,
 Mu gre besed imeti saj!
 S krepostjo sil razum zjedini,
 Vjunači se, odgovor daj!

Ob uri tmin kdo petelina
 Opomni, de se bliža dan?
 Kdo jastrebu preživi sina,
 Ki v gnjezdu skal zdihuje hran?

Je pava rep mar tvoje maže
 V lepoti boj ko mavra vnet?
 Po morju perst alj tvoj pokaže
 Žerjavu pot na bolji svet?

V pušavo noj nemarno znese,
 Pozabši jajc in truda, glej!
 Brez milosti na zrak ozre se,
 In konju v kljub divjá naprej.
 Kdo vsmili se v pogin rojenih,
 Kdo varje spak nesrečne tam?
 Zavetje jaz in bran pušenih
 Zdaj soncu jih zvaliti dam.

Postojne stan je gor višava,
 Nje gnejzda tron stermeči kom,
 Do zračnih mej v obnebjje splava,
 Prevzetno zré na zemski dom.
 Nahip od tam jedi v prepadu,
 V okrožju rek razmotri plen;
 Se trudiš ti o njenim gladu,
 Ji brusiš ti očesa sklen?

Rožlanja pik, armade hrupa,
 Trobente konj ne vstraši se,
 Orožju trum nasprot se zupa,
 Kobilci v kljub poskoči slè;
 Se spenja vnet, s kopitam bije,
 Korak njegov je sip in lóm,
 Kdo v serce žar in par mu vlije,
 V čelusti kdo restanja grom?

Alj misliš li, de jaslam tvojim
 Se vklanjal bo rinoceron,
 Navadam plah odrekel svojim,
 In tebi v prid oral ogón?

Iz tvojih njiv zdivjá gotovo,
 V nemar pusti ti jarm in bič,
 Kdo je razkril mu moč njegovo,
 In tvoje kdo iskusti nič?

Boš levinji donašal piče,
 Ko vije se rodivnih muk;
 Alj plen lovil za nje mladiče,
 In varval jih stradanja tug?
 Oprostil kdo je risu glavo,
 Košuti čut slobode dal?
 Alj nisim jez jim dom pušavo,
 Berloge v last in hiše zbral?

Ozri se v les na behemota,
 Železo je njegova kost,
 Neskončna moč je ledju dota,
 Hrustanci so kositar gost;
 Na kviško rep prostre ko cedro,
 Popiti tok mu malo strah,
 Kreposti vse je slavno jedro,
 Ko jez velim — je bivši prah.

Glej! levjatan je serca — kamen,
 O tresku on ne gane se,
 Iz nosa hlap, iz golta plamen,
 Iz oka žig in žar mu vre.
 Če včini bor, se morje peni,
 Ko v kotlu lug in krop šumeč,
 Končati vse živeče meni —
 Zdaj mignem jez — in ni ga več.

Izpusti jak besede pšico,
 Račún mi svoj na znanje daj,
 Do česar ti imaš pravico,
 Kdo meni je posodil kaj?

Vse moje je kar svet obseže,
 Globin, višav gibanje vsih,
 Oblast ko stik zvezdovja veže,
 In tvojih ust posledni dih.

To reče Bog. — Prevdari pridno
 O stisku tug besed spomin,
 Če vse v korist ne steče vidno,
 Ne zabi, de si praha sin,
 De v tvoj namen prilično, kratko,
 Je tebi Bog nalogo dal;
 Nebeško pak veliko pratko
 Je pisal sam in sam le bral.

I. Koseski.

PAZKA. *Behemot* naj večja zverina u svetem pismu stariga zakona, po mislih nekteriga razvedritelja „slon,“ po družih mislih „povodni konj“, in še po družih „predpotopni mamut“ (Allioli, nemško sveto pismo, III. 85). *Bor*, borba, boj. *Hrustanec*, mehka kost. *Iskust*, umetnost (ars). *Isid*, izhod, vrata. *Kom*, holm, hum, krogel hrib. *Levjatan* naj hujša in naj strašnejša zverina svetiga pisma, krokodil, kakor nekteri; som (kit) kakor drugi mislé. (Allioli III. 86, 87, 88). *Lik*, svetlina; *likati*, gladiti, da se sveti p. perilo; odtod *lično*. *Nahip*, u hipu, navmig. *Pika*, struka orožja (Picke). *Plejade*, sedem zvezd. *Plen*, praeda. *Pogoj*, pogodba (conditio). *Rečejo nar ti glave niske*, z glavo nizko. *Si semljo ti* i. t. d. u leti strofi se govori o velikem potopu. *Sklen*, steklo, il. staklo. *Stik*, zvez, iz besede stikati, vkup stikati. *Svit osod*, jasnost osode, ali vroka. *Tlak*, patarac (trottoir). — Predmet te pesmi je tudi predmet imenitne krasne Lomonosove pesmi „Oda po Hiobu“. Kdor bi želel o temu bolj razjasniti se, naj bere Jobove bukve svetiga pisma in neprecenljivo mnenje Herdera u njegovem delu „Duh ebrejske poezije“.

Vojaška.

Kaj bliska se v jasnim, kaj votlo doni
 Pred nami na levi na pravi?
 Od sela do sela v okrogu verši,
 Kot jeka v zapreti dobravi.

Orožje se sveti, vojaški je šum,
Nabira se čuda okinčenih trum.

Vitezi cenjeni!
Kam ste namenjeni,
Kaj vam zažiga v obrazu pogum?

Mi čversti Slovenci smo, gremo na boj
Za pravdo, za dom, za cesarja,
Zakonu domačimu vitežki roj,
Protivnimu groza viharja.

Obraze bojari nam hrabrosti blesk,
Desnica, če vdari, razruši ko tresk;
Ude trum ločimo,
Grade naskočimo,
Tabor pred nami drobi se ko pesk.

Podravske, posavske planave so nas
Iz krepkiga jedra rodile,
Neplažba, sloboda, premaga tačas
So tri rojenice nam bile.

Železo nam prva je dihnila v dlan,
Sloboda domovja naročila bran,
Zmaga le gledala,
Nekaj povedala,
Slišali boste, če bliža se dan.

Več ljubiga naše domovje ima,
Ko celiga sveta deržave,
Bogastva neskončno v naročju gorá,
Na vidu cveteče dobrave,
In deklice naše so limbarja cvet,
So tenke ko jelke, njih usta so med;
Mi jim odrečemo,
Snubiti nečemo,
Gremo ostudniga tujca objet.

Ko sonce nam sveti prededov spomin
 Na nebu človeškiga djanja,
 Dva Rima sta sinam slavjanskih planin
 Pod mečem se vdala mašvanja.
 Horule — gorane — Otokar junak
 Zapadnemu hlabro postavi na tlak.

Drugi mogočnimu
 Zmaju iztočnimu
 Bili so treska neskončen oblak.

Kaj Samo junaški v odgovor je dal
 Ošabnimu tujcu, ste brali;
 De Svatopluk ni se protivnika bal,
 Od Balta do jadra so znali.
 Do nas, ne čez nas, je prisilil Mahón,
 Na bukve slovenske prisegal Burbon,
 Galija sliši ga,
 Treba ni višiga,
 Rotu zaupa — v zavetju je tron.

Nej bo ga ko listja sovražnika broj,
 Ko trave po gorah slovenskih;
 Serdito razkačen pripelji ga v boj
 Sam vojvoda brezdnov peklenskih.
 Če terdiga snopja skerbi te nasad,
 Mlatiče slovenske povabi na mlat.
 Radostno vrisnejo,
 Krepko pritisnejo,
 Udrijo serčno, ne štejejo klad.

Nabita je risanca, ojster je meč,
 Obilno v kartušu je blaga,
 V junaškemu sercu poguma še več,
 Na vruga, o bratje, na vruga!

Stoleten raztergati v migleju hrast
 Je dana nevihti gotova oblast ;
 Hujši mi planemo,
 Urniši zmanemo,
 V prah jo spremenimo vražno pošast! I. Koseski.

II. ALEGORIJE.

Nemški in slavjanski konj.

Nemški konj slovenimu reče:	Mene v dobri versti 'majo,
Brate, kaj medliš na cest'?	Men' se trikrat ov's ponud',
Ti li noga, glava neče,	Čiste noge mi igrajo,
Al se teb neljubi jést'?	Vrat nosim ko labud. —

Kranjska para milo pravi:
 Tud bi lahko jez bil tak,
 Al tepéjò me po glavi,
 Lačen morem stati v mlak'. V. Vodnik.

Rojakom.

Ko novino obdeluje,	Vendar delati ne neha,
Mnogo preterpí ratar,	Trud ne straši ga, ne žar;
Roka žuljev zatekuje,	Dan na dan se marno peha
Čelo taja vroči žar.	In priganja volov par.
Marsikaki tern ga rani,	Leta voz se urno giblje —
Marsikaki prasne berst,	Glej! Ko pride spet serpan,
Preden gojzdi so pregnani,	Zlata se pšenica ziblje
Preden germ se ogne čverst.	Kjer je pred bil ternja stan.
Marsikrat otare lica,	Zdaj z ženico pregleduje
Mnogo roka plug vertí,	Blagonosni žita val,
Preden upno zerna klica	Radost mu sercé vzdiguje,
V mehki brazdi zelení.	Mu zalije truda žal.

In še pozni vnuk ga slavi,
 Rad od deda govori,
 Rože na gomilo stavi,
 Duši sveti raj želi.

* * *

Ko napoči čas pomladi,
 Zapusti bučela panj,
 Najti medne zelenjadi
 Preletava hrib in plan.

Malo trave je po trati,
 Redek se še kaže cvet,
 Ojstre burje se je bati,
 Še iz dolov žuga led.

Ona pa, za svoje vneta
 Se težave ne boji,
 Po resici urno leta,
 Pridno bere slad sterdi.

In domá sestrice krepí,
 Slabe oživljuje z njoj —
 In ko pride traven lepi,
 Jo že ves spremljava roj.

Roj, od nje oteti glada
 Z njoj po cvetju zdaj šumi,
 Znaša vkup potoke slada,
 Glasno hvalo jej buči.

* * *

Pusto naše domovine
 Širi dušno se polje,
 Mnoge čakajo novine,
 In ratarjev hrepené.

Manjka domorodne piče,
 Vlastnih virov grešamo;
 Mladi zarod milo kliče —
 Kdo ga sliši vsmiljeno?

Dragi bratje in rojaki,
 Sini slavne matere!
 Zgrabimo orodje vsaki,
 Truda ne strašimo se!

Pasti morajo zavire,
 Plašno zginuti v pobeg,
 Kakor germ pod ostjo s'kire,
 Ko pred solčnim žarom
 sneg.

Težko je sicer začetje,
 Naj bolj peče prvi trud;
 Vse pak zmaga prizadetje,
 Vse poguma vsili čut.

In nobena noč imena
 Rodomila ne vtamni,
 Večna bode Samu cena,
 Vekoma Prešern živi.

Podgorski.

Austrije zvezda.

(Leta 1848.)

Tiho je morje, pokojni valovi —
 Austrija prosta se na-nje spustí;
 V sredo veslajo prederzni sinovi,
 Belo je jadro svobodno derví.
 V plahte vetrovi se černorumeni
 Vpirajo v Austrije vzdignjeni znak;
 Jadrica mnogih narodov zverstene
 Barvic se trojnih razvijajo v zrak.

Jasno nebó na vse kraje obzira,
 Zvezde svetilne čez doljni obok —
 Znamnje mornarju tihotniga mira,
 Vgasne oblakov kipeči prtok.
 Zbuda se v brezdnu pokopane tmine
 Silne nevihte grozivni vihar,
 Gromi potresajo neba višine,
 Vžiga oblake bleskeči požar.

Burja pritisne — odterga zastave
 Belo-rudeče-zelene obé;
 Samka derži se zastava še Slave,
 Glasno vihra nad serdito morje;
 Černi tak noč se, ko zadnjiga dneva
 Svit bi zakrila za vekomaj tma,
 V brezdno viharjev tam Austrija reva
 Jadra v nesreče goljživga morjá.

Kerma odtergana — plahte razsnete —
 Šibka vpogljiva drevesni trikom —
 Austria kliče mornarje v sveté,
 Splaši boječe prebližni razlom.

Moči krog čela naras jo že valni,
 Mrazi v serce občutenje strahot;
 Orel se vzdigne iz barke dvoglavni,
 Poje čez morje strašivni krokot.

Venec zelen ga iskát je poslalo
 Tje na brodiše v zaupanja kraj,
 Kje nje rešenje, de bode spoznala,
 Z vencam odkod kadar pride nazaj.
 Bog ve, kdaj pride, — vihar zaderžuje
 Čez silovitno morje mu zagon,
 Mu perutnica preveč omaguje,
 Žulil jo dolgo je sužnosti spon.

Malo potihne valovje, in žara
 Blesknjiga zôpet se zjasne morjé,
 Milo obličje razsveti se Cara
 Oču nebeškemu zdiha željé;
 Gori, le gori pomoč je revšina,
 Kjer je vsih kraljev kraljevi Gospod.
 Ljudstev obljava je tvojih goljživna,
 Eden le zvest je — te rešil bo rod.

Tak govorila slovenska Zibila:
 Blesk otemnil ti žarečih bo kron,
 Družba služabnikov se razkropila,
 Svitek hrupeči opadil tvoj tron.
 Naroda — malo do zdaj ga cenili
 Dedi so tvoji, pa bil jim je vdan —
 Bodo sinovi te zgube rešili,
 Peljal prijatelj v prestolni te stan.

Bliža spolnjenje se; dosti terpljenja
 Mati tud njih je prestala krivic;
 Dan bo obema zazoril rešenja,
 Zora zjasnila noč, mater temnic.

Z neba pa blagoslov prišel bo zmage,
Zmaga v svobodi, v pravici je mir;
 Vsigamogočni razdražene vrage,
 Vkrotil bo tebi nevarni prepír.

Zopet raztegne se blisk čez nebesa,
 Grom se sedmeri oglašá 'z noči;
 Avstrija trudniga iše očesa,
 Zvezde nikjer ji zagledati ni —
 Kar iz oblakov grozivnih prikaže
 V jugu *rešivna se zvezda* svitlá,
 Avstrija! jadraj za njo, se ne laže,
 Ona te pelje z goljživga morjá —
 „Že močen na morju
 Ilirjan je bil,
 K' se ladije tesat
 Je Rimic vučil . . .“

L. Toman.

III. P O D U Č I V N E.

Novice braveam k koncu leta.

Habete sal in vobis et pacem inter vos.
 Marc. IX. 40.

Z Bogam bravci novic na potu prihodnjiga leta!
 Blag vam ostani spomin, upanje vam za naprej.
 Kar govorile smo petkrat deseterno in trikrat,
 Bodi rečeno v korist rodu, domovju, in vam,
 Bodi ko zernja izmet, poženi obilno klasovje.

Rekle bi, zvesto da smo namembo dosegle tečaja,
 Tode služabnici molk, sodba spodobi se vam.
 Sodite! Scer dovolite nam sledeče besede,
 Dobro prevdarite jih, vredne pomislika só;
 Če bi še manjkalo kaj, iz lastniga blaga dodajte.

Bogu dušo in vest, vladarju zvestobo do smerti,
 Veri zaupa poklon, glasu zakona posluh,
 Starosti čast, mladenču poduk, otroku ljubezen,
 Ženi prijazno pomoč, bratu Slovencu objem.
 Vezi edinstva krepost, — so naše perve naročbe.

Marno pogledjte po tem na polje slovenskiga djanja,
 Mnogo ledine je še, mnogo je križama rok.
 Ganite jih, otrebite mah domovini do jedra,
 Duhe zarotite v beg dvombe, nemarnosti, tmin,
 Dvignite serčno zaklad slovenskiga dlana in uma.

Svetu pokažite lik domače navade in misli,
 Biti slovenske kervi, bodi Slovencu ponos.
 Spomnite se imenitnosti del pokojnih očetov,
 Cenite vrednosti scer roda sedajnega tud;
 Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo,
 Kar je najetiga v njem, dajte sosedu nazaj.
 Kinčite ga iz lastne moči, iz lastniga vira,
 Jasno ko struna bo pel, zvonu enako donil,
 Pričal vašo modrost na desno, na levo narodam.

Res je začetek trud, okorna beseda detinstva,
 Tega ne vstrašite se, moč neizmerna je sklep.
 Volja poprav vam bodi in skerb, izida ni dvombe,
 Glejte ta hrast košat, hrastič očetu je bil,
 Zakon natore je tak, de iz maliga rase veliko.

Nepomenljivo leži nevažna peška na grivi,
 Nekim otroku iz rok padla nevedama je;
 Kliti začne, narase drevo, se kroži, se širi,
 Krona mu prostre se v zrak, jablan na grivi stoji,
 Važno devet rodovin z obilnim sadjem previdi.

Mlada zaveržena dva pobegneta v hrib aventinski,
 Reven osnujeta stan, komaj pastirju se vdá.
 Dvigne se stan, premeni se v grad, se množi, se krepi,
 Žezlo prime deržav, morja si skuje trizob,
 Roma ponosna sloví, kraljici zemlja se vklanja.

Tako iz maliga stvar narase velika in slavna,
 Volja se zbudi tedaj, truda ne strašite se.
 Krasno bo sad slovenske reči ob uri dozoril,
 Gani se verli ratar! sin bo veselo sejal,
 Cvetju se čudil unuk unuka unukove žetve. I. Koseski.

IV. SATIRIČKE.

Nova pisarija.

UČENEC.

„De zdej, — ko že na Krajnskim vsak pisari,
 Že bukve vsak šušmar daje med ljudi,
 Ta v prozi, uni v verzih se slepari, —
 Jez tudi v trop, — ki se potí in trudi,
 Ledino orje naše poezije, —
 Se vriniti želím, se mi ne čudi.
 Prijatelj! uči mene pisarije:
 Kakó in kaj ušeč se Krajncam poje,
 Odkri mi proze naše lepotije.“

PISAR.

„Ak so pisar postati želje tvoje,
 Moj zlati uk poslušaj in zastopi,
 Zapiši terdno ga v možgane svoje!
 Ak hočeš kaj veljati v našim tropi,
 Besed se plujih boj, ko hud'ga vraga,
 Ak kos si temu, koj na perste stopi.
 Naj proza tvoja bo lepote naga,
 Minerve nič ne prašaj, poj po sili,
 Pisarjam proza bo, in pesem draga.“

Češ biti v krajnskih klasikov številí,
 Debelo po gorjansko jo zarobi,
 Vsi homo tvojo čast na glas trobili;
 Ak rovtarske vezati znaš otrobi,
 Nov Orfej k sebi vlekkel boš Slovene,
 In pozen vnuk poroma k tvoj'mu grobi.
 De krajnšina zaklad ti svoj odklene,
 Zapusti ročno mestne mi sosede,
 Tri leta pojdi v rovtarske Atene.“

UČENEC.

„Al žlahtne krajnske tam cvetó besede,
 Kjer govoriti dosti več ne znajo
 Pastirji samski, ko imena čede?“

PISAR.

„Tam, kjer po stari šegi še drekajo,
 Kjer ne zmajejo dost, al nič jezika,
 Besed nemškvavcov gerdih ne poznajo.“

UČENEC.

„O srečne rovte! v vas me iti mika:
 Al se bojím per rovtarji, per kmeti,
 De bera besedí ne bo velika.“

PISAR.

„Pečene, ljubčik! pišeta na sveti
 Nikomur niso v gerlo perletele;
 Brez truda večno se ne da živeti.
 Besede zrašene, besede zrele,
 Ne v rovtah, po planjavi ne kmetije,
 Nikjer ne bodo ti na nos visele.
 Poslušaj ga, kakó jo on zavije,
 Jezika sol, lepota, de le zine,
 In pravo ti vezanje se odkrije.
 Tam pul'jo besedí se korenine;
 K tem deni konce: ača, išče, uha,
 On, ovka, ovec, druge pertikline,

To terdno skupej zvari; permaruha!

Lahko boš v kozji rog ugnal Slovence,
In proti tebi bo Dobrovski — muha.“

UČENEC.

„O zlati uk! adijo mestne sence!

Apolon drugi bom jez sred kozarjov
Si v rovtah pletel nevmerjoče vence. —

Al naše ljudstvo nekdej ni oltarjov

Minerve in Apolona imelo,

Od gerških, od latinskih so pisarjov

Dobili starši učenost v deželo,

In z njo besede ptuje; — razodeni,

Al saj se bode tih poslužiti smelo?“

PISAR.

„Bog tega varji! po nobeni ceni,

Jezika naš'ga z njimi ne ognusi!“

UČENEC.

Sej tudi drugi to storé Sloveni;

Sej vemo, de turčuje Serb, de Rusi

Tatarijo, Poljak de francozuje,

De včasih verli Čeh nemškvati musi.“

PISAR.

„Lej, v knjigah njih je toľkanj lul'ke ptuje

Med lepo, čisto Slavšno zasejane,

De je noben purist več ne izruje;

Al bukev naše Krajušne spakedrane

Pešičico denimo na ognjiše,

Prerojen Fenis čist de 'z ognja vstane.“

UČENEC.

„Čmu bo nam, prašam, pražno pogoriše?

Al mutasti počakamo zijali,

De 'z njega zrasede novo besediše?“

PISAR.

„Slovensko lul'ko bomo rešetali,

Hranili dobro zerno, in kar zmanjka,

Iz svojih bomo to možgan' dodali.“

UČENEC.

„Te čudne zmesi stariga ostanka
In iz novink Slovenec v Koratani,
Ne bo razumel Štajarc ne Ljubljanka.“

PISAR.

„Gorjačarji, tatovi in cigani
Po svojim govoré; kogá za silo
Nam v bukvah jezik svoj imeti brani?“

UČENEC.

„Gorjačarsko, cigansko kaj berilo
Bo čudno vam pisarjam pomagalo,
Ak bo se vse drugači govorilo;
Samí svoj uk spoštujete premalo,
Več ptujk clo tebi, ne zameri, vjide,
Zakaj bi se jih moje žnablo balo?“

PISAR.

„To govori se, kar na jezik pride,
Pogovor, ko na všesa več ne bije,
Ko zjutrejna se megla v nič razide;
Kar v bukvah je natisnjen'ga upije,
To bratec! med učene gre linguiste,
In priča od jezika lepotije.
Slovenci bodo brali bukve čiste,
Ak nas ne hval'jo, naj me vzame zloidi!
Cel svet posnemal kranjske bo puriste.
Kar nočte vi umeti k svoji škodi,
Kar ne dopade vaši slepi buči,
Častili hodo pozni to narodi.“

UČENEC.

„Peržgal si, mojster! žark mi nove luči;
Na delapust de sodniga jez dneva
Slovím; še to, kaj pel bom, me podučí!“

PISAR.

„Horaci dulce et utile velevala,
Kaj prida sliš'jo všesa naše rade;
Nam utile je zerno, dulce plevala.“

UČENEC.

„Romance zdej pojejo in balade,
Tragedija se tudi nam obeta,
Sonete slišim peti pevce mlade.“

PISAR.

„Od mene pesem vsaka je prekleta,
Ki nima prav slovenskiga imena,
Naj še takó prijetno bo zapéta.
Ljubezen poje pevcov tih Kamena,
Jeziku dela ino sercu rane,
V gerdobe strela treši naj ognjena!
Balade u Čebelici izdane,
De bi se te med nami zamorile,
Tragedije ostale nam neznane!
De bi Krajnice strupa 'z njih ne pile,
Ljubezni sladke, ki serce zapelje,
Bi z Romejovo Juljo ne čutile!“

UČENEC.

Res škoda bi bilo, zdej od nedelje
Do druge šestkrat se serce uname,
Je šega, de kdor pride pred, pred melje!“

PISAR.

„Balade pet' je mlatva prazne slame,
Je reč pohujšljiva in zapeljiva;
Lenoro bere naj, kdor ne verjame.
Romanca je z tragedijo škodljiva,
Teh in sonetov in zdravljič ne piši,
Sovraži vse té Muza sramožljiva.
Poj rajši to, kar treba je per hiši,
Za hleve treba, treba je na polji,
Poj tó, kar kmet in meščan z pridam sliši.“

UČENEC.

„Bog ti zaplati uk, po tvoji volji
Bom pel: gòsence kaj na repo varje,
Kak perdeluje se krompir nar bolji;

Kakó odpravljajo se ovcam garje,
 Preganjajo ušivim glavam gnjide,
 Loviti miš' učil bom gospodarje."

PISAR.

"O, zlati vek zdej Muzam krajnskim pride!"

F. Prešern.

V. BASNE.

Lisica s kužetom.

Žalostno ječi lesica;	Sedem dni še ni minilo,
Bliža se poroda dan!	Sedem mladih že dobi,
Djat' ne vé se kam s'rotica,	Vse kakó se bo zredilo,
Tak skerbi jo mraz strašan.	R'javo mater zlo skerbi.
K postlji priti se prederzne—	„Prošnja moja še edina,“
V gorki hišci spi zobak—	Prav' rijavka, „daj ostan'“,
Milo prosi: „rod mi zmerzne!	De spregleda saj mladina,
Daj mi post'ljo, bod' krotak!“	Hvalo potlej hočem dat'.“
Varh ponočni vsmiljen reče:	Spet dovoli kuže vsmiljen';
„Smeš ostan' de porodiš,	Mar lesice bi poklal!
Hitro, čas ko ta preteče,	Doma pušat' ne bil siljen,
Gnjezdo si drugej poiš!“	Bi goljfico bil poznal.

Zdaj močne rekó lesice:

„Ker si bil poterpežljiv,

Treti noč' mo ti košice,

Beži! de ostaneš živ.“

C.

Kopuna u kurnjeku.

Jetnika zdihvala	Vsak dan potehtuje
V kopunjeku sta,	Par Lenart, jedun,
Mast en'ga obdala,	Roten obleduje
Drug suha ferska.	Dopitan kopun.

Ti, merha debela!
 Klal jutro te bom,
 Bi ritati jela,
 Poderla si dom.

Suhota rešila
 Ni golih kostí!
 Dva tedna minila,
 Verten rumeni!

Nesreče tolstjaka
 Kostjak se ni bal:
 Kdo mene drobnjaka
 Bo v gerlo jemal?

Jezi požeruha
 Trositi prosó:
 Gre v dno mu trebuha
 Kopunče pustó.

* * *

Sim bogat, premožen,
 Pervabim volka,
 Sim reven, ubožen
 Davit' ne nehá.

S.

Mravlja s kobilico.

Po leti skerbnó
 Se mravlja močnó
 Za kruhek potila,
 Na kupe nosila
 Si hrano drobnó.

„Ti, beba! kaj veš?
 Še tega ne vmeš:
 O kresi gre peti,
 Veselo živeti
 Braniti ne smeš.“

Kobil'ca cverči,
 Mar delat' ji ni,
 O soncu vriskala,
 Ni jenjati znala,
 Le v petji živi.

Natora zaspí,
 Se sneg prevali,
 Kobil'co izstrada;
 Obleda od glada,
 Boleha, medli.

Preglasno mravljá
 Pobara derzná:
 „Kaj, ti pa ne spravljaš?
 Se le obotavljaš?
 Bo zima strašná!“

Do mravlje prišlá,
 Presuha, tenká.
 Des' milo prosila,
 Nič ni si dobila,
 Ozmirjana bla:

„Jez vrednim delím,
 Lenuhe podím;
 Po leti si pela,
 Sred mojiga dela;
 Pa pleši po zim'!“

Medved per čebelah.

„Duh perjetni sterdi vaše
 Se izlil je v gozde naše,“
 Je čebelam medved djal.
 „Ker timu je zoperstati (D
 Mogel nisim, perhlačati
 K' vam na pot sim se podal.
 Prosim torej prvošite
 Meni to, in bit' pustite
 Tukaj mi per vas
 Le en majhen čas.“

Na to žalosten počene,
 In na spredne tace dene
 Od željah težkó glavo;
 Voha sterd in ogleduje
 Njih panjove, ter zdihuje,
 Nek čas miló sam z sebó :
 „Oh de b' mogel k njim le priti,
 Mogel ogenj si vgasiti,
 Ki, de sterd bi pil,
 Vnel je mene bil.“

Na to se prikloni niže,
 Po vsih štirih plazit' bliže
 Ko panjovam se začné.
 Pride, liže krog žerela;
 Al ko vidi to čebela,
 V jezik pičila ga je.

Zdaj, ko jezik mu oteka,
 On rijove ino veka:
 „Oh, kak britka smert
 Mi je sladka sterd!“

Ali komej se ozdravi,
 Spet sterd lizat se napravi,
 Spet iz gojzda perrenči,
 Spet k panjovam grede bliže,
 Spet on voha, spet on liže
 In se mamit' ne pusti.
 To prevzetniku čebele
 Varne za hudo so vzele,
 Vse vkup vanj zleté,
 In ga oslepé.

Medved! povej, kaj je bilo,
 Kar ti je oči steknilo?
 „Sladnost! sladnost!“ zarenči.—
 Vbogi revež, ti se meni
 Smiliš! Al, oh! niso eni
 Ti enaki zmed ljudi?
 Tim, tim medved! ti renčati
 Nikdar nimaš prenehati:
 Sladnost oslepi,
 Umne tud' stvari!

Glubi ali prazni klas.

Že mi bil je žetve čas,	Naj bi tvoja glava zern
Vklonjen stal je žita klas;	Kakor naša polna bila —
Eden le vzdigaval glavo	Pač bi se čez drugo stern
Čez tovarše je gizdavo,	Tak ošabno ne bi vila.
In se s tim napihoval,	
De je tako ravno stal. —	V buči prazni — to uči —
Pač, mu en tovarš je djal,	Silno rad napuh čepí.

Fabula.

Enkrat en prevzetni dečarec odjaše
 Po cesti z tak naglim kolopom iz paše,
 Da grive briščíjo po zraki in rep,
 Zpod kopit proč berni prah, kamen in črep.

Po varaši jaše on z velikim skokom,
 Zahuška veselo pod vsakim oblokom:
 Na ulici hitro se stečejo ljudi,
 No vsaki jašečem dečarcu se čudi.

Zadremljena zbudi se baba pijana
 Dirjočega mimo zagledne katana,
 Prestrašena reče: „O gospoda moja!
 „Ste vidli kak jaše Sankt-Juri pozoja?

„Bez ostroge, vuzde, brez žval in čapraka
 „Peklenskiga v zraki je dirjal lišaka.“
 Na to se kobila na kamen pokrukne,
 Puf! katana z herbta prek šinjaka smukne.

O Muza pomiluj, potuži, poklaguj!
 Kak sreča v nesrečo prehiti se z vagoj:
 Prevzetnjak ki hvalo svó komaj podehnul
 Žalostno se plače, da šinjak si spehñul. Modrinjak.

VI. NADPISI.**a) MORALNI.****Prava vrednost.**

Na ojstro ročico,
 Pošteno serce,
 Na bistro glavico
 Bom gledal vselé.

Potuhnjenec.

Potuhnjen dosti škodvat' zna,
 Če tudi ne klepeče;
 Počasa voda več bregá
 Udere, ko dereče.

Več bERNI, manjE ceni.

Je dosti kokotanja,
 Kokoši ne nesó.
 Je dosti blebetanja,
 Spolnenja nič ne bo.

Matiček.**Nežka.**

Jo išem, ne maram Ga išem, ne maram
 Za dote zlaté, Za usta sladké,
 Po rožcah ne baram, Po mestu ne baram,
 Prenaglo mine: Me mika polje.

Najt' zvesto dušico, Pijane mušice,
 Prijazne oči, Povsotnih oči,
 Razumno glavico Nevkretne butice
 Matiček želi. s. Se Nežka boji. s.

Hinavec.**Hinavka.**

Očitno obira Sladko perterduje,
 S' Tersata molke: Pohvali še slaj':
 Na skrivnim odira Tla rada kušuje,
 Sromake Auže. s. Opravlja še raj'. s.

Mladosti.**Bogatin.**

Tebi svet use obeta, Ne ve mi levica,
 Kar serce si poželi; Kaj desna poda:
 Varji brez sadú se sveta, Ne da nič desnica,
 Sad osreči, cvet slepi! s. Nič leva ne zna. s.

Cič v nič, delavec kruhovec.

Bil čiček premožen, Bil delavc ubožen,
 Zdaj vinarja ni, Zdaj v zlatih tiči. s.

Sleparija.

Taj tú, uni tamkej vpije:
 Svet je polen sleparije!
 Škoda, de nar bolj glaseči
 Tol'krat je slepar nar večí!

M. K.

b) DOGODOVINSKI.**KRAJNSKI NESTORČIK**

po

DOLNIČARJU.

Predgovorčik.

Nam Nestor slovini
 Pergodeb verstó,
 Ljublanske latini
 Dolničar lepó.

**August od Metljanov ranjen 32 let pred
 Kristusom.**

Če August uzeti
 Metula gradí,
 Ne more podreti,
 Tri rane dobi.

Možje v grad zaprejo
 Rod, sebe, žené,
 Sami grad zažgejo,
 Prah Rimcu pusté.

**Punt rimskih vojšakov v Ljublani 16 let po
 Kristusu.**

Ne plače dobila,
 Punt lakot budí;
 Kar luna temnila,
 Mrak punt ukroti.

Cesar Trajan verh gore Trajanske 102.

Dol' Dake Istranske
 Trajan pokori,
 Prek gore Trajanske
 V Rim vitez hiti.

Cesar Konstantin v Ljublani 331.

Bil v naši Emoni
 Car, prvi kristjan,
 Spet vid'jo Panoni,
 Rod bojda Slovan.

Svet Jerom rojen v Zdrenji sredi Istre 341.

Zdrenjanka rodila,
 Savk bojda rodú,
 Terg vojska razrila,
 Ni sleda domú.

**Cesar Teodoz prepodi Maksima od Emone
388.**

K nam Teodoz pride,
 Tirana podi,
 Naproti vse ide,
 Mladina, starí.

Atila Emono razvali 452.

Emone cvetilo
 Nam Atila kralj,
 Europe strašilo,
 Popalil, razdjal.

Sora, boj na sorškim polju 461.

Got Svave pobije,
 V stražišu leže:
 Kri bitnje oblije,
 Od bitve ime.

**Narzes, Justinianov vojvod, Ljublano gradi
554.**

Frankoni rojili,
 Grad Narzes gradi,
 Tu radi bi bili,
 Še Ljublana diši.

Samo, slovenski vojvod, vmerl 662.

Bil Samo slovinski
 Je vojvod močan,
 Strah Franski, Turinski,
 Široko slaván.

Z.

e) SATIRIČKI.

Čebelice pušicarjem.

Ko vsaka ni žival lesica,
 Tak vsaki ni napis pušica.

Pevcom letnih časov.

Kdor govoriti kaj ne vé
 On vreme hval' al toži;
 Kdor pevcov peti kaj ne vé,
 Od letnih časov kroži.

Nekim pevcem duhovnih pesem.

Res je duhovna, in res pesem ni vaša duhovna,
Duh praznote ki imá, božjiga prazna duhá.

Uzrok nezlatiga časa.

Prišli bi že bili Slovincam zlati časi,
Ak klasik bil bi vsak pisar, kdor nam kaj kvasi.

Zagovor.

Feriant — summos fulmina montes.

Naj misli, kogar bi pušice te zadele,
De na visoki verh leté iz neba strele. F. Prešern.

VII. UGANJKE.

a) NARODNE.

<p>1. Brez nogač sem roglač,
Celi hram nesem sam.</p> <p>2. Visel visi,
Čakelj čakljá,
Visel dol pade,
Čakelj popade.</p> | <p>3. Kdâ visim, tiho spim;
Kda letim, se glasim;
Ne gučim,* ne kričim,
Ne vrišim, ne germim,
Le bernim, no zvonim;
Vas budim, veselim,
Žalostim. Se velim?</p> <p>4. Zakerpana baba se v peči smodim,
Zgerbačena žaba iz peči bežim,
Razrezana kratko okrogla ležim
Omazana sladko po golti letim.</p> |
|---|---|

* Štaj. m. govorim.

b) NAUČNE.

Kdo vé imenovati stvar,
 Ki se s petimi čerkami pisar' ?
 Od zadaj in spredaj enaka —
 Pa k žalosti slednjiga čaka ;
 Nekter si jo sam oskerbi,
 Des' ravno se tud je boji.

* * *

Živa imam noge štiri, *mertva* tri
 Vgani, dragi bravec, kak se mi veli.

* * *

(LOGOGRIPIH.)

S peterim visoko leti;
 Brez perve te, bratec, boli;
 Če nima tud druge, pové
 Ti ženske prav lepo ime.

* * *

V *a* se marsikteri vjame,
 V roki *e* vsakteri nosi,
 Z *o* si človek milost sprosi,
 U pa zdravje večkrat vzame.

J. Dolinski.

PIESMOTVORI

DODANE IZ ILLUSTROGA.

DIO PIEVNI.

Molitva Jeremie proroka.

Spomeni se gospodine	Za gârlo nas silnik hudi
Što se nami, vaj, dogodi :	Potezaše, ko zvier plahu :
Ah razgledaj sa visine	Ni svakdanji naši trudi
Naš preteški prikor odi.	Željni pokoj nahodjahu.
Silnieh tudjin' vlast moguća	S Egiptom smo, jur pri grobu,
Naše plienit bitje ustaje :	I s Asirim mir sklopili;
Naše otčinstvo, naša kuća	Da bi našu praznu utrobu
Inostrancim podana je.	Maliem kruhom nasitili.
Sirote smo: jer nemilo	Bože, ne mi sagriešismo,
Otci naši märtvi ostaše :	Neg naši otci, kieh nije veće :
Udovičko u càrnilo	Sasviem time podnieli smo
Upale su majke naše.	Sve pedepse njih najveće.
Izmierenu suhiem zlatom	Na našoj se vidiè glavi
Vodu, vajmeh, mi pijemo :	Podložnoga oblast puka :
I pod silu jakom platom	I nitko nas ne izbavi
Pusta dârva kupujemo.	Iz njegovih tamnieh ruka'.

Jer zlotvorska sablja tamo
I pustinje zasiedaše,
Kruh neimasmu; neg li samo
U požudah duše naše.

Koža naša suha 'e sada,
I žestokoj slična peći
Cieć navale silna glada,
Ki nas hara gospodeći.

Kàrvnom rukom obiešeni
Poglavice ružno biše:
Ni kàrvnici nesmiljeni
Pred starcim se zasramiše.

Nepošteno mladce dilo
Osramoti velmi, i rasù:
Diecu gorko, i nemilo
Pogubili dàrvima su.

Nije na vratieh starca znana,
Nije tko pravdu činit haje:
Mladieh piesnik' družbaizbrana
Pri nevolji zamukla je.

Svaka nam se radost skрати,
Sàrca naša nemir uze:
I piesan se naša obrati
U žalosti, tužbe, i suze.

Izgubiše naši prami
Krunu, s koje sviatli bismo:
Vaj, i lele tužniem nami,
Pokli težko zagriešismo.

Eto naše sàrce plačno
Pečali se, boli, i gine:
Eto uživat sunce zračno
Nedadu nam mårkle tmine.

Jer Sionski vårh presveti
Poraziše smione guse,
Po kom puste sred goleti
Gladne kune šetaju se.

A ti o Bože, i tva dika
Božanstvena minut neće:
I živieti do viek vika
Tvoje slavno prestolje će:

Ah čemu ćeš pukom tvoime
Zaboravljen uvijek biti?
Da li ćeš nas po sve vrime
U nezgodah zapuštititi?

Obrati nas: i obratjene
Najt ćeš tvojoj pomne u hvali:
Povrati nam dni žudjene
Od početka ké smo imali.

I. Gjorgjić.

Psalm 93.

Većkrat griešnici živu za koje vrijeme bez pedepse, kao da previšnja pravda nehaje za ljudske krivinje, i kao da ne-čuje plač i tužbe nevoljnih pravednikah pritisnutih silom i nepravdom samosilnikah uzvišenih. Toga radi sveti prorok ovom

piesnom Božji súd progonjenim u pomoc zaziva, i kaže, da svemoguća providnost sve zna i vidi, da se uzteže do vremena, i da napokon pomaga pravedne, a opake satirá.

Trieskoviti Bože osvetni

Što se tajiš, što ckníš* veće?

Odkrij lice, ter izmetni

Oganj sárdčbe netárpeće:

Uzvisi se, Sudče od svita,

Vàrh prestolja plemenita.

Na oholih smienstvo opako

Težkom platjom daj zamienu:

Jer dokle će, jao, ovako

Stiecat griješnik slavu i cienu?

Dokle cvasti s čudi smione

Tko u zločah grezne i tone?

On iz ustah poplavicom

Rieči lieva ponosite:

On besedom zatočnicom

Mormoreći snahodi te:

Pače i još se na te prieči

Dielom hudjim hude od rieči.

Gledaj poraz naš čemerni,

Gdie kàrvnici biesni i hàrli

Snižili su tvoj puk vierni,

I baštinu tvú satàrli:

I razsuli u životu

Udovicu i sirotu.

Pridošaoce s mieštanima

Poklali su i posiekli:

I k tomu su medju njima

Priložili još i rekli:

Bog Jakobov niti vidi,
Niti pozna, tko ga uvridi.

Čujte vi, ki nesviestni ste:
Čujte pred svim pukom ódi:
Vi, kim duše prem nečiste
Nerazbořna siena obhodi:
I naučite, ká vašima
Bezumnost je pod riečima.

Da li Bog, kí izhitrio
Uši i ljudsku zenicu je,
Sliep i gluh se ostavio,
Ter nevidi, ter nečuje?
I što umárloj dao j' potrebi
On neumárli neima u sebi?

Da li Bog, kí narodima
Platjá svako krivovanje,
I ki uzdahnu svim ljudima
Razložito, razbor, znanje,
Neće vami zabaviti
Na nerazbor tak očiti?

Pravdo općena, ti proziraš
Iste naše misli u nami:
Ah jao, da ih nezamiraš
Prepunjene taštinami;
Pokli u našem sàrdcu što je,
Razmi (izvan) tebe, sve tašto je.

Blago onima, kim zrak Božji
Tvoj u sàrdce vik prionu:
Kih Ti uviežbá, i podloží
Prenarednom tvom zakonu;

Da pokoje kroz najdraže
Svaki uz tebe trud utaže.

Da počinu tvom u skutu,
Čim dni minu svim najgori,
Ter griješniku potisnutu
U dno pakla grob se otvori,
Jer ti ljubiš tvoj puk, i ti
Neć baštinu tvú pustiti.

Ti sad mučiš : vrijeme doć će,
Kad tva pravda s našom česti
Oglasit se očito će,
I na strašni súd zasiesti,
Za prigàrlit pod obranu
Pravovjernost poplesanu.

Tko da sa mnom podigne se
Prot zatočnom protivniku?
Tko da na boj stane, i strese
Nesmotrenom vlast griješniku?
Tko da pod moj stieg se skupi
Ter vojuje i neustupi?

Ah ne ini, neg ti od boja
Bože, i kralju preuzvišeni;
Jer da nebi pomoć tvoja,
Tolikrat me ká zasieni,
O malu bih u to doba
Nastanio se u dno groba.

Pače i nukan na grieh, ako
Rieh ti: Moj duh pada i gine;
Uzdárža me tajčas jako
Tvoja milost gospodine:

I množ bolih, kim tugovah,
Osladi me i obradova.

A kó čudo, da ti tada
Slobodi me od krivine:
Jeda li se tvoj priklada
Súd prestolju zle sudbine,
Kój zakon je čestokrati
Još i pravih potvorati.

Ona hita, tko kriv nije,
I pravednu kàrv osudi;
A ti, o čačko, sad i prie
Utočišće mé si svudi:
Ti má pomoć, ti svakdanja
Tvárdja i temelj moga ufanja.

Ti svu zlobu na zlobnike
Izvratit ćeš, kao dostoje:
Rasut će se oni u vike
Veličanstvom zloće svoje;
Kad ih ruka tvá primože,
Gospodine naš i Bože.

A sad draga sried romona
Pojmo diela slavna i dična
Od jedinstva nerazdiona
I od Trojstva nerazlična:
Da kao dosad, po sva lieta
Bog pohvalu stieče i srietá.

(Iz Psaltira prevedenoga po Ignaciju Gjorgjiću, štampanoga u Benetcih
lieta 1727.)

* Cknim = kasnim.

Utieha Ilirii.

(Prigodom proglašenja ustava Sárbskoga 1839.)

Ilirio, Bog je s tobom!
Stresi pepeo s tvoje glave:
Neplač' više sad nad grobom
Niekadašnje tvoje slave.

Vieruj, prazna rieč da nije:
Da se opet podić bude,
Bez krivine pao koi je
Pod udarcem srieće hude.

Sladka čuvstva od pokoja
U vieke ti biehu mila,
A na kárjav zanat boja
Viekoma si ti mårzila.

Voće sadit, stado pasti,
Grade zidat, piesne pieti,
Ine dike, ine slasti
Nisi znala na tom svieti.

Lakom Rimljan, Frank nemili,
Hun pakleni, Turčin smieli
Raj tvoj jesu razorili,
Al ti nisu slavu oteli;

Jer ne hrabrost, već bezbrojni
Potlači te broj njihovi, —
To Metula zidi bojni
I Kosovo svietu slovi:

Znak, i u našeg da je puka
Moć velika, prem plug vodi,
Razbojnička kad mu ruka
Žudi podat smårt slobodi!

Nu čemu bi tvoja snaga?
Nie Solina, Sisak pade,
Od Metula nima traga,
Ture plieni sárbske grade.

Ali ni zlo viek netraje,
Zla i dobra srieća leti:
Novi dan ti sad nastaje,
Sunce i tebi opet sveti.

Što ti otè nebrojeni
Broj dušmanah, sve to će ti,
Sárb i Horvat sjedinjeni,
Vieruj, natrag još donieti.

I starom će slavom ime
Opet sinut *Ilirie*
I dičit se rod tvoj njime,
Kako se je dičio prie.

Zato stresu pepeo s glave,
Ilirio, i nad grobom
Niekadašnje tvoje slave
Neplač' više: Bog je s tobom!

D. Demeter.

Jeka od Balkana,

ili

Suze bugarskih, hercegovačkih i bosanskih Hristijanah.

Svemu svietu svitje zora,
 Kod Balkana nema dana!
 U sried gorcieh suzah mora
 Gori, gori, ljuta rana,
 Koju robstvo zadadè.

Robstvo hudo, robstvo kletu,
 Kad će tebi svārha biti?
 Kad će sunce blago i sveto
 Od slobode se roditi,
 Da prosvietli mārku noć.

U najdaljoj svieta strani
 Već istine i slobode
 Dan dopire. — Veće brani
 Od Čarnacah divlje rode
 Svete pravde zlatni štit.

Samo gore od Balkana
 Od vapajah tuge ječe,
 Gdie slobodi nema stana,
 A verige robstva zveče,
 Koje vežu *Hristjana!*

U zabitne svieta strane
 Slovo već se širi viere,
 Da spasenja sunce grane
 Sveme svietu, — da neviere
 Konac jednom nastane.

Nu vriemena gdie u davna
 Spasovo se slovo čuše,
 Gdie davnosti diela slavna
 Ugled jesu kriepeke duše:
 Tu se ruši viere stan!

Čuj me dakle otče blagi,
 U kôg krilu svi su sviati
 Koi vid mi dadè dragi,
 Da istinu mogu zrieti, —
 Tvôga stvora sliši plač!

Na kamenoj evo stini
 Bugareći Bugar siedi,
 U zdvojenja strašnoj tmuni
 Ufajući k tebi gledi:
 Gospodine smiluj se!

Srodne puke daj prosvieti,
 Težku biedu da poznadu
 Svoje bratje; — te ih sieti,
 Da izpune našu nádu,
 Da nam dadu slobodu.

Čujte puci! Slave sini,
 Kè junačka majka rodi.
 Nij' vam sàrdce nalik stini
 Od kamena, da vam godi
 Bratje vaše nevolja!

Spomenite vaših dieda'
 Slavna diela! . . . Da ljubite —
 Viečni Bog vam zapovieda —
 Vašu bratju. Izpunite
 Puci, — božju zapovied!

Stare moći dajte od sna
 Probudite!... Evo slave!
 Neuvehla, blagonosna —
 Za viteške resit glave, —
 Došti evo lovora!

Ustanite puci oda sna!
 Poslušajte, kako cvile
 Sitna dietca; (nije basna!)
 Kako turske divje sile
 Kćercu majci otimlju.

Od Mostara tužne glase
 Poslušajte.... U sried zime
 Siedi starci kako kvase
 Gore kàrvju; kako ime
 Zahman sinka nariču.

Ime sinka, koi bliedi
 U tamnici, ili u grobu.
 Majku čujte, kâ prám siedi
 Tàrgajući divjem robu
 Kletvu neba dozivlje.

Mlado čedo, gle! zavito
 U povojih ledna sniega,
 Pokraj majke tu pokrito.
 Smàrt uljulja nju i njega
 U kolieyeci od leda!

Boso, gladno i brez ruha
 Tuj u majke plače jedne
 Njih petero... „Doj nam kruha!“
 (Sirotice viču biedne)
 „Tri smo danka bez kruha!“

„Oj dietčice, danas samo
 „Počekajte, dok se domu
 „Povratimo.... Skoro tamo
 „Kraj će biti vieku ovomu
 „Od nevoljne žalosti!“

Tako nádom majka pita
 Gladnu dietcu. — Sinak mali
 Ponajludji nju zapita :

„Turčin kuću nam upali. —
 „Gdie je sad naš, majko, dom?“

Biednoj majci tad niz lice
 Gorcieh suzah potok teče. —
 Gledeć tamo gdie zviezdice
 Noću sjaju, tužna reče:

„Tamo .. dietco .. naš je .. dom.“

Svemu svietu svitje zora, —
 Kod Balkana nema dana!
 U sried gorcieh suzah mora
 Gori, gori, ljuta rana,
 Koju robstvo zadadè!

Aleksandro! dobitniče
 Od Perzie!... *Kastriotiću!*
 Kôg junačtvo i Turci diče...
 O vitežki *Kraljeviću!*
 Od Prizrena sunašce!

Sjajne zvezde bolje dobe!
 Vlast nad kojim nema tmina,
 Otvorite vaše grobe!...
 Gle!... *to vam je domovina!*

U verigah tužni rob!

Aleksandro, čordu hvati!
 Kastriotić! Kraljeviću!
 Vito kopje i mač láti,
 Te pokušaj svaki sriću,
Po niekdašnjoj navadi! Ognjoslav Ostrožinski.

Slepac na saborima sedeći.

(Narodna.)

Mili Bože na svemu ti fala!	Tak' ovako ne gledali!
Mili Bože i nedeljo mlada!	Slepa čeda ne imali
Mili Bože, pomози svakome,	Ni u domu ni u rodu,
Svakom bratu i dobru junaku,	I u svet ga ne spremili,
Koji ore, pa sirote hrani,	Kano mene moja majka
I sirote, i čarva i mrava.	Što je u svet opravila
Darujte me, hranitelj!	(U neznanu tudju zemlju,
Hranitelj, roditelji;	A za tudjim očicama),
Darujte me, bratjo moja	Da se bijem i prebijam
Plemenita i čestita!	Od nemila do nedraga,
Bratjo moja milostivna!	Kao voda o bregove. —
Nemojte me prolaziti,	Vidiš, brate milostivi!
Moga dara pronositi,	Mene vode tudje oči,
Moga dara ubogoga,	Mene hrane vaše ruke,
Ubogoga, malenoga;	Vaše ruke, težke muke,
Krajcara je malen darak,	Ja sam željan bela sveta,
Al' golema zadužbina;	Bela danka, žarčka sunca,
Već podeli i nameni,	Žarka sunca i meseca,
Svoje mártve sve spomeni;	I po svetu pogledati,
Molit ću vam molitvicu	I sve brate oko sebe,
Za sve kuće dobre sreće,	Čarne zemlje izpred sebe,
Za težaka i volaka,	Vedra neba iznad sebe. —
Za putnika i vojnika,	Mene vode tudje oči,
Za pastira, granatira,	Ja s' ne mogu sam pomoći
Zarad' djaka učenika,	A bez vaše desne ruke
Radosna mu majka bila!—	Niti mogu uzorati,
Darujte me, mila bratjo!	Niti mogu uzkopati.

Što su vama beli dani,	Iz tavnice izvoditi,
To su meni tavnne noći,	Ja slepoće ni do veka,
Tavnne noći bez meseca.—	Ni do časa umārloga,
Vidiš, brate, sužničara,	I do konca samārtnoga.
Sužničara, tavníčara,	Slepoća je težka muka,
Jer ne vidim bela danka,	Težka muka, težka patnja.
Težke pute da putujem,	Vidite me očicama,
Težke brode da brodujem;	A čujte me ušicama,
Nit' kog znadem, ni poznajem,	Darujte me ručicama
Već se bijem i prebijam	Zarad' danka današnjega,
Od dārveta do dārveta,	Zarad' vaše dobre sreće;
Od kamena do kamena,	Srećice se nanosili!
Od nemila do nedraga,	Lepa žitka naživili!
Kao voda o bregove.	Dobre sreće nahodili,
Sužan će se oprostiti,	Dobre sreće, lepog zdravlja!

DIO PRIPOVEDAJUĆI.

Opis železnoga veka.

Nasta od mieda tretje doba,
 Kad počeše bivat hudi
 I na boje hārilit ljudi,
 Još nepuni svakih zlobah.

Al gvozdeno zatim vrime
 I gvozdeni plod se ukaza,
 Iz paklenih došao jazah
 Sviet raztrovat griesi svime.

Tada kriepost svaka uteče,
 Čast potamni, umre viera,
 Nebi istine već nigdiera,
 Sram se ukloni na daleče.

A u njih miesto sve najhudje
 Zloće obstrieše sviet bez miere,
 Sile, zasiede, i neviere,
 Varka i pohlep zal na tudje.

Tad pomorci jedra smiona

Razriešiše vietru plahu,

Kad još dobro nepoznahu

Strašnu oholost mora siona.

Dreva, koja malo prie

Biehu zelen dub od gorah,

Staše morskih sried prostorah

Iskat svoje tad pogiblje.

Ter se umarli već nehaje

Med valovi strašne smarti,

Suprot kojoj nagli i sarti

U daleke brodeć kraje.

Zemlja, ká prie biše občena

Jak sunčana svietlost svudi,

Za lakomost zalih ljudih

Bi na diele razlučena.

I ne samo da bez zlobe

U nje se iskaše hrana draga,

Njoj umarli željni blaga

Usarnuše sried utrobe.

Da ponuda zla svakoga

Na svietlo se zlato objavi,

Ukopano po naravi

Kraj ponora paklenoga.

Još i gvozdje pride na to,

Ter se spozna tad najprie,

Gvozdje od zlata nemilie,

A od gvozdja štetnje zlato.

Izliezoše bojne sprave

S zlatom, s gvozdjem ké vojuju,

Da mir svaki podušuju

Sried pučine, jaoh, kârvave.

Gvozdje i zlato sviet u smetje

Postaviše; š njih zlo svako,

Š njih življenje nasta opako:

Ali zlato hudi veće.

Grab'žom živit svak nastoi,
 Nije vierna priatelja,
 Od tudjega kleta želja
 Ljudske sviesti veže i svoji.

Slobodan se tim nepravi
 Od svojega svekârv zeta,
 Jaoh, prokleta zlato smeta,
 Da med bratjom nij' ljubavi.

Muž pogubu motri gorku
 Ženi svojoj, a ona njemu,
 A maćeha mâržećemu
 Spravlja otrovi svom pastorku.

Prie vriemena sin pun zloće
 Otcu svomu broji lita,
 Ter se toli napried hita,
 Da mu život skratit hoće.

Svud naraštjaj vrie nepravi,
 Zemlja je kârvju sva polita,
 Sveta pravda i čestita
 Sviet napokon i on ostavi.

Iz Zlatarićeva neštampanoga prevoda pretvorah Ovidiovih.

Neblagodarni sin.

(Narodna.)

Rodi majka devet posobacah,
 Izrodila, pak obudovila,
 Sve i majka udova hranila,
 Na preslicu i desnicu ruku,
 Odhranila, osam izženila;
 Kad je stala devetog ženiti,
 A on majku u goru odpravljâ:
 „Idi majko, u goru zelenu,
 „Tu će meni sad svatovi doći,
 „Pa će s' na te svati sagaditi,
 „Jer si ti već stara kârmeljiva;

„Idi, majko, u goru zelenu,
 „Eda bi te namerilo zverje.“
 S' štakom majka u goru otide,
 Putem iduć' grozne suze roni.
 Sretoše je dva mlada putnika:
 „Ta Boga ti, ti starice stara!
 „Kud si tako rano uranila?
 „Uranila, da ti bereš bilje?“
 Majka plače, ne mož' da govori,
 Jedva plačuć' ovo probesedi:
 „Rodila sam devet milih sinah,
 „Devet sinah, devet posobacah,
 „Izrodila, pak obudovila,
 „Udova sam sve odhranila
 „Na preslicu i desnicu ruku;
 „Osam sam ih izženila majka,
 „Sad sam stala devetog ženiti,
 „Deveti me u goru odpravlja.
 „Ne bi l' mene izjelo zverinje.“
 Ali vele dva mlada putnika:
 „Vrat' se natrag, ti starice stara,
 „Te ti vidi tvojih devet sinah.“
 Kad se majka natrag povratila,
 Devet sinah devet kamenovah,
 Devet sinah devet ljutih zmijah;
 Pak se zmije po kamenju vijū.

Početak bune na dahije.

(Narodna.)

Puče puška niže Beograda,
 Dade glase niz tijo Dunavo;
 Druga puče ukraj Dubokoga,
 Dade glase pokraj vode Save,
 Pokraj Save, Šabcu na krajinu;

Tretja puče usred Šumadije,
 U Topoli selu plemenitu,
 Dade glāše po svoj Šumadiji:
 Uzdiže se butun Šumadija
 I pred njome Petroviću Gjorgje,
 Zadārma se turska carevina,
 Začudi se sedam kraljevinah,
 Da što radi mlada Sàrbadija.

Kresnica.

Trudnom svietu noć na lice
 Vargla biše sienu blidu,
 Da od ljubezni potajnice
 Na svoj tančac zvezde izidu.
 Ja ljubicu kod nje dvora
 U zabitnoj čekah strani,
 Kad nje u miesto, s gar s prozora
 Bi mi dodan list pisani.
 Mrem od želje za prie znati,
 Što mi piše má jedina:
 Nu môj želji svārhu imati
 Nenavidna brani tmina.
 Nie pomoći: izza gorah
 Jasni miesec još neizteče:
 Svieće rajskih od prostorah,
 Zvezde, su mi predaleče;
 A želja me nuka i blazni
 Tak, da skrovna draga slova
 Proštio bi bez bojazni
 Na plamenu od trieskovah.
 Ali u cvietju, i u travi
 Sriećnom sgodom meni tada
 Krilata se zvierca objavi,
 Spred zlatjena, svetla ozada:

Ulovih ju, i nad svime
 Taj lov dâržah dražji od zlata;
 Ter njim svietlit nauči*me
 Moja ljubav domišljata.

K pismu ju prinieh, i po njemu
 Pomno vodeć plam krilati,
 Na tom zraku živućemu
 Sve razvidieh, što htjah znati.

Ah! da ti je uvijek hvala,
 O svietnjače pregizdavi,
 Od livadah zviezdo mala,
 Drobna iskro od ljubavi.

Nemogu te neg hvaliti,
 Liepa zvierce, hârnom piesni,
 Čim dostoja pomoć biti
 Nepokojnoj moj' ljubezni.

Urešenje nepriprosto
 Ti si od lieta po naravi,
 Dielak sunca, za njim osto
 Za razgovor cvietju i travi.

Pred tvim zlatom zlato krije,
 I sobom se zlato srami:
 Tvoj plam zlatni u tebi je,
 Ko u pârstenu dragi kami.

Od zemlje si ti zenica,
 Dan, ki leti simo i tamo;
 Slika mudrieh dievojčicah,
 Ké se u noći kažu samo.

Sveg kušala cić dobrote
 Dragu radost, zvierce draga,
 Mednom rosom doilo te
 Milo nebo, zemlja blaga.

Knez Lazar i Miloš.

(Narodna.)

Slavu slavi sàrbski knez Lazare
 U Kruševcu miestu skrovitome,
 Svu gospodu na sofru sedao,
 Svu gospodu i gospodičiće:
 S desne strane starog Jug-Bogdana,
 I do njega devet Jugovičah;
 A s leve Vuka Brankovića,
 I ostalu svu gospodu redom;
 U zastavu vojvodu Miloša,
 I do njega dvie Sàrbske vojvode:
 Jedno mi je Kosančić Ivane,
 A drugo je Toplica Milane.
 Car uzima zlatan pehar vina,
 Pa govori svôj gospodi sàrbskoj:
 „Kome ć' ovu čašu nazdraviti?
 „Ako ću je napit' po starištvu,
 „Napit ću je starom Jug-Bogdanu;
 „Ako ću je napit' po gospostvu,
 „Napit ću je Vuku Brankoviću;
 „Ako ću je napit' po milosti,
 „Napit ću je mojim devet šurah,
 „Devet šurah, devet Jugovičah;
 „Ako ću je napit' po liepoti,
 „Napit ću je Kosančić-Ivanu;
 „Ako ću je napit' po visini,
 „Napit ću je Toplici Milanu;
 „Ako ću je napit' po junaštvu,
 „Napit ću je vojvodi Milošu.
 „Ta nikom' je drugom napit' ne ću,
 „Već u zdravlje Miloš-Obilića:
 „Zdrav Milošu, viero i neviero!
 „Pàrva viero, potonja neviero!
 „Sjutra ćeš me izdat' na Kosovu,

„I odbieći turskom car-Muratu;
 „Zdrav mi budi! i zdravicu popij:
 „Vino popij, a na čast ti pehar!“
 Skoči Miloš na noge lagane,
 Pak se klanja do zemljice čarne:
 „Hvala tebe, slavni knez Lazare!
 „Hvala tebe na tvojoj zdravici,
 „Na zdravici i na daru tvome;
 „Al' ne hvala na takoj besiedi;
 „Jer, tako me viera ne ubila!
 „Ja nevier a nikad bio nisam,
 „Nit' sam bio, niti ću kad biti,
 „Nego sjutra mislim u Kosovu
 „Za hrišćansku vieru poginuti;
 „Neviera ti siedi uz koljeno,
 „Izpod skuta pije hladno vino:
 „A prokleti Vuće Brankoviću.
 „Sjutra jeste liep Vidov danak,
 „Vidjet ćemo u polju Kosovu,
 „Ko je viera, ko li je nevier a.
 „A tako mi Boga velikoga!
 „Ja ću otić' sjutra u Kosovo,
 „I zaklat ću turskog car-Murata,
 „I stat ću mu nogom pod gároce;
 „Ako li mi Bog i srieća dade,
 „Te se zdravo u Kruševac vratim,
 „Uhvatit ću Vuka Brankovića,
 „Vezat ću ga uz to bojno koplje,
 „Kao žena kućelj' uz preslicu,
 „Nosit ću ga u polje Kosovo.“

Propast carstva sàrbskoga.

(Narodna.)

Poletio sokó tica siva

Od Svetinje od Jerusalima,

I on nosi ticu lastavicu.
 To ne bio sokó tica siva,
 Veće bio svetitelj Ilija;
 On ne nosi tice lastavice,
 Veće knjigu od Bogorodice,
 Odnese je caru na Kosovo,
 Spušta knjigu caru na koleno,
 Sama knjiga caru besedila:
 „Care Lazo, čestito koleno!
 „Kome ćeš se privoleti carstvu?
 „Ili voliš carstvu nebeskome,
 „Ili voliš carstvu zemaljskome?
 „Ako voliš carstvu zemaljskome,
 „Sedlaj konje, priteži kolane,
 „Vitezovi sablje pripasujte,
 „Pa u Turke juriš učinite,
 „Sva će Turska izginuti vojska;
 „Ako l' voliš carstvu nebeskome,
 „A ti sakroj na Kosovu carkvu,
 „Ne vodi joj temelj od mermera,
 „Već od čiste švile i skerleta,
 „Pa pričesti i naredi vojsku;
 „Sva će tvoja izginuti vojska,
 „Ti ćeš, kneže, š njome poginuti.“
 A kad care saslušao reči,
 Misli care misli svakojake:
 „Mili Bože, što ću i kako ću?
 „Kome ću se privoleti carstvu?
 „Da ili ću carstvu nebeskome?
 „Da ili ću carstvu zemaljskome?
 „Ako ću se privoleti carstvu,
 „Privoleti carstvu zemaljskome,
 „Zemaljsko je za maleno carstvo,
 „A nebesko u vek i do veka.“
 Car volede carstvu nebeskome,
 A nego li carstvu zemaljskome,

Pa sakroji na Kosovu carkvu,
 Ne vodi joj temelj od mermera,
 Već od čiste svile i skerleta,
 Pa doziva sárbskog patriarha
 I dvanaest velikih vladikah,
 Te pričesti i naredi vojsku.
 Istom kneže naredio vojsku,
 Na Kosovo udariše Turci.
 Mače vojsku Bogdan Juže stari
 S devet sinah devet Jugovićah,
 Kako devet sivih sokolovah,
 U svakog je devet hiljad vojske,
 A u Jugu dvanaest hiljadah,
 Pa se biše i sekoše s Turci :
 Sedam pašah biše i ubiše,
 Kad osmoga biti započese,
 Al' pogibe Bogdan Juže stari,
 I izgibe devet Jugovićah,
 Kako devet sivih sokolovah,
 I njihova sva izgibe vojska.
 Makoš' vojsku tri Marnjačevićah :
 Ban Uglješa i vojvoda Gojko
 I sa njime Vukašine kralje,
 U svakoga triest hiljad vojske,
 Pa se biše i sekoše s Turci :
 Osam pašah biše i ubiše,
 Devetoga biti započese,
 Pogiboše dva Marnjavčevića,
 Ban Uglješa i vojvoda Gojko,
 Vukašin je gárdnih ranah dop'o,
 Njega Turci s konjma pregaziše ;
 I njihova sva izgibe vojska.
 Mače vojsku Erceže Stepane,
 I Ercega mnoga silna vojska,
 Mnoga vojska, šedeset hiljadah,
 Te se biše i sekoše s Turci :

Devet pašah biše i ubiše,
 Desetoga biti započeše,
 Al' pogibe Erceže Stepame,
 I njegova sva izgibe vojska.
 Mače vojsku sàrbski knez Lazare,
 U Laze je silni Sàrbalj bio,
 Sedamdeset i sedam hiljadah,
 Pa razgone po Kosovu Turke,
 Ne dadu se ni gledati Turkom,
 Da kamo li bojak biti s Turci;
 Tad' bi Laza nadvladao Turke,
 Bog ubio Vuka Brankovića!
 On izdade tasta na Kosovu;
 Tada Lazu nadvladaše Turci,
 I pogibe sàrbski knez Lazare,
 I njegova sva izgibe vojska,
 Sedamdeset i sedam hiljadah;
 Sve je sveto i čestito bilo
 I milome Bogu pristupačno.

Osman.

(Pievanje IX. 11—61.)

UVOD I SADARŽAJ. Sokolica, vitežkinja turska, pobivši se u bitki kod Niestera (g. 1621) sa Krunoslavom, vitežkinjom poljačkom, plieni neprestano poljačke krajinne. — U Varšavi slavi se god odàržane ove pobiede nad Turci: junaci idu na lov, a gospodje na ples i pievanje kraj rieke Visle. Sokolica i njezine drúge zateku gospodje u plesu, i ugrabe svaka po jednu, ter ih odnesu u gustu dubravu k jezeru.

Bieše u svàrsi Kolovoza
 Jur počela jesen plodna,
 Kad zadažde s grozdnieh loza'
 Rujna i zlatna pitja ugodna.

Prem osvanù dan čestiti,
 Koga viečna bit će slava,
 Dan veseli od dobiti
 Kraljevića Vladislava,

U kí bez broja i bez kraja
 Vojsku on razbi, i zatierà
 Iztočnoga ljuta zmaja
 Lanjsko lieto kraj Niesterà.

K poljskom' kralju na dan ovi
 Skupiše se sried Varšova
 Sve vojvode, svi knezovi
 I staroste od gradova',

Tere pokli tu u mnogu
 Bogoljubstvu u sve glase
 Najprie hvala višnjem' Bogu
 U presvetoj càrkvi dà se,

U razlike svak načine
 Sa svom se opet moći stavi,
 Da spomena nad sve ine
 Sriečnoga se dana slavi.

Mlad kraljević i po izboru
 S njim gospoda ina tada
 Podranili biehu u zoru
 Lov loviti izvan grada.

On razlike tiereć zvieri
 Hotiè ukazat sviem očito,
 Kako s vojskom cara tieri
 U dan isti priednje lito.

Pod bogatiem' odiećami
 Od càrljena sja grimiza,
 Gdie se biser i drag kami
 Vàrh pošvena zlata iznizà;

Na pásu mu 'e mač zlatjeni,
 Vàrh glave mu trepti perje,
 A pod njime konj ognjeni
 Lakši i bàrži neg siever je.

Taki 'e vidiet bog sunčani
 I u oružju i u obrazu,
 Kad zvieri iskat i on podrani
 Po nebeskom svietlom pásu.

Brat Kazimir, stopàrv komu
 Lice zlatni mah celiva,
 I on na konju ognjenomu
 Zlatno odieven uzanj siva.

U iztoku od mladosti
 Zora od slave još mu izteče,
 A od hrabrenstva i od krieposti
 Stere zràke na daleče.

Stiepan mladji brat uz njega
 Kaže iztakmit dielim ime,
 Bàrži od plàma, bielji od sniega
 Igra urešen konj pod njime.

Jezde i svietla bratja ina
 Kod slavnoga Vladislava,
 I od oružja i od haljina
 Zamierna je sviem naprava.

Liepi i mladi kraljevići
 Na njegovieh zracih sjaju,
 Jakno sivi sokolići,
 Kad se u sunce zagledaju.

Vojevode, knezi i bani
 Pred njim redom jezde u dici,
 Odieveni i oružani
 Plemenito svikolici.

Plemenita družba ova
 S dobitnikom turskieh sila'
 Na odlučena miesta od lova
 Ovako se 'e uputila,

A varšovske liepe i mlade
 Sve gospodje pune dike
 Izišle su varh livade
 Pokraj bistre Visle rike.

Tih se tančac medju njimi
 Ta zameće u ljuvezni,
 U kom glasim medenimi
 Kliknuše ove sladke piesni:

„O čestiti i hrabri
 Kraljeviću Vladislave,
 Svak je veseo u spomeni
 Nedobitne tvoje slave!

Ti, o sivi naš sokole,
 U mladjahna tvoja lieta
 Potlačio si Turke ohole,
 I dobio cara kleta.

S tebe obranu svú primila
 Kraljevina 'e naša svudi,
 S tebe opet se razgojila
 U pokoju, ki svak žudi.

Svuđ težaku zemlja blaga
 S tebe obilne vratja plode,
 S tebe obtieče miesta draga
 Méd iz dubja, mlieko iz vode.

S tebe veseo krotka stada
 Pod sviróku pastir pase,
 S tebe putnik miran sada
 Grede pojuć u sve glase.

Konj, koi se biesan jahà,
 S napuhaniem' nozdram' prie
 Hãrzà, pienì, oganj pahà,
 Vihar vidiet bi svudie,

Blag i krotsk zelén milu
 Na livadah sad uživa,
 Tere bojnu ljutu silu
 Na ljuvenoj promienjiva.

Skladni puci, mirna sela,
 Travna polja, doba ugodna,
 Rojne pčele, stada ciela,
 Žitne njive, dubja plodna.

Razvedren je vsak u licu,
 Glasi ti ovo svi govore:
 Veće liepu vierenicu
 Na čačkove vodi dvore.

Kraljeviću, sve je spravno,
 Neckni veće pir veseli;
 U unucieh ime slavno
 Ponoviti náš kralj želi.

Noviem' zracim čin' da obtieču
 Ova naša miesta i dalja,
 I radjaju se i iztieču
 Sunca od sunac', kralji od kralja'."

Ušto na čas dana blaga
 Tanac vode sej gospoje,
 I ovako se piesan draga
 Vladislavu slavnom' poje:

Eto smiona Sokolica
 Iz dubrave guste izide
 S dvanaes bojnih dievojčica',
 Ké je svudi sliedom slíde.

Jak lavica usried gora',
 Kad pritisne glad je ljuti,
 Na sve strane uši otvora
 Oslušujuć, kud se puti,

Iz dubravah gustieh kada
 Pastirske ona dipli čuje,
 Sudeć da tu pásu stada,
 Veseli se i raduje;

I misleći, da bårzo ima
 Na volju se nasititi,
 K onoj strani put uzima,
 Leteć u tiek strieloviti:

Zatočnica tako ohola
 Na začinke sladke i mile,
 Kiem' se biehu posried kola
 Liepe gospoje oglasile,

Vapie: „Evo plemenite
 Srieće, evo liepa pliena;
 Tec'te, o druge mé, tecite
 Na bogatstva neizrečena.

Slied' me svaka, svaka osveti
 Sebe, cara, tursku vieru,
 Spomenjujú u pameti
 Lanjsku dobit i potieru.“

Dobro ovoga nedoreče
 Mogorkinja dikla vârla,
 A tište se i zatieče
 Na bårzomu konju hårla.

Lete za njom, a neteku,
 I nje drúge nagle i hitre,
 I plien željni da prie steku,
 Bårziem' konjim stižu vltre,

Ter u naćin poplavice,
 Ká s obilnieh vodah riekom
 Plaho se oreć niz litice
 Sve što srieta nosi tiekóm,

Nieka za pram rudi od kosi',
 A za ruha nieka sviona,
 Za ruku ova onu nosi,
 Za pás zlatni ovu ona.

Preko noćne tako tmíne
 Sried divjaći vuku príke
 Vukovi ovce u naćine
 Nemilosne i razlike.

Bojne dikle bårže od striele
 Tekuć poljem u pospiehu
 S draziem plienóm sve vesele
 Odmakle se dalek biehu,

Kad gospodje ugrabljene,
 Budući se osviestile,
 Sve u glase sjedinjene
 Tuže, ciće, plaću i cvile.

Nieka čačka draga svoga,
 Nieka bratju milu, a nika
 Uzdišući ljubljenoga
 Zove u pomoć vierenika.

Još slobode sladke cića
 Neprestaju sa svom moći
 Vapit slavna kraljevića,
 Da ih otet bude doći.

Ali se od njih svieh zamani
 Ciči, plače i tuguje,
 U zaklonoj ako strani
 Ni'e nikoga, da ih čuje.

Gärm ih spleten, dubje često
 Gustim gajem jur obstriè,
 Pače kitniem' hvojam' miesto
 Nebesom ih istim krie.

L. Gundulić.

Kristiada.

(Pievanje III. 65—111.)

Uvod. Sin božji iztieravši tãrgovce iz cãrkve Jerusolim-
 ske i povrativši se opet kučencom, tumaçi veličanstvene slike
 ove cãrkve.

Čim liepote drage toli
 Nagliem okom svaki kupi,
 Čačka božji sin domoli,
 I nenadan k njim' pristupi;

Reče: vidim, gdi cãrkva ova,
 Kê slavite gradju oholu
 Od osvètnieh vitezova'
 Stréna pada na tlé dolu.

Jak visoka jela vita,
 Kû škoriepi i pohara
 Poplavica strahovita,
 Ali plasièh množ vihara',

Nje će liepos uzvišena
 U ništa se sva skončati,
 I vârh stiene ciela stiena
 Za spomenu ne će ostatici;

O solimski grade hudi,
 Ki proroke svete ubijaš,
 I poslâne s neba ljudi
 Stienam goniš i pobijaš;

I tebi se s gora priete
 Zle pogube i porazi —
 Od pravedne božje osvète,
 Kâ vârh zlobnieh glavah slazi.

Kolikrat sam ja požudu
 Veliku imao, i hotienje,
 Sjediniti, a zaludu
 Razpâršeno tvôe rodjenje;

Ja htieh skupit' tvôe sinove,
 Kako ptica, kâ ljubljene
 Pod svâ krila ptice zove,
 A ti ne htiè slušat mene;

Cieća tvoje oholosti,
 Jer si Bogu tvom' neharan,
 Ne do dugo imaš pasti —
 Kârvav, spâržen, satren, s'haran.

Nevidiš li, gdi od sada
 Slava pârve tvoje sreće
 Prem očito gre nazada,
 Ni si uslišen s neba veće;

Bog u druge svieta strane
 Svetilišta svâ prenosî,
 Druge obira on gradjane
 Čast zavietnu od kieh prosi;

On će uviete sklopit s njimi
 Ki se razvârc' vieku ne će,
 A vlast tvoja, kû s gor primi,
 Na zahodu svom' je veće.—

Kako svârši sej besiede,
 Izdieljane u kamenu
 Čudne slike kazat' siedè,
 Liepu ruke své spomenu;

Biehu od pàrvieh to šes dana'
 Slavna diela i čestita,
 Kad uzraste sazidana,
 Neizmierna gradja od svíta;

Gledaše se jošter ódi,
 Ne bez miere, i bez reda,
 Što se u staro vrieme sгоди,
 I sve bitje pàrvieh dieda';

Nu se obličje, i prilika,
 Kao zabrani zakon stari,
 Nevidjaše, ni od čovfka
 Ni od živuće druge stvari;

Pisma otajna i visoka
 Sve kazahu, kâ nitkore
 Ni od znanac', ni od proroka'
 Do to doba znat' ne more;

Ali porod božanstveni,
 Viečno znanje s kiem pribiva,
 Kó u zàrcalu bez zasieni,
 Dragoj družbi sve odkriva.

Gledaše se, gdi kralj viečni
 Pun neizmierna svetla uresa,
 Stvara u naćin neizrećni
 Zemlju, vode, i nebesa;

Voda od neba ne razdiona,
 Zemlja od vode prazna staše,
 A vârh ponora usiona
 Kruta tamnos kraljevaše;

Kad vlas Božje veličine
 Stvori svetlos, i dan bieli,
 S kiem on' čas càrne tmine
 I mućeću noć razdieli.

Gledaše se sa svih strana'
 Stvoritelja svoga okolo
 Od letuštieh od dvorana'
 Neizbrojeno letiet kolo ;

Kolo pàrve stvor svietlosti
 S neizrečenom gdi ljubavi
 U veselju, i u radosti
 Svoga stvorca hvali, i slavi.

Čim Angjeli s dvorbom slfde,
 On stavljaše po načinu
 U svoj ures rajski zide
 I nebesku svù krepčinu.

Vidjaše se po tom toga,
 Gdi od vodah bieše dio
 Sred prostora nebeskoga
 Nad krepčinu postavio,

A gdi družiem zapovieda
 Kieh saziva sinje móre,
 Bez kàrzmanja da ureda
 Obkruženu zemlju otvore.

Bieše vidiet vlažne vale,
 Suhu zemlju gdi su obstàrli,
 Ter na krajne teku žale
 Ovdì mirni, ovdì hàrli.

Još ne biahu valovite
 Tad poznali plahe piene
 Kitni bori, jele vite
 U pučinu prinešene ;

Morska polja i širine
 Blazi vietri gospodiahu,
 Bez poraza, bez vàrline
 Milostivo kí pàršahu.

Jedva móre zemlju povi,
 A kamenjem opasane
 Silne gore i briegovi
 Izrastieše po sve strane ;

Ostajahu pod njim tiesne,
 I nizoke svud prodoli,
 I ravnine još ne uresne
 I široci lûzi goli:

Kad se zemlja s mnogom slavom
 Plodna ukazà, i zelena,
 Zračna cvietjem, kitna travom
 Gostiem dubjem narešena.

Svaka voćka svomu bitju
 Sličan i liep plod otvora.
 U gizdavom premalitju
 Veseli se polje i gora.

Puno dike i lieposti
 Videć Višnji svako veće,
 Božanstvenom svóm kriposti
 Stvori žarke dvie svieće,

Dvie žarke svieće, koje
 Redom skladnim i jednacim
 Nebo rese, zemlju goje
 Goruštiema svojim' zracim'.

Sunce, svieća poglavita
 Biela dana kralj izbrani
 Várteći se oko svíta
 U zlatnieh se kolieh bani.

Sad vitorog, obó sada
 Jasni miesec sunce mieni,
 Noćno vrieme koji vlada
 I veseli mukle sieni;

Njega okolo, pune gizde
 Liepim redom, a bez broja
 Sjaju odasvud sitne zvízde,
 Ruse od višnjieh perivoja'.

Vidjahu se ribe nieme,
 Gdi po polju morskom pliju,
 I gdi kudam izvitieme
 Valovite piene biju;

Nebeskome gdi širinom
Ptice krila svâ prostiru,
I nad zemljom i pučinom
Strielovite svud udiru.

Ne daleče, mirna stada
Gledaju se s čudnom slasti,
Sred raynine i livada'
Me'ku travu skupno pasti.

Vidio bi zvieri vârle,
I one, kê se po tlé viju,
Kao da bârziem tekom hârle,
U planinu da se skriju.

Iz oblaka sviatla i biela
Rajski gospod, kad ih stvori,
Cinjaše se vedra čela
Da ove rieči njim' govori:

„O stvorenje drago moje!
U veselju svi rastite
Vârstu i plemen svaki svoje
Vârhu zemlje uzmožite.“

Najposlie càrna od kala
Čoviek stvoren stâ na sviati,
Nad stvorenja sva ostala
Čestit blagom od pameti.

Rajskiem suncem vâs obkružen
Vidjaše se kralj od nebi
Kripostima sviem sadružen
Duh mu davat sličan sebi.

Junio Palmotić.

Ban Zrinović u Sigetu.

(l. 1567.)

Suleman se razbolio biše
U bielu gradu Carigradu.
Pitaju ga Paše i Veziri:
Što je tebi Care Gospodare!

Koja ti je bolovat nevolja?
 Ali ti je starost dodijala?
 Ali junak Zrinović Nikola
 Devet godin s tobom bojak bijuč?
 Odgovara Care Sulemane:
 Prodjte me se Paše i Veziri!
 Nije meni starost dodijala;
 Već nevierni Zrinović Nikola.
 Koi razbi Ali Pašu moga
 Pod Sigetom, on se nebielio!
 Ter izsieče svu vojsku njegovu,
 I porobi Bosnu do Fojnice.
 Sada neima većega junaka.
 U Turčina, ni u Kaurina.
 Ni žešćega meni dušmanina
 Od Nikole Zrinovića bana.
 Nit ću živit, ni veseo biti,
 Dok nesmaknem dušmanina moga
 Zrinovića Bana Horvatskoga,
 Koi mi je puno dodijao.
 Pak dozivlje Sokolović Pašu
 Ter je njemu Care besiedio:
 Amet Paša vierna slugo naša!
 Kupi vojsku štogod veću moreš.
 Da idjemo Siget uzimati
 U liepoj zemlji Ungariji.
 Koga mi je bábo uzimao;
 Al ga nije osvojit mogao.
 Ako nami Bog i srieća dade,
 Ter mi sada njega osvojimo,
 Nikolu Bana pogubimo,
 Bit ćeš Vezir od svih Pašah mojih.
 Kad je Paša njega razumio;
 Silenu je vojsku sakupio
 Sto hiljadah po izbor konjikalah,
 Piešadie ni broja se nezna.

Ode vojska do Sigeta grada,
 I prid njome Care Sulemane.
 Gleda' ga je Zrinoviću Bane,
 Gledao je, ter je besiedio:
 Mili Bože na daru ti hvala!
 Kad dočeka i ovoga danka:
 Da ja vidih ovliko junakah
 Pohoditi Zrinovića Bana.
 Što sam Bože od tebe prosio,
 Sada vidim, da sam izprosio.
 Blagoslovi svetlu sablju moju,
 Da osvetim svetu vieru tvoju.
 Tri hiljade, već neimam vojnika;
 A brez broja na polju Turakah.
 Al s pomoćju Boga velikoga,
 Pridobit ću dušmanina moga.
 Pak je svojoj vojsci besiedio:
 Poslušajte mila bratjo moja!
 Evo na nas Turska sila dodje,
 I prid njome Care Sulemane.
 Spomente se, da jeste Ungarci
 Malo nas je; ali smo junaci.
 Svaki udri na deset Turakah,
 Sam Zrinović hoće na dvadeset.
 Ako l' se je približalo vrijeme,
 Da mi našu kârvcu prolijemo
 Braneć svetu vieru Isusovu,
 I svetlu krunu Cesarovu:
 Umrit ćemo kano mučenici
 Od slavnoga naroda vojnici.
 Z golim sabljam' u desnici ruci;
 Al' će platit i nevierni Turci.
 Pak naperi tanena viešala
 Na bedenu od biela grada,
 Ter je družbi svojoj besiedio:
 Poslušajte moji vitezovi!

Ako bi se koi junak naša',
 Ter spomene: *da se predademo.*
 Stavit' ću ga na viešala tanka,
 Da bi bila ista moja majka.
 Ako bi me pogubili Turci,
 Ili ljute rane dopadnule.
 Slušet ćete mojega netjaka
 Baš od mene boljega junaka.
 Vi imate praha i olova,
 I zaire za tri godinice.
 Branite se, ne izdajite se,
 Živi Turkom ne pridajite se!
 Ako stari Siget izgubite,
 U novi se opet zatvorite.
 Ako li bi novi izgubili,
 Biežat ćete u kasteo tvárdi.
 Istom Bane tako govoreći,
 I delije svoje slobodeći,
 Potrese se Siget grade bieli
 Od Carevih silnih lumbaradah.
 Bijo ga je tri nedielje danah;
 Pak učini juriš od mejdana:
 Al se brani Zrinoviću Bane,
 Ljute Turkom zadavaše rane.
 Evo pobre goleme žalosti!
 Turci žestok lagum užegoše,
 Po' Sigeta u lagum digoše,
 Ter na Siget juriš učiniše.
 Al je sieku delie Ungarci
 Zrinovića po izbor junaci.
 Koliko je u godini danah,
 Ban Zrinović odsieče glavah.
 I pogubi dva zmaja ognjena
 Bulvi Pašu od Macedonie,
 Tiluf Pašu od Bagdata grada;
 Ali stari Siget izgubiše,
 U novi se opet zatvoriše.

Ladna voda oko' grada bieše ;
 Al je zemlje Turci napuniše.
 Za tu vodu neznade se ladnu ;
 Jer je bärzo Turci presušiše.
 Namiestiše ognjene topove,
 Novi Siget biju brez prestanka.
 Pak na njega juriš činjahu
 Od zorice ter to märkle noće.
 Mnogo danah i puno nedieljah
 Siget biše i nanj' udaraše.
 Ungarci se Turkom nepredaju ;
 Već jih sieku, nigda neprestaju.
 Tu pogibe silenih Turakah
 Oko' trijest i veće hiljadah ;
 Al i vojska Zrinovića Bana
 Tad izgibe, malo i ostade.
 Ostade mu šest stotin vojnikah,
 Ungaracah na glasu junakah.
 Kad to vidi Zrinović Nikola,
 Zatvori se u kasteo tvärdi.
 Suleman mu bielu knjigu piše :
 Zrinoviću krilo Cesarovo!
 Nemoj ludo izgubiti glave,
 Već otvori vrata od kastela.
 Njemu Bane knjigu odpisuje :
 Vira moja Sulemane Care!
 Dok je meni na ramenu glava,
 Neću tebi otvoriti vrata.
 Imam dosta praha i olova,
 I zaire što je od potrebe.
 Medju to će dobra pomoć doći
 Od Cesara Maksimiliana.
 Kada ga je Care razumio,
 Od jada se biše razbolio,
 Pak dozivlje Sokolović Pašu,
 Ter je njemu Care besiedio :

Amet Paša desno krilo moje!

Ako meni sudnji danak dodje:
Postavi me na kočije bårze,
Ter me vozi k bielu Carigradu.

Ukopaj me vierna slugo moja
Gdieno devet Carah ukopano.
Gdieno barjak svetca Muhameda,
I Feredža Azreta Alije.

To izusti, a dušicu pusti
Na kriocu Sokolović Paše.
Da od vojske i ne znade niko
Pod Sigetom, pod bielim gradom.

Sieče Paša Careve dvorjane,
I Mojsiju njegova liekara:
Da zataji smårtcu gospodara
Sulemana Cara silenoga.

Meće njega u kočije bårze,
Ter ga vozi k bielu Carigradu
Liepo ga je Paša ukopao,
Gdieno devet Pašah ukopano.

Gdieno barjak svetca Muhameda,
I Feredža Azrete Alije.

Obnoć podje, obnoć opet dodje:
Da od vojske niko neznadiše.

Kad li podje pod Siget u vojsku,
Pusti Paša po vojsci telare:
Da telare od jutra do mraka,
I od mraka, do biela danka.

Zapovieda Care Sulemane:
Da kasteo tvårdi osvojimo;
Ako li ga osvojit nećemo,
Žive će nas mećat u topove,
I s nami će njega uzimati.

Kad to čuše Turci Janjičari,
Na kasteo tvårdi udariše,
Uzanj' tanke liestve prisloniše,
Ter kaštelu skaču na bedene.

Za petnajest i više danakah
 Neprestade juriš brez pristanka;
 Ali svoje pogubiše glave,
 Jer ji sieku Ungarci delije.

A najveće Zrinoviću Bane;
 Ali mu je vojska izginula:
 Ostade mu dvi sta vitezovah;
 A pogibe četiri stotine.

Evo brate i gorje žalosti!
 Džabanu mu Turci upališe;
 Kad to vidi Zrinović Nikola,
 Družini je svojoj besedio:

Turci nami barut upališe,
 Svu zairu u lagum digoše.
 Od čarnoga praha počarnismo,
 Od živoga ognja izgorismo.

A neće nam dobra pomoć doći
 Od Cesara Maksimiliana.
 Obranit se Turkom nemožemo,
 Da vitežko dielo učinimo:

Otvorimo od kastela vrata
 Ter na sablje dočekajmo Turke.
 Liepše nam je slavno poginuti,
 Nego živi upasti u Turke.

Gole će nas po vojsci voditi,
 Pak najposlie na miehe derati;
 Ali prija nego izginemo,
 Hod'te bratjo da se zagarlimo.

Svi klekoše, ter se poljubiše,
 I za grieha svoje proplakaše.
 Nu poslušaj pobratime dragi!
 Što učini Zrinoviću Bane.

Oblači se štogod liepše može
 Metnu na se sa zlatom haljine,
 I na glavu kapu kubašliju;
 A za kapu šest perah od ždrala.

U žep meće sto zlatnih dukátaĥ,
 Ter ovako upisao biše:
 Ko ukopa Zrinovića Bana
 Neka nosi sto zlatnih dukátaĥ.
 Pak otvori vrata od kastela,
 I povadi sablju od bedrice.
 Na kasteo Turci udariše;
 Al pàrvinci glave pogubiše.
 Jer ji sieće Zrinović Nikola,
 I njegovi mladi vitezovi;
 A kad Bana rane dopadoše,
 Kleknu vitez na kolieno lievo.
 U ruke se Turkom nepredaje;
 Već jim ruse odsieca glave;
 Al ga biše puška udarila,
 U zlo miesto u čelo junačko.
 Mårtav Bane čárnoj zemlji pade,
 Zemlji pade, Bogu dušu dade.
 Zrinoviću pokojna ti duša!
 Ko će Turske odsiecati glave?

A. Kačić.

Kralj dečanski.

(Pievanje VIII. 1—95.)

Dušan dobivši od otca svoga Stiepana, kralja sàrbskoga
 (l. 1322—1333), kraljestvo skadarsko, uzme si za ženu An-
 gjeliju unuku kneza Grebostreka Novaka. Poslie dokončane
 svečanosti vienčanja bi ubijena od Baldovina, rodom Francuza,
 čovieka hude ćudi i glavnoga neprijatelja Dušanova, podpalje-
 noga jošte od sàrbske kraljice Marije, maćije Dušana. Starca
 Novaka umori žalost. Dušan sumnji krivo, da u tome imadiaše
 i otac mu svoje ruke.

U liepome dolu Ozrojevu
 Čuti podne, kao da je ponoć,

Nit' se čuje pjesme, nit' svirale,
 Na granama ptice zaniemile,
 Ni sam Planik tako nežubori,
 Kao što mu se drugi put mililo:
 Samo jedne tužno zuji zvono,
 I u grudih gorku pečal budi,
 A iz biele Novakove kule
 Ječe glasi žalostnog opiela.
 Mala carkva naroda je puna,
 U Zárzevu niko neostao,
 I odojčad matere ponele,
 Da visoke cielivaju mártve.
 Na sred' carkve smártni odar stoji,
 Sav u cárnu uvijen kadifu,
 I na njemu leže pokojnici,
 Nježni cvietak kraj zrielogá ploda.
 Kraljica je liepo obučena
 U kraljevsko ruvo skupocieno,
 S carskim viencem na angjelskoj glavi,
 Nad njom viju s' stiegovi zemaljáh,
 Koje njenoj svetoj kruni služe;
 U oklopu knez leži junačkom',
 I do njega svietlo mu oružje,
 Mač i koplje, striela i buzdovan,
 Osienjeni bojnim barjacima,
 Dušmanima koje je oteo.
 Sviećama se ni broj neznade,
 Kadilo se oblakom uzdiže. —
 Kad do groba donesoše mártve,
 Strašna misao, porod groba cárni,
 Kao avet pred kralja ustane;
 Groza cielo potrese mu tielo,
 I on ove progovori rieči:
 „Svu liepotu, dražest i milinu
 Prima zemlja, da zemljom učini!
 Trulež gnusnim nagàrdit će zubom,

Kralj Šarbijе čim se ponosio! —
 Šta će biti ona liepa glava,
 Kojoj krunu dao sam kraljevsku,
 I carsku joj još mislio dati? —
 I sva ona bezgranična ljubav,
 I sva ona nebesna čistota,
 I sve moje želje i nadežde,
 I svi moji liepi namišljaji —
 Sve u zemlji da iztrune ćarno! —
 Tako mlada i angjelski liepa,
 Zemlji dana, da se njom ponosi,
 I ljubavi, da joj bude d'ka,
 Slast života, i ciena i vienac,
 Ljubko ćedo nebesne liepote
 Biednom' ljudstvu sa neba poslano,
 Da mu svoje bude slave uzor,
 I milosti zalog stvoritelja,
 Da nadeždi donese mu lice,
 I rajskoga javi prijatelja, —
 Šta sagrieši, da u zemlju dodje,
 Šta l' učini, da trunuti mora? —
 Ljubav moja, to je propast tvoja,
 Kruna moja nesrieća je tvoja!
 S mene krasni život je ugašen,
 S mene truli sve, što liepo bilo! —
 Zar pomoći ni u kralja nema
 Protiv tame i gruleža groba? —
 Gårdne zemlje slušaju Dušana,
 Zar uza njih da mu s' grob protivi?
 Silni njega boje se junaci,
 Zar mu slabi da p'rkose ćarvi?
 Na rieć moju vojske daju glave,
 I k'rv s'arca riekom se proliva,
 Zlatna žetva u pustoš prelazi,
 H'arpom zemlje postaju gradovi,
 Mogu dizat' i obarat' kralje,

Radost, tugu narodma zadavat',
 A nad grobom najmilijeg' svoga
 Sva je lava ostavila snaga! — —
 No će snaga lavu pristupiti,
 Pa će riknut' da se sve zatrese,
 I sve živo pârloj padne zemlji,
 Tamu groba požele kârvnici,
 I uzdanu za truležom gnjilim!^a
 Ljuta bolja sârce kralju ciepa,
 Zubma škripne, pa jarostno vikne:
 „Carsku krunu rekao sam ti dati,
 Dve kraljevske na tvoj grob će pasti!^a
 Mârtva tiela grobu predadoše,
 I grob tuge suzama zališe,
 Pa se onda odatle digoše,
 I bielû Skadru otidoše. —
 Gârdna tuga porazila kralja.
 S Angjeliom sav mu sviet umreo,
 I svu život izgubio cienu.
 Cârni spomen jedno mu je druŝtvo,
 Tužne misli jedni razgovori.

I. Subotić.

S M I E S.

Suze sina razmetnoga.

Plač III. 71 — svârhe.

Povratak griešnika.

„Eto ustajem iz gnjusobe,
 Sad, sad poć ću k ćaćku mómu
 Suzam' peruć tamne zlobe
 U životu nečistomu;
 I po zemlji prostârt paka
 Riet ću, i molba bit će ovaka:

Otče večni, neumiem rieti,
 Paček jezik moj je svezan,
 Kroz grieh hudi i prokleti
 Koju čutim ja boljezan :
 Sgrieših tužan protiv nebi,
 I mom' otcu sgrieših tebi.

Sgrieših, sgrieših težko odveće
 Pred tvojim čačko obrazom,
 I s toga sam, jao, sried smeće
 Prebjen ljutiem sad porazom ;
 Nu je milos tvá velika
 Várh skrušena pokornika.

Čačko dragi, čačko mili,
 Ja se vratjam k tebi opeta,
 Zasve da me ti odili,
 I ja otidoh s tašta svieta :
 Jao, sin tvoj sam, ah, spomeni,
 Da ti život podà meni.

Ah, jao! treptim vás u trudu
 Razmišljajuć rieči ove :
 Da, ako te otcem ja zvat budu
 Tvoj glas mene neuzzove
 Zlobniem raspom svojih dara',
 Čiem me u sàržbi tako uzkara :

„Ti li, izrode, ime od sina
 Dostojan si nosit moga?
 Gdi izlazi noćna tmina
 Iz obraza sunčanoga?
 Bieli golub sried kieh strana'
 Roditelj je càrna vràna?

Ja sam dobar i pravedan ;
 Ti hud i opak u životu ;
 Várh naredbe ja naredan
 Resim sobom svu liepotu,
 Ti od smeće smeten gore,
 Tobom càrniš tvé prikore.

Od čistoće ja vir živi,
 Ti od gnjusobe märtvo blato;
 Svietu i Bogu ti sakrivi,
 Ja prav sudac bit ću na to;
 Razum, mudros, znanje 'e u meni,
 Sliapa nesvies tebe obsieni.““

Ja se bojim, da ovako
 Neuzvapieš ti na mene;
 Nu ako si otac moj svakako
 Pun milosti neizrečene,
 Kô te imenom zvati neću?
 Ah, jao, ćačko! riet ću, riet ću.

Nu što velim? nedostojim,
 Ne, jao, sin se tvoj nazvati;
 Ah, dáj medju slugam' tvojim'
 Ufam li se miesto imati?
 Bit najmanji má je slava
 Od tvojieh svieh pristava'.

Biežec razlog, sliedeć volju,
 Niegda bogat, niegda služen,
 Sad sam upao u nevolju,
 I potišten i porušen
 Sahnem, ginem, mrem od glada,
 Ubog, tužan, gó, pun jada.

Ah, kad smislim, ki čestiti
 Vodjah život ja kon tebe,
 Spomena me čini ríti,
 Jao, izhodim izvan sebe;
 Neg mi ufanje kriečko ostaje,
 Da ti praštaš, tko se kaje.

Eto, eto, sladki otče,
 Ja se kajem od svieh zloba',
 Grozne suze to sviedoče,
 Ké u svako lievam doba;
 A ovi uzdasi odkrivaju,
 U komu sam težku vaju.

Ubogar sam, ah jao, oni
 Ja ubogar, ki da gane
 Svieh na milos, nezakloni,
 Neg odkrie skrovne rane;
 Vidj me rane nebrojene,
 I imaj milos varhu mene!

Umoli se, čačko, umoli
 Sinku tvomu u žalosti,
 Ki ti prostárt po tlieh doli
 Gárlec noge vapié: Prosti,
 Smiluj mi se po mnogomu
 Milosárdju, čačko, tvomu!

Sám spoviedam i netajim,
 Velici su griesi moji;
 S izprazniem' pošetajim
 Pred očima grieh mi stoji,
 I nečista i nemila
 Sva ostala huda díla.

Pomiluj me, čačko mili,
 Ni'esi, ni'esi tvárda stiena,
 Da od griešnika, koi cvili,
 Pokajana i skrušena,
 Jao, molitvu nećeš čuti,
 I od sárca glas ganuti.

Sladak ti si, i to pozna
 Svaka duša k tebi idući,
 Ako jedna suza-grozna,
 Ako jedan uzdah vrući
 Probie nebo, i izdvori
 Molosárdje tvoje gori.

Ah, besiedom rieč smetena
 Nemože izriet, što bi htiela;
 Nu ti misao ni'e skrovena,
 Ká se 'e u sárцу mom začela;
 Jao, i boles, koja uzè
 Za glas uzdah, za rieč suze!

Skrušen grišnik reče ovako,
 I neckneći k otcu odleti;
 Nu ištóm na put dobar tako
 Krenù stupaj od pameti,
 A otac ga blagi srietè
 Pun dobrote viečne svete.

Primi od sina ponižena
 Molbu, i celov dà mu tada,
 I sried dvora razvedrena,
 Gdie viek sunce nezapada,
 Povede ga rukom svojom,
 Da razsladi trud pokojom.

Tuj čiem svielle pàrve odieće
 Od čistoće nanj postavi,
 I pàrstan mu poda veće
 Za zlamenje od ljubavi,
 U veselju i u radosti
 Hvali božje svak milosti.

I. Gundulić.

Aždaja sedmoglava.

a) Saguntinci.

Saguntinci niegda biše
 Koji sebe pogubiše:
 Al' to nebi od objisti
 Dal' neka se vojska svisti,
 Da vojnikom ima slava
 Bit milia nego glava,
 I da zarad domovine
 Vitez slavni sladko gine. —
 Pod grad njihov vojska pade
 Išćuć da se grad predade:
 Al' gradjani svi skočiše
 I desnicom sviedočiše,
 Da dušmanin neoblada
 Nikad, za njih živih, grada.

Pak od pàrsih i od licah
 I junačkih od desnicah
 Dižu beden na bedene
 Okol grada izvedene;
 I primajué smàrtne rane
 Vitezovi svoj grad brane,
 Dok izvanjske vojske sila
 Veé bi mnoge pokosila,
 I skratila gradu hranu
 Potriebitu za obranu.
 Kad cviet vojske veé pade
 I kad hrane veé nestade,
 Onda sami žegu dvore
 I zidove tvàrdé ore.
 Dok od grada nebi ništa
 Osim hàrpe i ognjišća.
 Pak da svàrha bude bàrže
 Svaki britki mač iztàrže;
 Te dodajué tuzi tugu
 Drug neprašća svomu drugu;
 Nek vitežkom na mejdanu
 Svi posàrnu i ostanu;
 Voleé da svi màrtvi leže,
 Neg dušmanin da kog veže;
 Voleé imat màrtvi slavu
 Neg' sramotno odnit' glavu.
 Sad mi kaži ti Sàrdane!
 Jeli tebe slava gana?

Vid Došen.

b) Nenavist.

Tkogod lasno sve vieruje,
 Što od šupljih ustah čuje,
 Čelo nosi zato šuplje,
 Da je tudjim lážma duplje.

Koje manje biva čine,
 Neg gdje sove gnjezdo čine;
 Jer panjina nezna šuplja
 Uzkratiti sovi duplja;
 A čovjeku razum kaže,
 Da se lažma nepodlaže.
 Tko vartoglav nepostane,
 Valja da mu na um pane,
 Kad klapičat drugog čuje,
 Da mu lahko nevieruje,
 Jer tkogodi rad klapiće
 Kad izmišlja i namiće,
 I laž daje za istinu,
 Da obori drugog činu.
 Kad zlo indi drugog kaže,
 Valja mislit da on laže,
 Doklegodi njem u oči
 Od druguda posviedoči.
 Tko će indi čarnim zvati
 Onog, koga lažac blati?
 Psi na nebo ob noć laju,
 Kao vuka da gledaju;
 Al razumnog nenauče,
 Da se nebo u tor vuče.
 I dvonoge tako psine
 Lâvu čine na visine.
 Čovjek koi pravo čini,
 Jasan stoji na visini;
 Pək psi lajuć kazat rade
 Puno mânah da imade.
 Ali čovjek od razloga
 Vierovati neće toga;
 Dali kako tko što lâne,
 Odmah njemu na um pane.
 Da pakleni to pas laje,
 Na onoga koi sjaje.

On pak, od kog zlo se veli,
 Nek se smijeje i veseli;
 Što ga tamni nenavidi,
 Kad njegovu svietlost vidi,
 Mrak od noći zlo neveli
 Neg se suncu neveseli;
 Tako tamni na tamnoga
 Neće vikat druga svoga;
 Dal svietloga kada vidi,
 Da se taman sad nestidi,
 Radi s lažma zamazati,
 I za tamnog pokazati.
 To je blatnom od starine,
 Da u blato drugog rine;
 Da je manje neobičan,
 Kad je drugi njemu sličan.
 Al u sebi tko je zlato,
 Što mu škodi tudje blato,
 Drugdi njemu nenaudi,
 Neg kod tupih i kod ludih,
 Kojima se može blato
 Za preliepo dati zlato.
 Nać se može tko obisan,
 Lud, pomaman i nesvisan.
 Da i na svog Boga viče,
 I njega se psujuć tiče;
 Al Bog zato nepogubi
 Bogovanja, što sviet trubi.
 Ni krieposan neizgubi
 Zato kriepost, koju ljubi,
 Malovriedni što ga kudi,
 I zlo od njeg koje sudi.
 Nenavidnim to je milo,
 Naopako činit dilo;
 Žive radé pokopati,
 A pokojne izkopati;

Onda žive kopat radé,
 Kad glas dobar njihov smrade,
 A pokojne odkapaju,
 Kad za njima biesno laju.
 Iskàrnjega kad tko rani,
 Nenavidost da nahrani
 O krieposti on neradi,
 Dal se truže i osmradi.
 Nit on po tom dielu sine,
 Dal svoj dobar glas ukine,
 A pak oni jasno sine,
 Koga radi da ukine;
 Jerbo ljudi to već znadu,
 Nit se varat u tom dadu,
 Da se oni nenavide,
 Na visini koji side;
 A oni je nenavidan,
 Tko je sobom malovridan;
 Jer nad sobom drugog vidi
 I pod njim se biti stidi.

Vid Došen.

Rozalia.

a) Noć.

Jur biaše tužna i mukla,
 Suzeć rosom, càrno ruho,
 Kao za *Suncem*, noć obukla;
 I jur stiže doba gluho.
 Nečuje se duša živa,
 Mućé plice, mućé ljudi;
 Sve je niemo, sve počiva,
 Što se ob dan čuje i trudi.
 Jer oda *Sna* pritisnute,
 Koi noćjom gospodari,
 Kano, da su märtve, šuté
 Sve na zemlji žive stvari.

Svi poslovi, premda vîrni
 I na službu hitri, muče;
 U počinku leže mirni,
 Nit tko sieče, nit tko tuče.

Nitko od njih pârvo neče,
 Od postelje da se dieli,
 Nego kad jim *Zora* reče:
 „Ustanite, dan se bieli!“

Iztierane van, pred vrati
 Leže *Brige*; jer u nutra
 Uliezti jim *Pokoj* krati
 Do bieloga opet jutra.

Brige, rekoh, leže vani,
 Nit u sobu smiu unići;
 Nego ako koja urani,
 Da poslove tiera k svići.

Trud umoran, koi znojom
 Ob dan lice svoje obliva,
 Ili pamet brigom kojom
 Mûči, pokoj svoj uživa.

Trud gospodski na mehkomu
 Razteže se perju i ziva;
 A ubogi na oštrumu
 Siencu i slâmi opočiva.

Opočiva svatko od dila;
 Jer da trudi bez pristanka,
 Smaknula bi tielo sila,
 Prie svoga smârtnog danka.

Zato narav naša mati
 Za trud vrieme danka ciela,
 A odredi mudrog dati
 Noć za pokoj trudna tiela.

Kanizlić.

b) Rozalía kara san i zove zoro.

O lienčino gârda, snu gluhi! noć prodje
 A ti sârca tvârda, i gluha nedodjè.
 A po zlu pošao, što nehtio, srio,
 Kad nisi došao, nit me tiešit htio.
 Nit mira imao, nit što ikad snio,
 Nit kad zadriemao, nit što jesi, bio.
 Nit perja vidio, nit za pokoj znao,
 Nemir te slidio, nepokoj te klaao.
 Neka ti se svako perće u târn stvori,
 Ili nek te, kako târn, bode i mori.
 Kamo noćit podješ, nek ti dračje beru,
 I kad spavat podješ, š njim postelju steru.
 Mak ti nerodio, i ako ti rodi,
 Led mu se zgodio, da sav po zlu hodi.
 Neka ti ga svega grâd s vietrom povali,
 Nek ti još mraz njega u klicah opali.
 Sve što čini spati sladko i duboko
 Nehtielo ti dati, da zatvoriš oko.
 Nek ti u glavi kuje nemir, nek ti buči,
 Nek te tuga kljuje, i nepokoj muči.
 Svako što imade glas, neka te smeta,
 Ni driemat nedade, nakazo prokleta:
 Nek te smeta buka, praska, vriska, jeka,
 Skripnja, rika, tuka, lûpa, vika zvêka.
 Sini zoro, sini; kad me bieži sanak,
 Ti mi mrak izmîni vodeć bieli danak.
 Tako ti sunašca i danka, o zoro!
 Nemoj mi sârdašca kinit, sini skoro.
 Jeda te san tavnî, da na ružah spava,
 On moj zlotvor glavni jošter zadâržava?
 Tako ti sunašca i danka o zoro!
 Nemoj mi sârdašca kinit, sini skoro.
 Jeda se odivaš, i kitiš za gorom,
 Ili se umivaš rumenime morom?

Što mi se umivaš, liepa i čista?

Što mi neprosivaš, o liepoto ista?

Tako ti sunašca i danka, o zoro,

Nemoj mi sârdašca kinit, sini skoro.

Ah, ustani gori, i za svietlost tanku,

Jutârnja otvori vratca malom danku.

Tako ti sunašca ótvori o zoro!

Nemoj mi sârdašca kinit, sini skoro.

Sini, zviezda, koja tebe navieštiva,

Danica te tvoja sivajuć poziva.

Tako ti sunašca, i Danice, zoro!

Nemoj mi sârdašca kinit, sini skoro.

Jeda ružičnoga kitiš iza dola

Još Rumenjka tvoga konjica i kola?

Jeda željna íci, na njeg uzdu varžè,

O kada ćeš stići! kao da čuh, hârže.

Hoće li mi skoro noć žalostna minut,

Uzdisana zoro, kad ćeš mi prosinut?

Tako ti sunašca, i danka, o zoro!

Nemoj mi sârdašca kinit, sini skoro.

Ali više puta većma je moguća

Rieč oštra i ljuta, neg molitva vruća.

San u doba gluho, kad po noći prodje,

Kao da je čuo proklinjanje, dodje.

Il mu zora reče, da se k meni digne,

I bârzo poteče, dok i ona stigne.

Jer kad se umorih uzdišući tako,

Oči mi zatvori, ali neznam kako. Kanižlič.

Sirotica,

Za zelen vienčac beruć cvietljice,

Prolazi dieva kraj sirotice: *

„Ah mili Bože, da je sad meni

* Sirotica, cviet, koj zovu Niemci Stiefmütterchen (viola tricolor. Lin.)

„K ružam u onaj vienčac zeleni!

„Volila bi tu ma časak stati,

„Nego sto godin' na liehi sjati!“

Tako uzdiše željna bez miere.

Dieva ponikne, cvietak ubere,

Do kitnih ružah u vienčac stavi,

Na glavu metne vienčac gizdavi.

S pàrva u viencu nježnoga tiela

Cvietljica naša stoji vesela;

Al čim se sunce više uzdigne,

I žarkim zracim do vienca stigne,

Evo zlo po nju, sirota sahne,

Glavicu skloni, težko uzdahne:

„Ah mili Bože, da lude glave!

„Bila sam srietna sried zelen-trave;

„Ali me tašta želja zahiti,

„Stati uz ružu što vienčac kiti:

„Evo me kako ludo poginu'!...“

Čim to izusti, već i preminu.

* * *

Koga god u dol namiesti sudba,

Nek ga na goru nevuče žudba.

Stanko Vraz.

P o p r a v k e.

str.	redica	beri	namesto
6.	6 od zdol	lete se rado tudi	lete se tudi
7.	13 od zgor	se druga za	se prva za
15.	14 " "	ste	sta
21.	se ima pod pesem „Zvezdje“ staviti		ime U. Jarnik.
31.	16 od zgor	oratar	bogatar
41.	2 od zdol	za vama	ga vama
63.	3 od zgor	epički	poetički
76.	2 " "	do daljniga	dodaljniga
128.	12 od zdol	varniši	važniši
136.	9 " "	opravljala	odpravljala
170.	3 od zgor	sercu	zersu
180.	16 " "	u nekih iztisih Agrippa m.	Arippa
190.	9 od zdol	potarac	patarac
196.	5 od zgor	poslala	poslalo
206.	10 " "	jaz	je
230.	9 od zdol	snahah	sinah
234.	6 " "	kudjelja	kučelja
236.	2 " "	šestdeset	šedeset.

1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50
51	51	51	51
52	52	52	52
53	53	53	53
54	54	54	54
55	55	55	55
56	56	56	56
57	57	57	57
58	58	58	58
59	59	59	59
60	60	60	60
61	61	61	61
62	62	62	62
63	63	63	63
64	64	64	64
65	65	65	65
66	66	66	66
67	67	67	67
68	68	68	68
69	69	69	69
70	70	70	70
71	71	71	71
72	72	72	72
73	73	73	73
74	74	74	74
75	75	75	75
76	76	76	76
77	77	77	77
78	78	78	78
79	79	79	79
80	80	80	80
81	81	81	81
82	82	82	82
83	83	83	83
84	84	84	84
85	85	85	85
86	86	86	86
87	87	87	87
88	88	88	88
89	89	89	89
90	90	90	90
91	91	91	91
92	92	92	92
93	93	93	93
94	94	94	94
95	95	95	95
96	96	96	96
97	97	97	97
98	98	98	98
99	99	99	99
100	100	100	100

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

COBISS

00000380929